

ЗЕМЈОДЕЛСТВО

I. ОПШТА РАМКА НА ЗЕМЈОДЕЛСКАТА ПОЛИТИКА И ХОРИЗОНТАЛНИ МЕХАНИЗМИ.....	2
II. РАМКА НА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА ЗА ОДРЕДЕНИ ПРОИЗВОДИ	12
III. ПОЛИТИКА НА РУРАЛЕН РАЗВОЈ, СТРУКТУРНИ МЕРКИ И МЕРКИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА	60
IV. МЕРКИ НА ВНАТРЕШЕН ПАЗАР	80
V. ДРУГИ МЕРКИ ЗА ПОМОШ И ПОЛИТИКИ	98
VI. СТАТИСТИКА ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО	121
A. Општа статистика и статистика по производ	121
B. Статистика за руралниот развој	223
VII. ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ХРАНА, ФИТОСАНИТАРНА ЗАШТИТА, ВЕТЕРИНАРСТВО, И ИСХРАНА НА ЖИВОТНИ	231
A. Надлежни институции	231
B. Транспозиција и имплементација на законите	253
C. Внатрешен пазар	290
D. Ветеринарно законодавство	303
E. Фитосанитарно законодавство	373
F. Исхрана на животните	390
G. Меѓународни договори во областите на фитосанитарна заштита и ветеринарство	401

I. ОПШТА РАМКА НА ЗЕМЈОДЕЛСКАТА ПОЛИТИКА И ХОРИЗОНТАЛНИ МЕХАНИЗМИ

Ве молиме да дадете општ опис, со осврт на развојните движења во изминатиот период и очекуваните движења во следниот период, на националната и регионалната земјоделска доходовна политика; политиката на производство и структурната политика (посебно на онаа која се однесува на развојот на руралните области) вклучувајќи информации за националните и/или регионалните институции (на пр. Министерство за земјоделство, Агенција за интервенции и сл.), кои се вклучени во осмислувањето, реализирањето и следењето на земјоделската политика, како и за организации на земјоделците. Ве молиме да не информирате за буџетот кој е наменет и искористен за оваа општа рамка на земјоделска политика. Ве молиме објаснете го постоечкиот систем и механизам на земјишен катастар.

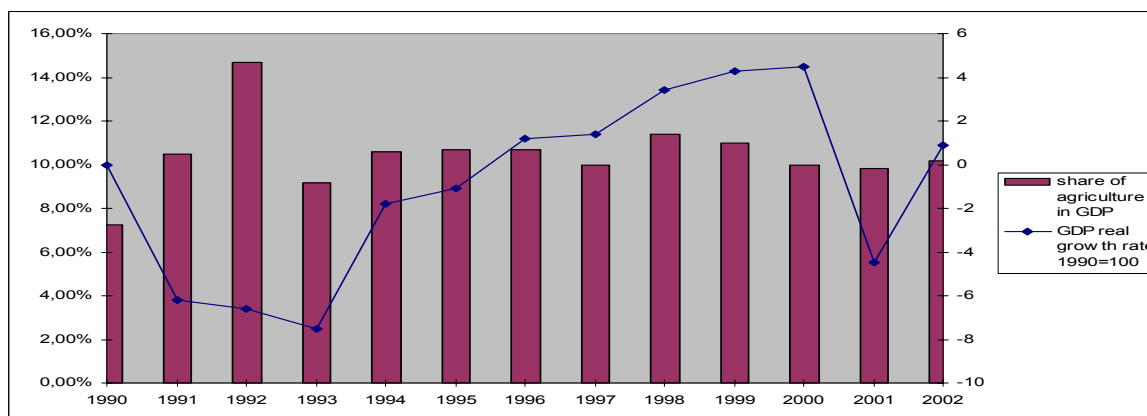
I. Вовед

Економско и социјално значење на земјоделскиот сектор

Земјоделскиот сектор во Република Македонија го опфаќа примарното земјоделско производство, шумарството, ловството и рибарството. Земјоделскиот сектор има значајна улога во севкупните општествено економски движења. Околу 14% од вкупната работна сила остварува доход од земјоделството, шумарство, ловство и рибарство во 2003 година. Во услови на промени на економскиот и политичкиот систем во Република Македонија земјоделството игра голема улога во социјалната и економската стабилност на земјата.

Од економски аспект, учеството на примарното земјоделско производство во бруто домашниот производ изнесува од 10% до 12% во период од 1991-2002 година. Доколку се земе во предвид и прехранбената индустрија, вредноста на производството на вкупниот агро-комплекс се движи од 15%-20% во вкупниот БДП.

Табела 1: Тренд на учеството на земјоделството во вкупниот БДП

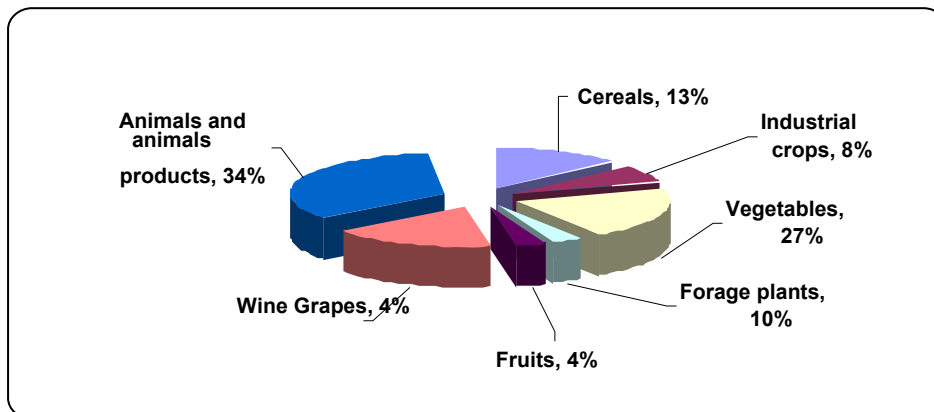

Извор: Државен Завод за Статистика Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Учеството на поедини под-сектори во земјоделскиот БДП во 2002 е 27% на вредноста на производството на зеленчук, сточарство со 34%, житни култури со 13%, фуражни растенија и ливадско производство со 10%, индустриски растенија 8%. Лозарството и овоштарство учествуваат со по 4 % во земјоделската вредност за 2002 година. Производството на вино, кое не е опфатено во подолната табела, е многу значајна гранка во целокупната економија и

доколку се додаде на производството на грозје учеството се движи од 17%-20% во земјоделскиот БДП.

Табела 2: Учество на земјоделските под-сектори во земјоделскиот БДП во 2002 година

Извор: Државен Завод за Статистика Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Македонското земјоделство по осамостојувањето наследи би-модална структура на фарми: мали индивидуални фарми и големи фарми во општествена сопственост т.н. Агро-Комбинати. Иако приватната сопственост на земјиште беше ограничувана во рамките на политиката за максимум земјиште во приватна сопственост, околу 80% од земјоделското земјиште беше во сопственост на индивидуалните земјоделски стопанства, а 20% од земјоделското земјиште беше во сопственост на државата, а со кое раководеа големите фарми во општествена сопственост. Сепак како резултат на ограничувањата во големина на приватен посед, настана еден долгорочен процес на фрагментација на малите индивидуални фарми чија просечна големина изнесува 1,3ха обработлива површина или 1,4ха земјоделско земјиште според пописот на население во 2004.

Во периодот пред осамостојувањето, мерките на земјоделската политика беа претежно насочени кон малиот број на големи земјоделски стопанства со цел преку голема буџетска поддршка да се зајакне нивната улога на стожери на развој на земјоделското производство. Овие Агро-Комбинати играа голема улога во снабдување со земјоделски инпути, располагаа со земјоделска механизација, го откупуваа земјоделското производство и се сметаа за најдобра организациона форма за развој на агро-комплексот. Малите индивидуални фарми се сметаше дека имаат ниска акумулациона способност и ниска продуктивност на производството. Сепак по осамостојувањето малите индивидуални фарми ја зајакнаа својата положба во секторот. Со распаѓањето на индустриските комплекси настана прелевање на голем дел од работната сила во земјоделството и се зајакна улогата на индивидуалните фарми преку нивно зголемено учество во вкупното земјоделско производство. Со тоа се потврди улогата на земјоделскиот сектор како ублажувач на социјалната и економската криза во периодот по осамостојување.

II. Општа рамка на земјоделска политика

Република Македонија до осамостојувањето немаше посебна сопствена аграрна политика, согласно државното уредување на заедничката Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ).

Првите чекори кон воспоставување на самостојна аграрна политика се прават веднаш по прогласувањето на независноста и воведувањето на мерките од пазарно-ценовната заштита, односно надворешно-трговската заштита. Ваквата политика, во областа на земјоделско-прехранбениот сектор, претставува еден вид продолжение на аграрната политика на СФРЈ.

Истата главно е базирана на “пазар-цени” активности и во основа третираше пазарни интервенции преку царински заштити и трговски ограничувања како и субвенционирање на цените за одредени земјоделски производи. Ваквиот пристап, заедно со нискиот буџет на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (околу 1% од буџетот на Република Македонија), се провлекуваше повеќе години со што се повеќе се изоструваа проблемите на секторот во кој и на страната на потрошувачите, а особено на страната на производителите, растеше незадоволството од ваквата макроекономска политика.

Во функција на утврдување на општата рамка на земјоделска политика и развој на земјоделството во Република Македонијаа досега се изготвени повеќе стратешки документи со несомнен придонес (изработени од Македонска Академија на науките и уметностите, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и др.) Со овие документи се иницираа реформи во аграрната политика кон напуштање на системот на формирање на цени од страна на државата, како дотогашна најактуелна мерка за поддршка на земјоделскиот сектор. Системот на заштитни цени се задржа кај пченицата и тутунот како стратешки производи.

Поради чувствителноста на агрокомплексот од методолошки аспект, организационото реструктурирање на големите агрокомбинати и третманот на поедини специфични објекти од инфраструктурата и опремата и земјоделското земјиште како добро од општ интерес, трансформацијата на агрокомплексот во Република Македонија започна покасно и се остваруваше побавно во споредба со другите стопански гранки. Трансформацијата во агрокомплексот започна во април 1996 година по донесување на Законот за трансформација на претпријатијата и задругите со општествен капитал кои стопанисуваат со земјоделско земјиште (“Службен весник на РМ”, бр.19/96, 48/2000).

Моделите на трансформација односно приватизација на агрокомплексот на Република Македонија се состојат во следното:

- земјоделско земјиште во државна сопственост не се трансформира. Начинот на користење е регулирано со законот од 1998 година додека земјоделското земјиште и другите недвижности кои со присилни прописи минале во државна односно општествена сопственост во 2000 година е регулирано со посебен Закон за денационализација (“Службен весник на РМ”, бр.20/98, 31/00, 43/00, 37/02, 42/03).
- трансформацијата - приватизацијата на земјоделските претпријатија се врши во Акционерски Друштва и Друштва со Ограничена Одговорност, така што земјоделското земјиште кое е во државна сопственост го користат врз основа на договор за долгорочен закуп.
- земјоделските организации кои во својот состав имале преработувачки капацитети и други заокружени технички целини (сточарска фарма, фабрика, винарска визба, рибник, оранжерии и слично) се трансформирале-приватизирале со посебна програма за начинот на приватизација со проценка на вредноста на општествениот капитал за секој дел.

Мерки и инструменти на земјоделска политика

1) Мерки на земјоделска политика

Мерки на директна/ценовна поддршка и пазарни интервенции

Мерките на директна поддршка се остваруваат преку загарантирани цени за откуп од страна на државата со цел да се поддржи приходот на земјоделските производители преку повисоки цени за откуп на производите од цените на светскиот пазар. Сепак како резултат на макроекономската стабилизациона програма на Владата во период 1994/95, директната поддршка за земјоделскиот сектор е значително намалена. Во 2001 година беше формиран Фондот за земјоделство, кој за време на неговото функционирање преку одделни мерки и

активности директно вложуваше и го помагаше развојот на земјоделскиот сектор. Истиот престана да функционира на 31.12.2003 година.

Табела 3: Поддршка на земјоделскиот сектор преку Фондот за земјоделство во 2003 година.

Распределба на буџетот	Износ во МКД	Процент на учество
Вкупно	800.687.826	100 %
Бруто плати и др.мат.трошоци	74.663.980	9 %
Вложување во земјоделството	726.023.846	91 %
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		

Мерките на пазарни интервенции се спроведуваа преку Биро за стокови резерви кое функционира како орган во состав на Министерството за финансии. Бирото е надлежно за набавка и чување на резерви храна и непрехрамбени производи од сратешко значење. Преку интервентни набавки Бирото ја поддржува загарантираната цена на откуп на земјоделски производи од стратешко значење и врши продажба во услови на недостиг на пазарот. Интервенциите на домашниот пазар се вршат доколку Владата донесе одлука за стабилизирање на домашната цена на храната и доколку е неопходно да обезбеди поддршка на земјоделството. Според обврските кои произлегуваат од Протоколот за влез на Република Македонија во СТО, функцијата на Бирото за стокови резерви е сведена на обезбедување на трајно снабдување со основни прехранбени производи во случај на војна и други природни катастрофи и нема да интервенира во стабилизирање на пазарот.

Мерките на директна поддршка се спроведуваат преку Буџетот на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. За директната поддршка во 2002 година околу 75% од поддршката во земјоделството се наменети за директно субвенционирање на земјоделскиот сектор. Реформите на финансиската поддршка во аграрот се во насока на преминување од количински плаќања кон плаќања по единица површина во растителното производство и плаќање по грло во сточарството.

Мерки на трговска политика

Околу 60% од трговијата на Република Македонија пред осамостојувањето се одвиваше во рамките на Југословенската Федерација со останатите конститутивни републики. Надворешната трговија главно се одвиваше со земјите на ЕУ, земјите членки на Совет за взаемна економска помош (СМЕА) и останати земји во светот. Земјоделско - трговската политика се реализираше преку високите царини за увоз на земјоделски производи со што се овозможи висока заштита на земјоделскиот сектор од конкуренција. Со осамостојувањето, Македонија го започна процесот на трговска либерализација кој се интензивираше во втората половина од 90тите години. Процесот на трговска интеграција на Република Македонија може да се подели на регионална, ЕУ интеграција и глобална. Република Македонија склучи низа договори за слободна трговија со соседните земји и останати традиционални партнери со што ги обнови традиционалните трговски врски и придонесе кон регионална интеграција. Република Македонија има склучено договори за слободна трговија со следните земји: Турција, Србија и Црна Гора, Бугарија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Украина, Албанија, Молдавија и Романија. Со Спогодбата за стабилизација и асоцијација на Република Македонија со ЕУ меѓу другото се регулираат трговските аспекти во насока на зголемена трговска либерализација меѓу двете страни. Зачленување на Република Македонија во СТО во 2003 година ја означи глобалната трговска интеграција. Во 2004 година започнаа преговорите за влез на Република Македонија во Централно Европска Слободна Трговска Зона (ЦЕФТА) за понатамошна трговска либерализација.

Мерки за одржување и обновување на иригациони системи

Наводнувањето, како дел од областа на водостопанството, преставува значаен фактор за стабилно и конкурентно земјоделско производство во Република Македонија. Капиталните инвестиции за одржување и проширување на системите за наводнување и изградба на акумулации се спроведуваат преку Буџетот на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, во рамките на годишната програма за работа на Управата за водостопанство.

Начинот на користење на овој значаен ресурс е регулиран со Закон за водите (“Службен весник на РМ, бр.4/98, 19/2000) донесен 1998 година. Владата на Република Македонија посебно значење дава на спроведувањето на реформите во организациите и системите во областа на наводнувањето.

Со донесувањето на Законот за водните заедници (“Службен весник на РМ“, бр.51/2003) и Законот за водостопанствата (“Службен весник на РМ“, бр.85/2003) се регулира начинот на користење и управување со системите за наводнување како дел од структурните реформи во земјоделскиот сектор, бидејќи истите воведуваат правна и институционална реформа во секторот наводнување. Развојните движења регулирани со овие два закона опфатија ликвидација на постојните општествени и јавни водостопански претпријатија кои стопанисуваа со хидромелиоративните системи и основање на нови јавно-правни субјекти - водни заедници и водостопанства преку кои се организираат земјоделците за заедничко и здружено управување со системите за наводнување на најниско ниво, ниво на инфраструктура и мали системи и ниво на капитални објекти и главна инфраструктура за наводнување по систем производство.

Мерки за рурален развој

Мерките за рурален развој се парцијални и се спроведуваат преку програмите на разни институции. Непостоење на единствен критериум за дефинирање на рурални средини се надоврзува на ограничени расположливи статистички податоци, особено на ниво на село. Поддршката на руралните средини се одвива преку поединечни програми чија реализација се остварува во повеќе институции. Во моментот институции кои ја следат состојбата во руралните средини се Институт за социолошко-политички и правни истражувања и Агенција за стопанско недоволно развиени подрачја. Во досегашниот период немаше стратегија за рурален развој. Во почетокот на 2004 година во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е формиран Сектор за поддршка во земјоделството и рурален развој со посебно одделение за рурален развој, преку кој се планира и координира побрз развој во руралните средини. Се предвидува изработка на Национална стратегија за рурален развој што ќе претставува база за креирање и спроведување на координирана рурална политика.

Мерки за истражување и развој и советодавни услуги во земјоделството

Низ сите општествени и економски промени земјоделството добива приоритет за изнаоѓање на начини за зголемување на обемот и квалитетот на земјоделското производство. Преку својата програма Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство поттикнува истражување и развој на земјоделскиот сектор. Истражувањата се вршат во соработка со образовните институции и научно истражувачки институции. Целта е подобрување на производството преку воведување нови семенски сорти, квалитетен саден материјал, селектирање и репродукција, подобрување на видови на добиток и воведување на нови производни технологии.

Спроведени се реформи во советодавните услуги во земјоделството кои се реализирани со поддршка на проектот од Светска Банка при што се трансформираа поранешните центри за развој на индивидуалното земјоделство во Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството основана со Законот за основање на Агенција за поттикнување и развојот на земјоделство (“Службен весник на РМ“ бр.3/98). Преку директен контакт и јакнење на довербата, советниците во рамките на агенцијата пружаат помош со цел да се подигне профитабилноста на земјоделското производство. Агенцијата има добро развиен систем на

мониторинг на фарма. Системот претставува единствена организирана мрежа за прибирање на структурни и финансиски податоци од работата на индивидуалните стопанства. Моментално системот го користат советниците, меѓутоа со тенденција да се приспособи кон потребите на поширок број на корисници преку зголемена транспарентност.

Земјишна политика и земјишен катастар

Површината на земјоделското земјиште изнесува 1,32 милиони хектари (51 % од вкупната површина). Од ова 577.000 хектари е класифицирано како обработливо земјиште и 738.000 хектари постојани пасишта. Земјоделското земјиште како основен природен ресурс има посебно значење за развојот на земјоделството, заради што во 1998 година е направена промена на законската регулатива и е донесен Закон за земјоделско земјиште (“Службен весник на РМ“ бр.25/98, 18/99, 2/2004) во кој се утврдени два вида на сопственост и тоа државна и приватна. Исто така со овој закон е регулирано неговото користење и управување (концесија за закуп и плодоуживање за земјоделско земјиште во сопственост на државата), како и заштита (од ерозија и загадување) и контролата на пренамените на земјоделското земјиште во неземјоделски цели. Индивидуалните земјоделци поседуваат или изнајмуваат околу 80 % од обработливото земјиште, додека остатокот е во сопственост или изнајмен од страна на земјоделските претпријатија (односно приватизираниите и сеуште неприватизираниите земјоделски комбинати и задруги). Пасиштата се во сопственост или се изнајмени од земјоделските претпријатија.

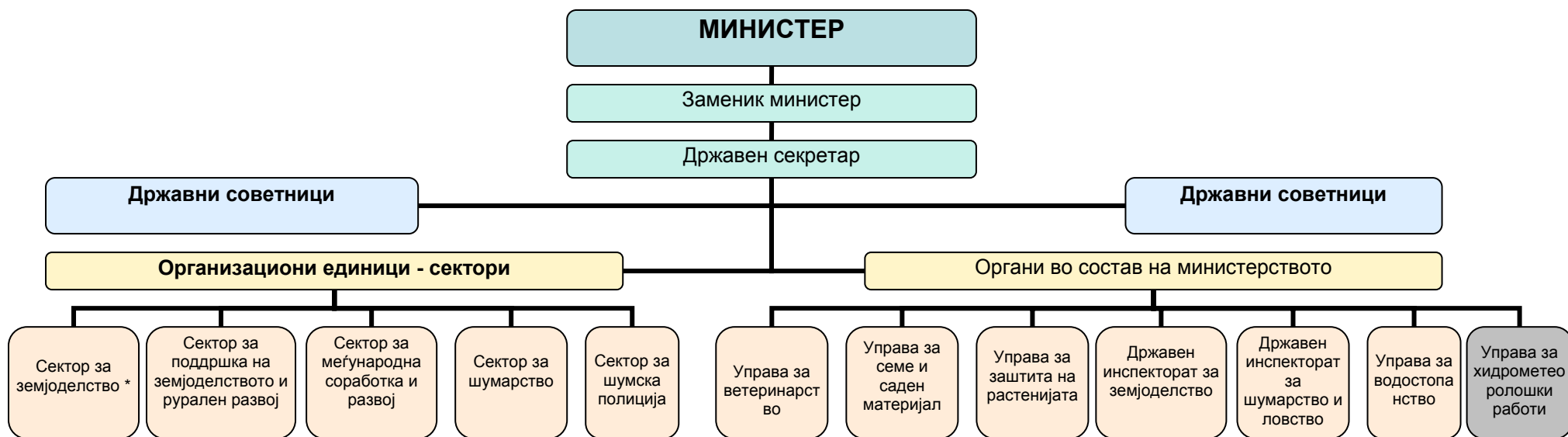
Пасиштата како посебна категорија на земјоделско земјиште се регулирани со посебен Закон за пасишта (“Службен весник на РМ“, бр.3/98, 101/2000) со кој е основано Јавно Претпријатие за стопанисување со пасишта чија надлежност е управување, заштита, и унапредување на пасиштата во државна сопственост.

Во Република Македонија надлежна институција за работите од земјишниот катастар е Државен завод за геодетски работи. Оваа институција своите активности ги остварува преку своите подрачни одделенија во 30 (општини). Во Државниот завод за геодетски работи постои катастар за земјиште и катастар на недвижности. Овие две институции претставуваат јавна книга. Катастарот на земјиште претставува евиденција за податоци за земјиштето и корисниците (поседниците) на земјиштето со неутврдени права за сопственост и други стварни права. Катастарот на недвижности претставува основен и целосно правно утврден систем на вкупната фактичка просторно и имотно-правна компонента за состојбата на недвижностите (земјиштето, зградите). Од територијата на Република Македонија со катастарот на недвижности е опфатено околу 45% , а со катастарот на земјиштето 55%. Евиденцијата на податоците за земјиштето се води врз основа на поднесено барање од сопственикот или по службена должност од соодветна надлежна институција. За добивање на конкретни податоци за земјишниот катастар од Државниот завод за геодетски работи, во отсуство на софистицирана опрема, функционира шалтерскиот систем, што ја усложнува и забавува постапката.

2) Институции

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е носител и ја креира општата земјоделска политика. Министерството е надлежно за земјоделството и руралниот развој, шумарството и ловството, рибарството, здравствена заштита на животните и растенијата, водостопанство и е организирано во 5 сектори, 4 управи и два државни инспектората за земјоделство и шумарство, со вкупно 400 вработени и управата за хидрометеоролошки работи – орган во состав со вкупно 207 вработени .

**Министерство за земјоделство
шумарство и водостопанство**

* Со подрачни единици

Државниот инспекторат за земјоделство е орган во состав на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и неговиот делокруг е утврден со Законот за земјоделска инспекција (“Службен весник на РМ“ бр. 38/04) .

Државниот инспекторат за шумарство и ловство е орган во состав на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и неговиот делокруг е утврден со Законот за шумите (“Службен весник на РМ“ бр.47/97, 7/00,89/04) и Законот за ловството (“Службен весник на РМ“ бр.20/96, 34/97, 69/04).

Ветеринарната инспекција е во рамките на Управа за ветеринарство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството извршува активности од областа на земјоделските услуги насочени кон физичките лица - земјоделски производители.

Стопанската Комора на Република Македонија врз основа на Законот за стопанските комори (“Службен весник на РМ“ бр.54/02) ги организира и обединува ставовите и потребите на правните лица од областа на земјоделството.

Здруженија на земјоделците како форма на здружување на физичките лица, а во функција на застапување на нивните интереси и афирмација на одредени гранки од областа на земјоделството.

Научни институции од областа на земјоделството се следните:

- 1) Факултет за земјоделски науки и храна;
- 2) Факултет за ветеринарна медицина;
- 3) Факултет за биотехнички науки;
- 4) Шумарски факултет;
- 5) Земјоделски институт;
- 6) Институт за сточарство;
- 7) Институт за јужни култури;
- 8) Институт за тутун;
- 9) Хидробиолошки завод;

3) Буџет на земјоделска политика

Табела 3: Буџет на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство како % од вкупниот Буџет на РМ.

Година	Буџет на Република Македонија во МКД	Буџет на МЗШВ во МКД	Учество во проценти
2001	68.520.623.428	782.435.001	1,1
2002	72.565.262.000	924.217.000	1,3
2003	67.374.067.000	977.821.041	1,4
2004	66.666.000.000	1.539.052.000	2,3
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство			
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство			

Табела 4: Вложени средства од Буџетот на Република Македонија во земјоделскиот сектор според програми

		Реализиран Буџет 2003 година	Учество во вкупниот буџет 2003 година	Планиран буџет 2004 година	Учество во вкупниот буџет 2004 година
ВКУПНО		977.821.041	100%	1.539.052.000	100%
Бруто плати и административни трошоци		181.932.041	19%	166.071.000	11%
Поддршка во земјоделството		795.889.000	81%	1.372.981.000	89%
1	Програма за поттикнување на земјоделството	185.000.000	19%	537.000.000	35%
2	Програма за здравствена заштита на животните	279.800.000	29%	276.150.000	18%
3	Програма за здравствена заштита на растенијата	10.000.000	1%	20.000.000	1%
4	Трансфер до берзата за земјоделски производи	4.000.000	0,5%	4.000.000	0%
5	Попшумување	30.000.000	3%	30.000.000	2%
6	Ревитализација на села	22.500.000	2%	20.000.000	1%
7	Капитални инвестиции во земјоделството и водостопанство	219.000.000	22%	440.500.000	29%
8	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството	45.589.000	6%	45.331.000	3%
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

III. Идни активности и реформи

Реформите во земјоделскиот сектор се одвиваат во рамките на превземените обврски од Спогодбата за стабилизација и асоцијација со ЕУ, Протоколот за пристапување на Република Македонија во СТО, Национална стратегија за европска интеграција, билатералните договори за слободна трговија и други меѓународни договори.

Согласно Одлуката за стратешки приоритети на Владата, Националната стратегија за европска интеграција и Акциониот план за европско партнерство приоритетот на идните активности и реформи е насочен кон прилагодување на македонскиот земјоделски сектор кон ЕУ. Согласно тоа, изготвена е Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделско – прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Токму овој документ ќе претставува појдовна основа за реформите во земјоделството во периодот што следи.

Согласно Стратегијата, реформите во земјоделскиот сектор ќе се спроведуваат низ три основни столба, односно преку реформи во политиката, реформи на институциите и реформи на законите. Реформата на политиката ќе се остварува преку следниве инструменти: воведување на структурните мерки на рурален развој наменети за зголемување на конкурентната способност на производителите и поддршка на заштита на природата и еколошките аспекти на производството, како и подигање на нивото на државна поддршка за земјоделството.

Статусот, надлежностите и одговорностите во организирањето и работата на јавните претпријатија и агенции за менаџирање со: шумите, водите, пазарите, советодавните услуги, пасиштата, земјоделскиот информативен систем, и други сервисни и контролни органи и институции во областа на земјоделско-прехранбениот сектор ќе се дефинираат, а новите кои ќе биде потребно да се формираат, ќе биде во согласност со резултатите кои ќе произлезат од проектите и анализите неопходни за спроведување на реформите предвидени во Оперативниот план на Стратегија за прилагодување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ

Активностите за реформа на законите започнати уште во 2001 година кога со првата национална програма за усогласување на законодавството, Република Македонија прифати обврски за усогласување на сопственото законодавство со *acquis communautaire* на ЕУ ќе продолжат во три правци: преземање на сите правни акти поврзани со земјоделско-прехранбениот сектор, следење на реформата на институциите низ законски решенија и давање на правно-системска рамка за водење на политиката на секторот, преку донесување на највисокиот правен акт на овој сектор: “Закон за земјоделство”.

Со Закон за земјоделство треба да се воспостави на одржлива финансиска инфраструктура како и транспарентна реализација на финансиската поддршка. Со Законот за земјоделство ќе се утврдат целите и мерките на земјоделската политика, институцијата за поддршка, правото на користење на финансиска поддршка, носителите на земјоделската политика, следење и контрола на финансирањето во земјоделството, како и управниот и инспекцискиот надзор. Со донесувањето на новата регулатива во оваа област приоритет на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство е воспоставување на регистри за евиденција. Во него ќе се внесуваат, обработуваат и ажурираат податоците кој ќе се содржат во централната база на податоци која ќе се води во Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. Запишувањето во регистрот ќе биде задолжително за сите правни и физички лица од областа на земјоделството кои сакаат да користат финансиска поддршка. Со воспоставувањето на базата на податоците, паралелно ќе се одвива и процесот за воспоставување на катастарската евиденција и регистар на земјоделското земјиште. Овие активности се со цел за усогласување на севкупното администрирање и начинот на контролата која се применува во земјите членки на ЕУ. Со воспоставувањето и заокружување на реформираниот начин на мерките и активностите за поддршка во земјоделството се очекува поедноставен начин на финансирање на мерки за унапредување на земјоделството, воспоставување на база на податоци за потребите на креирање и анализа на земјоделската политика и намалување на можности за злоупотреба и инспекцискиот надзор.

II. РАМКА НА ЗЕМЈОДЕЛСКА ПОЛИТИКА ЗА ОДРЕДЕНИ ПРОИЗВОДИ

1. Мерките на заедничката земјоделска политика се применуваат на ниво на поединечен производ. За секој од наведените производи или категории на производи се бара целосен опис на политиките кои моментално се применуваат или се планира да се применат:

- a) жито;
- b) растително масло;
- c) мешункасти растенија;
- d) посебно за "не-прехранбени производи" (доколку е применливо);
- e) шема за производство на скроб; f) ориз;
- g) сушена добиточна храна и легуминози;
- h) шеќер;
- i) влакнести производи и коноп;
- j) маслиново масло;
- k) овошје и зеленчук;
- l) вино и алкохол;
- m) банани;
- n) тутун;
- o) семе;
- p) памук;
- q) свила;
- r) хмељ;
- s) цвеќиња и живи растенија;
- t) производи за добиточна храна;
- u) млеко и млечни производи;
- v) говедско и јунешко месо;
- w) овчо и козјо месо;
- x) свинско месо;
- y) пилешко месо;
- z) јајца;
- aa) компири;
- bb) мед.

Описот треба да содржи детално објаснување на целите, функционирањето и главните количински показатели за сите мерки по групи на земјоделски производи кои моментално се применуваат или се планираат (шема на поддршка, приходи од производството/извозот, даноци, увозни давачки и други еквивалентни давачки, како и други царински мерки како тарифни квоти, повластен увоз, контрола на производство, итн.).

Ве молиме објаснете го управувањето со увозните квоти, дали се користи систем на увозни/извозни дозволи, и дали таквиот систем предвидува хартии од вредност (банкарски гаранции). „Конкретно-за-производ“ означува мерка која што се однесува на конкретни производи или категории на производи, на пример плаќање на добиток по грло. Ако имате шеми на субвенции за производство, ве молиме доставете детали за производството и контролата на таквите шеми (процедури за поднесување на барања за субвенции за производство, регистрација на земјиштето на земјоделците во националниот земјоделски регистар, кои податоци ги содржи, практична контрола на релевантните култури).

a) житарици

Житните култури се одгледуваат на 41% од вкупното обработливо земјиште во земјата. Пченицата е најзастапена со 21%, јачменот со 10%, пченката со 7%, рж со 0,8%, овес со 0,5% и оризот со 0,4%.

Пченица

Име на мерката

Заштитна цена на пченица

Законска основа

- Закон за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95 и бр. 16/04);
- Закон за Стоковни резерви ("Службен весник на РМ" бр. 47/87, 13/93 и 68/04).

Цели и општ опис на мерката

За производителите на пченица Владата на Република Македонија пропишува заштитна цена за мека и тврда пченица.

Согласно Законот за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95, 16/04), цел на оваа мерка е заштита на производителите на пченица од монополското однесување на мелничко-преработувачките претпријатија.

Согласно Закон за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95, 16/04) заштитните цени може да се применуваат до 29 март 2005 година.

Согласно Законот за стоковни резерви ("Службен весник на РМ" бр. 47/87, 13/93, 68/04) како исклучок за земјоделските прехранбени производи за кои се пропишани заштитни цени, не се се врши набавка со јавно наддавање или прибирање на понуди.

Согласно Законот за стоковни резерви ("Службен весник на РМ" бр. 47/87, 13/93, 68/04) одредбата за набавка на земјоделски прехранбени производи по заштитни цени е укината и истата се врши по пазарни цени.

Критериуми за користење на мерката

Предадена пченица од производителите на пченица во мелничко-пекарските претпријатија.

При пресметката на заштитната цена на пченицата се имаше во предвид одредбата дека заштитната цена на пченицата за секоја наредна година не треба да надминува 70% од просечните тригодишни светски цени, плус тригодишните просечни трошоци на превоз и манипулативни трошоци до Скопје. Овој механизам на ниво на цени е усогласен со Светската Банка. При утврдувањето на заштитната цена за пченицата за 2004 година се имаа предвид и трошоците во производството на пченица во земјата.

Износ и регионална диференцијација

За пченицата од родот од 1999 и 2000 година на производителите им беше пропишана заштитна цена во износ од 10,00 ден/кг за меки пченици, а за тврдите пченици се зголемува за 20%.

За пченицата од родот од 2001, 2002 и 2003 година на производителите им беше пропишана заштитна цена во износ од 10,50 ден/кг за меки пченици, а за тврдите пченици се зголемува за 20%.

Заштитната цена се пропишува за сите производители на пченица во државата без регионална диференцијација.

Управување со шемите

Владата на Република Македонија со Одлука ја пропишува заштитната цена за пченицата на предлог од Министерство за економија во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Име на мерката

Финансиска поддршка за пченица

За пченицата од родот од 1999, 2000, 2001 и 2002 година се исплаќаше финансиска поддршка на индивидуалните земјоделски производители на пченица.

Законска основа

- Закон за Владата на Република Македонија ("Службен весник на РМ " бр.59/00);
- Закон за стоковни резерви ("Службен весник на РМ " бр.47/87 и 13/93);
- Закон за Фондот за земјоделство ("Службен весник на РМ " бр.11/02);
- Буџет на Република Македонија.

Цели и општ опис на мерката

Финансиската поддршка за пченица е мерка која се применуваше за помош на производителите како надомест за зголемените трошоци на производство, предизвикани од воведувањето на Законот за данок на додадена вредност ("Службен весник на РМ " бр. 44/99, 59/99 и 11/00), и со цел за намалување на цената на чинење (производна цена на пченицата) и подобрување на конкурентноста.

Критериум за користење на мерката

Предадена пченица од индивидуалните земјоделски производители во мелничко-пекарските претпријатија.

Потрошени средства за исплата на премија за пченица од род 1999, 2000, 2001 и 2002 година		
Година	Износ на премијата во МКД./кгр.	Вкупно потрошени Средства во МКД
1999	1,50	117.193.395
2000	2,50	279.940.255
2001	2,50	237.516.188
2002	2,50	387.529.632
Извор: Министерство за финансии-Биро за стоковни резерви и Фонд за земјоделство		
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		
1.Податоците за вкупно потрошени средства за 1999, 2000 и 2001 година се добиени од Биро за стоковни резерви		
2.Податоците за вкупно потрошени средства за 2002 година се земени од Извештајот за работа на Фондот за земјоделство во 2002 година.		

Управување со шемата

Мерката во 2000 и 2001 година се спроведуваше преку Бирото за стоковни резерви при Министерството за финансии во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а во 2002 преку Фондот за земјоделство.

Дел од средствата се исплатени преку мелничко-пекарските претпријатија каде што е предадена пченицата врз основа на доставени списоци за предадените количини, а еден дел се исплаќани директно на производителите преку деловните банки врз основа на доставено барање за средства, изјава од директорот на мелничко-пекарското претпријатие за

веродостојноста на податоците и приложени заверени списоци од откупни белешки на индивидуалните производители.

Пченка и јачмен

До 2003 година не постоеа директни мерки за поддршка на производството на пченка и јачмен.

Согласно Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ" бр. 24/92, бр.32/92, бр. 23/92, бр. 78/93 и 14/96) од 2004 година за пченката и јачменот се применува неповратна помош по хектар.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

- Закон за ратификација на Протоколот за пристапување на Република Македонија кон Светската трговска организација („Службен весник на РМ“, Меѓународни договори бр. 7/03);
- Закон за царинска тарифа („Службен весник на РМ“, бр. 23/03 и 69/04);
- Одлука за усогласување и менување на Царинската тарифа за 2004 година ("Службен весник на РМ" бр. 77/03);
- Одлука за начинот и постапката при распределба на стоките во рамките на царинските квоти („Службен весник на РМ“, бр. 29/03; 59/03; 76/03; 1/04);
- Листи за распределба на царински квоти во 2004 година за земјоделско-прехранбени производи со потекло од земјите членки на Светска трговска организација, земјите со кои Република Македонија има склучено Договори за слободна трговија и Спогодбата за стабилизација и асоцијација („Службен весник на РМ“, бр. 59/03; 38/04; 47/04; 84/03; 8/04; 43/04).

Царинските стапки по принципот на најповластена нација (МФН царини), намалените царински стапки како и царинските квоти, кои се применуваат во Република Македонија, се утврдени согласно Договорите за слободна трговија, Спогодбата за стабилизација и асоцијација помеѓу Република Македонија и Европските заедници и Протоколот за пристапување на Република Македонија кон Светската трговска организација.

Намалувањето на МФН царинските стапки во транзициониот период, определени со Протоколот за пристапување на Република Македонија кон Светската трговска организација, се спроведува во еднакви годишни износи, кои стапуваат на сила на 1^{ви} јануари секоја година.

Во рамки на Договорите за слободна трговија и Спогодбата за стабилизација и асоцијација, договорена е либерализација при увозот на некои земјоделски и прехранбени производи. Либерализацијата се спроведува по пат на царински квоти или со потполно или делумно намалување на царинските стапки.

МФН царинската стапка за меркантилна пченица во 2004 година изнесува 15+0,1 eur/kg, Макс. 75, а на семенската и тврда пченица изнесува 0% и 2%.

МФН царинската стапка за меркантилен 'рж во 2004 година изнесува 5%, а за сеидбен 'рж изнесува 2%.

МФН царинската стапка за меркантилен и добиточен јачмен во 2004 година изнесува 10%, за пиварски јачмен 8% и за семенски јачмен изнесува 0%.

МФН царинската стапка за овес во 2004 година изнесува 10%, а за сеидбен овес изнесува 0%.

МФН царинската стапка за сите видови на пченка во 2004 година изнесува 0%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Пченица

- СТО, квота од 80.000 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 20.000 тони (со 0% царинска стапка) и царинска стапка од 7,5+0,05 eur/kg, за количини надвор од квота;
- Романија, квота од 6.000 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Србија и Црна Гора, квота од 50.000 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- *Јачмен добиточен*
- Украина, квота од 5.000 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Пченица

- Хрватска, квота од 20.000 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот на Република Македонија.

Администрација на мерката

За администрација на наплатената царина надлежно е Министерството за финансии - Царинска управа.

Постапката на распределба на царинските квоти се регулира на годишно ниво со Одлука за начинот и постапката при распределба на стоките во рамките на царинските квоти која ја носи Владата на Република Македонија и се објавува во Службен весник на Република Македонија.

Постапката на распределба на количините на стоки се врши на два начина и тоа врз основа на:

- принципот на распределба “прв дојден, прв корисник” (*first come, first served*), или
- принципот на распределба по аукциски пат.

За преговори за договорите за слободна трговија во делот на земјоделството надлежно е Министерството за економија во консултации со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Име на мерката

Повластен тарифен третман при увоз

Законска основа

- Царински закон (“Службен весник на РМ” бр. 21/98, 26/98, 63/98, 86/99, 25/00, 109/00, 31/01, 4/02, 55/02 и 42/03);

- Одлука за условите и критериумите за давање повластен тарифен третман при увоз на пченица за непосредно производство (“Службен весник на РМ” бр. 65/03, 4/04 и 8/04);
- Одлука за условите и критериумите за давање повластен тарифен третман при увоз на добиточен јачмен и трици од пченка и од пченица (“Службен весник на РМ” бр. 10/04).

Повластен тарифен третман се дава при увоз на пченица и наполица, друго со тарифна ознака 1001 90 99 00, во количина од 70.000 тони. Количините од оваа одлука се увезуваа заклучно со 30.06.2004 година. Висината на царинската стапка изнесуваше 5 % до измената објавена во (“Службен весник на РМ” бр. 8/04 година). После оваа измена увозот на пченица и наполица од тар. ознака 1001 90 99 00 е без плаќање на царина.

Повластен тарифен третман без плаќање на царина се дава при увоз на добиточен јачмен со тарифна ознака 1003 00 90 20, во количина од 6.000 тони. Количините од оваа одлука се увезуваа заклучно со 30.06.2004 година.

Администрација на мерката

За администрација на мерката надлежно е Министерството за финансии - Царинска управа.

Постапката на распределба на количините на пченица со повластен тарифен третман се врши по принципот на распределба “прв дојден, прв корисник” (*first come, first served*).

Барањето за увоз на пченица со повластен тарифен третман се поднесува на соодветен образец. Кон барањето увозникот беше должен да поднесе доказ за обезбеден соодветен инструмент за плаќањето на царината до измената објавена во “Службен весник на РМ” број 4/04 година. После оваа измена, кон барањето не е потребно поднесување доказ за обезбеден соодветен инструмент за плаќањето на царината.

Барањето за увоз на добиточен јачмен со повластен тарифен третман се поднесува на соодветен образец. Кон барањето увозникот не е должен да поднесе доказ за обезбеден соодветен инструмент за плаќањето на царината.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

- Закон за трговија (“Службен весник на РМ” бр. 16/04);
- Одлука за распоредување на стоките на форми на извоз и увоз (“Службен весник на РМ” бр. 58/04);
- Закон за семенски материјал, саден материјал, материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/00).

Стоките се извезуваат односно увезуваат врз основа на дозвола, одобрение, односно согласност, кои се издаваат од страна на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство или Министерството за здравство.

Одобренија за извоз и увоз се издаваат за:

1001 10 00 10 Пченица за сеидба

1001 90 10 00 Пир за сеидба

1001 90 91 00 Обична пченица и наполица

Одобренија за увоз се издаваат за:

1002 00 00 10 Рж за сеидба

1003 00 10 00 Јачмен за сеидба

1004 00 00 10 Овес за сеидба

1005 10 11 00; 1005 10 13 00; 1005 10 15 00; 1005 10 19 00; 1005 10 90 00 Пченка за сеидба

Администрација на мерката

Барање за добивање на дозвола, одобрение, односно согласност, увозникот или извозникот поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

При спроведување на оваа одлука се применуваат одредбите на Законот за царинска тарифа и прописите донесени врз основа на тој закон.

Име на мерката

Забрана на извоз

Законска основа

- Закон за трговија (“Службен весник на РМ” бр. 23/95, 30/95, 43/95, 23/99, 6/02 и 38/03);
- Закон за Влада на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 59/00 и 12/03);
- Одлука за забрана на извоз на пченица и брашно од пченица (“Службен весник на РМ” бр. 2/04).

Заради отстранување на пореметувањата на домашниот пазар, привремено до 30.06.2004 година се забрани извозот на пченица и наполица со тарифна ознака 1001 и брашно од пченица и наполица со тарифна ознака 1101 00.

b) маслодајни семиња

Сончоглед

До 2003 година не постоеа директни мерки за поддршка на производството на сончоглед.

Согласно Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ ” бр. 24/92, бр.32/92, бр. 23/92, бр. 78/93 и 14/96) во 2004 година за сончогледот се применува неповратна помош по хектар.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици.

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за соја, копра, лен, маслодајна репка, ричинус, сусам, синап, шафраника и коноп, во 2004 година изнесува 0%, а за кикирики изнесува 5%.

МФН царинската стапка за сончоглед и афион во 2004 година изнесува 15%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Кикирики

- Бугарија, квота од 150 тони (со 50% од МФН царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните квоти се одвива без квантитативни ограничувања.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, одосно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

- 1201 00 10 00 Соја за сеидба
- 1202 10 10 00 Кикиритки за сеидба
- 1204 00 10 00 Семе од лен за сеидба
- 1205 10 10 00 Семе од маслодајна репка за сеидба
- 1206 00 10 00 Семе од сончоглед за сеидба
- 1207 30 10 00 Семе од ричинус за сеидба
- 1207 40 10 00 Семе од сусам за сеидба
- 1207 50 10 00 Семе од синап за сеидба
- 1207 60 10 00 Семе од шафраника за сеидба
- 1207 91 10 00 Семе од афион за сеидба

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

с) протеински семиња

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за грав, грашок и боранија во 2004 година, изнесува 45%, а за грав, грашок и боранија за сеидба, царинската стапка изнесува 0%.

Увозот се одвива без квантитативни ограничувања во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

0713 10 10 00 Грашок за сеидба

0713 33 10 00 Грав за сеидба

0713 40 00 10 Леќа за сеидба

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

d) поддршка за непроизводство т.е. мирување

Не се применува ваков вид на мерка.

е) производство на скроб

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за сите видови на скроб во 2004 година изнесува 2%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Пченкарен скроб

- Бугарија, квота од 400 тони (со 50% од МФН царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

ф) ориз

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за сите видови на ориз, освен ориз за сеидба, во 2004 година изнесува 35%. МФН царинската стапка за ориз за сеидба во 2004 година, изнесува 2%.

Увозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Ориз

- Бугарија, квота од 1.250 тони;
- Турција, квота од 8.000 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

1006 10 10 00 Ориз за сеидба

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

g) сушена сточна храна и легуминози

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за сушени крмни растенија во 2004 година, изнесува 0% (тарифна ознака 1214 од царинската тарифа).

Увозот и извозот одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

h) шеќер

Име на мерката

Намалување на дефицит во обезбедување основна сировина за производство на шеќер.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ " бр.24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија;
- Закон за Влада на Република Македонија ("Службен весник на РМ " бр.59/2000).

Цели и општ опис на мерката

Цел на мерката е зголемување на домашното производство на шеќерна репа како основна сировина за производство на шеќер.

Критериум за користење на мерката

Финансиската поддршка се исплаќаше на производителите на шеќерна репа кои своето производство го имаа продадено на индустрискиот капацитет за производство на шеќер.

Исплатени финансиски средства во 2001 и 2002 година		
Година	Износ во МКД./кг.	Вкупно потрошени средства во МКД
2001	0,5	17.976.603
2002	0,7	20.089.522
Извори на податоци: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		

Износ и регионална диференцијација

Не постои регионална диференцијација, односно износот на средствата за исплата е еднаков на целата територија на Република Македонија.

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџет на Република Македонија.

Управување со шемите

Мерката ја реализираше Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, по претходно доставени списоци за продадена шеќерна репа од производителите на шеќерна

репа во индустрискиот капацитет, кој склучува годишен договор со производителите на шеќерна репка за откуп на производството. Во 2001 година мерката се реализираше од Програмата за поттикнување за развојот на земјоделството во 2001 година и донесена Одлука за одобрување средства од Владата на Република Македонија, а во 2002 година само со Одлука за неповратна помош донесена од Владата на Република Македонија.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за шеќерна репка во 2004 година, изнесува 5%.

МФН царинска стапка за суров шеќер без додатни средства за ароматизација или материји за бојосување од шеќерна репка во 2004 година, изнесува 2%.

МФН царинска стапка за бел шеќер во 2004 година, изнесува 30%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Шеќер од шеќерна репа (тарифна ознака 1701 12)

- Украина, квота од 15.000 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Бел шеќер

- Со Заедницата на Србија и Црна Гора, увозот на белиот шеќер е со квота од 0 тони, со можност за зголемување на количините во зависност од билансните можности на двете страни.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

i) ленено влакно и коноп

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за ленено влакно и коноп во 2004 година, изнесува 0% (тарифна ознака 5301 и 5302 од Царинската тарифа).

Увозот и извозот се одвива без квантитативни ограничувања.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

j) маслиново масло

Освен царина, нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за маслинки во 2004 година, изнесува 30%, а за маслинки неварени или варени на пареа или во врела вода, замрзнати и конзервирани, МФН царинската стапка во 2004 година изнесува 20%.

МФН царинската стапка за маслиново масло во 2004 година, изнесува 10%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Маслиново масло

- Турција, квота од 100 тони (со 0% царинска стапка) и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

к) овошје и зеленчук

Овошје

Име на мерката

Финансиска поддршка за набавка на квалитетен овошен саден материјал.

Цел на мерката

Поддршката има за цел одржување и обнова на постојните овошни насади со квалитетен и здравствено исправен саден материјал.

Опис на мерката

Мерката се однесува посебно за стимулирање на коскестото овошје (кајсија, праска и вишна) и ситно овошје (малина, капина и јагода).

Законска основа

- Закон за поттикнување на развој на земјоделството ("Службен весник на РМ" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта ("Службен весник на РМ" бр. 41/2000);
- Правилник за условите за вршење на производство, доработка, промет и увоз и извоз на семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување;
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Финансиската поддршка се исплаќаше за обезбеден сертифициран и здравствено исправен овошен саден материјал од правни лица регистрирани во регистарот на увозници, производители и доработувачи на семе и саден материјал во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а наменет за крајните корисници за подигање на нови насади.

Правните лица беа должни цената на обезбедениот саден материјал да ја намалаат по единица мерка, во висина на добиените средства

Исплатени средства по години					
Година	1999	2000	2001	2002	2003
Овошни садници	4.000.000	6.000.000	4.500.000	6.000.000	4.000.000
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

Износ и регионална диференцијација

Не постои регионална диференцијација, односно износот на средства за исплата е еднаков на целата територија на Република Македонија

Основа за плаќање

Неповратни средства се обезбедени од Буџет на Република Македонија, во годишните програми за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година.

Администрација на мерката

Барањето за користење на финансиската поддршката за набавка на овошен саден материјал до 2002 година поднесуваа правни лица регистрирани во регистарот на увозници, производители и доработувачи на семе и саден материјал во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, до надлежните служби на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за користење на овие средства. Барателите беа должни да ја намалат крајната цена за износот предвиден во програмата. Во 2003 година средствата ги користеа директните корисници по предходно доставена комплетна документација до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Контролата над спроведување на мерката ја врши Државниот инспекторат за земјоделство.

Зеленчук

Освен царини и царински квоти, други мерки за финансиска поддршка за производство на зеленчук не се применуваат.

Економското значење на здруженијата на производители на овошје и зеленчук

Здруженијата на производители на овошје и зеленчук се регистрираат во Регистерот на Федерација на Македонски Фармери. Здружувањето има за цел да ги истакне и сублимира проблемите во овоштарското и градинарското производство и интересите на производителите. Како главна активност на Здруженијата е промовирање на организиран настап при договарање со преработувачите и трговците. Некои од нив обезбедуваат маркетинг услуги и го потпомагаат пласманот на надворешни пазари. Во овој поглед, во рамките на здруженијата се изготвуваат програми за едукација, пренос на знаења (know-how), се обезбедува пристап до пазарни информации како и размена на искуства со слични Асоцијации од други земји. Мал дел од овие здруженија располагаат со капацитети за складирање на овошјето и зеленчукот. Финансирањето на активностите на Здруженијата е од членарина, односно со самофинансирање од страна на членовите и донации по проекти.

Детална аналитика за економското значење на здруженијата во вкупното производство на овошје и зеленчук, не се води.

Детали за релевантните пазари за утврдување на производните и увозните цени

Овошјето и зеленчукот, на домашниот пазар, се пласира на пазарите на големо и мало. На пазарите на големо се пласираат големи количини на овошје и зеленчук од увоз или од домашните земјоделски производители, се врши привремено складирање и припрема за понатамошна продажба. Организираните пазари на големо не располагаат со капацитети за сортирање, класификација и пакување на производите според специфичните пазарни потреби во маркетингот. Неопходно е зајакнување на овие капацитети преку усвојување на маркетинг стандарди со воведување на нови законски прописи кои ќе бидат усогласени со стандардите на ЕУ. Овошјето и зеленчук до крајните потрошувачи во голем дел се пласира на пазарите на мало т.н. зелени пазари. Во последно време се зголемува улогата на големите маркети во пласман на овошје и зеленчук. Податоците за цените на пазарите на големо и мало за овошје и зеленчук ги собира, обработува и публикува Државниот завод за статистика.

Во Република Македонија не постојат релевантни статистички податоци за утврдување на производните и увозните цени за овошје и зеленчук од причини што сеуште не е воспоставен Интегриран Земјоделски Пазарен Информативен Систем.

Индикација за видовите на субвенции за преработка на свежо овошје и зеленчук

Моментално не се применуваат субвенции за преработка на свежо овошје и зеленчук.

Правните односи помеѓу преработувачите и производителите на свежи производи

Договорните односи за директен откуп на овошје и зеленчук, помеѓу производителите и преработувачите се склучуваат врз основа на усогласување на заедничките интереси.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

За одреден број осетливи видови на зеленчук, кои се произведуваат во Република Македонија, утврдени се сезонски периоди од неколку месеци во кои се применуваат различни комбинирани царински стапки (ad valorem и специфична царина). Утврдувањето на сезонските периоди на различна царинска заштита при увозот на овошје и зеленчук, е со цел да им гарантира одредена сигурност на домашните производители кои точно знаат кога е можна пвисока царинска заштита при увозот на зеленчук, но и за увозниците, на кои однапред им се познати условите под кои можат да ги увезуваат овие производи во текот на цела година.

МФН царонската стапка за овошјето во 2004 година, се движи од 0% (пр. кокосови ореви, бразилски ореви); 5% за бадеми; 10% за ореви, костени, фастаци, урми, смокви, ананас, авоцадо, манго, грејпфрут; 15% за лешници, лимони, малини, капини, киви, црни и бели рибизли; 0,03 eur/kg за банани, портокали; 0,04 eur/kg за мандарини; 30% за круши, дуњи; 40% за сливи, јаготки; 45% за дињи, лубеници, кајсии, цреши, вишни, праски, нектарини до 50% за грозје и јаболка.

МФН царинската стапка за зеленчукот во 2004 година се движи од 0% и 2% за семенските производи; 25% за печурки за јадење, артичоки, шпаргли; 30% за салата и цикорија, спанаќ, маслинки; 35% за карфиол, брокола, модар патлиџан, целер, тиквички; 40% за моркови, целер, рен; до 65 максимална царинска стапка за домати, кромид, зелкакраставици, пиперки.

Висина на МФН царинската стапка и сезона за поделни видови на зеленчук според СТО обврските.		
Тарифна ознака	Наименување	Обврзувачка царинска стапка
	Домат, свеж или разладен	
0702000011	-Од 15 март до 31 декември	45+0,12 eur/kg
0702000019	-Од 01 јануари до 14 март	25+0,12 eur/kg
	Кромид, арпаџик	
0703101950	----Од 01 април до 30 септември	45+0,04 eur/kg
0703101990	----Од 01 октомври до 31 март	25+0,04 eur/kg
	Бела зелка и црвена зелка	
0704901010	---Од 01 април до 31 декември	45+0,03 eur/kg

0704901090	---Од 01 јануари до 31 март	25+0,03 eur/kg
	Краставици	
0707000510	--Од 15 февруари до 31 октомври	45+0,12 eur/kg
0707000590	--Од 01 ноември до 14 февруари	25+0,12 eur/kg
	Слатки пиперки од родот <i>Capsicum</i>	
0709609910	----Од 15 мај до 14 ноември	45+0,12 eur/kg
0709609990	----Од 15 ноември до 14 мај	25+0,12 eur/kg

Увозни царински квоти за овошје за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Лубеници од 01 март до 15 јули

- Албанија, квота од 2.500 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- *Ореви*
- Бугарија, квота од 40 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- Романија, квота од 40 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Лупени лешници

- Турција, квота од 250 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Портокали, мандарини, лимони, грејпфрут

- Турција, квота од 8.000 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- Европска Унија, квота од 8.000 тони (со 0% царинска стапка), и 65% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозни царински квоти за зеленчук за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Компир свеж или разладен

- Албанија, квота од 300 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- Бугарија, квота од 100 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Домати свежи или разладени

- Албанија, квота од 150 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- *Моркови, брисква и сл. свежи или разладени*
- Албанија, квота од 200 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Краставици и корнишони

- Албанија, квота од 100 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи (овошје) со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Јаболка, круши и дуњи

- Албанија, квота од 3.000 тони;
- Бугарија, квота од 3.000 тони;
- Хрватска, квота од 1.000 тони;
- Турција, квота од 350 тони.

Трпезно грозје

- Бугарија, квота од 100 тони;
- Хрватска, квота од 8.000 тони.

Лубеници

- Бугарија, квота од 100 тони;
- Хрватска, квота од 7.500 тони;
- Турција, квота од 1.000 тони.

Увозни царински квоти за производи (зеленчук) со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Домати свежи или разладени

- Албанија, квота од 150 тони;
- Хрватска, квота од 4.000 тони.
- Турција, квота од 1.500 тони, квотата се однесува на домати, кромид, зелка, краставици и корнишони, пиперки;

Краставици и корнишони

- Албанија, квота од 100 тони;
- Бугарија, квота од 100 тони;
- Хрватска, квота од 1.200 тони.

Кромид, свеж

- Бугарија, квота од 50 тони.

Карфиол, свеж

- Бугарија, квота од 100 тони.

Зелка, свежа

- Бугарија, квота од 1.000 тони;
- Хрватска, квота од 2.000 тони.

Модар патлиџан, свеж

- Бугарија, квота од 200 тони.

Пиперки, свежи

- Хрватска, квота од 3.500 тони;
- Украина, квота од 5.000 тони.

Пиперки замрзнати

- Бугарија, квота од 70 тони;
- Хрватска, квота од 400 тони;
- Турција, квота од 100 тони.

Печурки за јадење

- Турција, квота од 100 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

0703 10 19 10 Кромид за сеидба

0703 10 19 30 Арпаџик

0703 20 00 10 Лук за сеидба

0703 90 00 10 Праз и други луковици за сеидба

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

I) вино и алкохол

Име на мерката

Финансиска поддршка за формирање на репро центар и за набавка на сертифициран и здравствено исправен домашен лозов саден материјал.

Цел на мерката

Поттикнување на развојот на лозарското и винарското производство во Република Македонија.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развој на земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/2000);
- Закон за Фонд за земјоделство (“Службен весник на РМ” бр. 11/02);
- Правилник за условите за вршење на производство, доработка, промет и увоз и извоз на семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување;
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Критериум за исплаќање на средствата е производство и/или набавка на сертифициран и здравствено исправен лозов саден материјал од сортите: Црн Бургундец, Каберне Совињон, Кратошија, Вранец, Мерло, Бел Бургундец, Шардоне, Рајнски Ризлинг Семијон, Совињон, Италијански Ризлинг, од правни лица регистрирани во регистарот на увозници, производители и доработувачи на семе и саден материјал во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а наменет за крајните корисници за подигање на лозови насади.

Правните лица беа должни цената на обезбедениот саден материјал да ја намалаат по единица мерка, во висина на добиените средства

Исплатени средства по години во МКД					
Година	1999	2000	2001	2002	2003
Лозов саден материјал	7.400.000	5.500.000	15.000.000	6.000.000	8.200.000
Поддршка на репро центар	-	-	-	8.000.000	3.000.000
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и Фонд за земјоделство Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

Износ и регионална диференцијација

Не постои регионална диференцијација, односно износот на средства за исплата е еднаков на целата територија на Република Македонија

Основа за плаќање

Неповратни средства се обезбедени од Буџет на Република Македонија, во годишните програми за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година и програмите за работа на Фондот за земјоделство 2002 и 2003 година.

Администрација на мерката

Барањето за користење на финансиската поддршката за набавка на сертифициран и здравствено исправен домашен лозов саден материјал до 2002 година поднесуваа правни лица регистрирани во регистарот на увозници, производители и доработувачи на семе и саден материјал во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, до надлежните служби на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за користење на овие средства. Барателите беа должни да ја намалат крајната цена за износот предвиден во програмата. Во 2003 година средствата ги користеа директните корисници по предходно доставена комплетна документација до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Средствата за формирање на репро центар се исплаќаа преку Фондот за

земјоделство по претходно изработен и доставен проект, одобрен од страна на Управниот одбор на Фондот за земјоделство.

Контролата над спроведување на мерката ја врши Државниот инспекторат за земјоделство.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Износ и регионална диференцијација

Начинот на утврдување на царинската стапка и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за пенливи вина во 2004 година, изнесува 46,7%.

МФМ царинската стапка за сите други видови на вина (татифна ознака 2204 од Царинската тарифа) во 2004 година, изнесува 50%.

МФН царинската стапка за вермут во 2004 година, изнесува 36%.

МФН царинската стапка за јаболковица и крушковица (тарифна ознака 2206 од Царинската тарифа) во 2004 година, изнесува 36%.

МФН царинска стапка за јаки алкохолни пијалоци (тарифен број 2208 од царинската тарифа), во 2004 година, изнесува 36%.

Увозни царински квоти за вино за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Квалитетно пенливо вино (тарифна ознака 2204 10), Вино од свежо грозје (тарифна ознака 2204 21).

- Европска Унија, квота од 3.600 хл (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 10.000 хл (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Алкохолни пијалоци

- Албанија, квота од 200 хл (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 8.000 хл (со 0% царинска стапка), и 20% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Норвешка, квота од 50 хл (со 0% царинска стапка), и со МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Квалитетно пенливо вино (тарифна ознака 2204 10), Вино од свежо грозје (тарифна ознака 2204 21), Вино од свежо грозје (тарифна ознака 2204 29).

- Европска Унија, квота од 391.500 хл;
- Бугарија, квота од 10.000 хл;
- Хрватска, квота од 40.000 хл;
- Украина, квота од 400.000 хл.

Алкохолни пијалоци

- Хрватска, квота од 1.000 хл;
- Украина, квота од 2.000 хл.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

2204 29 10 00 Вино освен она споменато во тар.подброј 2204 10

Вино со содржина на реален алкохол што не надминува 13% вол: Квалитетни вина произведени во специфични региони, по тарифни броеви:

2204 29 12 00; 2204 29 13 00; 2204 29 17 00; 2204 29 18 00; 2204 29 42 00; 2204 29 43 00; 2204 29 44 00; 2204 29 46 00; 2204 29 47 00; 2204 29 48 00; 2204 29 58 00; 2204 29 62 00; 2204 29 64 00; 2204 29 65 00; 2204 29 71 00; 2204 29 72 00; 2204 29 75 00.

Вино со содржина на реален алкохол што надминува 13% но не надминува 15% вол: Квалитетни вина произведени во специфични региони, по тарифни броеви:

2204 29 81 00; 2204 29 82 00; 2204 29 83 00; 2204 29 84 00.

Вино со содржина на реален алкохол што надминува 15% но не надминува 18% вол, по тарифни броеви:

2204 29 87 00; 2204 29 88 00; 2204 29 89 00; 2204 29 91 00; 2204 29 92 00; 2204 29 93 00; 2204 29 94 00.

Вино со содржина на реален алкохол што надминува 18% но не надминува 22% по зафатнина, по тарифни броеви:

2204 29 95 00; 2204 29 96 00; 2204 29 97 00; 2204 29 98 00; 2204 29 99 00

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

т) банани

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за банани во 2004 година, изнасува 0,03 eur/kg.

Увозот и извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

п) Тутун

Име на мерката

Заштитна цена на тутун

Законска основа:

- Закон за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95 и 16/04);
- Закон за тутунот ("Службен весник на РМ" бр. 69/96 и 15/98);
- Закон за Влада на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 59/00);
- Буџет на Република Македонија.

Цели и општ опис на мерката

Мерката се реализираше со цел заштита на производството на ориентални ситнолисни ароматични тутуни во Република Македонија од родот 1999 и 2000 година.

Заштитната цена претставува основ за утврдување на откупните цени по типови и класи на тутуни при склучување на договорите за производство и откуп на тутун меѓу производителите и тутунските претпријатија.

Согласно Законот за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95, 16/04), се пропишува заштита на производителите од монополското однесување на претпријатијата-откупувачи.

Согласно Закон за трговија ("Службен весник на РМ" бр. 23/95, 16/04) заштитните цени може да се применуваат до 29 март 2005 година.

Согласно Закон за тутунот, тутунот како добро од општ интерес се финансираше од државата со одвојување на средства од Буџетот на Република Македонија заради преземање на неоткупениот тутун од државните резерви кога откупувачот поради стечај или ликвидација не може да го исплати неоткупениот тутун.

Критериум за користење на мерката

Продаден тутун од производителите на тутунските претпријатија – откупувачи. При утврдување на заштитната цена на ситнолисниот оринеталски суров тутун се имаше предвид одредбата дека заштитната цена на тутунот за секоја наредна година не треба да надминува 70% од просечните годишни светски цени плус превозот и манипулативните трошоци до Скопје во претходните три години, што како одредба е усогласено со Светската банка.

Заштитната цена за тутунот од родот 1999 и 2000 година изнесуваше 111 МКД/кг.

Управување со шемите:

По предлог на Министерство за економија, а во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Владата на Република Македонија донесе Одлука за заштитна цена за ориенталските ситнолисни типови на суров тутун во лист (Прилеп, Јака и Џебел).

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за тутун во 2004 година, изнесува 10% или 20%, во зависност од видот и типот на тутун.

Увозни царински квоти за тутун за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Тутун

- Хрватска, квота од 2.500 тони (со 0% царинска стапка), и со 50% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Тутун

- Хрватска, квота од 2.500 тони;
- Украина, квота од 10.000 тони;
- Романија, квота од 200 тони.

Извозот надвор од пропишаните квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

о) семе

Име на мерката

Финансиска поддршка за производство на сертифициран и здравствено исправен семенски материјал.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ " бр.24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Закон за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта ("Службен весник на РМ" бр. 41/00);
- Буџет на Република Македонија.

Цел на мерката

Поттикнување на земјоделските производители за користење на сертифициран и здравствено исправен семенски материјал.

Опис и критериуми за оставрување на помошта

Со оваа мерка на крајните корисници им се обезбедуваше сертефициран и здравствено исправен семенски материјал со финансиска поддршка на регистрираните домашни производители.

Производителите на семенски материјал беа должни цената на обезбеденото семе да ја намалаат по единица мерка, во висина на добиените средства

Износ на помошта

Исплатени средства по години во МКД				
Година	1999	2000	2001	2002
Семенска пченица	3.200.000	11.000.000	-	5.500.000
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство Коментар: Во 1999 година финансиски се поддржуваше и домашното растително производство на оригинален семенски материјал од повеќе видови во вкупен износ од 1.750.000 денари.				

Обезбедување на средства

Средствата се обезбедуваат од годишните програми за поттикнување на развојот на земјоделството.

Администрација на мерката

Мерката се реализираше преку Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, а финансиските средства се исплаќаа на производителите на семенски материјал по претходно склучен договор.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царински квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за семе за житарици во 2004 година изнесува 0% и 2%.

МФН царинската стапка за семе за маслодајни растенија во 2004 година, изнесува 0%, освен за афионово семе која изнесува 15%.

МФН царинската стапка за семе за шеќерна репка во 2004 година, изнесува 0%.

МФН царинската стапка за семе за крмни растенија во 2004 година, изнесува 2%, освен за семе од луцерка (alfalfa), која изнесува 15%.

МФН царинската стапка за семе од зеленчук во 2004 година, изнесува 0% и 2%.

Увозни царински квоти за семе за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Семе од луцерка

- Бугарија, квота од 15 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- *Семе од зеленчук*
- Бугарија, квота од 5 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за увоз се издаваат за:

1209 10 00 00 Семе од шеќерна репка

Семе од крмни растенија, по тарифни броеви:

1209 21 00 00; 1209 22 10 00; 1209 22 80 00; 1209 23 11 00; 1209 23 15 00; 1209 23 80 00; 1209 24 00 00; 1209 25 10 00; 1209 25 90 00; 1209 26 00 00; 1209 29 10 00; 1209 29 50 00; 1209 29 60 00; 1209 29 80 00; 1209 30 00 00

Семе од зеленчук, по тарифни броеви:

1209 91 10 00; 1209 91 30 00; 1209 91 90 10; 1209 91 90 30; 1209 91 90 70; 1209 91 90 90.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

р) памук

Освен царина нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за памук во 2004 година, изнесува 0% (тарифна ознака 5201, 5202 и 5203 од Царинската тарифа).

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

q) свилена буба

Освен царина нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за свилена буба во 2004 година, изнесува 0% (тарифна ознака 5001 од Царинската тарифа).

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

г) хмељ

Освен царина нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за хмељ во 2004 година, изнесува 0%.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

с) цвеќе и живи растенија

Освен царина нема други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка на пооделни видови лековити растенија во 2004 година, изнесува 10% (тарифна ознака 1211 од Царинската тарифа).

МФН царинската стапка за сечено цвеќе во 2004 година, изнесува од 15% до 35%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Растенија и делови на растенија за парфимериски и фармацевтски цели

- Бугарија, квота од 50 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Растенија и делови на растенија

- Бугарија, квота од 100 тони;
- Украина, квота од 500 тони;
- Турција, квота од 100 тони.

Извозот надвор од пропишаните квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобренија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобренија за извоз и увоз се издаваат за:

1211 30 00 00 Лисја од кока растение

1211 40 00 00 Афионова слама

Одобренија за увоз се издаваат за:

1211 10 00 00 Корен од богородични растенија-слатки корења

1211 20 00 00 Корен од гинсенг

1211 90 30 00 Tonquin зрна

1211 90 97 00 Друго

Дозвола за извоз, издадена од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање, се издава за:

Растенија и делови на растенија, свежи или сушени, сечени или цели, кршени или мелени, видови што првенствено се употребуваат во парфимеријата, фармацијата (загрозени видови растенија), по тарифни броеви:

1211 90 70 00; 1211 90 75 01; 1211 90 98 01; 1211 90 98 02; 1211 90 98 03; 1211 90 98 04; 1211 90 98 05; 1211 90 98 06; 1211 90 98 07; 1211 90 98 08; 1211 90 98 09; 1211 90 98 10; 1211 90 98 11; 1211 90 98 12; 1211 90 98 13; 1211 90 98 14; 1211 90 98 15; 1211 90 98 16; 1211 90 98 17; 1211 90 98 18; 1211 90 98 19; 1211 90 98 20; 1211 90 98 21; 1211 90 98 22; 1211 90 98 23; 1211 90 98 24; 1211 90 98 25; 1211 90 98 26; 1211 90 98 27; 1211 90 98 28; 1211 90 98 29; 1211 90 98 30; 1211 90 98 31; 1211 90 98 32; 1211 90 98 33; 1211 90 98 34; 1211 90 98 35; 1211 90 98 36; 1211 90 98 37; 1211 90 98 38; 1211 90 98 39; 1211 90 98 40; 1211 90 98 41; 1211 90 98 42; 1211 90 98 43; 1211 90 98 44; 1211 90 98 45; 1211 90 98 46; 1211 90 98 47; 1211 90 98 48; 1211 90 98 49; 1211 90 98 50; 1211 90 98 51; 1211 90 98 52.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

t) Производи за добиточна храна

Име на мерката

Финансиска поддршка за вештачки ливади и пасишта

Цел на мерката

Поддршката има за цел рационално користење на земјишниот потенцијал, односно одржување и развој на пасиштата како големи природни ресурси за најекономично производство на добиточни производи.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството („Службен весник на РМ“ бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Закон за пасишта („Службен весник на РМ“ бр3/98 и 101/00);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Средствата наменети за финансиската поддршка за ливади и пасишта се исплаќаа на Јавното претпријатие за стопансување со пасишта во државна сопственост кое согласно

Законот за пасишта изготвува десетгодишна програма и годишни програми со финансиски план со кои го утврдува начинот на стопанисување (агромелиоративни мерки, семенски материјал, подигање на вештачки ливади).

Исплатени средства за финансиска поддршка за ливади и пасишта					
Година	1999	2000	2001	2002	2003
Износ МКД	8.000.000	4.000.000	5.000.000	2.500.000	5.000.000
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

Износ и регионална диференцијација

Не постои регионална диференцијација, односно износот на средства за исплата е еднаков на целата територија на Република Македонија.

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во годишните програми за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година

Администрација на мерката

Барањето за користење на финансиската поддршка Јавното претпријатие за стопанисување со пасишта со годишната програма за стопанисување со пасиштата го поднесува до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство склучува договор за реализација на исплатените средства по предвидените мерки во програмата. Контрола на реализација на мерката врши Државниот инспекторат за земјоделство.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Износ и регионална диференцијација

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царински квоти, како и годишната динамика на намалување на царинска стапка, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за крмните растенија, наведени се во делот на одговорот кој се однесува на точката г) сушена сточна храна и легуминози.

МФН царинската стапка за добиточна храна во 2004 година, изнесува од 0% до 48,5% (глава 23 од Царинската тарифа), освен за тарифна ознака 2302 30 од Царинската тарифа (храна од пченица) која изнесува 0,05 еур/кг.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Добиточна храна

- Бугарија, квота од 800 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Повластен тарифен третман при увоз

Законска основа

- Царинска закон (“Службен весник на РМ” бр. 21/98, 26/98, 63/98, 86/99, 25/00, 109/00, 31/01, 4/02, 55/02 и 42/03);
- Одлука за условите и критериумите за давање повластен тарифен третман при увоз на добиточен јачмен и трици од пченка и од пченица (“Службен весник на РМ” бр. 10/04).

Повластен тарифен третман без плаќање на царина се дава при увоз на 6.000 тони добиточен јачмен со тарифен број 1003 00 90 20 и 2.500 тони трици и други остатоци добиени со пресејување, мелење или друга обработка на жита, непелетизирани или пелетизирани: од пченка со тарифен број 2302 10 и од пченица со тарифен број 2302 30.

Увозот на добиточен јачмен и триците од пченка и пченица, се изврши заклучно со 30.06.2004 година.

Администрација на мерката

За администрација на мерката надлежно е Министерството за финансии - Царинска управа.

Постапката на распределба на количините на пченица со повластен тарифен третман се врши по принципот на распределба “прв дојден, прв корисник” (*first come, first served*).

Барањето за увоз со повластен тарифен третман се поднесува на соодветен образец. Кон барањето увозникот не е должен да поднесе доказ за обезбеден соодветен инструмент за плаќањето на царината.

и) млеко и млечни производи

Име на мерката

Финансиска поддршка за произведено и продадено кравјо млеко

Цел на мерката

Поттикнување на попрофитабилно производство на млеко.

Опис на мерката

Исплатата беше по литар произведено и продадено млеко и се однесуваше само за одреден период во 2002 година.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Финансиските средства се исплатуваа за произведено и продадено кравјо млеко во преработувачки капацитет - млекарница од страна на физички и правни лица на територијата на Република Македонија за периодот од 01.02 до 30.04.2002 година.

Финансиската поддршка изнесуваше 2,00 денари за еден литар произведено и продадено кравјо млеко и се исплатуваше за кравјо млеко кое содржи најмалку 3,2 % и најмногу 4,2 % млечна маст, а се одредуваше на база на квалитет на млеко со 4% млечна маст.

Исплатени средства за периодот од 01.02 до 30.04.2002 година			
Опис	единица мерка	количина	износ денари
Кравјо млеко	Литри	25.656.352	51.312.704,00
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство			
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство			

Износ и регионална диференцијација

Не постои регионална диференцијација, односно износот на средства за исплата е еднаков на целата територија на Република Македонија.

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството во 2002 година.

Администрација на мерката

Барањата за користење на финансиската поддршка се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Правните лица - производители ги поднесуваат директно до министерството, а физичките лица преку правните лица кои го откупиле млекото. Сите барања се проследени со пропратни документи кои се обезбедуваат од овластени институции. (Институт за сточарство, Ветеринарни станици итн.). Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Финансиска поддршка за зголемен број на високостелни јуници, за одгледани и оценети крави и за добиено теле по пат на вештачко осеменување (В/О)

Цел на мерката

Подобрувањето на расовиот состав и зголемување на производството на млеко претставува приоритетна задача во говедарството. Се поттикнува производство на сопствен подмладок добиток од благородни раси, вештачкото осеменување и селекцијата.

Опис на мерката

Зголемениот број на високостелни јуници од сопствено производство, оценетите грла и добиените телиња по пат на вештачко осеменување (В/О) се поттикнуваат годишно по грло.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на правото на поддршка

Корисници на поддршката за зголемен број на високостелни јуници се одгледувачите на добиток кои го зголемиле бројот на добиток со високостелни јуници од сопствено производство, а поседуваат над 7 грла крави и истите ги одгледуваат над 3 години.

Корисници на поддршката за одгледани и оценети крави се одгледувачите на добиток за чии грла уматичени крави се води контрола на продуктивните својства по “А” метода и истите се класирани.

Корисници на поддршката за добиено теле по пат на В/О се одгледувачите на добиток кои имаат добиено теле по пат на вештачко осеменување.

Износ и регионална диференцијација

Износот на мерката се одредува годишно и не постои регионална диференцијација, односно износот е еднаков на целата територија на Република Македонија.

Исплатени средства за стелни јуници, класирани грла и добиени телиња по пат на вештачко осеменување (В/О) за период од 1999 до 2003 година							
Опис	Единица мерка	Износ МКД	1999	2000	2001	2002	2003
Стелни јуници	Грло	3.000					6.000.000
Класирани крави	Грло	*	2.200.000	4.500.000	7.000.000		3.500.000
Добиено теле	Грло	500 - 700	2.200.000	4.000.000	5.000.000		
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							

* Годишниот износ на средства по грло се одредува во зависност од обезбедените средства, а се исплаќа врз основа на оцената на грлото.

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година

Администрација на мерката

Барањата за користење на финансиската поддршка се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Правните лица ги поднесуваат директно до министерството, а физичките лица преку Службата (Агенцијата) за унапредување на развојот на земјоделството. Сите барања се проследени со пропратни документи кои се обезбедуваат од овластени институции. (Институт за сточарство, Ветеринарни станици итн). Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за млеко и млечни производи во 2004 година, изнесува од 5% до 66% максимална царинска стапка, зависно од видот на производот.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

0401 20 млеко и павлака

- Европска Унија, квота од 2.200 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 600 тони (со 0% царинска стапка), и 50% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Србија и Црна Гора, квота од 1.000 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

0402 млеко и павлака (млеко во прав)

- Европска Унија, квота од 450 тони (со 0% царинска стапка), и 65% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 10 тони (со 0% царинска стапка) и 50% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота.
- Романија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Украина, квота од 400 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Швајцарија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

0405 10 путер

- Европска Унија, квота од 1.250 тони (со 0% царинска стапка), и 65% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;

0406 10 младо сирење

- Албанија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Европска унија, квота (0406 10, 0406 40, 0406 90) од 600 тони (со 70% МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

0406 20; 0406 30 Сирење стругано или во прав

- Европска Унија, квота од 105 тони (со 0% царинска стапка), и 70% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 150 тони (со 0% царинска стапка) и 50% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

0406 90 друго сирење

- Европска Унија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 300 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 150 тони (со 0% царинска стапка) и 50% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Србија и Црна Гора, квота (0406 10, 0406 20, 0406 30, 0406 40, 0406 90) од 250 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Швајцарија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Норвешка, квота (0406 10, 0406 20, 0406 30, 0406 40, 0406 90) од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

0406 90 29 00 кашкавал

- Албанија, квота од 50 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 150 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

0402 млеко во прав

- Хрватска, квота од 10 тони.

0406 10 младо сирење

- Албанија, квота од 50 тони;
- Хрватска, квота (0406 10, 0406 20, 0406 30, 0406 40, 0406 90) од 100 тони.

0406 90 29 00 кашкавал

- Албанија, квота од 50 тони;
- Бугарија, квота од 100 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

v) говедско и јунешко месо

Освен царините не се применуваат други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царински квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за свежо или разладено говедско месо во 2004 година, изнесува 15+0,05 еур/кг.

МФН царинската стапка за замрзнато говедско месо во 2004 година, изнесува од 11 до 13+0,05 еур/кг.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Говедско месо

- Бугарија, квота од 300 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Украина, квота од 1.000 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Говедско месо

- Европска Унија, квота од 1.650 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

w) овчо и козјо месо

Име на мерката

Финансиска поддршка за ослободување на вишокот земјоделски производ - јагнешко месо

Цел на мерката

Стабилизирање на пазарот при откупот на јагне како и остварување попрофитабилно производство кај одгледувачите на овци.

Опис на мерката

Исплатата на финансиските средства беше по килограм јагнешко месо.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Сл. весник на РМ" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Закон за надворешно трговското работење ("Сл. весник на РМ" бр. 31/93, 41/93, 78/93, 59/96, 15/97, 13/98, 13/99, 50/99, 82/99, 47/2001, 45/2002 и 5/2003);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Финансиските средства се исплаќаа на правни лица кои имаа откупено и извезено јагнешко месо, врз основа на утврдена годишна минимална цена за килограм жива мера на јагнето при откупот.

Износ и регионална диференцијација

Финансиската поддршка изнесуваше 35,00 денари за килограм извезено јагнешко месо на ниво на целата територија на Република Македонија

Исплатени средства за финансиска поддршка за ослободување на вишокот земјоделски производ - јагнешко месо							
Опис	Единица мерка	Износ МКД	1999	2000	2001	2002	2003
Јагнешко месо	кг	35.00	30.000.000	25.000.000	39.000.000	27.500.000	
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во Програмите за поттикнување на развојот на земјоделството во 2000, 2001 и 2002 година, и Програмата за користење на средствата од надоместокот, што го плаќаат деловните субјекти при увоз и извоз на производи, стоки и услуги во 2001 и 2002 година

Администрација

Барањата за користење на финансиската поддршка со пропратната документација се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Поддршка за одржување и зголемување на основното стадо овци

Цел на мерката

Со поддршката се отвора можност за попрофитабилно производство кај одгледувачите на овци и со тоа се цени дека не само што ќе се спречи трендот на намалувањето на бројот на овци во изминатиот период, туку и истиот ќе се зголеми.

Опис на мерката

Исплатата на финансиските средства е по грло.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ“ бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Финансиските средства се исплаќаат на физички и правни лица кои одгледуваат овци и кои го одржале или зголемиле бројот на овци во своето стадо во однос на предходната година со категорија женски јагниња за репродукција.

Износ и регионална диференцијација

Финансиската поддршка се одредува во зависност од обезбедените финансиски средства по години и е еднаква за цела територија на Република Македонија.

Исплатени средства за Финансиска поддршка за одржување и зголемување на основното стадо овци							
Опис	Единица мерка	Износ МКД	1999	2000	2001	2002	2003
Женско јагне	грло	650-1.000	39.000.000	24.500.000			30.900.000
<i>Извор:</i> Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							
<i>Обработка:</i> Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000 и 2003 година, (фонд за земјоделство)

Напомена: Во овчарството и козарството се применуваа повеќе мерки за субвенционирање на селекциската работа и одгледувањето на добиток. (формирање на нуклеуси од млечни раси овци и кози, набавка на приплодни грла за млечни и месни раси, итн).

Администрација на мерките

Барањата за користење на финансиската поддршка се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Правните лица ги поднесуваат директно до министерството, а физичките лица преку Службата (Агенцијата) за унапредување на развојот на земјоделството. Сите барања се проследени со пропратни документи кои се обезбедуваат од овластени институции. (Институт за сточарство, Ветеринарни станици итн). Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за овчо месо во 2004 година, изнесува 30%.

МФН царинската стапка за козјо месо во 2004 година, изнесува 35%.

Увозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Месо овчо или козјо

- Бугарија, квота од 200 тони;
- Украина, квота од 500 тони;
- Јагнешко месо, свежо или разладено;
- Хрватска, квота од 800 тони.

Извозот надвор од пропишаните квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

х) свинско месо

Име на мерката

Поттикнување на В/О за свињи со семе набавено од селекциски центри, финансиска поддршка за одгледани и продадени високкоквалитетни назимки и нерези од селекциски центри и финансиска поддршка за одгледани и оценети грла

Цел на мерката

Со поддршката се отвора можност за попрофитабилно производство кај одгледувачите на свињи со зголемување на производствениот потенцијал и квалитетот на месото.

Опис на мерката

Исплатата на финансиските средства е по грло.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија.

Критериум за остварување на поддршката

Корисници на поддршката за вештачко осеменување (В/О) се одгледувачите на добиток кои осемениле свињи со сперма од нерези од селекциските центри.

Корисници на поддршката за одгледани и продадени високкоквалитетни назимки се одгледувачите на добиток кои набавиле приплодни грла од селекциските центри.

Корисници на поддршката за одгледани и оценети свињи се одгледувачите на добиток за чии грла се води контрола на продуктивните својства по “А” метода и истите се класирани.

Износ и регионална диференцијација

Финансиската поддршка се одредува во зависност од обезбедените финансиски средства по години и е еднаква за цела територија на Република Македонија.

Исплатени средства за одгледани и продадени назимки и нерези, класирани грла и осеменети грла по пат на В/О за период од 1999 до 2003 година							
Опис	Единица мерка	Износ МКД	1999	2000	2001	2002	2003
назимки и нерези	Грло	нерез 15.000 назимка 10.000	2.000.000	2.100.000	3.000.000	3.000.000	750.000
Класирани грла	Грло	500 - 2000		2.000.000			500.000
осеменети грла	Грло	250 - 500	2.000.000	3.000.000	1.000.000		
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, во Програмата за Поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година.

Администрација на мерките

Барањата за користење на финансиската поддршка се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Селекциските центри ги поднесуваат барањата до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, за делот на средства за кој е намален вкупниот износ на средства при осменувањето или набавката на грлата. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за свинско месо, свежо или разладено, во 2004 година, изнесува 5+0,43 еур/кг.

МФН царинската стапка за замрзнато свинско месо во 2004 година, изнесува од 0,36 до 0,43 еур/кг.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Свинско месо, свежо или разладено, замрзнато

- Европска Унија, квота од 2.000 тони (со 70% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 200 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Свинско месо, замрзнато

- Хрватска, квота од 300 тони (со 0% царинска стапка), и 50% од основната МФН царинска стапка, за количини надвор од квота;
- Украина, квота од 300 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Србија и Црна Гора, квота од 2.000 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Увозни царински квоти за производи со потекло од Република Македонија, за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Свинско месо, замрзнато

- Хрватска, квота од 300 тони.

Извозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

у) месо од живина

Во живинарството освен мерки за субвенционирање на селекциската работа преку поддршка на формирање на нуклеуси и нивно дооформување како и царинските мерки, не се применуваат никакви мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за месо од живина во 2004 година, изнесува од 15% до максимална царинска стапка од 24.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Месо од живина

- Европска Унија, квота од 6.000 тони (со 0% царинска стапка), и 65% од основната МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 500 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Хрватска, квота од 1.200 тони (со 0% царинска стапка), и 20% од основната МФН царинска стапка, за количини надвор од квота;
- Турција, квота од 3.000 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

z) Јајца

Освен царинските мерки, не се применуваат други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на преференцијалните царински квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки, е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за живински јајца, во 2004 година, изнесува 30%, освен МФН царинската стапка за јајца од мисирки или гуски за приплод, која изнесува 10%.

Увозот и извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

аа) компир

Освен царинските мерки, не се применуваат други мерки на земјоделска политика.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за компирот за сеидба во 2004 година, изнесува 0%.

МФН царинската стапка другите видови компир во 2004 година, изнесува од 30% до 45%.

Увозни царински квоти за 2004 година, договорени се за следните производи со следните земји:

Компир свеж или разладен

- Албанија, квота од 300 тони (со 0% царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота;
- Бугарија, квота од 100 тони (со 50% од основната МФН царинска стапка), и МФН царинска стапка за количини надвор од квота.

Увозот надвор од пропишаните царински квоти се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

Име на мерката

Увозни/извозни дозволи, односно одобредија

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Одобредија за увоз се издаваат за:

0701 10 00 00 Компир за сеидба

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

бб) мед

Име на мерката

Финансиска поддршка за набавка на пчелен рој

Цел на мерката

Поддршката има за цел поттикнување на масовноста, т.е. зголемување на базата на физичкиот обем во стопанската гранка пчеларство. Пчелните роеви се предвидуваат како за стартување на оваа област на нови пчелари, така и за проширување на постоечките пчеларници.

Опис на мерката

Се финансира набавката на пчелните роеви со 40% до 60% од вредноста на пчелниот рој.

Законска основа

- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Буџет на Република Македонија.

Критериуми за остварување на поддршката

Корисници се претежно физичките лица кои купиле пчелен рој од одреден производител и истиот го платиле со 40%-60% од вредноста.

Износ и регионална диференцијација

Финансиската поддршка се одредува во зависност од моменталната цена на пазарот на еден пчелен рој и е еднаква за цела територија на Република Македонија.

Исплатени средства за набавка на пчелни роеви							
Опис	Единица мерка	Износ МКД	1999	2000	2001	2002	2003
Пчелни роеви	рој со тежина од 1,2кг	800-1.100	1.000.000	900.000	800.000	-	1.000.000
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство							
<i>Напомена:</i> Во пчеларството се подржуваше и набавката на медоносни садници.							

Основа за плаќање

Неповратните средства се обезбедени од Буџетот на Република Македонија и во Програмите за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000 и 2001 година.

Администрација на мерките

Барањата за користење на финансиската поддршка се поднесуваат до Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Правните лица ги поднесуваат директно до министерството, а физичките лица преку Службата (Агенцијата) за унапредување на развојот на земјоделството. Сите барања се проследени со пропратни документи кои се обезбедуваат од овластени институции. (Институт за сточарство, Ветеринарни станици итн). Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ги исплаќа финансиските средства, а Државниот инспекторат за земјоделство врши надзор и контрола.

Име на мерката

Царини и царински квоти

Законска основа

Законската основа е иста како во одговорот на прашањето под а) житарици

Начинот на утврдување на царинските стапки и на царинските квоти, како и годишната динамика на намалување на царинските стапки е опишана во одговорот на прашањето под а) житарици.

МФН царинската стапка за мед во 2004 година, изнесува 45%.

Увозот и извозот се одвива без квантитативни ограничувања, во согласност со постигнатите договори на билатерална основа.

Намена на средствата

Средствата од наплатените царини се приход во Буџетот.

Администрација на мерката

Опишано е во одговорот на прашањето под а) житарици.

2. Таму каде поединечните мерки се применуваат на повеќе од една производна категорија, потребно е да ги вклучите во описот за секоја категорија на производ поединечно. Описот треба да ги содржи, како минимум, следниве информации:

- a) име на мерката;**
- b) дали веќе се применува или се планира (очекуваната дата на примена или воведување);**
- c) законска основа (име и број на релевантниот правен акт);**
- d) цели и општ опис на шемата;**
- e) критериуми за користење на мерката;**
- f) плаќање (приходи од давачки или други видови на индиректна поддршка);**
- g) основа за плаќања како и нивната регионална диференцијација (исто така основата за утврдување на регионите)**
- h) потрошени средства од 1999 година; вкупно и по единица (прикажување на опсег во случај на регионална диференцијација);**
- i) за кои намени биле користени даноците/приходите (дали влегле во буџетот или биле користени за финансирање на одредени активности – во случај на второто, вемолиме наведете конкретно за што);**
- j) управување со шемите.**

Во дополнение, описот на секторот за овошје и зеленчук треба да вклучува и индикација, доколку е релевантна, за економското значење на здруженијата на производители (вклучувајќи број и процент на производство опфатен со таквите здруженија). Исто така, би било корисно да се добијат детали за релевантните пазари за утврдување на производните и увозните цени. Исто така да се приложи индикација за видовите на субвенции за преработка на свежо овошје и зеленчук како и правните односи помеѓу преработувачите и производителите на свежи производи

Одговорот на ова прашање е содржан во 07_II__P1.

III. ПОЛИТИКА НА РУРАЛЕН РАЗВОЈ, СТРУКТУРНИ МЕРКИ И МЕРКИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. Се бара детална информација за постоечките активности за рурален развој, како што е опишано подолу.

Треба да се достави информација за сите активности за рурален развој финансирани од државата, дали истите се спроведуваат како дел од интегрирани програми, или како самостојни шеми, и треба се да вклучат активности финансирани на национално и регионално ниво. Информацијата треба да содржи правана основа, дизајн, цели, содржина, финансирање, спроведување, следење, контрола и оценка на програмите или шемите. Исто така, треба да се опишат користените критериуми за селекција за дефинирање на целните области на кои што се насочени посебни активности, како и да се наведат одговорните тела за програмите или шемите.

Активностите за рурален развој можат да вклучат, но не се ограничени на следново:

- Зголемување на конкурентноста на земјоделскиот сектор преку поддршка за инвестиции и реструктурирање, инвестиции во земјоделски претпријатија (фарми), поддршка за преработка и маркетинг, подобрување на земјиштето, репарцелизација, наводнување и управување со води, рано пензионирање, стручно образование, обезбедување на советодавни услуги, формирање на групи на производители, воспоставување и управување со шеми за квалитет на земјоделски производи.
- Унапредување на животната и рурална средина преку поддршка на одржливо управување со земјиштето, вклучувајќи поддршка на земјоделско стопанисување во планинските области, или други области со одредени недостатоци, шеми за заштита на биолошката разновидност, живеалиштата и пределите, поддршка за органско земјоделство и методи на шумарство, вклучувајќи и органско земјоделско производство (ве молиме приложете детали за системот за сертификација на органското земјоделско производство);
- Подобрување на квалитетот на животот во руралните области и унапредување на разноликоста на економските активности, вклучувајќи обезбедување на основните услуги (пример: патишта, електрична мрежа, вода, канализација) за руралното население, обновата и развојот на селата, развој на нови економски активности за разновидност на руралната економија, и поддршка на активностите за локален развој.

Описот на секоја мерка/активност треба да ги вклучи следните информации:

- име на мерката;
- правна основа (име и број на релевантниот правен акт);
- цели, образложенија и општ опис;
- корисници и критериуми за користење на мерката;
- детали за обезбедената поддршка (нивоа на плаќања итн.);
- суми потрошени на годишна основа, од 1999 год., и предвидениот буџет за идните години;
- број на корисници и просечна поддршка по корисник;
- управување со шемата (надлежно тело итн.)

Во моментот во Република Македонија не постои Интегрирана Национална стратегија/план за рурален развој која би представувала комплексен пристап во процесот на развој на руралните области. Капацитетот за руралниот развој во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство се наоѓа во почетен стадиум. Во јануари 2004 во министерството е основан Сектор за поддршка во земјоделството и рурален развој во чиј состав е Одделението за рурален развој, кое преку дефинирање и спроведување на мерките на руралната политика ќе го започне процесот за надминување на проблемите со кои се соочува руралното население. Политиката за рурален развој има особено важна улога во промовирањето на успешни рурални области и заедници кои зависат од земјоделските активности и алтернативните економски активности.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство изготви Стратегија за прилагодување на македонскиот земјоделско-прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика (САР) на ЕУ, во чии рамки е предвидена изработка на Стратегија за рурален развој до крајот на 2005 година. Европската Унија преку проектот КАРДС 2004 “Структурни и правни реформи на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство” ќе обезбеди техничка помош со цел да се развие модел за планирање и институционален капацитет за рурален развој усогласен со методите и политиките на ЕУ, со што ќе се обезбеди основата за идното прифаќање и користење на Структурните фондови на ЕУ.

Во Република Македонија не постои единствена институција за спроведување на политика на руралниот развој, како што е дефинирано во ЕУ. Поддршката во руралните средини се спроведува согласно парцијалните програми кои се реализираат од различни институции.

Во продолжение се наведени парцијалните мерки спроведени во Република Македонија кои се во функција на руралниот развој.

Зголемување на конкурентноста на земјоделскиот сектор

Име на мерката

Проект за рурален развој на јужните и источните региони - ИФАД 1

Правна основа

- Закон за задолжување на Република Македонија кај Меѓународниот фонд за развој на земјоделството за реализација на Проектот за рурален развој на јужните и источните региони (“Службен весник на РМ“ бр.7/97 и 45/97).

Цели, образложенија и општ опис

Мерката има за цел подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните средини, преку зголемување на приходите по домаќинство, подобрување на квалитетот на производството и неговата конкурентска моќ на пазарите, намалувањето на невработеноста на руралното население и создавање на постојани земјоделски кредитни линии, кои се економски исплатливи, строго наменски и во согласност со потребите на руралниот сектор. За таа цел проектот обезбедува кредитни средства за крајните корисници по поволни услови – пониска каматната стапка и поповолен период на отплата од комерцијалните кредити.

Проектот започна во 1997 година со вкупен фонд од 8.3 милиони САД \$ од кои 7,6 милиони САД \$ заем од ИФАД и 0.7 милиони САД \$ учество на Владата на Република Македонија. На почетокот, територија на спроведување на проектот беа областите со надморска височина од 800 метри и погранична област од 5 км во јужните и источните региони на Македонија, додека во октомври 1999 година дејствувањето е проширено на сите рурални области во јужниот и источниот дел од земјата. Предвидена дата на завршување на проектот е јуни 2005 година.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Средствата од оваа кредитна линија се наменети за сите намени на земјоделско производство, со исклучок на производството и преработка на тутун, набавка на земјоделска механизација и изградбата на објекти. Со оваа кредитна линија се обезбедени следните кредитни категории за корисниците од областа на проектот :

- за иднивидувани земјоделски производители, кредити во износ до 10.000 САД \$ и кредити во износ до 30.000 САД \$;
- за мали и средни претпријатија во износ до 75.000 САД \$.

Детали за обезбедена поддршка

Преглед на финансирани кредити од проектот ИФАД 1, заклучно со 30.09.2004 година според категории на кредит						
	Категорија на кредит	Број на одобрени кредити	Процент од вкупниот број на одобрени кредити	Вкупен износ на одобрени кредити (САД \$)	Процент од вкупниот износ на одобрени кредити	Просечен износ на кредит (САД \$)
1	Микрокредити	388	51,66	1.006.788,00	23,98	2.594,82
2	Кредити за примарно производство	282	37,55	2.261.841,00	53,88	8.020,72
3	Кредити за преработка на земјоделско производство	81	10,79	929.238,00	22,14	11.472,00
	Вкупно	751	100	4.197.867,00	100	5.589,70
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Управување со шемата

Управувањето на проектот е во надлежност на Министерство за Земјоделство, шумарство и водостопанство, а реализацијата на кредитната линија е преку деловна банка.

Име на мерката

Проект за финансиски услуги во земјоделството - ИФАД 2

Правна основа

- Закон за задолжување на Република Македонија со кредит кај Меѓународниот фонд за развој на земјоделството, ИФАД, за реализација на Проектот за финансиски услуги во земјоделството ("Службен весник на РМ" бр.107/00).

Цели, образложенија и општ опис

Мерката има за цел подобрување на стандардот на живеење на населението во руралните средини, преку зголемување на приходите по домаќинство, подобрување на квалитетот на производството и неговата конкурентска моќ на пазарите, намалувањето на невработеноста на руралното население и создавање на постојани земјоделски кредитни линии, кои се економски исплатливи, строго наменски и во согласност со потребите на руралниот сектор. За таа цел проектот обезбедува кредитни средства за крајните корисници по поволни услови – пониска каматната стапка и поповолен период на отплата од комерцијалните кредити.

Проект за финансиски услуги во земјоделството - ИФАД 2 стана ефективен во мај 2002 година, а предвидено е да заврши во јуни 2007 година. Вкупните расположливи средства изнесуваат 9.1 милиони САД \$ од кои 8 милиони САД \$ заем на ИФАД, 0.86 милиони САД \$ грант од Кралството Шведска и 0.24 милиони САД \$ учество на Владата на Република Македонија. Оваа кредитна линија се реализира на целата територија на државата.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Пласманот на кредитните средства започна во октомври 2003 година и е наменет за сите земјоделски дејности, набавка на основна и приклучна земјоделска механизација, но не финансира производство и преработка на тутун и градежни објекти.

Со оваа кредитна линија се обезбедени следните кредитни категории за корисниците од областа на проектот :

- микро кредити за група од 3 - 5 земјоделци до 2.000 €;
- кредити за примарно производство до 25.000 €;
- кредити за преработувачки капацитети до 75.000 €; и
- кредити за претпријатија кои се занимаваат со трговија и извоз на земјоделски производи, до 75.000 €.

Детали за обезбедена поддршка

Преглед на кредити од проектот ИФАД 2 заклучно со 30.09.2004 година според категории на кредити						
	Категорија на кредит	Број на исплатени кредити	Процент од вкупниот број на исплатени кредити	Вкупен износ на исплатени кредити (ЕУР)	Процент од вкупниот износ на исплатени кредити	Просечен износ на кредит (ЕУР)
1	Микрокредити	75	32	109,135.01	4	1.455,13
2	Кредити за примарно производство	130	56	1.057,588.65	42	8.135.30
3	Кредити за преработка на земјоделско производство	24	10	1.193,797.25	47	49,741.55
4	Кредити за рурална трговија	4	2	160.000,00	6	40.000,00
	Вкупно	233	100	2.520,520.91	100	10,817.69
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Управување со шемата

Управувањето на проектот е во надлежност на Министерство за Земјоделство, шумарство и водостопанство, а реализацијата на кредитната линија е преку деловните банки и штедилници.

Коментар: Дополнително, се овозможува техничка помош и услуги за поквалитетно искористување на инвестицијата и намалување на ризикот од неисплатливи вложувања. Таа се состои во подготвување на бизнис планови и кредитни барања, совети за примена на современи техничко - технолошки решенија, примена на стандарди за квалитет согласно ЕУ, следење на инвестицијата во текот на целиот циклус. Техничката поддршка ја обезбедуваат советници кои работат со индивидуалните земјоделци и земјоделските претпријатија, распоредени по региони на целата територија на државата.

Име на мерката

Програма за зголемување на производство на храна во Република Македонија

Правна основа

- Меѓународен договор помеѓу владите на Република Македонија и Јапонија;
- Одлуката за прибирање и користење на средства од економската помош од странство за развој на земјоделството во Република Македонија (Службен весник на РМ бр. 1/98).

Цел и опис на мерката

Мерката има за цел зголемување на производството на храна со зголемување на производството на основни прехранбени земјоделски култури преку набавка на современа земјоделска механизација и вештачко ѓубриво.

Мерката во периодот од 1998-2003 година, се реализираше преку “Програмата за зголемување на производство на храна во Република Македонија” како дел од Официјалната развојна помош (Official Development Assistance) на јапонската влада.

Истата претставува неповратна помош на Владата на Јапонија за зголемување на производството на храна во Република Македонија наменета за реализација на годишни проекти (2КР проекти). Аранжманите за реализацијата на Програмата се утврдени и регулирани со Размена на ноти помеѓу претставниците на двете влади, која има својство на меѓународен договор.

Согласно договорите крајните корисници на добрата набавени преку проектот се должни средствата, во висина од вредноста на набавената опрема, во денарска против-вредност да ги уплатат во Компензационен Фонд формиран од страна на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а во согласност со Одлуката за прибирање и користење на средства од економската помош од странство за развој на земјоделството во Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 1/98). Крајните корисници отплатата на опремата ја вршат без камата и во временски период од 4 години

Корисници и критериуми за користење на мерката

Корисници на средствата се сите правни и физички лица кои се сопственици, закупвачи или концесионери на земјоделско земјиште.

Детали за обезбедена поддршка

Од Програмата за зголемување на производството на храна во Република Македонија, досега се одобрени и реализирани вкупно 5 (пет) 2КР проекти односно 2КР '97, 2КР '98, 2КР '99, 2КР '00 и 2КР '01. Од истите се доделени вкупно 270 кредити за набавка на опрема и со нивната реализација опфатени се крајни корисници од целата територија на Република Македонија.

Вкупно реализираните средства и производи од Програмата се следни:

Преглед на вкупно реализираните средства и производи од Програмата по проекти						
Проект	Вредност во САД\$	Производи				
		Вештачко ѓубриво (тони)	Трактори (тешки)	Трактори (средни)	Трактори (лесни)	Комбајни
2КР 97	1.958.075	1630	-	40	-	13
2КР 98	1.516.839	-	20	-	-	13
2КР 99	3.256.119	1000	17	19	182	14
2КР 00	1.874.902	-	12	-	121	6
2КР 01	1.915.962	-	11	34	27	12
Вкупно	10.521.897	2630	60	90	330	58
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Број на корисници и просечна поддршка по корисник

Бројот на корисници изнесува над 80 правни лица (претпријатија кои се занимаваат со земјоделска дејност) и над 250 индивидуални земјоделски производители изнесува 251.

Управување со шемата

За имплементација на програмата и раководење со Компензациониот Фонд, надлежно е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Име на мерката

Финансиска поддршка за организирање на саемски изложби и манифестации

Правна основа:

- Закон за поттикнување на развој во земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 78/93, 14/96).

Цели, образложенија и општ опис:

Промовирање на земјоделските производи со цел поголема информираност и пристап до крајниот потрошувач. Деталите за оваа мерка се наведени во одговорите на прашањето 07_V__P2.

Име на мерката

Обука на кредитокорисници

Цел, образложение и општ опис на мерката

Преку ИФАД проектот се вршат обуки на кредитокорисниците со основна цел, зголемување на ефикасноста на производството и намалување на ризикот при инвестирање. Обуките на потенцијалните кредитокорисници се организираат со цел да се подобри разбирањето на фармерите/кредитокорисници за карактеристиките на кредитните линии, процес на кредитирање и инвестирање, следејќи ги пазарните услови и промените што настануваат во земјоделската политиката. Обуките за актуелните кредитокорисници се организираат со цел да се подобри капацитетот на управување на бизнисот и намалување на ризикот од неисплатливи и неодржливи вложувања преку: обуки за примена на посовремени техничко-технолошки решенија, запознавање со карактеристиките на потенцијалните пазари, маркетинг на производите, познавање на после бербената технологија (сортирање, складирање, пакување), промени во законските регулативи и земјоделската политика, барањата/стандардите на ЕУ и СТО.

Корисници и критериуми за користење на мерката;

Обуката на кредитокорисниците е наменета за потенцијални корисници на кредити со цел да се запознаат со основните карактеристики на кредитните линии.

Управување со шемата

За имплементација на проектот надлежно е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Име на мерката

Советодавни услуги

Правна основа:

- Закон за основање на агенцијата за поттикнување на развој во земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 3/98).

Цели, образложенија и општ опис:

Цел на мерката е преку обезбедување на советодавни услуги во поделството, сточарството, лозаро-овоштарството, градинарството со заштита, агроекономија и информации и маркетинг да се овозможи попрофитабилно земјоделско производство во руралните подрачја. Во исто време преку Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделство се релизираат семинари, еднодневни обуки и практични едукативни средби со физички лица - индивидуалните земјоделци се со цел зголемување на квалитетот на производот и зголемување на благосостојбата во руралните области.

Корисници и критериуми за користење на мерката:

Советодавната услуга ја користат 1600 физички лица - индивидуални земјоделци преку организирани директни контакти со советниците врз основа на принцип на доверба. Критериум за избор на истите е по основ на достава на барање од стана на индивидуалните земјоделци до Агенцијата за поттикнување на развојот во земјоделството со кое се обврзуваат за целосна соработка и достава на информации до советниците. Прибраните информации понатаму служат за анализирање на состојбата и обезбедување на квалитетен совет.

Дополнителен број на 1400 физички лица – индивидуални земјоделци се корисници на обуките организирани од Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството. Начинот на известување на потенцијалните корисници на мерката од стана на агенцијата за поттикнување на развојот во земјоделството е преку јавни средства за информирање.

Управување со шемата

Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството организирана преку своите 30 работни единици кои се разместени во 6 региони обезбедуваат советодавни услуги до директните корисници.

Име на мерката

Финансиска поддршка за земјоделски здруженија

Правна основа

- Закон за поттикнување на развој во земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 78/93, 14/96);
- Закон за здружение на граѓани и фондации (“Службен весник на РМ” бр. 31/98).

Цели, образложенија и општ опис

Во Република Македонија во последниве години беа формирани значителен број на земјоделски здруженија. За таа цел Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство планира да покрива 40% од трошоците по основ на доставен проект кои го потврдуваат квалитетот на производот во секоја негова фаза. Предност би имале група на производители, преработувачи, трговци кои заеднички учествуваат во зголемувањето на квалитетот на производот (пост харвестинг, стандардизација на производ, етикетање, брендирање и сертификација).

Име на мерката

Наводнување и одводнување на земјоделско земјиште со Хидромелиоративни системи и управување со водните ресурси

Правна основа

- Закон за водите (“Службен весник на РМ” бр. 4/98 и 19/2000);
- Закон за водните заедници (“Службен весник на РМ” бр. 51/2003);
- Закон за водостопанствата (“Службен весник на РМ” бр. 85/2003);
- Буџет на Република Македонија.

Цели, образложенија и општ опис

Целта на оваа мерка е наводнување и одводнување на земјоделско и друго земјиште заради постигнување стабилно земјоделско производство и обезбедување на рационално користење и употреба на водата за наводнување преку финансиско учество во изградбата на брани за мали акумулации, базени за акумулирање на проточни води, компензациони базени, мали хидромелиоративни системи, системи за водоснабдување на бачила и водопоила. Освен тоа се учествува и во реконструкцијата и одржувањето на хидромелиоративните системи за наводнување и одводнување на земјоделското земјиште и во изготвувањето на проектната документација за нивна изградба.

Согласно Закон за водите (“Службен весник на РМ” бр. 4/98 и 19/2000), управувањето го врши Јавното водостопанско претпријатие. Со донесување на Законот за водните заедници (“Службен весник на РМ” бр. 51/2003) и Законот за водостопанства (“Службен весник на РМ” бр. 85/2003) од 2004 година отпочна процесот на реструктурирање на водостопанствата, со што се овозможува економично стопанисување, користење, функционирање и одржување на хидросистемите, системите за наводнување и системите за одводнување, се дефинира обемот на услугите кои водостопанствата ги даваат на корисниците на вода, се уредуваат условите за пренесување на правото на користење на системите и објектите на водостопанствата и се воспоставуваат услови за нормално и успешно работење на водостопанствата и користење на нивните услуги од корисниците на вода.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Корисници на оваа мерка се правните лица кои согласно законот за води ја вршат дејноста наводнување и одводнување. Услов за користење на мерката е изработен проект за изградба или реконструкција на објектите за наводнување и одводнување.

Износ на потрошени средства

За реализација на оваа мерка во периодот од 1999 до 2003 година се реализирани следните средства и корисници по години :

1999 – 53.695.000 МКД

2000 – 49.443.882 МКД

2001 – 58.980.000 МКД

2002 – 45.344.188 МКД

2003 – 48.000.000 МКД

Број на правни лица кои ја спровеле оваа мерка

1999 - 26 правни лица

2000 - 36 правни лица

2001 - 46 правни лица

2002 - 18 правни лица

2003 - 37 правни лица

Детали за обезбедената поддршка

Средствата се обезбедени од годишните програми за поттикнување на развојот на земјоделството во 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година.

Управување со шемата

За користење на средствата правните лица доставуваат барање до Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство преку Управата за водостопанство кое треба да содржи изведбен проект и друга пропратна документација дефинирана од Управата. Соодветната служба во министерството по разгледувањето на барањата истите ги одобрува и исплаќа средства за реализација на проектот на правни лица кои ја вршат изведбата. Контрола на извршената работа вршат стручните служби од Управата.

Коментар : Покрај средствата од Буџетот финансиски средства се обезбедуваат и од фондот за води како и од сопственото учество на правните лица.

Унапредување на животната и руралната средина

Правна основа

Заштита и подобрување на состојбата на животната средина и околината, пределот и природните ресурси е регулирана со :

- Закон за ратификација на Европската конвенција за пределот ("Службен весник на РМ" бр. 44/2003;
- Просторен план на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 39/2004);
- Национална стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија (јануари 2004), Закон за заштита на природата усвоен од Собранието во 2004.

Во Просторниот план на Република Македонија се дефинирани мерките и активностите кои треба да бидат превземени во наредниот период, со посебно нагласување на Поглавјето - Користење и заштита на природните ресурси и Заштита и унапредување на животната средина, природното и културното наследство и развој на туризмот. Закон за заштита на природата ја уредува заштитата на природата преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство во заштитени подрачја и надвор од нив.

Национална стратегија и акционен план за заштита на биолошката разновидност на Република Македонија ги опфаќа *on farm* конзервација на земјоделски култури и видови домашни животни како и реинтродукција на автохтони земјоделски сорти и раси. Документот дава можност за поттикнување и развој на органско производство, и поттикнување и развој на култивирано производство на автохтони, медицински и ароматични растенија.

Име на мерката

Поттикнување на развојот во стопански недоволно развиени подрачја

Правна основа

- Закон за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја ("Службен весник на РМ" бр. 2/94 и 39/99);
- Одлука за утврдување на стопански недоволно развиените подрачја во периодот од 2003 до 2007 година- ("Службен весник на РМ" бр. 28 /03 и 2/04).

1. Реализација на проекти од стопанската инфраструктура

1.1. Изградба, модернизација и реконструкција на локални патишта;

- 1.2. Изградба и реконструкција на локални водоводи;
- 1.3. Изградба и реконструкција на електрична мрежа;
- 1.4. Изградба на системи за одводна каналска мрежа (без мрежа по корисници) за отпадни фекални води. Со оваа мерка се овозможува функционално да се заокружат веќе изградените локални водоводи со што ќе се овозможи целосно искористување на капацитетите;
- 1.5. Изградба на водопоила;
- 1.6. Изградба на микроаккумуляции;
- 1.7. Изградба на градобийни станици што ќе овозможи поголема сигурност и обезбеденост од настанување на штети од град во земјоделското производство;
- 1.8. Пробивање и приспособување на пристапни патишта, довод на електрична енергија, вода и водопоила за овчарски, козарски, краварски фарми и за рибници.
2. Реализација на проекти од нестопанската инфраструктура
- 2.1. Изградба и реконструкција на училишен простор за основно образование;
- 2.2. Изградба на нови или реконструкција и модернизација на постојните здравствени и ветеринарни станици;
- 2.3. Изградба или реконструкција на објекти од културата (библиотеки, кино сали, културни домови во руралните центри);
- 2.4. Изградба на телевизиски репетитори за следење на програмите на јавните радиодифузни претпријатија, со што ќе се подобри квалитетот на живеење на населението во овие подрачја особено во областа на културата и образованието.
- 2.5. Превоз на ученици доколку таков се организира до најблиското населено место во кое работи основно училиште.
3. Регресирање на дел од каматите по користените кредити од земјата и странство за инвестиции во мали и средни производни капацитети, чија дејност е од индустријата, земјоделството, производното занаетчиство, како и во сервиси за механизација.
4. Одобрување на средства за премии за новоотворени производни работни места за мали индустриски капацитети.
5. Финансирање на изработката на научни студии кои се однесуваат за стопански недоволно развиените подрачја.
6. Учество во обучувањето на кадри за конкретни проекти. Рприоритет би имале програмите за преквалификација во земјоделски и сточарски занимања, како и занимања за преработка на земјоделски и сточарски производи).
7. Гарантирање на користен кредит за набавка на жива стока преку плаќање на премиите за осигурување.
8. Плаќање на придонесот за пензиско-инвалидско и здравствено осигурување за лица кои живеат во специфичните подрачја (ридско-планински, погранични и изразито неразвиени) со изразито високи миграциони движења, како и лица кои имаат статус на повратник.

Број на корисници и просечна поддршка по корисник;

Во периодот 2003-2007 планирано е да се опфатат се вкупно 1.092 населени места и тоа: 500 населени места од ридско-планински подрачја (109.726 жители), 157 населени места од погранични подрачја (61.049 жители), 319 населени места од изразито неразвиени подрачја (99.260 жители). 116 населени места се утврдени за рурални центри (197.337 жители)

Корисници на средствата од Бирото за стопанско недоволно развиени подрачја можат да бидат физички и правни лица кои реализираат инвестициони проекти во населените места дефинирани како стопански недоволно развиени.

Детали за обезбедената поддршка

Начинот на пласирање на средствата на Бирото за напред наведените намени се остварува со неповратно учество во финансирањето на конкретни инвестициони проекти или други намени кои ги исполнуваат условите утврдени со Законот и Одлуките. Учесството на средствата од Бирото по поодделни намени е диференцирано во зависност од статусот кој го има подрачјето

каде се реализира инвестициониот проект. Во руралните центри учеството изнесува од 30% до 60% .

Потрошени средства на годишна основа

Согласно одредбите од Законот за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја е утврдено да се обезбедуваат средства од Буџетот на Република Македонија во висина од 1% од бруто домашниот производ кои се дозначуваат на жиро сметката на Бирото.

Преглед за 1999 година			
Намена	Бр	км	Искористеност од Бирото во '000 МКД
Водовод	58	111.2	88.997
Локални патишта	77	215.3	269.403
Пристапни патишта	2	13	2.080
Електрификација	10	9.9	10.938
Довод на вода – фарма	1	6.2	3.086
Училишта	7		13.125
Здравствени станици	21		15.899
Регрес	12		905
Обука на кадри	2		2.372
ВКУПНО	190		406.809
<i>Извор и обработка:</i> Биро за стопански недоволно развиени подрачја			

Преглед за 2000 година			
Намена	бр	км	Искористеност од Бирото во '000 МКД
Водовод	64	164,4	166.638
Локални патишта	120	286	456.837
Електрификација	10	3,7	5.036
Електрификација-фарма	1	0,9	1.049
Довод на вода – фарма	4	3,5	3.125
Микроакумулација	1		3.419
Одводна каналска мрежа	4	11,7	11.546
Училишта	20		29.515
Здравствени станици	15		19.411
Објекти од културата	2		3.369
Регрес	27		1.104
Инвестиц.програми и студии	3		1.581

Изградба на ТВ репетитори	1		783
ВКУПНО	272		703.413
Извор и обработка: Биро за стопански недоволно развиени подрачја			

Преглед за 2001 година			
Намена	бр	км	Искористеност од Бирото во '000 МКД
Водовод	63	114,1	146.504
Локални патишта	59	124,3	150.531
Електрификација	6	25	12.690
Водопоила	4		369
Електрификација-фарма	5		6.008
Довод на вода – фарма	9	3,5	2.095
Одводна каналска мрежа	6	12,1	5.113
Инфраструктура за погони	10	0,4	18.782
Мали акумулации	1		0
Училишта	23		38.264
Здравствени станици	10		11.077
Ветеринарни станици	4		5.359
Објекти од културата	5		7.173
Регрес	35		1.739
Премии за новоотворени работни места	1		561
Инвестиц. програми и студии	4		6.325
Обука на кадри	4		5.343
Изградба на ТВ репетитори	1		4.588
Вкупно	250		422.521
Извор и обработка: Биро за стопански недоволно развиени подрачја			

Преглед за 2002 година			
Намена	бр	км	Искористеност од Бирото во '000 МКД
Водовод	58	70,8	99.030
Локални патишта	77	124,3	265.282
Електрификација	8		11.866
Водопоила	11		3.461
Електрификација-фарма	7		4.699
Довод на вода – фарма	5		1.913
Одводна каналска мрежа	8	10,8	28.000
Регулација н аречни корита	5		3.556
Училишта	13		43.487
Здравствени станици	8		12.074
Ветеринарни станици	3		3.425
Објекти од културата	15		39.784
Регрес	14		1.092
Инвестиц.програми и студии	2		1.660
Обука на кадри	1		524
Изградба на ТВ репетитори	1		1.500
Вкупно	236		521.353
Извор и обработка: Биро за стопански недоволно развиени подрачја			

Преглед за 2003 година			
Намена	бр	км	Искористеност од Бирото во '000 МКД
Водовод	24	14,1	55.467

Локални патишта	33	34,6	72.744
Електрификација	1		2.148
Водопоила	1		426
Електрификација-фарма	5		2.157
Довод на вода – фарма	9	1,8	2.731
Микроаккумуляции	1		1.000
Одводна каналска мрежа	4		7.700
Регрес	53		2.444
Премии	1		71
Вкупно	132	50,5	146.888
Извор и обработка: Биро за стопански недоволно развиени подрачја			

Управување со шемата

Институција преку која се спроведуваат мерките за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја е *Бирото за стопански недоволно развиени подрачја*, орган во состав на Министерството за локална самоуправа, со својство на правно лице.

Име на мерката

Органско земјоделско производство

Со цел заштита на човековото здравје и природа предвидено е во наредните години да се обезбеди поддршка за органското производство со што ќе се овозможи зголемување на плодноста на почвата, заштита на биодиверзитетот, заштита на потрошувачите и гаранција за следливост и сигурност на квалитетот. Корисници на оваа мерка е предвидено да бидат производители, преработувачи и трговци од руралните области, кои ги исполнуваат во целост пропишаните законски прописи, и се под системот за контрола и сертификација од овластена стручна контрола (сертификационно тело). За таа цел донесен е Закон за органско земјоделско производство (“Службен весник на РМ” бр. 16 /04)

Име на мерката

Пошумување, одгледување и заштита на шумите

Правна основа

- Закон за шумите (“Службен весник на РМ” бр. 47/97 и 7/2000);
- Буџет на Република Македонија.

Цели, образложенија и општ опис

Цел на мерката е санирање на ерозивни површини и пошумување на голини, одгледување и заштита на шумите со што се овозможува оддржлив развој на шумите, а со тоа и заштита на животната средина.

Овие цели се постигнуваат преку следниве мерки:

- пошумување на голини и ерозивни земјишта;
- спроведување на нега со прореди на шумските култури подигнати на голини и ерозивни земјишта;
- мелиорација на деградирани шуми и шикари;
- обезбедување на шумски саден материјал за пошумување;
- заштита на шумите и шумските култури од биотски и абиотски фактори.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Корисници на мерката се правни и физички лица кои вршат пошумување, одгледување, заштита односно стопанисување со шумите.

Критериумите за реализација е врз основа на поднесено барање од страна на корисникот и одобрено од наделжната институција.

Детали за обезбедената поддршка

Суми потрошени на годишна основа, од 1999 до 2003 година, во '000 МКД:					
	1999	2000	2001	2002	2003
Пошумување на голини и ерозивни земјишта	16.280	18.550	13.296	15.765	24.825
спроведување на нега со прореди на шумските култури подигнати на голини и ерозивни земјишта	15.221	17.280	8.652	6.000	15.913
Мелиорација на деградирани шуми и шикари	-	1.760	6.188	5.551	4.880
Обезбедување на шумски саден материјал за пошумување	8.001	12.844	5.414	7.598	5.553
Заштита на шумите и шумските култури од биотски и абиотски фактори;	-	725	341	-	9.545
ВКУПНО	39.502	51.159	33.891	34.914	60.716
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

Број на корисници и просечна поддршка по корисник

Корисници на мерката 'Пошумување на голини и ерозивни земјишта, Спроведување на нега со прореди на шумските култури подигнати на голини и ерозивни земјишта, Мелиорација на деградирани шуми и шикари и заштита на шумите и шумските култури од биотски и абиотски фактори се: Јавното претпријатие за стопанисување со шуми и други субјекти за извршено авиотретирање.

Шумски саден материјал за пошумување на сопственото земјиште во просек користат 250-300 физички лица годишно. Од вкупниот саден материјал во просек од 10% до 20% се користи за еколошка акција.

Средствата за реализација на мерките се обезбедуваат со годишните програми за проширена репродукција на шумите од 1999, 2000, 2001, 2002 и 2003 година.

Управување со шемата

За користење на средствата физичките и правните лица доставуваат барање и соодветна документација до Секторот за шумарство при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Физичките лица се обврзани да достават докумен за сопственост, додека пак правните лица доставуваат програма за работа, кои се одобрени од страна на Секторот за шумарство. Соодветната служба во министерството по разгледување на барањата истите ги одобрува и со правните лица склучуваат договор по чија основа се врши исплата на средства. Контрола над предвидените и извршените мерки од страна на корисниците ја врши Државниот инспекторат за шумарство и ловство.

Име на мерката

Одгледување, размножување, заштита и користење на дивечот

Правна основа

- Закон за ловството ("Службен весник на РМ" бр. 20/96, 26/96, 34/97 и 69/04);
- Закон за заштита на природата ("Службен весник на РМ" бр. 67/04);
- Буџет на Република Македонија;
- Закон за Владата на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 59/00).

Цели, образложенија и општ опис

Целта на оваа мерка е одгледување, размножување и заштита на дивечот, збогатување на ловиштата во Република Македонија со автохтони видови на дивеч и населување на неавтохтони видови на дивеч, како и заштита од штетен дивеч. На овој начин се поттикнува оддржлив развој на ловството во Република Македонија, користејќи го дивечот за ловен туризам.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Владата на Република Македонија, дивечот од државните ловишта го дава на управување на правни субјекти, а дивечот во сите останати ловишта го дава на користење со одобрение (концесија) на правни лица и ловечки друштва (корисници на дивечот во ловиштата), по пат на јавен повик, за период од 10 години.

Меѓусебните права и обврски на Владата на Република Македонија и концесионерите се утврдуваат со концесиски договор, во кој се уредени помеѓу другото и начинот и условите под кои се користи дивечот и вршењето на дејноста ловство.

Корисниците на дивечот во ловиштата – концесионерите плаќаат годишен надомест во Буџетот на Република Македонија за користење на дивечот во висина од 20% од планираниот годишен застрел (според предвидувањата во посебните ловностопански основи).

Детали за обезбедената поддршка

Буџетските средства се обезбедуваат со Одлука на Влада на Република Македонија и се користат како парична награда за уништен штетен дивеч.

Средства потрошени за уништен штетен дивеч на годишна основа				
Реден број	Година	број на корисници-физички лица	Просечно исплата по корисник во МКД	Исплатени финансиски средства во МКД
1	1999	340	3.309	1.125.010
2	2000	96	502	48.160
3	2001	50	382	19.122
4	2002	90	37	3.330
5	2003	143	3.732	533.640
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство				

Управување со шемата

За користење на средствата се доставува доказ за уништен штетен дивеч во подрачните единици при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, за што се изготвува комисииски записник и истиот се доставува до Секторот за шумарство врз основа на кои се исплаќа паричната награда.

Име на мерката

Ревитализација на селата

Правна основа

- Буџет на Република Македонија.

Цели, образложенија и општ опис

Со цел подобрување на условите за живеење во селата се инвестира во изградба и реконструкција на водоводи, реконструкција на фекални канализации и реконструкција и изградба на локални патишта.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Корисници на средствата се локалните и месните самоуправи кои поднесуваат програма до соодветната служба во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство каде истата се оценува, одобрува и контролира.

Детали за обезбедената поддршка

Средствата се обезбедени од Буџетот на Република Македонија, а се реализираат преку Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Суми потрошени на годишна основа, од 1999 год., и предвидениот буџет за идните години:

1999 - 20.000.000 МКД

2000 - 21.998.270 МКД

2001 - 21.700.000 МКД

2002 - не беа одобрени средства

2003 - 22.498.810 МКД

Со Буџетот на Република Македонија во 2004 се предвидени средства 20.000.000 МКД

Број на корисници и просечна поддршка по корисник:

1999 - 30 локални и месни самоуправи

2000 - 36 локални и месни самоуправи

2001 - 22 локални и месни самоуправи

2002 - нема

2003 - 31 локални и месни самоуправи

Управување со мерката

За користење на средствата локалните и месни самоуправи доставуваат барање до Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство преку Управата за водостопанство кое треба да содржи изведбен проект и одобрение за градба, водостопанска согласност како и друга пропратна документација дефинирана од страна на Управата. Соодветната служба во министерството по разгледувањето на барањата истите ги одобрува и исплаќа средства за реализација на проектот на правните лица кои ја вршат изведбата. Контрола на извршената работа вршат стручните служби од Управата.

Име на мерката

Електрификација на селата

Правна основа

Програма на влада за електрификација на неелектрифицирани населени места во Република Македонија управувана од Министерство за Економија, а реализирана преку АД Електростопанство на Република Македонија

Цели, образложенија и општ опис

Поради процесот на миграции кој ја зафати Република Македонија во 60^{те} години од минатиот век има населени места кои останаа неелектрифицирани. Со оглед на иницијативата на дел од населението за враќање во истите населени места, Република Македонија спроведува електрификација на истите.

Корисници и критериуми за користење на мерката

Рурално население од населени места каде населеноста е од 10 до 20 жители

Детали за обезбедената поддршка

Просечната динамика е електрификација на едно до две села годишно

Број на корисници и просечна поддршка по корисник

Околу 30 жители

Управување со шемата

Мерката е управувана од Министерството за Економија, а реализирана преку АД Електростопанство на Република Македонија.

2. Ве молиме наведете дали постои јасна домашна политика со соодветни инструменти, за признавање и заштита на географските ознаки и традиционални имиња за земјоделските прехранбени производи. Опишете како се заштитени географските ознаки, како и сите други шеми за квалитет кои се однесуваат на потеклото на производите и други карактеристики за квалитет.

Во националната легислатива на Република Македонија признавањето и заштитата на географските ознаки и традиционалните имиња за земјоделски и прехранбени производи е во надлежност на Државниот завод за индустриска сопственост, а регулирано е со Законот за индустриска сопственост („Службен весник на РМ, бр. 47/02, 42/03 и 9/04) во дел 4 (од член 164 до 212) и Правилникот за ознака на потекло и географска ознака („Службен весник на РМ“ бр. 18/04).

Географски назив во смисла на овој закон е назив и/или обележје на земја, регион или местото со кое се означува дека производот потекнува од тоа подрачје.

Делот четврти од Законот за индустриска сопственост („Службен весник на РМ“, бр. 47/02, 42/03 и 9/04) носи наслов: „Ознака на потекло на производот и географска ознака“. Ова се всушност две категории (член 164, 165 и 166) за заштита на географските називи на производите кои се карактеризираат со посебни својства, како резултат на условите во местото на потекло (природните, вклучувајќи го и човечкиот фактор и искуство). Ваквата заштита се врзува исклучиво за специфичните својства на производот кои тој ги поседува, токму заради тоа што се произведува во дадено географско подрачје, регион или држава.

Законот за индустриска сопственост („Службен весник на РМ, бр. 47/02, 42/03 и 9/04) се однесува на заштитата не само на земјоделските и прехранбените производи (ЕУ легислатива) туку на сите добра, (ТРИПС Договорот) вклучувајќи го и виното со што е обезбедена дополнителната заштита која се предвидува според член 22 и 23 од ТРИПС Договорот.

При заштитата на географскиот назив за даден производ со ознака на потекло (една од категориите за заштита) неопходно е изработка на елаборат во кој се опишани и предвидени сите услови, параметри кои треба да бидат исполнети како и карактеристиките на производот со посебен акцент на органолептичките својства. Елаборатот го изработува институција која ги исполнува предвидените услови. Содржината на елаборатот е предвидена со Правилникот за ознака на потекло и географска ознака („Службен весник на РМ“ бр. 18/04).

- a)** Со легислативата е предвидена и контролата на производот. Производството, преработката и подготовката на производот кој се штити со ознака на потекло се одвиваат исклучиво во ограниченото место на потекло.
- b)** Географскиот назив може да се штити и со географска ознака каде наместо елаборат се изработува спецификација за дадениот производ, од производител или група производители. Во овој случај барем една од фазите на производство се одвива во даденото подрачје (не целата постапка).

Заштитените географски називи можат да ги користат за обележување за своите производи само производителите на кои од страната на Државниот завод за индустриска сопственост им е признаено правото на овластен корисник и како такви се внесени во регистарот кој се води во Заводот.

Во член 168 од Законот за индустриска сопственост („Службен весник на РМ, бр. 47/02, 42/03 и 9/04) предвидена е заштитата на традиционалните називи (географски или негеографски) на производи со географско потекло.

Согласно член 173 од Законот за индустриска сопственост („Службен весник на РМ, бр. 47/02, 42/03 и 9/04), заштита уживаат и странски лица под еднаков третман со домашните лица, во случај когатоа произлегува од меѓународните договори кои ги ратификувала Република

Македонија или врз основ на билатерален договор за взаемна заштита ако е така предвидено со прописите на земјата од која потекнува производот.

IV. МЕРКИ НА ВНАТРЕШЕН ПАЗАР

1. Потребни се информации за барањата за земјоделски маркетинг (рангирање, задолжителни/доброволни стандарди) за секој од следните сектори:

- a) говедско, телешко, овчо и козјо месо;**
- b) овошје и зеленчук;**
- c) вино и алкохолни производи;**
- d) свинско месо, месо од живина и јајца.**

Генерална законска рамка:

За сите наведени групи на производи заедничка е следната законска рамка:

- Закон за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02);
- Закон за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната (“Службен весник на РМ” бр. 54/02);
- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ” бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96);
- Закон за вршење на земјоделска дејност (“Службен весник на РМ” бр. 11/02);
- Закон за органско земјоделско производство (“Службен весник на РМ” бр. 16/04);
- Закон за берза на земјоделско - прехранбени производи (“Службен весник на РМ” бр. 32/92 и 83/92);
- Закон за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно трговскиот промет (“Службен весник на РМ” бр. 5/98);
- Закон за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 38/04);
- Закон за пазарна инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 35/97, 23/99, 7/02)
- Закон за царинска тарифа (“Службен весник на РМ” бр. 23/03);
- Закон за заштита на потрошувачи (“Службен весник на РМ” бр. 38/04);
- Закон за трговија (“Службен весник на РМ” бр. 30/04);
- Закон за стандардизација (“Службен весник на РМ” бр. 54/02);
- Закон за пропишување на техничките барања за производите и оцена на сообразност (“Службен весник на РМ” бр. 55/02);
- Одлука за начинот и постапката при распределба на стоките во рамките на царинските квоти (“Службен весник на РМ” бр. 29/03 и 59/03, 76/03 и 1/04);
- Листа за распределба на царински квоти во 2004 година за земјоделско прехранбени производи по потекло од земјите членки на СТО, земјите со кои Република Македонија има склучено договори за слободна трговија и Спогодбата за стабилизација и асоцијација (“Службен весник на РМ” бр. 59/03, 38/04, 47/04, 84/03, 8/04 и 43/04).

Во Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02) одредена е надлежноста на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство која се однесува на земјоделството, шумарството и водостопанство, користењето на земјоделското земјиште, шумите и другите природни богатства, ловството и риболовот, заштита на добитокот од болести и штетници, следењето и проучувањето на состојбите со водите, одржување и подобрување на режимот со водите и други работи утврдени со закон.

Во истиот закон утврдени се надлежностите на Министерството за економија кои се однесуваат на следењето на состојбата и појавата на пазарот на стоки и услуги и влијанието на мерките на економската политика, следење на економски структурни и техничко-технолошки состојби и предлагање на мерки за остварување на развојната и тековната економска политика во областа на производството, следење на тековни материјални биланси и снабдувањето на граѓаните со основни производи и други стоки за широка потрошувачка и на

претпријатијата со сировини и репроматеријали, системот и политиката на цени на производи и услуги и надворешно - трговско работење.

Со Закон за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр. 54/02) се уредуваат условите за обезбедување на безбедноста на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната, производството и прометот, правата и обврските на физичките и правните лица кои произведуваат и вршат промет со цел да се заштити здравјето на луѓето, да се заштитат потрошувачите од заблуда и да се овозможи слободен промет на внатрешниот и надворешниот пазар.

Со Закон за поттикнување на развојот на земјоделството ("Службен весник на РМ" бр. 24/92, 32/92, 83/92, 78/93 и 14/96) се уредува правото на финансиска поддршка за одредени земјоделски производи и учеството во финасирање во изградба на брани за мали акумулации и мали хидро-мелиоративни системи.

Со Закон за вршење на земјоделска дејност ("Службен весник на РМ" бр. 11/02) се уредуваат условите и начинот на вршење земјоделска дејност. Во смисла на овој закон под земјоделска дејност се подразбира производство, доработка, преработка и пласман на сопствените земјоделски производи.

Закон за органско земјоделско производство ("Службен весник на РМ" бр. 16/04) го уредува производството, подготовката, маркетингот и етикетирањето на органските земјоделски производи кај кои се користени методи за органско производство. Одредбите на овој закон се применуваат и на прехранбените производи и на производите наменети за исхрана на животните кај кои се применуваат методите за органско производство.

Закон за берза на земјоделско - прехранбени производи ("Службен весник на РМ" бр. 32/92 и 83/92) се уредуваат условите, начинот и постапката за основање на берзи на земјоделско - прехранбени производи во функција на трајно, редовно и организирано поврзување и концентрирање на понудата и побарувачката на земјоделско - прехранбени производи; ефикасно вршење на трговските трансакциско земјоделско - прехранбени производи; унифицирање на правилата на однесување во берзанскиот промет; уредување на единствен систем на стандардизација на земјоделско - прехранбените производи; формирање на пазарна цена и стабилизација на пазарот на земјоделско - прехранбените производи.

Закон за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно трговскиот промет ("Службен весник на РМ" бр. 5/98) го уредува начинот на вршење на контрола на квалитет на одделни производи и нивните преработки во надворешно-трговскиот промет. Како контрола на квалитетот на производите се смета контрола на физичко-хемиските и органолептички својства на производот, количеството, декларирањето, пакувањето, означувањето, амбалажата, превозните средства и транспортирањето.

Закон за земјоделската инспекција ("Службен весник на РМ" бр. 38/04) го уредува начинот на организирање, надлежноста, овластувањата и вршењето на работата на земјоделската инспекција при вршењето на инспекциски надзор.

Со Закон за пазарната инспекција ("Службен весник на РМ" бр. 35/97, 23/99, 7/02) се уредуваат надлежностите, овластувањата и организацијата на Државниот пазарен инспекторат.

Работите од надлежност на Инспекторатот ги вршат државни пазарни инспектори.

Инспекторите вршат непосреден инспекциски надзор над примената на законите, прописите и други општи акти од страна на трговските друштва, другите правни и физички лица кои вршат дејност во области за кои се овластени со Закон, а се однесуваат на: прометот на стоки и услуги, цените на производите и услугите во производството и прометот, контрола на квалитетот на земјоделски и прехранбени производи од увоз, техничка сообразност на производите, контрола на употребата на мерните единици и мерила во прометот на стоки и

вршење на услуги, прометот на предмети од скапоцени метали, угостителство и туризам, знаетчиство и лични услуги, заштита на потрошувачите.

Со Закон за царинска тарифа (“Службен весник на РМ” бр. 23/03) се пропишуваат:

- правилата за начинот на пресметка на царината;
- системот на имињата на стоката која се увезува, внесува или прима во царинското подрачје на Република Македонија, односно извезува, изнесува или испраќа од царинското подрачје на Република Македонија распореден по оддели и глави на Царинската тарифа;
- системот на нумеричко означување на стоката (тарифни броеви и тарифни ознаки) во Царинската тарифа;
- правилата за распоредување на стоката во тарифни броеви и тарифни подброеви, како и тарифни ставови на Царинската тарифа;
- царинските давачки кои се применуваат и
- задолжителните единични мерки за сите тарифни ознаки, во зависност од видот на стоката што се извезува односно увезува.

Закон за заштита на потрошувачи (“Службен весник на РМ” бр. 38/04) ги уредува заштитата на правата на потрошувачите, условите и начинот на заштитата на потрошувачите, условите за трговско работење што се од значење на правата на потрошувачите, правата и обврските на здруженијата на потрошувачите, како и надлежностите на органите на државната управа во однос на заштитата на потрошувачите.

Со Закон за трговија (“Службен весник на РМ” бр. 30/04) се уредуваат условите и начинот за вршење на трговија на внатрешниот и надворешниот пазар, мерките на ограничување на вршење на трговијата и заштитните мерки.

Со Закон за стандардизација (“Службен весник на РМ бр. 54/02) се уредуваат целите и принципите на македонската национална стандардизација, статусот на Институтот за стандардизација на Република Македонија како и неговите задачи, зачленување и негово финансирање, подготовка, усвојување и објавување на македонските национални стандарди и нивна примена.

Со Закон за пропишување на техничките барања за производите и оцена на сообразност (“Службен весник на РМ бр. 55/02) се уредува начинот на пропишувањето на техничките барања ки треба да ги исполнуваат производите пред да бидат пуштени во промет или на друг начин ставени во употреба: постапките за оценување на сообразноста на производите според пропишаните технички барања, важењето на сертификатите и ознаките за сообразност од странско потекло од надзорот над исполнетоста на барањето пропишани со прописите.

а) говедско, телешко, овчо и козјо месо;

Покрај опишаната генерална законска рамка, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97);
- Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98);
- Закон за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ” бр. 69/04);
- Правилник за квалитетот на добиточната храна (“Службен лист на СФРЈ” бр. 15/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат кланиците за колење на животните од увоз (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка, и складирање на производи од животинско потекло (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за квалитетот на производите од месо (“Службен лист на СФРЈ” бр. 29/74, 13/78 и 41/80);

- Правилник за квалитетот на месото од добитокот за колење, од живина и од дивеч (“Службен лист на СФРЈ” бр. 34/74, 26/75 и 13/78).

b) овошје и зеленчук;

Покрај опишаната генерална законска рамка, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за заштита на растнијата (“Службен весник на Република Македонија” бр. 25/98 и 6/00);
- Закон за семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на Република Македонија” бр. 41/00);
- Закон за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно трговскиот промет (“Службен весник на РМ” бр. 5/98);
- Правилник за квалитетот на овошјето и зеленчукот и печурките (“Службен лист на СФРЈ” бр. 29/79, 53/87).

c) вино и алкохолни производи;

Покрај опишаната генерална законска рамка во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за вино (“Службен весник на РМ” бр. 69/04);
- Правилник за реонизација на лозарските подрачја, за условите на производство и промет на грозје, шира, вино и на производите од грозје и вино, за определување на квалитетот и заштита на географското потекло на вината на нивното означување во Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр.12/80);
- Правилник за квалитетот на виното (“Службен лист на СФРЈ” бр. 17/81).

d) свинско месо, месо од живина и јајца.

Покрај опишаната генерална законска рамка во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97);
- Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98);
- Закон за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ” бр.69/04);
- Правилник за квалитетот на добиточната храна (“Службен лист на СФРЈ” бр. 15/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат кланиците за колење на животните од увоз (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка, и складирање на производи од животинско потекло (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за квалитетот на закланите свињи и категоризација на свинското (“Службен весник на РМ” бр.69/04);
- Правилник за квалитетот на производите од месо од перната живина (“Службен лист на СФРЈ” бр.55/91);
- Правилник за методите за испитување на квалитетот на јајца и производи од јајца (“Службен лист на СФРЈ” бр.72/87);
- Правилник за квалитетот на месото од перната живина (“Службен лист на СФРЈ” бр.1/91 и 15/88);
- Правилник за квалитетот на јајцата и на производите од јајца (“Службен лист на СФРЈ” бр.55/89).

2. За секој од горенаведените сектори, дадете детален опис на постојните законски барања и начинот на нивното администрирање и применување. Овие описи треба да ги содржат следните информации:

- а) назив на секторот;**
- б) правна основа (име и број на релевантниот правен акт);**
- в) цели и општ опис на законодавството;**
- г) дали е усогласен или не со прописите на ЕУ (или степенот на усогласеност);**
- д) дали учествува во други меѓународни стандардни шеми;**
- е) опис на административните капацитети како и на капацитетите за примена на законската регулатива (вклучувајќи ги човечките, финансиските и инфраструктурните ресурси, и доколку е можно, приложете административен органограм)**

1. Говедско и јунешко, овчо и козјо месо

а) Назив на секторот

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Сектор за земјоделство;
- Сектор за меѓународна соработка и развој;
- Управа за ветеринарство;
- Државен земјоделски инспекторат;
- Министерство за економија;
- Институт за стандардизација.

б) правна основа (име и број на релевантниот правен акт)

Покрај опишаната генерална законска рамка во прашање 352, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97);
- Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98);
- Закон за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ” бр.69/04);
- Правилник за квалитетот на добиточната храна (“Службен лист на СФРЈ”бр. 15/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат кланиците за колење на животните од увоз (“Службен лист на СФРЈ”бр. 53/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка, и складирање на производи од животинско потекло (“Службен лист на СФРЈ”бр. 53/89);
- Правилник за квалитетот на производите од месо (“Службен лист на СФРЈ” бр. 29/74, 13/78 и 41/80);
- Правилник за квалитетот на месото од добитокот за колење, од живина и од дивеч (“Службен лист на СФРЈ” бр. 34/74, 26/75 и 13/78).

в) цели и општ опис на законодавството

Целта е преку начинот на одгледување на добитокот да се добие производство на наведените производи со потребна хранивна вредност и да се обезбеди нивната здравствена исправност. Правците на одгледување во говедарството, овчарството и козарството се утврдени во Националната одгледувачка програма за сточарство која е донесена врз основа на Законот за сточарство(“Службен весник на РМ” бр. 61/97). Технологијата на производството се одвива врз основа на стандарден систем на одгледување и преработка, а во мали рамки во услови на еколошко производство.

Законот за сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97) и подзаконските акти го уредува одгледувањето, и прометот на добитокот, добивањето на добиточни производи, добивањето и

прометот на семе и ембриони производството и прометот на добиточна храна и други прашања во врска со сточарството.

Законот за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98) и подзаконските акти ја уредуваат здравствената заштита на животните од болести, заштита од заразни болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно-санитарен преглед и контрола, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата, минимален задолжителен обем на здравствена заштита на животните од болести, организација и вршење на ветеринарно-здравствената дејност и други прашања од областа на ветеринарното здравство.

Горе наведените правилници ги уредуваат стандардите за производство на говедско, јунешко, овчо и козјо месо.

Со оглед на расната структура во говедарството и акцентот кој во изминатите десет години беше ставен врз производството на млеко, производството на месо и присутноста на раси за производство на месо е мала. Производството на говедско месо се базира на гоење телиња од млечните раси и гоење на комбинирани раси.

Производството на јунашко месо се темели главно на користење на телиња од сопствено производство кои не се товат туку се колат на тежина до 250 до 350 килограми.

Производството на овчо и козјо месо нема поголемо значење ако се земе како посебен систем на производство. Најголем дел од производството е јагнешко и јарешко месо, кое е посебно ценето на домашниот и странскиот пазар.

Овците воглавно се од домашната популација, или мелези со мерино раси. Расниот состав на козите е главно од типот балканска коза со изразита присутност на мелези од санската раса, а има и козарски фарми кои располагаат со подобрен расен состав од типот на алпина.

Со наведените Правилници се пропишуваат:

- минималните услови што во поглед на квалитетот и другите својства мора да ги исполнува месото од добиток за колење, паковањето, означувањето, чувањето и транспортирањето на тоа месо,
- основните состојки и хемискиот состав, органолептичките својства и технолошката обработка кои мораат да ги исполнуваат производите од месо,
- минималните услови што во поглед на квалитетот мораат да ги исполнуваат добиточната храна и суровините за производство на добиточна храна,
- условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животните.

d) дали е усогласен или не со прописите на ЕУ (или степенот на усогласеност)

Во областа на сточарството сеуште не е направена детална проценка и анализа за степенот на усогласеност на националната законска регулатива со истата на ЕУ.

Процесот на усогласување на законите од областа на ветеринарството е обработен во глава VII.D Ветеринарно законодавство.

е) дали учествува во други меѓународни стандардни шеми

Република Македонија е членка на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите Нации (ФАО, а со тоа и во нејзините работните тела (Codex Alimentarius Commission). Меѓутоа, Република Македонија активно не учествува во работата на овие тела.

f) опис на административни капацитети како и на капацитетите за примена на законската регулатива (вклучувајќи ги човечките, финансиските и инфраструктурните ресурси, и доколку е можно приложете административен органиграм)

Надлежностите за спроведување и контрола над спроведувањето на законската регулатива се дефинирани со Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02), а се однесуваат за Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за економија, Министерството за здравство.

Законот за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно - трговскиот промет (“Службен весник на РМ” бр. 5/98) го уредува начинот на вршење на контрола на квалитет на одделни производи и нивните преработки во надворешно-трговскиот промет. Како контрола на квалитетот на производите се смета контрола на физичко-хемиските и органолептички својства на производот, количеството, декларирањето, пакувањето, означувањето, амбалажата, превозните средства и транспортирањето.

Законот за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 38/04) го уредува начинот на организирање, надлежноста, овластувањата и вршењето на работата на земјоделската инспекција при вршењето на инспекциски надзор.

Со Закон за пазарната инспекција Службен весник на РМ” бр. 35/97, 23/99, 7/02) се уредуваат надлежностите, овластувањата и организацијата на Државниот пазарен инспекторат.

Работите од надлежност на Инспекторатот ги вршат државни пазарни инспектори.

Инспекторите вршат непосреден инспекциски надзор над примената на законите, прописите и други општи акти од страна на трговските друштва, другите правни и физички лица кои вршат дејност во области за кои се овластени со Закон. а се однесуваат на: прометот на стоки и услуги, цените на производите и услугите во производството и прометот, контрола на квалитетот на земјоделски и прехранбени производи од увоз, техничка сообразност на производите, контрола на употребата на мерните единици и мерила во прометот на стоки и вршење на услуги, прометот на предмети од скапоцени метали, угостителство и туризам, знаетчичество и лични услуги, заштита на потрошувачите.

Детален опис на административните капацитети за вршење на контролата во овој сектор во надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е прикажан во поглавје 07_V_P2.

2. Овошје и зеленчук

a) Назив на сектор

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Сектор за земјоделство;
- Сектор за меѓународна соработка и развој;
- Управата за заштита на растенијата;
- Управата за семе и саден материјал;
- Државен земјоделски инспекторат;
- Министерство за здравство - Дирекција за храна;
- Министерство за економија;
- Државен пазарен инспекторат;
- Институт за стандардизација.

b) правна основа (име и број на релевантниот правен акт)

Покрај опишаната генерална законска рамка во прашање 07_IV_P1, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на Република Македонија” бр. 25/98 и 6/00);

- Закон за семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на Република Македонија” бр. 41/00);
- Закон за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно трговскиот промет (“Службен весник на РМ” бр. 5/98);
- Правилник за квалитетот на овошјето и зеленчукот и печурките (“Службен лист на СФРЈ” бр. 29/79, 53/87).
- Правилник за квалитетот на производите од овошјето и зеленчукот и печурките и на пектинските препарати (“Службен лист на СФРЈ” бр. 1/79, 20/82, 39/89, 74/90)
- Правилник за методите за земање мостри и за вршење на хемиски и физички анализи заради контрола на квалитетот на производите од овошје и зеленчук (“Службен лист на СФРЈ” бр. 29/83).

с) цели и општ опис на законодавството

Целите и општиот опис на Законот за заштита на растенијата (“Службен весник на Република Македонија” бр. 25/98 и 6/00); и Законот за семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на Република Македонија” бр. 41/00) се дадени во глава 07_VII_B Фитосанитарно законодавство.

По однос на контролата со донесувањето на Закон за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната и отпочнувањето на инспекцискиот надзор од страна на Дирекцијата престануваат да се применуваат одредбите од Закон за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи (“Службен весник на РМ” бр. 5/98) во надворешно трговскиот промет што се однесуваат на инспекцискиот надзор на прехранбените производи.

Со наведените Правилници се пропишуваат:

- минималните услови за квалитетот што мораат да ги исполнуваат овошјето, зеленчукот и печурките, наменети за потрошувачка во свежа состојба, односно по кулинарска подготовка (за зеленчукот), како и условите на пакувањето заради обезбедување на зачувување на квалитетот и хигиенската исправност на производите. Условите пропишани со овој правилник мораат да бидат исполнети како во производството, така и во прометот.
- минималните услови што во поглед на квалитетот мораат да ги исполнуваат овошјето, зеленчукот и печурките и пектинските препарати, како и минималните услови за обезбедување и запазување на квалитетот на производите
- контролата на квалитетот на производи од овошје и зеленчук со земање на мостри и испитување на истите врз база на пропишани методи.

д) дали е усогласен или не со прописите на ЕУ (или степенот на усогласеност)

Во секторот овошје и зеленчук сè уште не е направена детална проценка и анализа за степенот на усогласеност на националната законска регулатива со истата на ЕУ.

Процесот на усогласување на законската регулатива за заштита на растенијата и за семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта се дадени во 07_V Фитосанитарно законодавство.

е) дали учествува во други меѓународни стандардни шеми

Република Македонија е членка на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите Нации (ФАО, а со тоа и во нејзините работни тела (Codex Alimentarius Commission). Меѓутоа, Република Македонија активно не учествува во работата на овие тела. Исто така, Република Македонија не е членка на ОЕЦД Комисијата за економска соработка во Европа на Обединети Нации.

f) опис на административни капацитети како и на капацитетите за примена на законската регулатива (вклучувајќи ги човечките, финансиските и инфраструктурните ресурси, и доколку е можно приложете административен органиграм)

Надлежностите за спроведување и контрола над спроведувањето на законската регулатива се дефинирани со Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00 и 44/02), а се однесуваат за Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за економија, Министерството за здравство.

Законот за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно - трговскиот промет го уредува начинот на вршење на контрола на квалитет на одделни производи и нивните преработки во надворешно-трговскиот промет. Како контрола на квалитетот на производите се смета контрола на физичко-хемиските и органолептички својства на производот, количеството, декларирањето, пакувањето, означувањето, амбалажата, превозните средства и транспортирањето.

Законот за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 38/04) го уредува начинот на организирање, надлежноста, овластувањата и вршењето на работата на земјоделската инспекција при вршењето на инспекциски надзор.

Со Закон за пазарната инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 35/97, 23/99, 7/02) се уредуваат надлежностите, овластувањата и организацијата на Државниот пазарен инспекторат.

Работите од надлежност на Инспекторатот ги вршат државни пазарни инспектори.

Инспекторите вршат непосреден инспекциски надзор над примената на законите, прописите и други општи акти од страна на трговските друштва, другите правни и физички лица кои вршат дејност во области за кои се овластени со Закон. а се однесуваат на: прометот на стоки и услуги, цените на производите и услугите во производството и прометот, контрола на квалитетот на земјоделски и прехранбени производи од увоз, техничка сообразност на производите, контрола на употребата на мерните единици и мерила во прометот на стоки и вршење на услуги, прометот на предмети од скапоцени метали, угостителство и туризам, знаетичтво и лични услуги, заштита на потрошувачите.

Детален опис на административните капацитети за вршење на контролата во овој сектор во надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е прикажан во поглавје 07_V_P2.

3. Вино и алкохолни производи

a) назив на секторот

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Сектор за земјоделство;
- Сектор за меѓународна соработка и развој;
- Управата за заштита на растенијата;
- Управата за семе и саден материјал;
- Државен земјоделски инспекторат;
- Министерство за економија;
- Државен пазарен инспекторат;
- Институт за стандардизација;
- Институт за вино.

b) правна основа (име и број на релевантниот правен акт)

Покрај опишаната генерална законска рамка во прашање 07_IV_P1, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за вино (“Службен весник на РМ” бр. 69/04);
- Правилник за реонизација на лозарските подрачја, за условите на производство и промет на грозје, шира, вино и на производите од грозје и вино, за определување на квалитетот и заштита на географското потекло на вината на нивното означување во Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр.12/80);
- Правилник за квалитетот на виното (“Службен лист на СФРЈ” бр. 17/81).

с) цели и општ опис на законодавството

Законот за вино е донесен во 2004 година и ги уредува производството и прометот на грозје и вино и други производи од грозје и вино, националниот регистер на лозови насади, правата и обврските на правните и физичките лица кои произведуваат и тргуваат со вино, описот, ознаката, обележувањето, презентацијата и заштитата на виното.

Целите на овој закон се заштита на интересите на производителите и потрошувачите, добро функционирање на внатрешен и надворешен пазар, унапредување на квалитетот на производите од грозје и вино, прилагодување на ресурсите според потребите на пазарот и потребата на енолошките средства и постапки.

Постојните правилници подетално ја регулираат реонизацијата на лозарските подрачја, класификацијата на сорти на грозје, постапката за производство на вино, категоризацијата на вината, условите за ставање на вината во промет, специфичните услови во однос на специјалните и пенливи вина, производството и ставање во промет на алкохолни пијалоци и споредните производи од грозје и вино, постапката за анализа и контрола, означувањето и етикетањето на вината, квалитетот на виното и приманета на енолошки средства и постапки.

д) дали е усогласен или не со прописите на ЕУ (или степенот на усогласеност)

Законот за вино е усогласен со прописите на ЕУ.

е) дали учествува во некои меѓународни стандардни шеми

Република Македонија е членка:

- Европска конференција на лозарски подрачја;
- Светска организација за вино O.I.V.

ф) опис на административни капацитети како и на капацитетите за примена на законската регулатива (вклучувајќи ги човечките, финансиските и инфраструктурните ресурси, и доколку е можно приложете административен органиграм)

Надлежностите за спроведување и контрола над спроведувањето на законската регулатива се дефинирани со Законот за организација и работа на органите на државната управа, а се однесуваат за Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за економија, Министерството за здравство.

Законот за контрола на квалитет на земјоделските и прехранбените производи во надворешно - трговскиот промет (“Службен весник на РМ” бр. 5/98) го уредува начинот на вршење на контрола на квалитет на одделни производи и нивните преработки во надворешно-трговскиот промет. Како контрола на квалитетот на производите се смета контрола на физичко-хемиските и органолептички својства на производот, количеството, декларирањето, пакувањето, означувањето, амбалажата, превозните средства и транспортирањето.

Законот за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 38/04)го уредува начинот на организирање, надлежноста, овластувањата и вршењето на работата на земјоделската инспекција при вршењето на инспекциски надзор.

Со Закон за пазарната инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 35/97, 23/99, 7/02)се уредуваат надлежностите, овластувањата и организацијата на Државниот пазарен инспекторат.

Работите од надлежност на Инспекторатот ги вршат државни пазарни инспектори.

Инспекторите вршат непосреден инспекциски надзор над примената на законите, прописите и други општи акти од страна на трговските друштва, другите правни и физички лица кои вршат дејност во области за кои се овластени со Закон. а се однесуваат на: прометот на стоки и услуги, цените на производите и услугите во производството и прометот, контрола на квалитетот на земјоделски и прехранбени производи од увоз, техничка сообразност на производите, контрола на употребата на мерните единици и мерила во прометот на стоки и вршење на услуги, прометот на предмети од скапоцени метали, угостителство и туризам, знаетчство и лични услуги, заштита на потрошувачите.

Детален опис на административните капацитети за вршење на контролата во овој сектор во надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е прикажан во поглавје 07_V_P2.

4. Свинско месо, месо од живина и јајца

а) Име на секторот на политика

- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Сектор за земјоделство;
- Сектор за меѓународна соработка и развој;
- Управа за ветеринарство;
- Државен земјоделски инспекторат;
- Министерство за економија;
- Институт за стандардизација.

б) законска основа

Покрај опишаната генерална законска рамка во прашање 07_IV_P1, во примена е и следнава законска регулатива која се однесува на овој сектор:

- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97);
- Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98);
- Закон за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ” бр.69/04);
- Правилник за квалитетот на добиточната храна (“Службен лист на СФРЈ” бр. 15/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат кланиците за колење на животните од увоз (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка, и складирање на производи од животинско потекло (“Службен лист на СФРЈ” бр. 53/89);
- Правилник за квалитетот на закланите свињи и категоризација на свинското (“Службен весник на РМ” бр.69/04);
- Правилник за квалитетот на производите од месо од перната живина (“Службен лист на СФРЈ” бр.55/91);
- Правилник за методите за испитување на квалитетот на јајца и производи од јајца (“Службен лист на СФРЈ” бр.72/87);
- Правилник за квалитетот на месото од перната живина (“Службен лист на СФРЈ” бр.1/91 и 15/88);
- Правилник за квалитетот на јајцата и на производите од јајца (“Службен лист на СФРЈ” бр.55/89).

в) цели и општ опис на законодавството

Целта е преку начинот на одгледување на добитокот да се добие производство на наведените производи со потребниот квалитет и хранителна вредност и да се обезбеди нивната здравствена исправност. Правците за одгледување во свињарството и живинарството се предвидени во Националната одгледувачка програма за сточарство.

Производството на свинско месо во најголем дел е организирано на големите индустриски капацитети, а во последно време и на малите семејни фарми чиј број во последниот период значително расте. Во големите фарми тој е интензивен и свињите најчесто се колат на тежина од 95 до 110 килограми. Системот на одгледување на свињите е модернизирани по 2000 година, подразбира технологија од прасење до гоеење и употреба на три чисти раси и комерцијални хибриди.

Во живинарството постојат две производни насоки, и тоа производство на јајца и производство на месо. Производството на јајца е организирано на големите индустриски и малите семејни фарми. Технологијата на производство е современа и индустриски ориентирана на големите фарми. Производството на бројлери е во иницијална фаза со добри перспективи за иден развој.

Со наведените Правилници се пропишуваат:

- минималните услови што во поглед на квалитетот и другите својства мора да ги исполнува месото на свињите (свинско месо) во трупови, половинки и основни делови на половинки, јестиви делови на закланите свињи,
- условите за држење, чување, пакување и транспортирањето на месото,
- минималните услови што во поглед на квалитетот во производството и прометот мора да ги исполнуваат месото од заклана живина
- условите за обезбедување и зачувување на квалитетот и условите во поглед на паковањето, означувањето и транспортирањето,
- минималните услови што во поглед на квалитетот мора да ги исполнуваат производите од месо од живина,
- минималните услови за постигање и зачувување на квалитетот на производите основните состојки и хемискиот состав, органолептичките својства и технолошката обработка кои мораат да ги исполнуваат производите од месо,
- минималните услови што во поглед на квалитетот мораат да ги исполнуваат добиточната храна и сировините за производство на добиточна храна,
- Условите што треба да ги исполнуваат објектите за колење на животните.

Одговорите под д, е и ф за овој сектор се исти како што се опишани под д, е и ф во секторот говедско и јунешко, овчо и козјо месо.

3. Детални податоци за плановите за идното усогласување со прописите на Единствениот пазар на ЕУ (вклучувајќи и поврзаност со Националните стратегии/програми за приближување, ако има такви). Потребно е да се наведат следните информации:

а) детални планови, вклучувајќи и рокови, за усвојување на прописи кои се усогласени со прописите на ЕУ како и административна структура потребна за ефективна примена на барањата на ЕУ;

б) потребни и планирани промени на постојните административни структури и структури за примена, вклучувајќи и детални податоци за потребните ресурси (човечки, финансиски и инфраструктурни).

а) Детални планови, вклучувајќи и рокови, за усвојување на прописи кои се усогласени со прописите на ЕУ како и административна структура потребна за ефективна примена на барањата на ЕУ

Со пристапувањето во ЕУ, во областа на пазарно-ценовната политика во земјоделството практично во целост се превзема правната рамка на ЕУ по однос на обврските на земјоделската политика на заедничките институции и тела. За превземање на правниот ред земјоделството мора да се оспособи:

- економски, што значи во периодот до пристапувањето и по пристапувањето да се прилагоди во еднакви економски односи (цена, приходи, конкуренција) на вкупниот пазар и земјоделската политика на Заедницата.

- институционално, што значи државата да изгради систем на начин на дејствување во смисол и намена на земјоделската политика на Заедницата (институции, одредби, контрола, платен промет, база на податоци, стандарди), што бара значајни кадровски, финансиски и законски предуслови и реорганизација.

Земјоделската политика во Република Македонија е несоодветна во однос на ЕУ и во споменатите сектори нема воспоставен идентичен механизам за спроведување на пазарните регулативи кои се на сила во Европската Унија.

Начините на уредувањето на трговијата и дејствувањето на нивните механизми се разликуваат за земјоделски производи. Трговската политика (во однос на царинските стапки, квоти, увозни извозни дозволи, преференцијален увоз извоз итн) е детално опишана во поглавје 07_II_P1.

Исто така, не постои рамка според која се утврдени недостатоците, идниот развој на пазарите за земјоделски производи и воведување на стандарди, нема соодветен Интегриран земјоделски пазарен информативен систем, а не постои соодветна законска и функционална структура за да се воспостави дијалог со приватните земјоделски производители, со цел воведување и исполнување на стандардите за квалитет на производите.

Согласно Националната програма за приближување на македонската законска регулатива со истата на Европската Унија, Акционен план за европско партнерство и Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделски – прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ, предвидено е усогласувањето на законската рамка од оваа област до 2007 година.

При пристапувањето во процесот на усогласувањето, приоритетно е да се утврдат недостатоците на економско значајните производи, што подразбира подготвување на студија за конкурентност која се базира на постојните истражувања и информации за различни земјоделски производи, понатаму подготовка на примарната законска регулатива, како и детална анализа на потешкотиите и недоследностите на институциите кои моментално ја спроведуваат законската регулатива особено за производите кои се извозно ориентирани кон ЕУ. Истото подразбира усогласување со заедничките организации на пазарот (СМО) на ЕУ со обезбедување на примена на мерки во функција на регулирање на маркетинг стандардите (сортирање и пакување, правилата за етикетирање, декларирање, анализа, контрола и мониторинг).

Се планира да се изготви и донесе основен Закон за земјоделство, врз основа на кој ќе се донесат правилниците за стандарди за квалитет на земјоделски производи. Техничка помош во почетниот период е обезбедна од КАРДС 2004 година проектот за структурни и правни реформи на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, во рамките на кој ќе се обезбедат деталните анализи и политики за развој на овој сектор.

Во областа на сточарството сеуште не е направена детална проценка и анализа за степенот на усогласеност на националната законска регулатива со истата на ЕУ. Закон за сточарство е донесен во 1997 година, а во 2005 година предвидена е анализа на истиот со цел да се утврдат потребите од усогласување со барањата на внатрешниот пазар од оваа област.

Процесот на усогласување на законите од областа на ветеринарството и за идентификација и регистрација на домашните животни е обработен во глава VII.D Ветеринарно законодавство.

Подзаконските акти од Законот за вино ќе се донесат до крајот на 2006 година.

Со оглед на тоа што напорите при усогласувањето на законската регулатива од овие сектори се во насока на зголемување на конкурентноста на македонските земјоделски производи како приоритет се земаат во предвид оние земјоделски производи кои се со произведен потенцијал за Република Македонија, а истовремено се барани на пазарите.

б) Потребни и планирани промени на постојните административни структури и структури за примена, вклучувајќи и детални податоци за потребните ресурси (човечки, финансиски и инфраструктурни)

За развивање на системот потребно е да се одреди правно формалниот статус на институциите и да се изврши координација на сите институции вклучени во секторот. Со процесот на усогласување мора да се назначат инспекциски тела кои се одговорни за спроведување на проверките за усогласеност во секоја фаза на маркетингот односно тела кои ќе бидат овластени за контрола на квалитетот на свежото овошје и зеленчук, месото, виното и алкохолните пијалоци и нивните производи од производството, до сите фази на продажба и транспорт. Се планира тие тела да бидат во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство - Државниот инспекторат за земјоделство и Управата за ветеринарство. Истите е потребно да се прилагодат, дополнително зајакнат и кадровски да се екипираат со цел да ги извршуваат бројните нови мерки при контролата на квалитетот на земјоделските производи.

Заради прилагодување на системот на контрола на квалитетот на земјоделските производи кон законодавството на ЕУ се планира досегашните обврски за контрола, кои се разделени помеѓу два инспекторати (за земјоделство во - рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и пазарен инспекторат во рамките на Министерството за економија) да се поедностават, интегрираат и усогласат со барањата на ЕУ.

За поделбата на овластувањата за извршување на мерките, кои се наведени во одделни задачи се планира да се подготви правна основа, односно да се дополни и измени Законот за организација и работата на органите на државната управа. Според истиот ќе се одреди и дефинира соодветниот орган одговорен за спроведувањето и контролата на квалитетот на производите.

Исто така, се планира воспоставување на оперативна база на податоци за Интегриран пазарен земјоделски информативен систем која континуирано ќе се ажурира и ќе содржи податоци за земјоделскиот сектор.

Во таа насока се планираат следните фази:

- Подготовка на законската регулатива за квалитет на земјоделските производи;
- Воспоставување на системот на класификација за говедско месо, т.е. половини (Е,У,Р,О,П) за свинско месо, т.е. половини (С,Е,У,Р,О,П) на линија на колење, системот на класификација на лесно јагне (С,Е,У,Р,О,П) и систем на класификација на останатите видови домашни животни според мерките на ЕУ. Во моментот се спроведува пилот проект за воведување на С,Е,У,Р,О,П стандарди за свинско месо поддржан од ПСО Проектот на холандската Влада и ГТЗ проектот, а во соработка со Факултетот за земјоделски науки и храна. Проектот се реализира во два кланични капацитета за квалитетот на свинското месо на линија на колење. Од овие пилот проекти ќе се согледаат резултатите и ќе се предложат можни решенија за во иднина.
- Прифаќање и спроведување на прописите и системите за квалитет за сите видови на овошје и зеленчук според мерките на ЕУ;
- Пилот проект и подготовка на политиката според начелата за регулирање на заедничкиот пазар на ЕУ;
- Проверки и акредитација.

4. Доколку се очекува дека со стратегијата за приближување на законодавството се наопходни значителни инвестиции или промени на постојната состојба, било во јавниот или приватниот сектор, потребно е да се дадат и следните информации:

- а) опис на очекуваните тешкотии при усогласувањето со новите барања;**
- б) предлози за техничка или финансиска помош кои можат да бидат понудени на секој засегнат сектор;**
- с) дали прописите се применуваат на цел сектор или постојат исклучоци/преодни периоди (на пр. мали претпријатија – забелешка: одредени барања на ЕУ за кланици или**

производители на семе, не се применуваат за оние субјекти чиешто производство е помало од одредено ниво).

i. опис на очекуваните тешкотии при усогласувањето со новите барања;

Во процесот на усогласување, потешкотии се очекуваат при правилно интерпретирање и транспозиција на законодавството на ЕУ во македонската легислатива од оваа област, како и воспоставување на нова и зајакнување на постоечката институционална структура, за што е потребна техничка помош. При примената на усогласените стандарди на внатрешниот пазар на ЕУ за земјоделските производи ќе биде потребно дополнително вработување и обука на служби за спроведување и контролирање на законската регулатива. Ова подразбира дополнително обезбедување на финансиски средства.

б) предлози за техничка или финансиска помош кои можат да бидат понудени на секој засегнат сектор;

Потребна е техничка помош за воспоставување на поефикасни стручни служби, обезбедување на експерти и дополнителна финансиска поддршка во сите сектори на внатрешниот пазар на земјоделските производи. Во моментот нема направена анализа за деталните потреби од техничка и финансиска помош, а истите ќе произлезат од Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделски – прехранбен сектор кон Заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ. Стратегијата опфаќа детални студии за извршување и дополнителни анализи, од кои детално ќе бидат согледани потребните ресурси за:

- Усогласување на законската регулатива од оваа област;
- Прилагодување и зајакнување на институционалната структура ;
- ИТ поддршка;
- Обука на персоналот за извршување мерки поврзани со заедничката пазарна регулатива

Во оваа насока иницијалната техничка помош се обезбедува преку Проектот за структурни и правни реформи на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство од CARDS 2004 година.

с) дали прописите се применуваат на цел сектор или постојат исклучоци/преодни периоди (на пр. мали претпријатија – забелешка: одредени барања на ЕУ за кланици или производители на семе, не се применуваат за оние субјекти чиешто производство е помало од одредено ниво).

Според првичните согледувања, воведувањето на мерките од внатрешниот пазар неволно ќе влијаат на преработувачката индустрија. За таа цел, ќе биде потребен транзиционен период односно период на прилагодување. Детална листа на сите капацитети (субјекти) за кои ќе биде потребен преодниот период ќе се изготви согласно Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделски – прехранбен сектор кон Заедничката земјоделска политика (CAP) на ЕУ.

5. Во однос на секторот за вино, ве молиме опишете го статусот на вашите подготовки за воспоставување на вински катастар.

Значаен дел од Спогодбата за стабилизација и асоцијација е Дополнителниот Протокол помеѓу Република Македонија и Европските Заедници, кој се однесува на усогласувањето на трговските аспекти за вино, алкохолни и ароматизирани пијалоци. Овој протокол покрај трговските аспекти има и развоен карактер за Република Македонија во насока на промоција на производство на квалитетно вино. Имајќи го предвид значењето на овој производ, се прават

напори околу исполнување на селективните барања на европскиот пазар во однос на заштитата и контролата на имињата и производните стандарди.

Во моментов системите за управување и контрола со лозовите насади во Република Македонија, како и институционалниот и техничкиот капацитет, не се доволни за ефективно да го развиваат и промовираат производството на квалитетно вино. Од тие причини започна процес за воспоставување на катастар на лозови насади кој ќе овозможи следење на севкупниот процес на производство на грозје и вино.

Планираниот катастар ќе овозможи основање на база на податоци чија соодветна обработка и анализа ќе бидат во функција на сите учесници во секторот на лозарство и винарство.

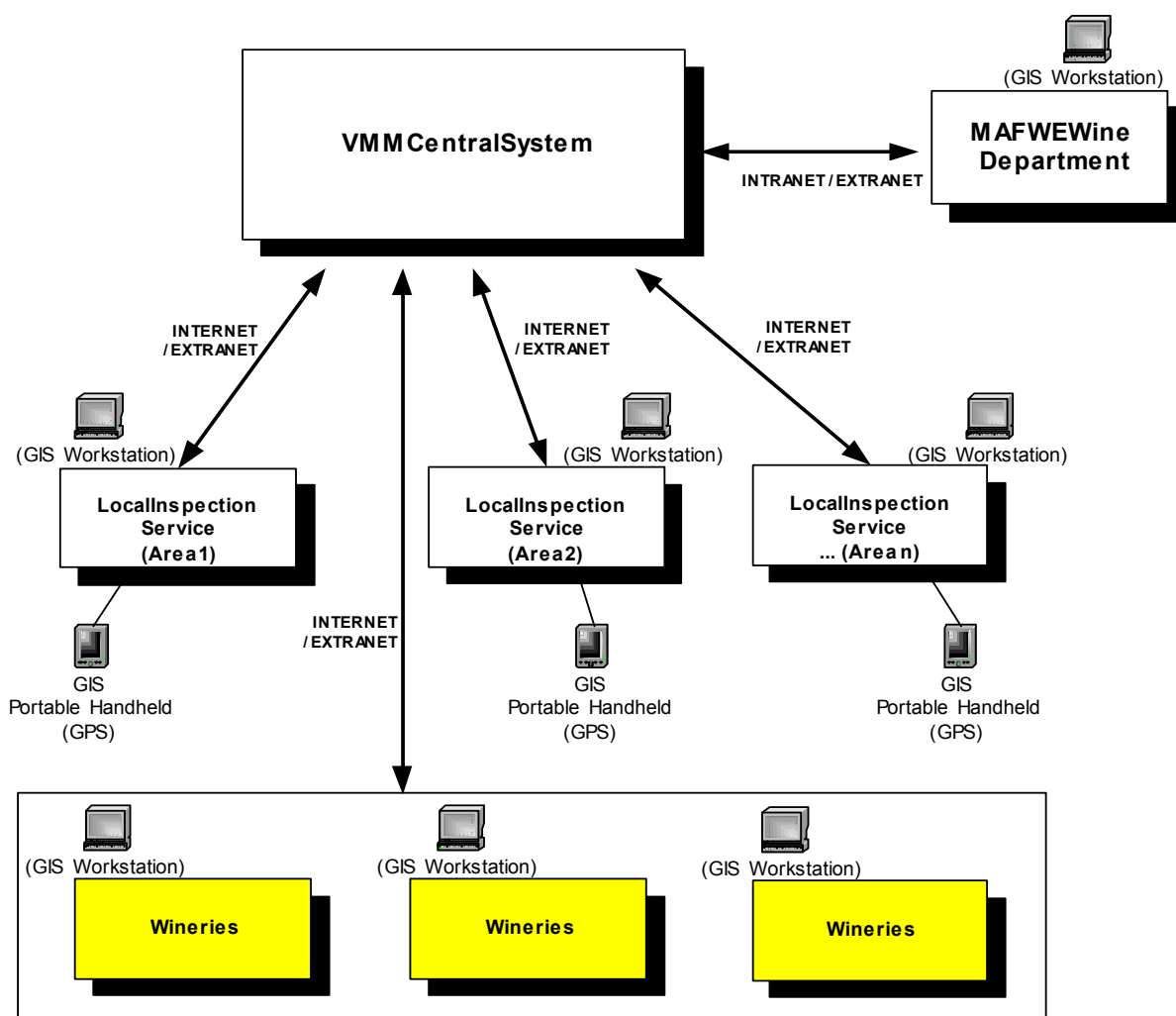
Законот за вино („Службен весник на РМ“ бр. 69/2004) го регулира управувањето и контролата со лозовите насади што подетално ќе се уреди со подзаконски акти.

Иницијална техничка помош за воспоставување на катастарот е обезбедена преку Програмата CARDS 2002 на Европската Унија.

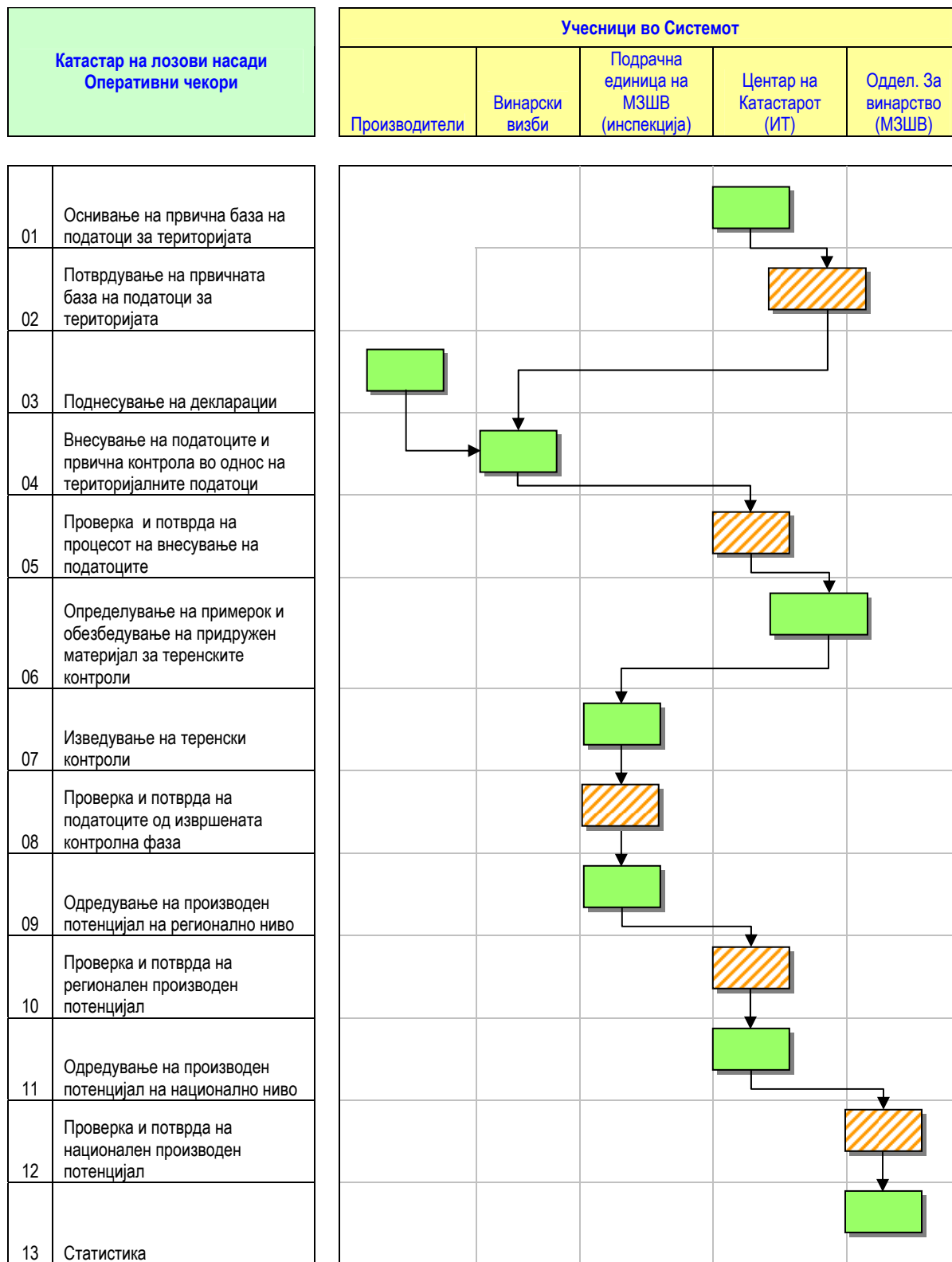
Во почетна фаза на воспоставувањето на катастарот реализирани се следниве активности:

- подетално информирање на сите учесници во системот: инспекциските служби, винарските визби, производителите, здруженијата и трговците;
- институционална анализа на секторот со која се утврдени предностите и слабостите кои треба да се отстранат со соодветни мерки за реструктурирање на секторот т.е. утврдени се идната организациона поставеност на системот и потребниот кадар за негово функционирање;
- дефиниран е пилот регионот во кој ќе биде воспоставен пилот системот; пилот регионот опфаќа 15 катастарски општини со површина од 22190 хектари и во истиот е предвидено да се опфатат околу 2000-2500 производители, две винарски визби и две подрачни единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (вклучително и инспекциските служби);
- воспоставена е соработка со Државниот завод за геодетски работи како институција надлежна за техничка изведба на премерот во пилот регионот;
- дефинирани е глобалниот дизајн на системот, оперативните чекори, како и потребниот хардвер и софтвер за реализација на истиот.

1. Глобална структура

2. Оперативни чекори на лозовиот катастар

По воспоставување на пилот системот до крајот на 2006 година, планирано е понатамошно проширување и одржливост на катастарот за лозови насади на целата територија на Република Македонија.

V. ДРУГИ МЕРКИ ЗА ПОМОШ И ПОЛИТИКИ

1. Ве молиме да дадете опис, вклучувајќи и финансиски податоци, на друга политика или државна помош којашто се применува на земјоделскиот сектор, а не е опфатена во одговорите на друго место во прашалникот. Треба да се наведат следните податоци:

- а) директни и индиректни субвенции;
- б) мерки на социјалната политика коишто се примарно насочени кон земјоделскиот сектор;
- в) мерки на даночната политика примарно насочени кон земјоделскиот сектор;
- д) политики насочени кон приватизација на земјоделското земјиште и на останатите фактори на производство (вклучувајќи го и секторот на преработка на прехранбени производи);
- е) мерки за унапредување на пазарот на земјоделско земјиште;
- ф) субвенционирање преку кредити;
- г) друго.

а) директни и индиректни субвенции на инпути

Име на мерката

Вредносни бонови за дизел гориво.

Цел на мерката

Зголемување на конкурентноста на индивидуалните земјоделски стопанства преку намалување на производствените трошоци.

Законска основа

- Закон за Влада на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 59/00).

Опис и критериуми за оставерување на помошта

Мерката се реализира пореку доделување на вредносни бонови за дизел гориво на индивидуални земјоделски производители кои се сопственици на земјоделско земјиште или обработуваат земја под закуп и располагаат со сопствена, или користат изнајмена механизација. На индивидуалните земјоделски производители кои ги исполнуваат горе наведените услови им следуваат вредносни бонови и тоа од 0.5 до 1 ха - 750,00 денари; од 1-3 ха - 1.500,00 денари и над 3 ха - 2.250,00 денари.

Износ на помошта

Во 2001/2002 година реализирани се 45.965.535,00 денари.

Администрација на мерката

Врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство доделуваше вредносни бонови за дизел гориво по предходно изработена и доставена соодветна документација од подрачните единици на министерството.

Име на мерката

Обезбедување на мазут

Цел на мерката

Зголемување на конкурентноста на оранжериското производство преку намалување на производствените трошоци.

Законска основа

- Закон за Влада на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 59/00).

Опис и критериуми за остварување на помошта

За потребите на оранжериското производството а како неповратна помош за надминување на диспаратот на цените на нафтата и мазутот, Владата на Република Македонија донесе Одлуки за обезбедување на 16000 тони мазут како дел од вкупно потребните количини.

Износ на помошта

Исплатени се средства во вкупен износ од 162.523.430,00 денари.

Администрација на мерката

Мерката се реализираше преку Министерство за Финансии - Биро за стокови резерви.

Име на мерката

Продажба на вештачко ѓубриво

Цел на мерката

Намалување на производствените трошоци на земјоделските производители.

Законска основа

- Закон за Влада на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 59/00).

Опис и критериуми за остварување на помошта

Со Одлука на Владата на Република Македонија за продажба на вештачко ѓубриво од стоковните резерви се обезбеди одредена количина на вештачко ѓубриво наменето за земјоделските производители со пониска цена од набавната. Основен критериум за распределба на утврдените количини е до 50 кг/ха за засеана површина во есенската сеидба 2003 со пченица и јачмен.

Износ на помошта

Продадено е вештачкото ѓубриво Уреа-46 во количина од 6.935.175 кг. по цена од 5 денари/кг.

Администрација на мерката

Мерката се спроведуваше од Министерството за финансии – Биро за стоковни резерви, а во соработка со подрачните единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството.

б) мерки на социјалната политика коишто се примарно насочени кон земјоделскиот сектор;

Име на мерката

Давање на земјоделско земјиште во сопственост на државата на плодуюживање на одредени категории социјално необезбедени лица и определување на видот и висината на помошта.

Цел на мерката

Подобрување на положбата на домаќинствата со социјален статус и зголемување на вработеноста.

Законска основа

- Закон за земјоделско земјиште („Службен весник на РМ” бр. 25/98, 18/99 и 2/04);
- Закон за Влада на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 59/00).

Опис и критериуми за остварување на мерката:

Согласно Одлуката за давање на земјоделско земјиште во сопственост на државата, на плодуюживање на одредени категории социјално необезбедени лица („Службен весник на РМ” бр. 51/03) се даваше земјоделско земјиште во сопственост на државата на плодуюживање за време од 5 години на следните категории:

- корисник на социјална помош кои се способни за работа и социјално необезбедени, согласно Законот за социјална заштита;
- невработени корисници на паричен надомест, согласно Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на РМ” бр. 37/97);
- на кои им престанало правото на паричен надомест, во рок од една година од престанувањето на правото на паричен надомест;
- невработени и евидентирани како невработени над една година во Заводот за вработување;
- вработени кај работодавец, кои што користат земјоделско земјиште во државна сопственост, за кое не се платени плати и придонеси од плата над година;
- социјално необезбедени земјоделци.

Вид и износ на помошта

Согласно Одлуката за утврдување на видот и висината на помошта на корисниците на правото на плодуюживање („Службен весник на РМ” бр. 57/03) на корисниците на плодуюживањето на земјоделското земјиште им следува еднакратна парична помош во висина од 24.000,00 денари.

Дополнително, на корисникот на плодуюживањето на земјоделското земјиште, чие домаќинство до денот на склучувањето на договорот на користење земјоделско земјиште на плодуюживање прима социјална помош му се исплатува и еднакратна парична помош во висина од (9) девет просечни месечни исплати на социјална помош, но не повеќе од (2) две просечни нето плати по работник во Република Македонија по престанувањето на правото на социјална помош (согласно Правилникот за определување на висината на правото на еднакратна парична помош). На корисниците на плодуюживањето на земјоделското земјиште кој до денот на склучувањето на договорот за користење на земјоделското земјиште на плодуюживање користи право на паричен надоместок по основ на невработеност согласно Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на РМ” бр. 37/97) ќе му се исплати неискористениот дел од паричниот надоместок до (6) шест месечни исплати од висината на паричниот надоместок на вработеното лице, но не повеќе од (2) две просечни нето плати по работник во Република Македонија (согласно Правилникот за определување на висината на правото на еднакратна парична помош).

Администрација на мерката

Мерката е во надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и на Министерството за труд и социјална политика.

Име на мерка

Плаќање на придонеси за пензиско и инвалидско осигурување и здравствено осигурување на индивидуални земјоделци.

Цел на мерката

Мотивирање на индивидуалните земјоделци за нивно регистрирање како правни субјекти.

Законска основа

- Закон за Фондот за земјоделство („Службен весник на РМ“ бр.11/02);
- Закон за вршење земјоделска дејност („Службен весник на РМ“ бр.11/02).

Опис и критериуми за оставрување на помошта

На индивидуални земјоделци регистрирани според Законот за вршење земјоделска дејност, а согласно Одлуката на Управниот одбор на Фондот за земјоделство им се подмирани придонесите за пензиско и инвалидско и здравствено осигурување во времетраење од една година започнувајќи од денот на регистрирањето.

Износ на исплатени средства

Вкупно исплатени средства во 2002 година: 11.097.779,00 ден.

Вкупно исплатени средства во 2003 година: 28.915.564,00 ден.

Администрација на мерката:

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и Фондот за здравствено осигурување го задолжуваа Фондот за земјоделство со месечен износ на средствата за придонесите за регистрираните земјоделци. Исплаќањето е директно на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и Фондот за здравствено осигурување еднаш месечно. Фондот за земјоделство ги подмируваше овие придонеси во времетраење од една година започнувајќи од денот на регистрирањето.

Име на мерката

Плаќањето на придонесот за пензиско-инвалидско и здравствено осигурување за лица кои живеат во специфичните подрачја

Цел на мерката:

Намалување и запирање на негативните демографски движења во специфичните подрачја (ридско-планински, погранични и изразито неразвиени населени места) со изразито високи миграциони движења.

Опис и критериуми за оставрување на помошта:

На лицата кои живеат најмалку 5 години во населени места со статус на погранични, ридско-планински и изразито неразвиени населени места и имаат натпросечни миграциони движења и лица кои имаат статус на повратник (вратени после најмалку 10 годишно живеење во град) обврските по основа на придонеси за пензиско инвалидско и здравствено осигурување за периодот за кој понатаму останува да живее во тие подрачја, доколку лицето е индивидуален земјоделец и земјоделството му е единствено занимање ги плаќа Бирото за стопански

недоволно развиени подрачја. Бирото го плаќа и придонесот за издржуваните членови на неговото домаќинство.

Законска основа:

- Закон за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиени подрачја („Сл. весник на Република Македонија” бр. 2/94, 39/99);
- Одлука за утврдување на стопански недоволно развиени подрачја во Република Македонија во период од 2003-2007 година („Службен весник на РМ” бр. 28/03 и 2/04);
- Одлука за критериумите, висината, условите и начинот на користење на средствата за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја („Службен весник на РМ”, бр. 67/99).

Износ на исплатени средства:

Одобрени бесповратни средства од Бирото за стопански недоволно развиени подрачја за плаќање на придонесите за здравствено осигурување на индивидуални земјоделци		
Година	Бр. на корисници	Износ во денари
1999	1427	9354000
2000	1932	8.858.000
2001	1939	12.549.723
2002	1939	15.338.000
2003	1792	13.056.000
Извор: Биро за стопански недоволно развиени подрачја		
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		

Одобрени бесповратни средства од Бирото за стопански недоволно развиени подрачја за плаќање на придонесите за пензиско осигурување* на индивидуални земјоделци-по години		
Година	Бр. на корисници	Износ во денари
1999	876	9180000
2000	1126	9.627.000
2001	1123	10.383.000
2002	1123	20.173.000
2003	950	16.829.000
Извор: Биро за стопански недоволно развиени подрачја		
Обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство		

Администрација на мерката:

Мерката се реализира од страна на Министерство за локална самоуправа - Бирото за стопански недоволно развиени подрачја.

ц) Мерки на даночната политика примарно насочени кон земјоделскиот сектор;

Име на мерка

Повластена даночна стапка на данокот за додадена вредност (ДДВ).

Цел на мерката

Намалување на цените на примарните прехранбени производи.

Законска основа

- Закон за данок на додадена вредност (“Службен весник на РМ”. бр. 44/99, 59/99, 86/99, 11/00, 8/01 и 21/03).

Опис на мерката

До промената на законот за данок на додадена вредност во 2003 година (“Службен весник на РМ”. бр. 21/03) следниве производи се даночеа со повластена даночна стапка од 5%:

- Производи за човечка исхрана ;
- Основни производи на земјоделството, рибарството и пчеларството ;
- Храна за животни;
- Минерални и хемиски ѓубрива;
- Средства за заштита на растенија;
- Полиетеленско платно (најлон) за потребите на земјоделството.

Моментално повластена даночна стапка на ДДВ од 5% се применува само врз прометот и увозот на производи за човечка исхрана определени со Одлука за утврдување на добрата и услугите кои подлежат на повластена стапка на данокот на додадена вредност.

Администрација на мерка

Мерката е во надлежност на Министерството за финансии.

д) Политики насочени кон приватизација на земјоделското земјиште и на останатите фактори на производство (вклучувајќи го и секторот на преработка на прехранбени производи);

Приватизација на земјоделско земјиште

Согласно Законот за земјоделско земјиште („Службен весник на РМ” бр. 25/98, 18/99 и 2/04) земјоделското земјиште е добро од општ интерес за Републиката и ужива посебна заштита и се користи под услови и начин утврден со овој Закон.

Во Законот се утврдени два вида на сопственост и тоа: приватна и државна. Земјоделското земјиште во сопственост на државата не може да се приватизира.

Со Законот за трансформација на претпријатијата и задругите со општествен капитал кој стопанисуваат со земјоделско земјиште („Службен весник на РМ” бр. 48/00 - пречистен текст) земјоделското земјиште во сопственост на државата не е предмет на трансформација.

Приватизација на претпријатија од земјоделски и прехранбен сектор

Трансформацијата на претпријатијата и задругите со општествен капитал кои стопанисуваат со земјоделско земјиште беше регулирана со Законот за трансформација на претпријатијата и задругите со општествен капитал кој стопанисуваат со земјоделско земјиште („Службен весник на РМ” бр. 48/00 - пречистен текст). Предмет на приватизацијата се претпријатијата и задруги во кои се вложени средства во општествена сопственост.

Трансформацијата на претпријатијата односно задругите според овој Закон се врши со организирање на претпријатието во Акционерско Друштво (АД) или Друштво со Ограничена Одговорност (ДОО), а на задругите во ДОО ако така одлучи органот на управување со Задругата.

До крајот на 2003 година, вкупно 429 земјоделски претпријатија со 20.521 вработени беа приватизирани, додека 15 претпријатија со 1.160 вработени се во процес на приватизација. Вкупната вредност на приватизираните претпријатија изнесува 201 милиони евра, додека вредноста на сеуште не трансформирани претпријатијата е проценета на 10 милиони евра.

Табела 1. Приватизирани земјоделски претпријатија според модели на приватизација (до 31.12.2003)

Модел	Бр.на претпр.	Бр. вработ. на	Вредност €	% од вкупна вредн.
Преземање на управувањето	57	7,129	59,895,076	30%
Откуп од вработените	71	1,926	12,009,155	6%
Откуп на претпријатието	29	3,363	39,277,903	20%
Откуп на идеален дел	39	3,054	31,355,803	16%
Конверзија	30	2,591	28,079,654	14%
Дополнителен капитал	1	97	746,243	0%
Ликвидација	134	40	12,030	0%
Странски капитал	2	19	693,126	0%
Приватен капитал	64	2,183	27,527,811	14%
Пренесување акции	1	76	1,346,985	1%
Вкупно	429	20,521	201.173.820	100%

Извор и обработка: Агенција за приватизација

Приватизацијата на претпријатијата преку инвестиции е можна преку купување на акции и удели на Македонската Берза за долгорочни хартии од вредност и преку јавен тендер. Законот за приватизација овозможува ист третман како за домашните така и за странските инвеститори. Од 1996 до 2002 година, странските директни инвестиции во процесот на приватизација во земјоделството беа реализирани воглавно во преработувачкиот сектор, и тоа во индустријата за производство за пиво (35,3 милиони САД\$), пекарската индустрија (14 милиони САД\$), тутунската индустрија (6,6 милиони САД\$) и во производство на сокови (со 0,6 милиони САД\$).

е) Мерки за унапредување на пазарот на земјоделско земјиште;

Околу 20% од земјоделското обработливо земјиште е во сопственост на државата. Согласно Законот за земјоделско земјиште („Службен весник на РМ” бр. 25/98, 18/99 и 2/04), земјиштето во државна сопственост се дава во концесија, закуп и плодуюживање и тоа на начин пропишан со закон транспарентно со огласување според следниве услови:

- Користење со концесија, на домашно или странско правно и физичко лице и тоа за: фуражно производство за време од 20-30 години; нивско производство за време од 20-30 години; оранжериско производство и долгогодишни насади за време од 30 до 40 години, и за одгледување на дивеч и производство на риба за време од 10 до 30 години. Одлуката за доделување на концесија ја донесува владата како резултат на најповолна понуда од претходно спроведен јавен конкурс, додека МЗШВ ги извршува стручните и административните работи;
- Закуп, одобрен на домашно или странско правно или физичко лице, кој може да биде краткорочен до 5 години, и долгорочен од пет до 40 години, и се одобрува преку јавен оглас;

- Плодоуживање, одобрено државно земјиште на бесплатно користење на одредени категории социјално необезбедени лица (земјоделци без сопствена земја, невработени лица, стечајни вработени, социјални случаи, и др.);
- Давање на земјоделско земјиште во сопственост на државата со непосредно договарање на една економска година и за научноистражувачки цели.

Пазарот на земјиштето во приватна сопственост е слободен.

Според Законот за земјоделско земјиште („Службен весник на РМ“ бр. 25/98, 18/99 и 2/04) Владата треба да води сметка за заштита на земјиштето од понатамошна фрагментација при случај на продажба, размена и изнајмување. Во случај на продажба, размена и изнајмување предимство имаат заедничките сопственици, наследниците и соседите.

ф) субвенционирање преку кредити;

Државната поддршка за субвенционирање во кредитната политика се реализира преку мерките превземени од Владата на Република Македонија и наменските кредитни линии за земјоделството во соработка со странски донатори.

1. Министерството за земјоделство шумарство и водостопанство и ИФАД (Меѓународен Фонд за Развој на Земјоделството) имаат развиено комерцијални кредитни линии за секторот, кои се реализираат преку комерцијалните банки и штедилници по пониска каматна стапка од пазарната, поволни услови на исплата, основање на револвинг фонд и техничка помош на кредитокорисниците. Дополнително, Министерството за локална самоуправа, преку Бирото за стопански недоволно развиени подрачја учествува во субвенционирање на каматите на кредитокорисниците од ИФАД 1 и ИФАД 2, во општините кои имаат статус на недоволно развиени за кои активности средствата се во целост обезбедени од буџетот на Република Македонија.

Од Проектот за рурален развој на јужните и источните региони ИФАД 1, заклучно 30.09.2004 година, реализирани се 751 кредит во вкупен износ од 4.2 милиони САД \$, за индивидуални земјоделци и мали и средни претпријатија, со каматна стапка од 6%. Рокот на отплата на кредитите од страна на крајните корисници, вклучувајќи го и грејс периодот е од 1 до 6 години во зависност од намената на кредитот.

Од Проектот за финансиски услуги во земјоделството ИФАД 2, заклучно 30.09.2004 година, се реализирани 233 кредити во вкупен износ од 2.5 милиони САД \$, за индивидуални земјоделци и претпријатија за преработка и трговија со земјоделските производи, со каматна стапка од 6% и 7% на средства пласирани преку комерцијалните банки. Рокот на отплата на кредитите од страна на крајните корисници, вклучувајќи го грејс периодот, се движи од 1 до 7 години во зависност од намената на кредитот.

Покрај обезбедување поволни кредитни средства со ИФАД проектите се овозможува и техничка поддршка на кредитокорисниците.

Подетални податоци се наведени во одговорот на прашањето 07_III__P1.

2. Бирото за стопански недоволно развиени подрачја како една од мерките за поттикнување на развојот на стопански недоволно развиените подрачја одобрува неповратни средства за регрес на дел од каматите по користени кредити за инвестиции во мали и средни производни капацитети чија дејност е и од областа на земјоделството, за изградба на нови, реконструкција и проширување и оптимализација на постојаните капацитети, и тоа до:

- 80% од банкарска камата за вложувања во проекти во специфичните подрачја;
- 50% од банкарска камата за вложувања во проекти во руралните центри.

Регресирањето на каматата се врши на кредит до 80% од пресметковната вредност на проектот, но најмногу до висина на кредитот од 150.000 евра во денарска противвредност.

Преглед на користени кредити-по години							
Година	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Вкупно:
Бр. на корисници	12	24	35	12	45	14	142
Извор: Биро за стопански недоволно развиени подрачја							

3. Кредитни субвенции за набавка на земјоделска механизација во облик на безкаматни кредити се обезбедени со Програмата за зголемување на производството на храна. За реализирање на оваа програма Република Македонија обезбеди неповратни средства од Владата на Јапонија.

Од Програмата за зголемување на производство на храна во Република Македонија, вкупно се доделени 270 безкаматни кредити во вкупен износ од 10,5 милиони САД \$ и со нивна реализација опфатени се над 80 правни лица и над 250 индивидуални земјоделски производители од целата територија на Република Македонија. Подетални податоци се наведени во одговорот на прашањето 07_III__P1.

г) друго

Име на мерка

Надомест на штета.

Цел на мерката

Ублажување на штетите кај индивидуалните лозаро производители предизвикани од ниските температури во период од Декември 2001 година до Јануари 2002 год.

Законска основа

- Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр.59/00);
- Закон за Фондот за земјоделство („Службен весник на РМ“ бр.11/02);
- Буџет на Република Македонија.

Опис и критериум за остварување на правото за надомест

Врз основа на Одлука на Влада на Република Македонија и Одлука на Управниот Одбор на Фондот за земјоделство во 2002 беа исплаќани финансиски средства во износ од 2 ден/кг на лозаро производителите за предадено винско грозје во винарски визби.

Износ на помошта

Вкупниот износ на исплатени средства изнесува 176.826.343,00 ден.

Администрација на мерката:

Исплатата е извршена на индивидуалните лозаропроизводители преку комерцијалните банки, врз основа на списоци и спецификација на откупни белешки од винарските визби. Контролата ја изврши Државниот инспекторат за земјоделство.

Фондот за Земјоделство престана да функционира на 31.12.2003 година со донесување на Законот за престанок на важноста на Законот за фонд за земјоделство (“Службен весник на РМ“ бр. 85/03), со тоа престанува и поддршката во земјоделството преку Фондот за земјоделство.

Име на мерката

Против градобијна одбрана

Како превентива од можноста за уништување или намалување на реколтите кај земјоделските култури, Управата за хидрометеоролошки работи согласно своите надлежности во период од 1999 до 2003 година презема активности за нивно спречување преку градобијна одбрана. Финансиските средства реализирани за оваа намена се прикажани во следната табела:

Реализирани средства во МКД по години						
Година	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Реализирани средства	8927834	6686117	5597667	9779286	7059992	5965693
Извор и обработка: Управа за хидрометеоролошки работи						

Име на мерка

Надомест на штети од елементарни непогоди

Цел на мерката

Средствата за помош се наменети за ублажување и отклонување на претрпените штети од елементарни непогоди со конкретни активности за надминување на штетите од поплавите во 2004 година.

Законска основа

- Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр.59/00);
- Буџет на Република Македонија.

Опис и критериуми за оставарување на помошта

Врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство од своите програми издвои средства за ублажување на штетите од поплавите во примарното земјоделско производство. Средствата се исплаќаа врз основа на проценка на штета.

Износ на помошта

Република Македонија во првата половина од 2004 година беше соочена со временски непогоди што се случија од 4 до 6 јуни 2004 година. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство од својот буџет издвои и реализира средства во износ од 42.650.000,00 денари за санирање на дел од штетите во примарното земјоделско производство кај 6.743 земјоделски производители.

Администрација на мерката

Финансиските средства се исплаќаа од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство врз основа на списоци изработени од подрачните единици, на основа на проценетата штета од страна на формирани комисији.

Име на мерка

Отпишување на долгови и доделување на помош во подрачја зафатени од воените дејствија.

Законска основа

- Закон за Фондот за земјоделство (“Службен весник на РМ” бр.11/02);
- Буџет на Република Македонија;
- Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр.59/00).

На субјектите кои работеле во подрачја зафатени од воените дејствија, со Одлука на Владата на Република Македонија во 2001 година им се отпишани долгови во износ од 23.981.904 денари према Бирото за стоковни резерви и е доделена неповратна помош од 5.800 тони пченка и 180 тони вештачко ѓубре.

Горенаведените мерки се однесуваат на шест земјоделски комбинати и задруги од областите зафатени со воените дејствија во 2001 година.

Во 2003 година преку Фондот за земјоделство беше доделена помош во семенски материјал и добиточна храна во вредност од 20.044.100 денари.

Име на мерката

Еднократна помош во производство на тутун

Законска основа

- Закон за Фондот за земјоделство (“Службен весник на РМ” бр.11/02);
- Буџет на Република Македонија;
- Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр.59/00).

Цели и општ опис на мерката

Со Одлука на Владата на Република Македонија и Одлука на Управниот одбор на Фондот за земјоделство се обезбедија финансиски средства за еднократна неповратна помош на индивидуалните земјоделски производители на тутун произведен во 2001 година за откуп на тутун.

Критериуми за мерката

Произведен и откупен суров тутун од реколтата 2001 година

Исплатени средства		
Година	Вкупно исплатени средства во денари МКД	Износ ден./кг.
2002	329.108.911,00	15,00
Извор: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство (Фонд за земјоделство)		

Управување со шемата

Средствата се реализираа преку Фондот за земјоделство.

Фирмите откупувачи на суров тутун во лист доставуваат заверени списоци на тутунопроизводителите кои го имаат предадено тутунот во нивните откупни станици и записник од контролите на државните инспектори за земјоделство, а средствата се исплатени на фирмите откупувачи.

Име на мерката

Распределба на дизел гориво

За поддршка на редовното работење на Хидро-системите во Република Македонија согласно Одлуки на Владата на Република Македонија во 2002 и 2003 година отстапено е дизел гориво без надомест од Бирото за стоковни резерви во вкупен износ од 273.573.458 денари.

Име на мерката

Интервенција во откуп на градинарски производи.

Законска основа

- Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр.59/00);
- Закон за Фондот за земјоделство („Службен весник на РМ” бр.11/02);

Цел на мерката

Во 2002 година од страна на Фондот за земјоделство, извршена е интервенција во откуп на градинарски производи со цел одстранување на вишок земјоделски производи и стабилизирање на цената на домашниот пазар. За таа цел потрошени се средства во висина од 54.800.000,00 денари.

Име на мерката

ФАО – хуманитарна помош

Во периодот 2001/2002 година, а со цел да им се помогне на земјоделците во подрачјата зафатени со воените дејствија и сушата ФАО обезбеди неповратна помош во земјоделски репроматеријали (семенски материјали, вештачки ѓубрива и добиточна храна). Со помошта беа опфатени околу 50 000 земјоделски домаќинства. Вкупниот износ на помошта во овој период беше 4.5 милиони САД\$.

Во 2004 година, а со цел олеснување на економската состојба на земјоделските семејства кои беа зафатени од поплавите, ФАО обезбеди неповратна помош за земјоделски репроматеријали (семеска пченица и вештачко ѓубриво). Вкупниот износ на оваа помош е околу 390 000 САД\$.

Име на мерката

Распределба на пченка

Во 2001 година како помош беа распределени 17 000 тони пченка. Пченката се распределуваше во индивидуалниот сектор и тоа на оние земјоделски производители кои поседуваа најмалку 2 крави или најмалку 50 грла овци, по претходно изработени списоци за распределба изработени од подрачните единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Помошта изнесуваше 135 кг/грло крава и 1.5 кг/грло овца. Распределбата ја вршеше Министерството за финансии и Бирото за стоковни резерви.

2. Треба да се дадат информации за услуги во земјоделскиот сектор кои се финансирани од државата, на пример:

- a) истражување;
- b) советување, обука;
- c) помош за маркетинг;
- d) инспекција;
- e) премер на земјоделското земјиште;
- f) друго.

Треба да се даде опис само доколку се вклучени државни ресурси. Треба да се наведе износот на уделот на државните средства и финансирање од други извори, за периодот почнувајќи од 1999 год.

а) истражување

Истражувањата во областа на земјоделството и шумарството вршат пет институти за истражување и развој и тоа: Земјоделски институт, Институт за сточарство, Институт за тутун и Институт за јужни земјоделски култури, а од областа на ветеринарното здравство Ветеринарниот Институт кој од 2003 година се интегрира во Факултетот за ветеринарна медицина. Дел од истражувачките работи се остваруваат и преку високо образовните институции од областа на земјоделството и тоа Факултетот за земјоделски науки и храна, Факултетот за ветеринарна медицина, Факултет за биотехнички науки и Шумарскиот факултет.

Во институциите кои се занимаваат со истражување во земјоделството вработени се околу 300 лица со целосно работно време или само како ангажиран персонал за потребите на одредени проекти.

Поголемиот дел од истражувањата се финансираат од Министерство за образование и наука врз основа на Законот за научно-истражувачка дејност ("Службен весник на РМ" бр.13/96 и 29/02). Средствата за истражувачки проекти се доделуваат согласно предвидени програми или по пат на јавен конкурс.

Во продолжение е прикажан преглед на реализирани средства во периодот 1999-2004. За оваа намена од Министерството за образование и наука се издвоени 74.718.865 денари за следниве институции:

Ред. број	Назив на институција	Број на проекти	Вкупно исплатени средства во денари за период 1999-2004
1.	Земјоделски институт	18	13.893.071
2.	Институт за тутун	19	11.095.000
3.	Факултет за земјоделски науки и храна	29	14.270.245
4.	Факултет за биотехнички науки-Битола	2	697.170
5.	Институт за јужни земјоделски култури –Струмица	12	6.391.736
6.	Институт за сточарство	7	4.738.170
7.	Ветеринарен институт	10	6.130.000
8.	Факултет за ветеринарна медицина	4	750.000
9.	Самостоен научен истражувач	1	450.000
10.	Шумарски факултет	33	16.303.473
	ВКУПНО:	135	74.718.865
Извор и обработка: Министерството за образование и наука			

Покрај овие средства, Министерството за образование и наука има доделено 5.050.000 денари за ко-финансирање на 10 развојни и иновациски проекти.

Иако Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство нема обврска за финансирање во истражувањата во земјоделството сепак е вклучено при реализација на научни проекти со средствата од редовните годишни програми на секторите и управите. Прегледот на средствата наменети за истражувачки работи по програми е како што следи:

Исплатени средства во МКД						
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Програми за поттикнување на	16.850.000	18.650.000	5.050.000	2.978.700	3.400.000	46.928.700

развој на земјоделство						
Програма за проширена репродукција на шуми	-	255.000	756.500	3.600.000	-	4.611.500
Програма за заштита на растенија од болести и штетници	-	2.100.000	2.900.000	-	1.000.000	6.000.000
Програма за здравствена заштита на животни	4.500.000	-	170.000	-	-	4.670.000
Вкупно: 62.210.200						
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Исто така со поддршка и помош од Светска Банка, преку Проект за поддршка на индивидуалните земјоделски производители, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство иницираше програма за применети истражувања во периодот од 1999-2002 година. Целта на програмата беше да поттикне креативни предлози во истражувачки проекти кои директно ќе се осврнат на практични проблеми со кои се соочуваат индивидуалните производители и можности за технолошки или менаџерски иновации со кои директно или индиректно ќе се намалат трошоците или ќе се зголеми профитабилноста на производството. Истражувањата беа насочени кон тестирање на менаџмент или технолошки иновации согласно со принципите за истражување на фарма. Притоа, тестирањата се изведуваа кај повеќе производители лоцирани во една агро-еколошка зона, при што јасно се дефинираат контролните производители со традиционална технологија и менаџмент на производство.

Реализирани беа 24 истражувачки проекти за период од 3 години. Беше обезбедено и дополнително финансирање за седум проекти за истражување на пазарните иновации.

b) советување, обука;

1. Советодавни служби во земјоделството

Развој и организациона поставеност

Реформите за советодавните услуги во земјоделството кои се реализираа со поддршка на проектот од Светска Банка ги трансформира поранешните Центри за развој на индивидуалното земјоделство кои беа посебни правни субјекти, во единствена национална институција - Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството (АПРЗ) основана со Закон за формирање на Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството („Службен весник на РМ“, бр. 3/98). Со оваа трансформација се создаде услов за поквалитетна советодавна услуга наменета за зголемување на квалитетот и квантитетот на производството на индивидуалните земјоделски производители. Проектот од Светска Банка кој траеше до август 2002 год. својата поддршка ја насочи кон опремување на Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството и надградба на нејзиниот стручен кадар со давање на акцент за поголемо самофинансирање како надополнување на постоечкиот буџет.

Поради тешкотиите во директната наплата на дадените совети кај индивидуалните земјоделски производители сеуште е потребна поддршка во овозможување на функционалност на советодавните услуги. Покрај средства од државниот буџет буџетот на АПРЗ дополнително се надополнува со додатна поддршка од проекти и сопствени приходи.

Финансирање на АПРЗ по години од буџетски средства за покривање на трошоци од плати, режиски трошоци и спроведување на активности

година	1999 (за седум месеци)	2000	2001	2002	2003	2004
износ на буџетски средства во МКД	32.125.000	48.822.000	43.660.000	45.618.000	45.589.000	45.331.000
Извор и обработка: Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството (АПРЗ)						

Организационо АПРЗ функционира со 30 работни единици групирани во 6 региони, а функционалната поставеност се базира на постоењето од 6 работни групи со соодветна специјалност и тоа за поделство, сточарство, лозаро-овоштарство, градинарство со заштита, агроекономија и информации и маркетинг. Агенцијата во моментот брои 126 вработени, од кои поголемиот дел се агрономи-инженери, агроекономисти, инженери за ИТ технологија и сл.

Со агенцијата, раководи директор именуван од Влада, а управува Управен Одбор именуван од Влада по предлог од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Три членови на Управниот Одбор се претставници од научните институции и шест членови од редот на земјоделските производители.

Надлежност

Надлежноста на АПРЗ опфаќа давање непосредна советодавна помош на индивидуалните земјоделски производители (ИЗП) за примена на соодветни мерки во процесот на земјоделското производство со практична имплементација на научните и техничките сознанија насочени според потребите на пазарот, соработка и зајакнување на земјоделските здруженија, извршување на дел од мерките на Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството, воспоставување и користење на информативни системи во земјоделското производство со воспоставување на евиденција за следење на неговата рентабилност и економичност, изготвување на информативни гласила со опфатеност на домашни и странски извори на информации од областа на земјоделството, наменети за ИЗП и обратно, од ИЗП кон другите заинтересирани страни.

Активности

Во согласност со Законот за основање на Агенцијата за поттикнување на развојот на земјоделството на Република Македонија („Службен весник на РМ”, бр. 3/98) врз основа на член 2 Агенцијата ги извршува следните активности:

1. Давање непосредна помош на земјоделците за примена на соодветни мерки со овозможување на најмалку едномесечна посета на фарма:

- Во поделство, лозарство и овоштарство, воведување на нови технологии во одгледувањето, правилна употреба на ѓубрива, избор на видови и сорти, подигање и одгледување на насадите, поставување демонстративни опити со нови сорти и технологии и сортни испитувања;
- Во сточарство, упатување на примена на мерки за подобрување на производните својства, обезбедување на правилна исхрана за добивање на поквалитетни производи (млеко, месо, волна, јајца и др.).
- Во просек 80 советници доаѓаат во директни контакти на терен со 1600 земјоделци или еден советник работи во просек со 20-25 фармери. Советници со одделна специјалност просечно извршуваат 2-30 демонстративни опити, при што се применуваат нови сорти и технологии.

2. Соработка со здруженија на земјоделците и локалната самоуправа преку учество на советници во формирањето на здруженијата и учество во нивните одбори како можност за подобро функционирање на истите.

3. Насочување на земјоделските производители за производство на земјоделски култури и производи спрема потребите на пазарот. Податоците добиени од системот за мониторинг на фарма, кои меѓу другото содржат и вредносни показатели од земјоделското производство, се користат за информативни и споредбени показатели кои придонесуваат за давање насоки за производство според потребите на домашниот пазар.
4. Непосредно извршување и спроведување на дел од мерките од Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството во соработка со соодветните служби во Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.
5. Пренесување на стручни сознанија до непосредните земјоделски производители, како и научно-апликативни достигнувања во земјоделското производство преку постојано усовршување на советниците од страна на научните институции (домашна и странска поддршка) и пренесување на терен.
6. Давање насоки во изборот на соодветна земјоделска механизација и опрема за растително и сточарско производство и нејзино правилно и рационално користење со дефинирање на техничко-економски советодавен пакет за рационално користење на механизација по одделни типови.
7. Стручно оспособување на земјоделските производители преку одржување на семинари, курсеви, советувања и сл. Во една година, АПРЗ доаѓа во директен контакт со 1600 земјоделци, реализира 6 семинари, 70 еднодневни обуки, 40 практични едукативни средби, групни средби во просек со 1000-1200 земјоделци.
8. Организирање на натпревари на високи приноси, саеми, изложби и сл. На регионално и национално ниво, АПРЗ помага во организирањето на земјоделците за учество на натпревари, саеми, изложби и сл.
9. Подготвување на истражувачки предлози во земјоделството. АПРЗ располага со 5 мобилни лаборатории со кои може да извршува 50-60 проби во зависност од потребите и финансиските можности. Ова овозможува и насочување во изборот на соодветна култура според квалитетот на обработливата површина. Притоа се врши сугерирање за соодветен избор на култура во соодветен временски период со примена на соодветни методи или употреба на плодород.
10. Воспоставување и користење на информативни системи во земјоделското производство. АПРЗ располага со современ информациски систем – софтвер (дизајниран со помош на консултант од Светска банка) дизајниран да може да одговори на барањата според потребите на корисниците. Базата на податоци, која АПРЗ ја гради во континуитет, достапна е до повеќе корисници (Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, фармерите, Државен завод за статистика, мрежа за сметководствени податоци на фарма (ФАДН), науката и др.).
11. Давање помош на земјоделските производители за установување евиденција во врска со земјоделското производство, неговата рентабилност и економичност и прераснување на Системот за мониторинг на фарма во оперативна агенција за прибирање на податоци за ФАДН во Македонија. Системот за мониторинг на фарма опфаќа евиденција за 800 фарми кои имаат континуитет од 2001 год. Системот овозможува влез на околу 200 типови различни податоци за фарма од кои се изработуваат соодвени пресметки за рентабилноста, економичноста и другите параметри на фармата и обезбедува реализирање на активности за водење на сметководствена евиденција на фарма. Во текот на 2002 и 2003 година системот е континуирано надградуван особено како дел од проектот на Шведската Агенција за меѓународен развој-СИДА за подобрување на земјоделската статистика во Македонија. Преку проектот беше обезбедена финансиска и техничка помош за реализација на мониторингот и приближување на квалитетот на прибирањето и обработката на податоците кон стандардите потребни за воведување на национална мрежа за следење и прибирање на сметководствени податоци од фарма-ФАДН. Предвидено е официјалните активности за воспоставување на ФАДН од страна на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство да започнат во текот на 2005 година.

12. Изготвување на информативни рекламни списанија, брошури, прирачници во кои се опфатени новитетите од домашни и странски извори на информации од областа на земјоделството. Техничко-економските советодавни пакети-услуги вклучуваат брошури, прирачници, а квартално се издава и информативно гласило. Исто така се користи медија план за информирање преку мас медиуми и прес конференции.

13. Други стручни и апликативни мерки за кои ќе се јави потреба. Во таа насока 18 советници се обучени за следење, прогнозирање, детерминација на штетници и болести на растенија за кои изготвуваат редовни извештаи и ги дотавуваат до земјоделски факултет и МЗШВ. За надминување на одредени појави советниците сугерираат на соодветни мерки за надминување на истите.

Со цел подобрување на советодавните служби во тек е реализација на проект, поддржан од Шведската агенција за развој, СИДА, со период од 8-10 години, кој треба да ги поврзе сите учесници во процесот на давање на советодавните услуги кон индивидуалните земјоделски производители. Врз основа на спогодбата помеѓу Владата на Р. Македонија и Кралството Шведска за период од јануари 2003 год. до декември 2005 год. склучен е договор за проектот за подобрување на советодавните служби со цел подобрување на комуникацијата и пристапот на информации, воспоставување на советодавни услуги според потребите на фармерите, подобрување на капацитетите за советодавни услуги и приближување на науката и техниката кон земјоделците.

2. Советодавни активности поддржани од Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Со средствата од редовните годишни програми на секторите и управите, Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство е вклучено во финансирање на различни советодавни активности и обука преку организирани семинари, советувања и публикација на стручна литература од областа на земјоделството.

Преглед на издвоени средства наменети за советодавни активности по програми						
Програма	1999	2000	2001	2002	2003	Вкупно
за поттикнување на развојот на земјоделството	3.200.000	1.400.000	2.000.000	-	1.620.000	8.220.000
за проширена репродукција на шумите	120.000	156.323	-	-	90.000	366.323
за здравствена заштита на растенијата од болести и штетници	2.500.000	700.000	900.000	1.461.000	1.200.000	6.761.000
за здравствена заштита на животни	1.740.320	20.000	195.000	-	-	1.955.320
Вкупно						17.302.643
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

с) Поддршка за маркетинг

Пазарен Информативен Систем

Интегриран Пазарен Информативен Систем (ПИС) во Република Македонија не постои. Потребите на субјектите на пазарот од релевантни и навремени информации за цените, понудата и побарувачката како и на пазарните движења делумно се остваруваат преку ПИС кој е во состав на Државниот Завод за Статистика (ДЗС) како и неколку подсекторски пазарно информативни системи воглавно реализирани со поддршка од меѓународни донатори.

а) ПИС во состав на ДЗС.

Секторот за земјоделство во состав на ДЗС ги собира цените на неделна база и ги печати извештаите еднаш месечно. Цените се собираат од пазарите на големо (за овошје и зеленчук во Скопје и Струмица), 13 зелени и од 6 сточни пазари. Податоците се прибираат во т.н. пазарен ден за секој пазар поодделно или 4-5 пати во месецот. Цените кои се собираат се: највисоката, најниската и најчести цени, додека просечните цени не се пресметуваат. За сточните пазари се прибираат и понудените количини. Извештаите вклучуваат споредба со цените од минатиот месец или година без понатамошни анализи на податоците. Во секторот за Националните Сметки се работи на пресметка на цените на производителите, кои моментално се користат само за статистички потреби.

б) ПИС финансирани од меѓународни институции.

USAID – Land o’Lakes воспоставија ПИС за млечните производи, месото и сточните пазари, во склоп на т.н. Македонски Агробизнис Маркетинг Активност (МАМА) кој има шестгодишно искуство во собирање, преработка и дистрибуција на информациите од под-секторите кои ги опфаќа.

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство се стреми да обезбеди покоординиран пристап за развој на ПИС со цел поддршка во поврзувањето и надградување на постоечките ПИС компоненти.

Јавно претпријатие за берзанско работење Агро Берза.

Јавното претпријатие за берзанско работење е основано во 1992 година според Законот за берзи на земјоделско-прехранбени производи (“Службен весник на РМ” бр.32/92 и 83/92) и Одлука за основање на Јавното претпријатие за берзанско работење Агро-Берза (“Службен весник на РМ” бр.32/92), а со цел подобрување на пласманот на земјоделско-прехранбените производи. Функционирање на Јавно Претпријатие (ЈП) Агро-Берза беше предвидено да го оствари преку изградба на берза со собирно-дистрибутивен центар каде ќе се концентрира понудата и побарувачката на земјоделско-прехранбени производи на едно место, а продажбата да се извршува по аукциски начин на продажба. Со оглед на ограничените материјални можности на Буџетот на Република Македонија во изминативе дванаесет години не се реализирани инфраструктурните услови за работење на ЈП Агро-Берза претходно проценети на околу шест (6) милиони евра.

Во претпријатието се вработени 9 лица во два сектора. Агро-берзата пружа услуги на своите членови преку годишен договор со индивидуалните земјоделци или агро индустриски компании на кои наплаќа годишна членарина. Агро берза добива по 0.7% провизија од сите деловни договори склучени од страна на нејзините членови кои плаќаат членарина и 1% од членови кои не плаќаат членарина.

Во изминатиот период претпријатието својата дејност ја остварува претежно во областа на маркетиншките и комерцијални работи поврзани со пласманот на земјоделско-прехранбени производи како што се: учество на конференции и бизнис форуми, презентација на македонското земјоделско производство на саеми (дома и во странство) и издавање на агоберзански информативен материјал.

Работата на претпријатието се финансира преку Буџетот на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.:

Одобрени финансиски средства за поддршка на тековното работење на ЈП Агро-Берза					
Година	1999	2000	2001	2002	2003
износ во денари	3.000.000	3.500.000	4.000.000	3.000.000	4.000.000

Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Претпријатието се соочува со проблеми во работењето поради што се неопходни структурни и организациони промени во функционирањето.

Останата поддршка на маркетинг и промотивни активности

- Со средствата од редовните годишни програми на секторите и управите Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е вклучено во финансирање на активности насочени кон презентација на земјоделското производство и подобрување на пласманот на земјоделските производи преку изложби и саеми.

Преглед на издвоени средства наменети за маркетингот и промотивните активности						
Програма	1999	2000	2001	2002	2003	Вкупно
за поттикнување на развојот на земјоделството	1.400.000	400.000	1.000.000	5.000.000	-	7.800.000
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

2. Врз основа на Законот надворешно трговско работење (Службен весник на РМ бр. 31/93, 41/93, 78/93, 59/96, 15/97, 13/98, 13/99, 50/99, 82/99, 47/2001, 45/2002, 5/2003) се донесе Програмата за користење на средствата од надоместокот, што го плаќаат деловните субјекти при увоз и извоз на производи, стоки и услуги (“Службен весник на РМ” бр. 36/02, 36/03 и 31/04), која се реализира преку Министерството за економија и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство за земјоделските производи за следниве активности:

- Надоместување на дел од трошоците на деловните субјекти за:
 - консултантски услуги за воведување на систем за квалитет;
 - сертификација на систем за квалитет или сертификација на производ;
 - изработка на промотивни материјали наменети за странски пазари;
 - спроведување на акредитациона постапка.
- Кофинансирање на трошоците на деловни субјекти на бизнис форуми,
- Организирање на бизнис форуми, едукативни, информативни и промотивни семинари и обука во Република Македонија,
- Организирање промотивни кампањи на домашен и странски пазар,
- Публикување на информативно-промотивни материјали,
- Истражување на меѓународни целни пазари, секторски студии и др.
- Надоместување на дел од трошоците за проекти со кои се спроведуваат активности за препознатливост-брендирање на производи и услуги на странски пазари.

Од вкупните средства на годишните програми финансирани од надоместокот што го плаќаат деловните субјекти во висина од 0.1% од вредноста на увозот и извозот на производи, стоки и услуги, 50% се наменети за надоместување на трошоците во надлежност на Министерство за економија и дополнителни 25% од страна на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. Трошоците по деловен субјект-корисник не може да го надминуваат износот од 200.000 МКД.

d) инспекција;

Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ” бр. 58/00), инспекциските служби во секторите земјоделство и шумарство се органи во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, додека инспекциските служби од областа на ветеринарното здравство и водостопанството се во состав на соодветните управи.

1. Државниот инспекторат за земјоделство.

Во Државниот инспекторат за земјоделство вкупно се вработени 26 инспектори од кои 23 државни инспектори за земјоделство се распоредени во подрачните единици на министерството.

Работата и активноста на Државниот инспекторат за земјоделство е усмерена во рамките на овластувањата, правата и обврските кои произлегуваат од:

- Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ“ бр. 58/00);
- Законот за земјоделска инспекција (“Службен весник на РМ“ бр.38/04);
- Материјални закони од областа на земјоделството по кои се врши инспекциски надзор:
- Закон за земјоделско земјиште (“Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 18/99);
- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00);
- Закон за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ“ бр. 41/00);
- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ“ бр. 61/97);
- Закон за вино (“Службен весник на РМ“ бр. 69/04);
- Закон за тутун (“Службен весник на РМ“ бр. 69/96 и 15/98);
- Закон за квалитетот и контролата на квалитетот на вештачките ѓубрива (“Службен весник на РМ“ бр. 10/73 и 83/92);
- Законот за рибарство (“Службен весник на РМ“ бр. 62/93);
- Закон за поттикнување на развојот на земјоделството (“Службен весник на РМ“ бр. 24/92, 32/92, 83/93, 78/93 и 14/96);
- Закон за заштита од штети на полски имот (“Службен весник на РМ“ бр. 20/90 и 83/92);
- Закон за пасишта (“Службен весник на РМ“ бр. 3/98 и 101/00);
- Закон за вршење земјоделска дејност (“Службен весник на РМ“ бр. 11/02);
- Закон за производство и промет на опојни дроги (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 13/91);
- Закон за определување на органи за вршење одредени работи во областа на производството и прометот на опојни дроги (“Службен весник на РМ“ бр. 24/83);
- Закон за органско земјоделско производство (“Службен весник на РМ“ бр. 16/04);
- Закон за заштита од пожари (“Службен весник на РМ“ бр. 43/86 и 37/87);
- Закон за берзи на земјоделско-прехранбени производи (“Службен весник на РМ“ бр. 32/92) и
- Закон за води (“Службен весник на РМ“ бр. 4/98).

Активностите на Државниот инспекторат за земјоделство произлегуваат од Програмата на Инспекторатот за земјоделство и Програмата за работа на министерството. Покрај редовниот инспекциски надзор Државниот инспекторат за земјоделство, постапува и по доставените, поплаки и жалби од правни лица, здруженија на граѓани, физички лица, како и од другите државни органи и институции.

Државниот инспекторат за земјоделство во остварување на работите од својата надлежност врши:

- Надзор во прометот на: растенијата, производите, средствата и предметите и други работи определени со закон од областа на земјоделството, при увозот, извозот, реекспортот и транзитот преку државната граница;
- Преглед и контрола на: земјоделското земјиште, земјоделските посеви и насади, на евиденцијата за приплодниот и друг добиток, просториите каде што се врши преработка и доработка на земјоделски производи, опремата со која се врши таа преработка и доработка, процесот на преработка и доработка во сите фази се до финалниот производ, просториите за чување и одржување на земјоделските производи, зелен и сточен пазар, земјоделската техника, деловните простории, деловните книги, договорите, пописните листи како и на другата документација преку која се остварува увид во извршувањето на законите од областа на земјоделството и другите закони, од страна на субјектите;
- Надзор над вкупните количини производи од растително потекло, опфатени со сертификатот издаден од овластените правни лица и институциите.

Фитосанитарната контрола на граничен премин е подетално опишана во прашањето 07_VII_E_P2.

2. Државен инспекторат за шумарство и ловство

Во Државниот инспекторат за шумарство и ловство вкупно се вработени 17 инспектори од кои 14 државни инспектори за шумарство и ловство се распоредени во подрачните единици на министерството.

Работата и активноста на Државниот инспекторат за шумарство и ловство е усмерена во рамките на овластувањата, правата и обврските кои произлегуваат од:

- Законот за организација и работа на органите на државната управа ("Службен весник на РМ" бр.58/00);
- Материјални закони од областа на шумарството и ловството по кои се врши инспекциски надзор:
- Законот за шумите ("Службен весник на РМ" бр.47/97 и 7/00);
- Законот за ловството ("Службен весник на РМ" бр.20/96, 26/96, 34/97 и 69/04);
- Законот за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр.25/98), како и тековни работи кои произлегуваат од Програмата за работа на Министерството за земјоделство шумарство и водостопанство и Програма за работа на Државниот инспекторат за шумарство и ловство.

Државниот инспекторат за шумарство и ловство во спроведување на одредбите и законските прописи од горенаведените закони од својата надлежност врши:

- Инспекциски надзор и контрола на работите на одгледувањето ,заштитата и користењето на шумите,објектите,уредите и направите за сеча, пренос, преработка и промет на дрво;
- Преглед и контрола на спроведувањето на посебните планови, годишните изведбени планови и програмите за стопанисување со шумите и спроведувањето на посебните ловностопански основи и годишни планови и други документи од областа на ловството;
- Преглед и контрола на сеча на шумата, копачење, напасување на добиток како и други активности;
- Преглед на ловиштата и објектите за одгледување ,заштита и користење на дивечот, контрола на извршувањето на договорите за дадениот дивеч во ловиштата на користење со концесија;
- Преглед и контрола на шумско земјиште и на растенија на него, растенијата во промет, просториите за сместување на растенијата и растителните производи и средствата со кои се пренесуваат истите;
- Преглед и контрола на семенскиот и садниот материјал.

3. Ветеринарна Инспекција

Ветеринарната инспекциска служба е во состав на одделението за државна ветеринарна инспекција во Управата за ветеринарство.

Во одделението се вработени вкупно 62 лица од кои 50 ветеринарни инспектори, од кои 10 на девет гранични премини и 40 во триесет подрачни единици кои се во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Државните ветеринарните инспектори ги вршат работите на инспекциски надзор за спроведување на:

- Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ" бр. 28/98);
- Законот за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр. 54/02);
- Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала ("Службен весник на РМ" бр. 21/98) и
- Законот за идентификација и регистрација на животните ("Службен весник на РМ" бр. 69/04)и подзаконските акти кои произлегуваат од нив.

Подетален опис за структурата и надлежностите на ветеринарната инспекција се дадени во одговор на прашањето 07_VII_A_P3 и 07_VII_D_P1.

4. Водостопанска инспекција

Подрачните земјоделски и шумарски инспектори со посебно овластување на министерот се задолжени да вршат и работи од делокругот на водостопанската инспекција поради причината што двете работни места во одделението за водостопанска инспекција во рамките на Управата за водостопанство не се пополнети.

Управата за водостопанство е надлежна за работите поврзани со управувањето на водите регулирано со:

- Законот за водите ("Службен весник на РМ" бр. 4/98 и 19/00);
- Законот за водостопанствата ("Службен весник на РМ" бр. 85/03) и
- Законот за водните заедници ("Службен весник на РМ" бр. 51/03).

Во извршување на водостопанска инспекција одделението за водостопанска инспекција при спроведување на одредбите и законските прописи од својата надлежност врши:

- Контрола на користење на водите и водостопанските објекти (дали истите се изградени и функционираат според условите дадени во решенијата), како и контрола на други работи што можат да создадат квалитативни и квантитативни промени на режимот на водите;
- Контрола и увид на изградбата на браните од аспект на режимот на водите, одржувањето и набљудувањето и врши контрола на режимот на полнењето и празнењето на акумулациите и на состојбата на браните од посебен значај за државата;
- Заштита на водотеците од непланско користење на песок и друго;
- Надзор на работата на водостопанствата и водните заедници.

Сегашната организациона поставеност и екипираност на инспекциските служби не е доволна за квалитетно и целосно извршување на предвидените со законот овластувања. Главните проблеми се недоволниот број на вработени, недостаток од современи средства за работа, недостиг од координација на активностите и недоволна изграденост и вклучување во информативните системи.

е) премер на земјоделското земјиште;

Државниот завод за геодетски работи е надлежен за работите на премерот, катастарот и запишување на правата на недвижностите согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ" бр. 58/00 и 44/02).

За премер на земјоделско земјиште во периодот од 1999 година учествувано е со удел од финансиските средства во висина и износ според приложената табела.

Реализирани средства					
година	средства од буџет во МКД	средства од самофинансирање во МКД	вкупно во МКД	средства за земјоделско земјиште во МКД	учество на средствата за земјоделско земјиште во %
1999	36.638.837	30.459.556	69.098.393	15.664.605	22.67
2000	55.181.951	33.512.238	88.694.189	13.898.379	15.67
2001	37.861.617	28.616.872	66.478.489	премер не е вршен	-
2002	36.939.065	19.400.419	56.339.483	23.668.217	42.01
2003	34.862.331	47.901.558	83.402.051	24.400.142	24.46
Извор и обработка: Државен завод за геодетски работи					

f) друго.

Други мерки од редовните годишни програми на секторите и управите во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство

Останатите мерки кои се дел од редовните годишни програми на секторите и управите во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство опфаќаат поддршка на различни активности кои не се содржат во описот на мерки и активности презентирани претходно. Останатите средства реализирани од Програмата за поттикнување на развојот на земјоделството се насочени кон повеќе мерки за услуги во земјоделството, за иницијална поддршка на Фонд за грозје и вино, поддршка на интервентен откуп на земјоделски производи и финансиска поддршка на службата за матично книговодство, селекција и мониторинг во сточарството. Од Програмата за проширена репродукција на шумите и од програмата за здравствена заштита на растенијата од болести и штетници за услуги кои ги вршат овластените ИДП служби во состав на Шумарскиот факултет, Факултет за земјоделски науки и храна и ЈНУ: Земјоделски институт, Институт за јужни култури и Институт за тутун.

Преглед на останати мерки од програмите на секторите и управите на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство						
Програма	1999	2000	2001	2002	2003	Вкупно
за поттикнување на развојот на земјоделството	11.650.000	13.700.000	30.700.000	5.000.000	6.000.000	67.050.000
за проширена репродукција на шумите	700.000	700.000	249.900	583.100	1.035.959	3.268.959
за здравствена заштита на растенијата од болести и штетници	7.300.000	6.500.000	4.100.000	4.500.000	3.500.000	25.900.000
Вкупно					96.218.959	
Извор и обработка: Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство						

VI. СТАТИСТИКА ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

A. Општа статистика и статистика по производ

1. Земјоделска обработувана површина на национално и регионално ниво. Каква била состојбата во 1992 година (доколку постојат податоци), од 1997 до 2003 година (или последната година за која што постојат податоци).

- a) обработливо земјиште;
- b) необработливо земјиште;
- c) земјиште под постојани култури;
- d) постојани пасишта;
- e) земјиште под градинарски култури;
- f) шуми.

a), б), ц), д) и е)

Податоците за земјоделското земјиште и обработуваната површина по категории на користење се прикажани во табелата за периодот од 1992 до 2003 година на национално ниво (НУТС 2).

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE (on national level-nuts2) in thousand hectares												
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Total	1308	1299	1298	1289	1291	1285	1293	1284	1236	1244	1316	1303
Cultivated land	661	663	661	656	658	647	635	633	599	612	577	569
Arable land and gardens	550	553	553	550	554	546	533	534	499	512	480	473
Orchards	21	21	20	20	20	18	19	17	16	17	16	16
Vineyards	34	33	32	31	29	29	29	28	28	28	28	27
Meadows	56	56	56	56	55	54	54	54	56	55	53	53
Pastures	645	634	635	631	632	636	656	649	636	630	738	733
Ponds, reed beds and fishponds	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1

Source: State Statistical Office

Податоците за земјоделско земјиште и обработувана површина по категории на користење за периодот од 1997 до 2003 година се прикажани на ниво на општини (нутс 5) а), б), ц), д) и е) се дадени во приложените табели:

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 1997 (on municipality level-nuts 5)							
hectares							
Cultivated land							
	Agricultural area	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC MACEDONIA	1283835	633233	533737	17333	28304	53859	649092
Skopje	54769	16136	13304	617	1574	641	38616
Arachinovo	1990	1755	1597	66	28	64	235
Bach	3939	2665	2466	1	32	166	1268
Belchishta	7298	6965	6156	72	27	710	333
Berovo	39124	12813	8237	856	-	3720	26301
Bistrica	6144	5272	4524	173	65	510	872
Bitola	85549	32669	30694	384	526	1065	52581
Blatec	3175	1840	1530	20	79	211	1334

Bogdanci	4810	4709	3734	63	876	36	101
Bogovinje	2414	2350	2026	18	-	306	64
Bogomila	4132	3112	2581	23	26	482	1020
Bosilovo	7269	6919	6069	55	520	275	340
Brvenica	12451	5346	4510	228	16	592	7105
Valandovo	9515	6791	5081	95	1527	88	2713
Vasilevo	7515	7344	6567	59	686	32	171
Vevchani	607	525	311	25	60	129	82
Veles	91461	30055	27802	339	1773	141	61405
Veleshta	1452	1371	1200	31	10	130	81
Vinica	12479	6976	6079	240	190	467	5499
Vitolishte	5409	4418	4154	10	33	221	991
Vraneshtica	2530	2118	926	155	-	1037	412
Vrapchishte	1865	1808	1468	43	6	291	57
Vratnica	2481	1494	959	85	18	432	979
Vrutok	1546	1500	1099	22	2	377	46
Gevgelija	7129	5152	3555	212	1152	233	1976
Gostivar	60442	1750	1493	37	-	220	58692
Gradsko	6061	5877	5319	135	409	14	184
Debar	9591	2130	1804	105	2	219	7461
Delogozdi	2161	1732	1545	45	15	127	429
Delchevo	22930	12946	9316	702	8	2920	9984
Demir Kapija	2929	2628	2059	22	540	7	301
Demir Hisar	10774	4567	3488	138	66	875	6207
Dobrushevo	3532	3411	2795	18	25	573	121
Dolna Banjica	755	730	616	20	3	91	25
Dolneni	16403	15779	13990	59	132	1598	508
Drugovo	5302	2940	1874	232	-	834	2362
Zelino	4667	4574	4207	21	2	344	93
Zitoshe	1612	1566	1182	6	6	372	46
Zajas	2944	2263	1590	83	-	590	681
Zelenikovo	2906	2571	2123	219	50	179	285
Zletovo	3117	1936	1720	18	89	109	1181
Zrnovci	1769	1700	1609	39	44	8	68
Izvor	2434	2084	1950	6	72	56	350
Ilinden	4022	3951	3437	93	134	287	71
Jegunovce	3095	3069	2575	114	10	370	26
Kavadarci	37736	15886	11718	99	4069	-	21850
Kamenjane	2405	2304	1929	22	-	353	101
Karbinci	10148	8928	8101	182	431	214	1196
Kichevo	12327	1558	1028	163	-	367	10769
Klechevce	10094	7776	7221	99	182	274	2317
Kondovo	2362	2071	2023	21	27	-	285
Konopishte	2375	2345	2228	-	84	33	30
Konche	4642	4642	4323	-	100	219	-
Kosel	2631	2498	2158	105	105	130	133
Kochani	23371	6854	6395	90	133	236	16511
Kratovo	22349	11197	9248	367	322	1260	11152
Kriva Palanka	25677	14037	11331	339	-	2367	11639

Krivogashtani	9887	9686	8676	104	67	839	201
Krushevo	5001	4126	2928	90	68	1040	875
Kuklish	2152	1985	1863	2	26	94	167
Kukurechani	4553	4175	3347	58	150	620	378
Kumanovo	37097	19813	17477	440	981	915	17274
Labunishta	919	625	415	40	10	160	294
Lipkovo	7716	7197	6391	79	273	454	519
Lozovo	8439	8288	7540	56	408	284	150
Lukovo	1794	1200	790	35	5	370	593
Mavrovi Anovi	3056	2407	1637	10	-	760	649
Makedonska Kamenica	4704	3528	3159	117	-	252	1176
Makedonski Brod	25047	2916	2462	120	-	334	22131
Mesheishta	2443	2381	1597	326	257	201	62
Miravci	1194	1123	974	9	118	22	71
Mogila	5811	5639	4904	72	121	542	172
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	30653	11414	9275	87	2045	7	19098
Negotino-Poloshko	2877	2873	2524	23	-	326	4
Novaci	3636	3298	2970	3	16	309	337
Novo Selo	8142	5816	5105	180	62	469	2245
Obleshevo	4422	3827	3700	53	48	26	590
Orashac	8384	6835	6652	13	92	78	1544
Orizari	3165	2369	2237	60	50	22	796
Oslomej	3969	3364	2374	174	-	816	605
Ohrid	19155	4341	3116	763	376	86	14780
Petrovec	3762	3424	3195	40	133	56	317
Pehchevo	6069	5276	3442	524	-	1310	792
Plasnica	960	902	727	11	-	164	58
Podareshe	2680	2680	2469	46	107	58	-
Prilep	70296	11761	10199	126	276	1160	58285
Probishtip	18193	8193	7439	88	208	458	9995
Radovish	22698	9873	8479	271	778	345	12824
Rankovce	9976	8004	7274	127	13	590	1971
Resen	20155	11739	7372	2809	263	1295	8164
Rosoman	4053	3835	2773	372	690	-	218
Rostusha	724	581	337	29	-	215	143
Samokov	3564	2936	2536	121	-	279	628
Saraj	4221	3888	3556	57	171	104	324
Sveti Nikole	42309	23818	21153	392	737	1536	18452
Sopishte	3348	2911	2438	52	342	79	437
Sopotnica	4659	2580	1283	156	49	1092	2079
Srbino	1452	1257	1081	21	-	155	195
Star Dojran	1576	1244	1101	5	130	8	332
Staravina	3747	1267	1128	1	3	135	2480
Staro Nagorichane	18871	12663	9699	144	490	2330	6204
Struga	14371	5599	4471	332	158	638	8766
Strumica	5128	4050	3845	80	89	36	1077
Studenichani	5014	4646	3978	51	206	411	368
Tearce	4533	4113	3434	275	34	370	420

Tetovo	38264	3594	2981	306	69	238	34670
Topolcani	8371	7897	6732	33	299	833	474
Capari	2469	1838	530	27	12	1269	625
Centar Zupa	1439	984	749	52	2	181	455
Chashka	3045	2735	2582	21	69	63	310
Chegrane	1647	1580	1324	36	-	220	67
Chesinovo	3490	2735	2492	6	205	32	753
Chucher Sandevo	6257	5413	3927	60	588	838	843
Dzepchishte	992	945	729	19	1	196	47
Shipkovica	3116	2432	2102	-	-	330	684
Shtip	35441	14187	13194	216	707	70	21242

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 1998 (on municipality level-nuts 5)							
hectares							
Cultivated land							
	Agricultural area	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC MACEDONIA	1292684	634807	533300	18803	28812	53892	656315
Skopje	57665	18185	14785	679	1805	916	39409
Arachinovo	1966	1741	1577	68	37	59	225
Bach	3822	2548	2466	1	21	60	1268
Belchishta	7296	6963	6156	70	27	710	333
Berovo	37374	14189	9228	1235	-	3726	23175
Bistrica	6318	5485	4638	182	67	598	833
Bitola	85556	32688	30676	391	574	1047	52569
Blatec	3311	1839	1526	18	81	214	1471
Bogdanci	4580	4479	3438	63	841	137	101
Bogovinje	2361	2361	2026	8	-	327	-
Bogomila	4132	3112	2581	23	26	482	1020
Bosilovo	7516	7156	6306	65	516	269	340
Brvenica	12321	5305	4731	140	16	418	7016
Valandovo	9513	6791	5081	80	1512	118	2711
Vasilevo	7702	6521	5739	60	690	32	1181
Vevchani	681	534	311	25	68	130	147
Veles	91585	23951	21695	306	1805	145	67633
Veleshta	1472	1391	1200	31	20	140	81
Vinica	12531	7028	6127	234	191	476	5499
Vitolishte	5409	4418	4154	10	33	221	991
Vraneshtica	2530	2118	926	155	-	1037	412
Vrapchishte	1638	1581	1468	43	6	64	57
Vratnica	2473	1511	959	85	35	432	954
Vrutok	1315	1162	665	39	3	455	153
Gevgelija	7575	5406	3750	229	1194	233	2168
Gostivar	60348	1656	1493	40	-	123	58692
Gradsko	6061	5877	5324	135	404	14	184
Debar	9365	2341	1929	110	5	297	7024
Delogozdi	2169	1740	1545	44	23	128	429
Delchevo	22903	12851	9208	686	8	2949	10042

Demir Kapija	2929	2628	2026	43	552	7	301
Demir Hisar	10688	4481	3488	138	66	789	6207
Dobrushevo	3532	3411	2795	18	25	573	121
Dolna Banjica	875	814	616	20	4	174	61
Dolneni	18858	17984	16197	59	132	1596	508
Drugovo	5294	2930	1874	232	-	824	2362
Zelino	4542	4542	4207	16	3	316	-
Zitoshe	1672	1628	1183	7	9	429	44
Zajas	2617	2041	1590	83	-	368	576
Zelenikovo	2906	2571	2123	220	50	178	285
Zletovo	3113	1936	1716	18	96	106	1177
Zrnovci	1623	1554	1463	39	44	8	68
Izvor	2434	2084	1950	6	72	56	350
Ilinden	4012	3947	3434	108	116	289	65
Jegunovce	3095	3069	2575	111	10	373	25
Kavadarci	38917	17211	12792	103	4250	66	21706
Kamenjane	2239	2239	1929	9	-	301	-
Karbinci	11549	9186	8340	168	422	256	2339
Kichevo	13730	1668	1006	293	10	359	12062
Klechevce	10440	8097	7567	99	184	247	2342
Kondovo	2466	2191	1945	25	29	192	275
Konopishte	1330	1299	1252	-	14	33	31
Konche	4745	4745	4325	-	100	320	-
Kosel	2631	2498	2158	105	105	130	133
Kochani	23032	6662	6017	98	313	234	16366
Kratovo	22425	11195	9248	370	320	1257	11230
Kriva Palanka	25687	14037	11332	379	-	2326	11649
Krivogashtani	9972	9771	8678	104	67	922	201
Krushevo	5003	4128	2932	90	68	1038	875
Kuklish	2152	1985	1863	2	26	94	167
Kukurechani	4464	4090	3339	54	150	547	374
Kumanovo	35832	19491	17464	467	994	566	16332
Labunishta	919	625	415	40	10	160	294
Lipkovo	7717	7202	6391	90	273	448	515
Lozovo	9391	9240	8512	46	370	312	149
Lukovo	1794	1200	790	35	5	370	593
Mavrovi Anovi	3188	2018	1637	10	-	371	1170
Makedonska Kamenica	4704	3528	3159	117	-	252	1176
Makedonski Brod	25205	3074	2617	120	-	337	22131
Mesheishta	2475	2411	1605	335	255	216	64
Miravci	1192	1121	974	9	116	22	71
Mogila	5616	5450	4889	35	75	451	166
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	30651	11412	9310	86	2009	7	19098
Negotino-Poloshko	3026	2884	2517	36	-	331	142
Novaci	3347	3136	2969	2	15	150	210
Novo Selo	8309	5954	5248	173	63	470	2334
Obleshevo	4236	3662	3515	60	60	27	569
Orashac	8294	6745	6562	13	92	78	1544

Orizari	2828	2035	1904	60	50	21	793
Oslomej	3780	3180	2282	104	-	794	600
Ohrid	19177	4363	3115	791	376	81	14780
Petrovec	4888	4300	4012	49	168	71	588
Pehchevo	6157	5364	3535	504	-	1325	792
Plasnica	960	902	727	11	-	164	58
Podareshe	2651	2651	2469	17	107	58	-
Prilep	67906	10455	8934	146	300	1075	57451
Probishtip	18959	8380	7606	108	208	458	10574
Radovish	23127	10540	8208	1191	778	363	12586
Rankovce	10027	8077	7369	186	14	508	1949
Resen	20148	11715	7373	2771	262	1309	8177
Rosoman	3917	3671	2675	290	685	21	246
Rostusha	750	577	337	24	-	216	173
Samokov	3564	2936	2536	121	-	279	628
Saraj	4216	3883	3556	57	171	99	324
Sveti Nikole	44267	25776	23114	393	738	1531	18452
Sopishte	3330	2891	2440	52	342	57	437
Sopotnica	4999	2920	1623	156	49	1092	2079
Srbino	1305	1110	721	22	-	367	195
Star Dojran	1408	1043	855	25	130	33	313
Staravina	3742	1267	1123	1	3	140	2475
Staro Nagorichane	18867	12619	9722	146	488	2263	6244
Struga	15564	5566	4424	354	155	633	9986
Strumica	5137	4059	3851	82	90	36	1077
Studenichani	5017	4649	3978	51	209	411	368
Tearce	5249	4755	3410	334	43	968	494
Tetovo	38141	3560	2982	302	99	177	34581
Topolcani	8371	7897	6732	33	299	833	474
Capari	2469	1921	627	37	23	1234	542
Centar Zupa	1636	1065	803	53	3	206	571
Chashka	3045	2735	2578	23	69	65	310
Chegrane	1922	1828	1324	36	-	468	94
Chesinovo	2907	2166	2111	6	5	44	739
Chucher Sandevo	6257	5413	3927	60	588	838	843
Dzephchishte	943	943	729	18	2	194	-
Shipkovica	2904	2432	2102	-	-	330	472
Shtip	35680	14436	13395	221	760	60	21232

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 1999 (on municipality level-nuts 5)							
hectares							
Cultivated land							
	Agricultural area	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC MACEDONIA	1283835	633233	533737	17333	28304	53859	649092
Skopje	54769	16136	13304	617	1574	641	38616
Arachinovo	1990	1755	1597	66	28	64	235
Bach	3939	2665	2466	1	32	166	1268
Belchishta	7298	6965	6156	72	27	710	333
Berovo	39124	12813	8237	856	-	3720	26301
Bistrica	6144	5272	4524	173	65	510	872
Bitola	85549	32669	30694	384	526	1065	52581
Blatec	3175	1840	1530	20	79	211	1334
Bogdanci	4810	4709	3734	63	876	36	101
Bogovinje	2414	2350	2026	18	-	306	64
Bogomila	4132	3112	2581	23	26	482	1020
Bosilovo	7269	6919	6069	55	520	275	340
Brvenica	12451	5346	4510	228	16	592	7105
Valandovo	9515	6791	5081	95	1527	88	2713
Vasilevo	7515	7344	6567	59	686	32	171
Vevchani	607	525	311	25	60	129	82
Veles	91461	30055	27802	339	1773	141	61405
Veleshta	1452	1371	1200	31	10	130	81
Vinica	12479	6976	6079	240	190	467	5499
Vitolishte	5409	4418	4154	10	33	221	991
Vraneshtica	2530	2118	926	155	-	1037	412
Vrapchishte	1865	1808	1468	43	6	291	57
Vratnica	2481	1494	959	85	18	432	979
Vrutok	1546	1500	1099	22	2	377	46
Gevgelija	7129	5152	3555	212	1152	233	1976
Gostivar	60442	1750	1493	37	-	220	58692
Gradsko	6061	5877	5319	135	409	14	184
Debar	9591	2130	1804	105	2	219	7461
Delogozdi	2161	1732	1545	45	15	127	429
Delchevo	22930	12946	9316	702	8	2920	9984
Demir Kapija	2929	2628	2059	22	540	7	301
Demir Hisar	10774	4567	3488	138	66	875	6207
Dobrushevo	3532	3411	2795	18	25	573	121
Dolna Banjica	755	730	616	20	3	91	25
Dolneni	16403	15779	13990	59	132	1598	508
Drugovo	5302	2940	1874	232	-	834	2362
Zelino	4667	4574	4207	21	2	344	93
Zitoshe	1612	1566	1182	6	6	372	46
Zajas	2944	2263	1590	83	-	590	681
Zelenikovo	2906	2571	2123	219	50	179	285
Zletovo	3117	1936	1720	18	89	109	1181

Zrnovci	1769	1700	1609	39	44	8	68
Izvor	2434	2084	1950	6	72	56	350
Ilinden	4022	3951	3437	93	134	287	71
Jegunovce	3095	3069	2575	114	10	370	26
Kavadarci	37736	15886	11718	99	4069	-	21850
Kamenjane	2405	2304	1929	22	-	353	101
Karbinci	10148	8928	8101	182	431	214	1196
Kichevo	12327	1558	1028	163	-	367	10769
Klechevce	10094	7776	7221	99	182	274	2317
Kondovo	2362	2071	2023	21	27	-	285
Konopishte	2375	2345	2228	-	84	33	30
Konche	4642	4642	4323	-	100	219	-
Kosel	2631	2498	2158	105	105	130	133
Kochani	23371	6854	6395	90	133	236	16511
Kratovo	22349	11197	9248	367	322	1260	11152
Kriva Palanka	25677	14037	11331	339	-	2367	11639
Krivogashtani	9887	9686	8676	104	67	839	201
Krushevo	5001	4126	2928	90	68	1040	875
Kuklish	2152	1985	1863	2	26	94	167
Kukurechani	4553	4175	3347	58	150	620	378
Kumanovo	37097	19813	17477	440	981	915	17274
Labunishta	919	625	415	40	10	160	294
Lipkovo	7716	7197	6391	79	273	454	519
Lozovo	8439	8288	7540	56	408	284	150
Lukovo	1794	1200	790	35	5	370	593
Mavrovi Anovi	3056	2407	1637	10	-	760	649
Makedonska Kamenica	4704	3528	3159	117	-	252	1176
Makedonski Brod	25047	2916	2462	120	-	334	22131
Mesheishta	2443	2381	1597	326	257	201	62
Miravci	1194	1123	974	9	118	22	71
Mogila	5811	5639	4904	72	121	542	172
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	30653	11414	9275	87	2045	7	19098
Negotino-Poloshko	2877	2873	2524	23	-	326	4
Novaci	3636	3298	2970	3	16	309	337
Novo Selo	8142	5816	5105	180	62	469	2245
Obleshevo	4422	3827	3700	53	48	26	590
Orashac	8384	6835	6652	13	92	78	1544
Orizari	3165	2369	2237	60	50	22	796
Oslomej	3969	3364	2374	174	-	816	605
Ohrid	19155	4341	3116	763	376	86	14780
Petrovec	3762	3424	3195	40	133	56	317
Pehchevo	6069	5276	3442	524	-	1310	792
Plasnica	960	902	727	11	-	164	58
Podareshe	2680	2680	2469	46	107	58	-
Prilep	70296	11761	10199	126	276	1160	58285
Probishtip	18193	8193	7439	88	208	458	9995
Radovish	22698	9873	8479	271	778	345	12824
Rankovce	9976	8004	7274	127	13	590	1971

Resen	20155	11739	7372	2809	263	1295	8164
Rosoman	4053	3835	2773	372	690	-	218
Rostusha	724	581	337	29	-	215	143
Samokov	3564	2936	2536	121	-	279	628
Saraj	4221	3888	3556	57	171	104	324
Sveti Nikole	42309	23818	21153	392	737	1536	18452
Sopishte	3348	2911	2438	52	342	79	437
Sopotnica	4659	2580	1283	156	49	1092	2079
Srbinovo	1452	1257	1081	21	-	155	195
Star Dojran	1576	1244	1101	5	130	8	332
Staravina	3747	1267	1128	1	3	135	2480
Staro Nagorichane	18871	12663	9699	144	490	2330	6204
Struga	14371	5599	4471	332	158	638	8766
Strumica	5128	4050	3845	80	89	36	1077
Studenichani	5014	4646	3978	51	206	411	368
Tearce	4533	4113	3434	275	34	370	420
Tetovo	38264	3594	2981	306	69	238	34670
Topolcani	8371	7897	6732	33	299	833	474
Capari	2469	1838	530	27	12	1269	625
Centar Zupa	1439	984	749	52	2	181	455
Chashka	3045	2735	2582	21	69	63	310
Chegrane	1647	1580	1324	36	-	220	67
Chesinovo	3490	2735	2492	6	205	32	753
Chucher Sandevo	6257	5413	3927	60	588	838	843
Dzephchishte	992	945	729	19	1	196	47
Shipkovica	3116	2432	2102	-	-	330	684
Shtip	35441	14187	13194	216	707	70	21242

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 2000 (on municipality level-nuts 5)							
Hectares							
Cultivated lands							
	Agricultural areas	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC MACEDONIA	1235597	598230	498605	16216	27677	55732	635896
Skopje	53600	14711	12196	551	1350	614	38876
Arachinovo	1990	1755	1597	68	26	64	235
Bach	3939	2665	2466	1	32	166	1268
Belchishta	7298	6969	6100	72	27	770	329
Berovo	38350	12450	7904	772	0	3774	25900
Bistrica	6144	5272	4524	173	65	510	872
Bitola	85549	32669	30695	389	540	1045	52581
Blatec	1919	1696	1400	20	71	205	223
Bogdanci	4672	4521	3400	61	926	134	151
Bogovinje	2411	2365	2026	18	0	321	46
Bogomila	4127	3039	2508	23	26	482	1088
Bosilovo	5421	5377	4978	17	123	259	37
Brvenica	12843	5370	4510	246	16	598	7473
Valandovo	9296	8309	4836	96	1526	1851	976
Vasilevo	8648	8155	6911	106	1086	52	484
Vevchani	607	545	312	25	60	148	62
Veles	74468	15082	12802	322	1811	147	59385
Veleshta	1715	1634	1464	30	10	130	81
Vinica	11989	6480	5631	231	163	455	5509
Vitolishte	5409	3540	3305	10	4	221	1869
Vraneshtica	2530	2118	926	155	0	1037	412
Vrapchishte	1865	1808	1468	51	6	283	57
Vratnica	1578	1409	959	15	35	400	161
Vrutok	1546	1393	1099	22	2	270	153
Gevgelija	7147	5170	3599	213	1125	233	1976
Gostivar	48694	1718	1482	54	0	182	46976
Gradsko	6182	5998	5437	117	420	24	184
Debar	9591	2312	1912	105	2	293	7279
Delogozdi	2641	2212	2025	46	16	125	429
Delchevo	22954	12968	9254	785	8	2921	9986
Demir Kapija	2787	2486	1946	22	516	2	301
Demir Hisar	10667	4460	3389	122	66	883	6207
Dobrushevo	3532	3411	2795	18	25	573	121
Dolna Banjica	755	694	616	20	3	55	61
Dolneni	16047	15461	13731	38	80	1612	470
Drugovo	5292	2930	1874	232	0	824	2362
Zelino	4632	4426	4207	21	1	197	206
Zitoshe	1612	1554	1176	13	2	363	58
Zajas	2917	2236	1590	83	0	563	681
Zelenikovo	2466	2273	1992	53	49	179	193
Zletovo	2415	1894	1702	18	73	101	521
Zrnovci	1611	1568	1477	39	44	8	43
Izvor	2427	2063	1941	5	58	59	364

Ilinden	3975	3904	3393	93	131	287	71
Jegunovce	3095	3069	2575	119	10	365	26
Kavadarci	38619	10047	5678	92	4277	0	28572
Kamenjane	2405	2301	1929	24	0	348	104
Karbinci	9807	9185	8472	196	421	96	605
Kichevo	17079	1369	958	163	0	248	15709
Klechevce	10095	7753	7225	98	183	247	2341
Kondovo	2313	2022	1974	22	26	0	285
Konopishte	2375	2345	2216	0	96	33	30
Konche	4314	4314	3869	72	82	291	0
Kosel	2626	2493	1668	104	105	616	133
Kochani	24952	5648	5201	81	133	233	19298
Kratovo	22284	11146	9198	369	322	1257	11138
Kriva Palanka	26408	14690	12035	263	1	2391	11717
Krivogashtani	9801	9600	8290	41	52	1217	201
Krushevo	4789	3987	2933	81	32	941	802
Kuklish	2152	1985	1863	2	26	94	167
Kukurechani	4652	4275	3347	58	153	717	377
Kumanovo	36949	19697	17387	424	974	912	17242
Labunishta	919	625	415	40	10	160	294
Lipkovo	7718	7169	6389	80	273	427	549
Lozovo	8019	7870	7268	10	442	150	149
Lukovo	1798	1204	793	35	5	371	593
Mavrovi Anovi	3572	2183	1637	7	0	539	1388
Makedonska Kamenica	4732	3556	3187	117	0	252	1176
Makedonski Brod	25045	2905	2451	120	0	334	22139
Mesheishta	2443	2381	1581	302	257	241	62
Miravci	1197	1126	976	9	119	22	71
Mogila	5811	5639	4904	72	121	542	172
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	29610	10601	8418	105	2071	7	18865
Negotino-Poloshko	2877	2873	2524	23	0	326	4
Novaci	3636	3298	2970	3	16	309	337
Novo Selo	8567	6195	5444	181	62	508	2304
Obleshevo	4218	3653	3496	53	60	44	560
Orashac	8384	6835	6652	13	92	78	1544
Orizari	2816	2014	1873	70	50	21	802
Oslomej	3969	3364	2374	174	0	816	605
Ohrid	19311	4492	3258	759	377	98	14785
Petrovec	3949	3946	3849	5	83	9	2
Pehchevo	5336	4904	3066	460	0	1378	432
Plasnica	960	902	727	11	0	164	58
Podarash	2653	2651	2469	17	107	58	0
Prilep	71680	12428	10941	126	246	1115	58992
Probishtip	17877	7877	7195	108	184	390	9995
Radovish	13029	8988	7842	285	518	343	4040
Rankovce	9147	7243	6695	57	12	479	1903
Resen	20235	11739	7372	2809	280	1278	8246
Rosoman	4491	4273	3237	329	707	0	218
Rostusha	724	551	337	29	0	185	173
Samokov	3564	2936	2536	121	0	279	628
Saraj	4225	3894	3569	57	171	97	324

Sveti Nikole	38496	20032	18683	48	722	579	18439
Sopishte	3415	2886	2435	52	342	57	449
Sopotnica	4682	2926	1629	156	49	1092	1756
Srbino	1452	1257	1081	21	0	155	195
Star Dojran	1487	1293	1111	9	131	42	194
Staravina	3747	1267	1128	1	3	135	2480
Staro Nagorichane	18848	12655	9663	137	489	2366	6189
Struga	13907	6496	5373	333	158	632	7405
Strumica	5144	4067	3852	84	97	34	1077
Studenichani	4730	4339	3589	88	148	514	391
Tearce	4184	4114	3445	265	34	370	70
Tetovo	37444	3587	2856	272	33	426	33857
Topolcani	8368	7940	6682	45	313	900	428
Capari	2469	1838	530	27	20	1261	625
Centar Zupa	1439	984	749	52	2	181	455
Chashka	3045	2735	2578	21	69	67	310
Chegrane	1647	1553	1324	36	0	193	94
Chesino	3506	2763	2508	6	205	44	741
Chucher Sandevo	6139	5115	3505	70	631	909	1023
Dzepchishte	977	882	729	19	0	134	95
Shipkovica	3116	2260	1633	7	0	620	856
Shtip	31757	9906	8855	78	535	438	21851

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 2001 (on municipality level-nuts 5)							
hectares							
Cultivated lands							
	Agricultural areas	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC OF MACEDONIA	1243820	611982	512186	16552	27778	55466	629825
Skopje	53600	14711	12196	551	1350	614	38876
Arachinovo	1990	1755	1597	68	26	64	235
Bach	3939	2665	2466	1	32	166	1268
Belchishta	7298	6969	6100	72	27	770	329
Berovo	38350	12450	7904	772	-	3774	25900
Bistrica	6144	5272	4524	173	65	510	872
Bitola	85549	32669	30695	389	540	1045	52581
Blatec	1919	1696	1400	20	71	205	223
Bogdanci	4672	4521	3400	61	926	134	151
Bogovinje	2411	2365	2026	18	-	321	46
Bogomila	4127	3039	2508	23	26	482	1088
Bosilovo	5421	5377	4978	17	123	259	37
Brvenica	12843	5370	4510	246	16	598	7473
Valandovo	9296	8309	4836	96	1526	1851	976
Vasilevo	8648	8155	6911	106	1086	52	484
Vevchani	607	545	312	25	60	148	62
Veles	74468	15082	12802	322	1811	147	59385
Veleshta	1715	1634	1464	30	10	130	81
Vinica	11989	6480	5631	231	163	455	5509
Vitolishte	5409	3540	3305	10	4	221	1869
Vraneshtica	2530	2118	926	155	-	1037	412
Vrapchishte	1865	1808	1468	51	6	283	57
Vratnica	1578	1409	959	15	35	400	161
Vrutok	1546	1393	1099	22	2	270	153
Gevgelija	7147	5170	3599	213	1125	233	1976
Gostivar	48694	1718	1482	54	-	182	46976
Gradsko	6182	5998	5437	117	420	24	184
Debar	9591	2312	1912	105	2	293	7279
Delogozdi	2641	2212	2025	46	16	125	429
Delchevo	22954	12968	9254	785	8	2921	9986
Demir Kapija	2787	2486	1946	22	516	2	301
Demir Hisar	10667	4460	3389	122	66	883	6207
Dobrushevo	3532	3411	2795	18	25	573	121
Dolna Banjica	755	694	616	20	3	55	61
Dolneni	16047	15461	13731	38	80	1612	470
Drugovo	5292	2930	1874	232	-	824	2362
Zelino	4632	4426	4207	21	1	197	206
Zitoshe	1612	1554	1176	13	2	363	58
Zajas	2917	2236	1590	83	-	563	681
Zelenikovo	2466	2273	1992	53	49	179	193
Zletovo	2415	1894	1702	18	73	101	521
Zrnovci	1611	1568	1477	39	44	8	43
Izvor	2427	2063	1941	5	58	59	364

Ilinden	3975	3904	3393	93	131	287	71
Jegunovce	3095	3069	2575	119	10	365	26
Kavadarci	38619	10047	5678	92	4277	-	28572
Kamenjane	2405	2301	1929	24	-	348	104
Karbinci	9807	9185	8472	196	421	96	605
Kichevo	17079	1369	958	163	-	248	15709
Klechevce	10095	7753	7225	98	183	247	2341
Kondovo	2313	2022	1974	22	26	-	285
Konopishte	2375	2345	2216	-	96	33	30
Konche	4314	4314	3869	72	82	291	-
Kosel	2626	2493	1668	104	105	616	133
Kochani	24952	5648	5201	81	133	233	19298
Kratovo	22284	11146	9198	369	322	1257	11138
Kriva Palanka	26408	14690	12035	263	1	2391	11717
Krivogashtani	9801	9600	8290	41	52	1217	201
Krushevo	4789	3987	2933	81	32	941	802
Kuklish	2152	1985	1863	2	26	94	167
Kukurechani	4652	4275	3347	58	153	717	377
Kumanovo	36949	19697	17387	424	974	912	17242
Labunishta	919	625	415	40	10	160	294
Lipkovo	7718	7169	6389	80	273	427	549
Lozovo	8019	7870	7268	10	442	150	149
Lukovo	1798	1204	793	35	5	371	593
Mavrovi Anovi	3572	2183	1637	7	-	539	1388
Makedonska Kamenica	4732	3556	3187	117	-	252	1176
Makedonski Brod	25045	2905	2451	120	-	334	22139
Mesheishta	2443	2381	1581	302	257	241	62
Miravci	1197	1126	976	9	119	22	71
Mogila	5811	5639	4904	72	121	542	172
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	29610	10601	8418	105	2071	7	18865
Negotino-Poloshko	2877	2873	2524	23	-	326	4
Novaci	3636	3298	2970	3	16	309	337
Novo Selo	8567	6195	5444	181	62	508	2304
Obleshevo	4218	3653	3496	53	60	44	560
Orashac	8384	6835	6652	13	92	78	1544
Orizari	2816	2014	1873	70	50	21	802
Oslomej	3969	3364	2374	174	-	816	605
Ohrid	19311	4492	3258	759	377	98	14785
Petrovec	3949	3946	3849	5	83	9	2
Pehchevo	5336	4904	3066	460	-	1378	432
Plasnica	960	902	727	11	-	164	58
Podareshe	2653	2651	2469	17	107	58	-
Prilep	71680	12428	10941	126	246	1115	58992
Probishtip	17877	7877	7195	108	184	390	9995
Radovish	13029	8988	7842	285	518	343	4040
Rankovce	9147	7243	6695	57	12	479	1903
Resen	20235	11739	7372	2809	280	1278	8246
Rosoman	4491	4273	3237	329	707	-	218
Rostusha	724	551	337	29	-	185	173
Samokov	3564	2936	2536	121	-	279	628
Saraj	4225	3894	3569	57	171	97	324

Sveti Nikole	38496	20032	18683	48	722	579	18439
Sopishte	3415	2886	2435	52	342	57	449
Sopotnica	4682	2926	1629	156	49	1092	1756
Srbino	1452	1257	1081	21	-	155	195
Star Dojran	1487	1293	1111	9	131	42	194
Staravina	3747	1267	1128	1	3	135	2480
Staro Nagorichane	18848	12655	9663	137	489	2366	6189
Struga	13907	6496	5373	333	158	632	7405
Strumica	5144	4067	3852	84	97	34	1077
Studenichani	4730	4339	3589	88	148	514	391
Tearce	4184	4114	3445	265	34	370	70
Tetovo	37444	3587	2856	272	33	426	33857
Topolcani	8368	7940	6682	45	313	900	428
Capari	2469	1838	530	27	20	1261	625
Centar Zupa	1439	984	749	52	2	181	455
Chashka	3045	2735	2578	21	69	67	310
Chegrane	1647	1553	1324	36	-	193	94
Chesino	3506	2763	2508	6	205	44	741
Chucher Sandevo	6139	5115	3505	70	631	909	1023
Dzepchishte	977	882	729	19	-	134	95
Shipkovica	3116	2260	1633	7	-	620	856
Shtip	31757	9906	8855	78	535	438	21851

AGRICULTURAL AREA BY CATHEGORY OF USE in 2002 (on municipality level-nuts 5)							
hectares							
Cultivated lands							
	Agricultural area	total	arable land and gardens	orchards	vineyards	meadows	Pastures
REPUBLIC OF MACEDONIA	1316335	576618	479673	16301	27734	52910	738669
Skopje	49096	12504	10023	550	1338	593	36590
Arachinovo	1985	1750	1592	71	23	64	235
Bach	3802	2528	2337	1	24	166	1268
Belchishta	7300	6914	6100	72	27	715	386
Berovo	32509	12448	7902	772	-	3774	20061
Bistrica	6009	5345	4354	299	38	654	664
Bitola	83805	26823	25230	397	519	677	56764
Blatec	1921	1698	1401	18	73	206	223
Bogdanci	4856	4709	3590	58	929	132	147
Bogovinje	2453	2354	2026	28	-	300	99
Bogomila	4127	3039	2508	23	26	482	1088
Bosilovo	6309	6272	5460	37	530	245	36
Brvenica	5529	5072	4510	227	16	319	457
Valandovo	11756	6551	4845	97	1524	85	5195
Vasilevo	6776	6597	5824	58	682	33	179
Vevchani	616	528	312	25	57	134	88
Veles	64892	15441	13111	347	1836	147	49450
Veleshta	1403	1322	1147	33	11	131	81
Vinica	18210	6346	5395	329	167	455	11864
Vitolishte	3881	2885	2640	28	4	213	996
Vraneshtica	2530	2118	926	155	-	1037	412
Vrapchishte	1865	1808	1468	51	2	287	57
Vratnica	1655	1494	959	85	18	432	161
Vrutok	1546	1393	1099	39	2	253	153
Gevgelija	17275	4870	3495	107	1024	244	12404
Gostivar	52089	1678	1460	54	-	164	50411
Gradsko	5611	5424	4872	101	420	31	187
Debar	20673	2077	1760	105	2	210	18596
Delogozdi	2161	1732	1549	45	16	122	429
Delchevo	29693	12679	8972	785	7	2915	17009
Demir Kapija	2901	2477	1903	22	551	1	424
Demir Hisar	19119	4570	3603	130	66	771	14549
Dobrushevo	3535	3414	2794	18	20	582	121
Dolna Banjica	788	728	616	22	-	90	60
Dolneni	15248	14646	13247	38	68	1293	484
Drugovo	5294	2930	1874	232	-	824	2364
Zelino	4734	4574	4207	40	1	326	160
Zitoshe	1612	1567	1184	12	1	370	45
Zajas	2917	2236	1590	83	-	563	681
Zelenikovo	2249	1991	1739	36	42	174	258
Zletovo	2415	1902	1699	24	78	101	513
Zrnovci	1586	1527	1436	39	44	8	58
Izvor	2427	1992	1873	6	58	55	435
Ilinden	3947	3825	3294	15	70	446	121
Jegunovce	3132	3084	2575	87	10	412	48

Kavadarci	30820	9863	4782	78	5003	-	20957
Kamenjane	2405	2301	1929	29	-	343	104
Karbinci	7734	7188	6469	209	379	131	529
Kichevo	26052	1404	1020	163	-	221	24646
Klechevce	9736	7395	6883	97	166	249	2340
Kondovo	2312	2021	1974	21	26	-	285
Konopishte	2393	2361	2219	5	93	44	32
Konche	8614	4525	4200	-	106	219	4089
Kosel	2626	2493	1689	104	105	595	133
Kochani	20855	4971	4581	75	133	182	15880
Kratovo	26234	11174	9156	371	322	1325	15060
Kriva Palanka	38566	13804	11226	189	1	2388	24762
Krivogashtani	10114	9928	8603	41	2	1282	186
Krushevo	10654	4069	3014	74	26	955	6585
Kuklish	2149	1982	1863	-	26	93	167
Kukurechani	4275	3899	2969	58	152	720	376
Kumanovo	45282	19348	17563	425	880	480	25932
Labunishta	917	624	415	40	9	160	293
Lipkovo	7708	7174	6377	77	263	457	534
Lozovo	7756	7585	6975	-	456	154	171
Lukovo	1874	1276	844	59	5	368	597
Mavrovi Anovi	3572	2183	1637	7	-	539	1388
Makedonska Kamenica	4704	3528	3159	117	-	252	1176
Makedonski Brod	18498	2689	2260	117	-	312	15808
Mesheishta	2433	2363	1591	300	239	233	70
Miravci	1393	1322	1174	-	126	22	71
Mogila	5620	5431	4873	70	27	461	189
Murtino	2113	2024	1849	22	16	137	42
Negotino	27640	8108	5836	123	2148	1	19388
Negotino-Poloshko	3028	2886	2524	40	-	322	142
Novaci	3325	3044	2835	4	15	190	281
Novo Selo	8399	6086	5361	180	62	483	2245
Obleshevo	4358	3779	3636	60	60	23	574
Orashac	8384	6836	6654	13	92	77	1543
Orizari	2814	2012	1873	68	50	21	802
Oslomej	3364	3364	2392	174	-	798	-
Ohrid	19398	4340	3102	759	378	101	15022
Petrovec	5777	5429	4960	86	194	189	320
Pehchevo	5280	4828	3085	393	-	1350	452
Plasnica	960	902	727	11	-	164	58
Podareshe	4351	2651	2469	17	107	58	1700
Prilep	71223	11143	9438	167	458	1080	60080
Probishtip	27081	7781	7079	100	189	413	19298
Radovish	39255	8562	7302	405	526	329	30692
Rankovce	9868	7875	7151	111	11	602	1993
Resen	24226	11597	7353	2608	268	1368	12379
Rosoman	4247	4155	2975	222	954	4	91
Rostusha	865	682	337	23	-	322	183
Samokov	3564	2939	2536	121	-	282	625
Saraj	4228	3921	3600	60	159	102	298
Sveti Nikole	38809	19674	18308	48	741	577	19110
Sopishte	3490	2978	2630	91	148	109	512
Sopotnica	4707	3045	1767	131	37	1110	1662
Srbino	1452	1257	1081	21	-	155	195
Star Dojran	1784	1572	1190	52	261	69	200

Staravina	3611	1211	1008	3	-	200	2400
Staro Nagorichane	19107	13032	10059	140	476	2357	6071
Struga	6202	5492	4474	298	99	621	709
Strumica	20418	5172	4913	91	109	59	15244
Studenichani	4474	4108	3462	95	50	501	366
Tearce	4971	4744	3542	386	34	782	227
Tetovo	31185	3469	2799	306	-	364	27716
Topolcani	5716	5309	4455	42	91	721	407
Capari	2383	2107	880	20	4	1203	270
Centar Zupa	1439	979	744	52	-	183	460
Chashka	3045	2735	2580	10	74	71	310
Chegrane	1647	1553	1324	24	-	205	94
Chesinovo	3563	2820	2565	6	205	44	741
Chucher Sandevo	5584	4778	3288	48	255	1187	805
Dzepchishte	1039	953	729	33	-	191	86
Shipkovica	3175	2399	2102	7	-	290	776
Shtip	35253	11524	10753	103	594	74	23729

ф) Податоците за површините под шума се прикажани следната табела за периодот од 1997 до 2003 година на ниво нутс-4.

Table: Forest area (level nuts 4)							
ha							
Forest area	2003	2002	2001	2000	1999	1998	1997
Republic of Macedonia	955294	989046	997374	957550	950594	968562	968033
Skopje	71925	109857	87710	74449	79586	74449	74449
Berovo	39275	39275	39128	32423	33484	39179	38305
Bitola	42611	43989	43948	44127	43984	43895	43900
Brod	53313	53300	53232	53195	52617	53644	54730
Valandovo	21774	21738	21708	21698	21707	21698	21698
Veles	57100	40630	40630	41686	43592	43622	43648
Vinica	23118	23118	25321	23086	23019	21939	21936
Gevgelija	38903	37968	3799	337968	39256	39388	39591
Gostivar	53182	53182	53185	53185	53185	53185	53185
Debar	7232	7175	14350	14350	7214	9564	9546
Delchevo	31132	31021	31720	30981	30969	30959	30957
Demir Hisar	24275	24295	24385	24392	24410	24553	24443
Kavadarci	51143	47618	49867	48470	48454	48318	48294
Kichevo	47275	47323	47431	47208	47177	46582	46562
Kochani	18314	18314	18568	18314	18314	18395	20165
Kratovo	5589	11079	11079	11079	11079	12699	19839
Kriva Palanka	28898	28812	35370	35410	2889828	28985	28934
Krushevo	11524	11381	11653	11653	12000	1313	13387
Kumanovo	25308	25259	25243	25220	25171	25105	24995
Negotino	26193	26233	33228	23298	33228	23633	22878
Ohrid	48567	59274	52944	52944	48567	52916	52869
Prilep	28926	28880	28880	28880	28880	28880	28880
Probishtip	6619	6619	6365	6619	6619	11214	6618
Radovish	33325	33257	33242	34551	34509	38501	34458
Resen	24074	24009	23989	2383	2383	23838	23803
Sveti Nikole	8602	8602	8602	8602	8602	8602	8602
Struga	21532	21511	33182	26392	26334	26309	26209
Strumica	47719	47667	50557	44604	48423	48164	48164
Tetovo	34809	34748	40983	34748	34748	34748	34748
Shtip	23037	22912	22805	22655	22495	22385	22240
Source: State Statistical Office							

2. Развој на структурите на земјоделските претпријатија (фарми) помеѓу 1999-2003 година (наведете кога е извршено истражувањето):

- a) структура на големина на фармите по региони (доколку имате податоци);
- b) дистрибуција според обработлива површина;
- c) дистрибуција според главниот вид на производство;
- d) дистрибуција според големина на стадо;
- e) површина под фарми помали од 2 ha.

Во периодот помеѓу 1999-2003 година нема спроведено истражување за структура на фарми. Последните расположиви податоци за структура на фарми по големина и по региони како и за дистрибуција и типологија на фарми се базирани на податоците од Пописот на население, домаќинства, станови и земјоделски стопанства спроведен во 1994 година.

Непостоењето на регистар на фарми е дополнителна пречка која оневозможува спроведување на структурни истражувања на фарма.

Во Државниот Завод за статистика се вршат завршните подготовки за спроведување на Попис на земјоделството со кој ќе се обезбедат податоци за земјоделското земјиште и обработливите површини, бројната состојба на добитокот, земјоделското производство, агротехничките мерки, механизацијата и опремата, објектите во стопанството, шумарството, рибарството и работната сила. Сите инструменти (пописни обрасци, упатства за попишувачи, контролници и методологија за спроведување на пописот) се подготвени. Теренските активности ќе се реализираат во октомври 2005. Текстот на Законот за Попис на земјоделството 2005 е подготвен, усогласен и одобрен и следен чекор е процедура за негово усвојување.

Податоците од пописот ќе претставуваат база за воспоставување на регистар на фарми. Согласно временската динамика во рамките на долгорочниот развој на земјоделскиот статистички систем, првото структурно истражување на фарма би се спровело во 2009 година.

3. Податоци за земјоделското население и неговото движење од 1991 до 2003 година (или најнови податоци), по можност да се темелат на истражувањето за работната сила:

- a) учество на активното население;
- b) регионална дистрибуција;
- c) постојано и привремено вработени земјоделци;
- d) распределба според возраст и пол.

a)

ВРАБОТЕНИ ВО СЕКТОРОТ ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ЛОВ И ШУМАРСТВО*			
	2001	2002	2003
Структура: %			
Вкупно	17,3	16,2	13,9
Мажи	16,8	15,9	13,8
Жени	18,0	16,7	14,1
Извор: Државен завод за статистика			

* Дадено е учество на бројот на вработените во секторот Земјоделство, лов и шумарство, во вкупната работна сила

b) Не се достапни податоци за регионална дистрибуција.

c)

**ВРАБОТЕНИ СО ПОЛНО И СКРАТЕНО
РАБОТНО ВРЕМЕ, ВО СЕКТОРОТ
ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ЛОВ И ШУМАРСТВО**

	2001	2002	2003
Полно работно време	124524	100671	100152
Скратено работно време	24639	32910	19799

Извор: Државен завод за статистика

Полно работно време опфаќа работа до 30 часа неделно.

d)

ВРАБОТЕНИ НА ВОЗРАСТ НАД 15 ГОДИНИ ВО СЕКТОРОТ ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ЛОВ И ШУМАРСТВО, ПО ВОЗРАСТ И ПОЛ				
Возраст	Пол	2001	2002	2003
Вкупно	Вкупно	149163	133581	119951
	Мажи	85197	79669	71608
	Жени	63965	53912	48343
15-19	Вкупно	8744	7286	4465
	Мажи	4465	3907	2417
	Жени	4279	3379	2048
20-24	Вкупно	14723	11076	10254
	Мажи	7941	6635	6413
	Жени	6782	4441	3841
25-29	Вкупно	15155	11685	11127
	Мажи	9555	7364	7079
	Жени	5599	4320	4048
30-34	Вкупно	14904	12954	12823
	Мажи	8425	7712	7783
	Жени	6479	5243	5040
35-39	Вкупно	18311	14772	15375
	Мажи	10222	9023	9138
	Жени	8090	5749	6237
40-44	Вкупно	15280	17080	12302
	Мажи	9376	9632	7473
	Жени	5904	7447	4829
45-49	Вкупно	16623	15777	13506
	Мажи	9122	8712	7645
	Жени	7501	7064	5861
50-54	Вкупно	12849	13733	11376
	Мажи	7042	8126	6768

	Жени	5806	5607	4608
55-59	Вкупно	9179	9066	10772
	Мажи	5349	5867	6010
	Жени	3830	3199	4762
60-64	Вкупно	9505	9470	8821
	Мажи	6132	5757	5331
	Жени	3374	3712	3490
65 +	Вкупно	13890	10682	9130
	Мажи	7568	6933	5551
	Жени	6321	3749	3579
Извор: Државен завод за статистика				

4. Доход на земјоделци на кои што земјоделието им е основна дејност (годишна бруто вредност по единица работна сила) вклучувајќи споредба со просечните бруто плаќања надвор од земјоделството.

Податоците за ова прашање се црпат од Економските сметки за земјоделството.

Податокот за Доход на земјоделци на кои што земјоделието им е основна дејност (gross added value per annual labour unit) се добива кога бруто додадената вредност (производството на земјоделската деловна гранка минус меѓуфазната потрошувачка) се подели со вкупната работна сила во земјоделството (годишните работни единици- Annual Work Units).

Податоците за просечните бруто плаќања надвор од земјоделството се прибираат преку статистичкото истражување за вработени и плати. Споредбата на приходите од фарма за фармерите со полно работно време со просечните бруто плаќања надвор од земјоделството (нивното учество во земјоделството) е пресметана по НКД класификацијата.

Податоците се прикажани во приложените табели.

Participation of average gross wages per annual labor input from each branch in total average gross wages per annual labor input					
code	TITLE	2000	2001	2002	2003
	TOTAL	100	100	100	100
A	01 Agriculture, hunting and related service activities	71	49	71	128
B	Fishing	86	78	66	59
C	Mining and quarrying	90	105	114	112
D	Manufacturing	90	90	88	85
E	Electricity, gas and water supply	134	135	130	127
F	Construction	74	75	73	73
G	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	123	101	96	100
H	Hotels and restaurants	88	82	77	78
i	Transport, storage and communication	123	124	127	124
J	Financial intermediation	198	205	200	203
K	Real estate, renting and business activities	124	127	122	121
L	Public administration and defence; compulsory social security	100	99	103	110
M	Education	93	91	97	98
N	Health and social work	97	96	98	100
O	Other community, social and personal service activities	105	105	105	102
Source: Economic Accounts for Agriculture and statistical survey for employees and salaries, State Statistical Office					

Average gross wages participation from other branches in gross value added per annual labor input in Agriculture					
code	TITLE	2000	2001	2002	2003
A	01 Agriculture, hunting and related service activities	100	100	100	100
B	Fishing	120	157	93	46
C	Mining and quarrying	126	213	160	88
D	Manufacturing	126	183	123	66
E	Electricity, gas and water supply	188	275	182	99
F	Construction	104	153	102	57
G	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods	172	205	134	78
H	Hotels and restaurants	123	167	108	60
i	Transport, storage and communication	173	251	177	97
J	Financial intermediation	277	415	280	158
K	Real estate, renting and business activities	173	257	171	94
L	Public administration and defence; compulsory social security	141	201	144	85
M	Education	130	185	136	76
N	Health and social work	136	195	137	78
O	Other community, social and personal service activities	147	213	147	79
Source: Economic Accounts for Agriculture and statistical survey for employees and salaries, State Statistical Office					

5. Учество на земјоделскиот сектор во бруто националниот производ (БНП) по региони.

Податоци за бруто-национален производ (БНП) за земјоделскиот сектор по региони во Државниот Завод за статистика не се произведуваат.

Главен проблем за обезбедување на потребните податоци за пресметките во овој сектор претставува непостоењето на Регистер на фарми, а со тоа неможност да се избере примерок преку кој би се обезбедиле бараните податоци, а особено податоци за инпутите кои не се достапни на пониско ниво.

Со спроведување на пописот на земјоделството (октомври 2005 година) ќе се создадат услови за пресметка на БНП по региони.

6. Површина, принос и производство на одделните видови на пченица, јачмен, пченка, ориз, овес, други житарици, основни или сертифицирани семиња, (вариетети наведени во Регулативата 2358/71) семиња на репка, соја, семиња на сончоглед, семиња на други растителни масла, сушена добиточна храна, грашок, добиточна храна (лупина), (годишно производство и површина на производство) шеќерна репа, ориз, овошје и зеленчук (за секој производ), коноп, тутун, памук и пченкарна силажа.

Податоците за површините и производството на одделни видови култури се прикажани во следните табели:

Table: Area and Production of cereals								
year	Area, in hectares		Yield		Area, in hectares		Yield	
	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare
	Wheat				Rye			
1997	116951	115267	293762	2549	7227	7213	10779	1494
1998	113898	113647	336562	2961	7296	7295	13764	1887
1999	115623	113972	319419	2803	6585	6453	10594	1642
2000	121669	121103	299356	2472	5845	5816	8211	1412
2001	117496	115504	246208	2132	5465	5406	9455	1749
2002	102774	101081	266961	2641	3945	3937	7123	1809
2003	104300	103477	225300	2177	4437	4436	6057	1365
	Barley				Oats			
1997	51185	50936	119950	2355	2951	2950	3226	1094
1998	53587	53541	141879	2650	3090	3088	4021	1302
1999	50803	50289	126574	2517	2803	2768	3272	1182
2000	49988	49765	110145	2213	2374	2263	2477	1095
2001	49950	49334	91534	1855	2107	2031	2275	1120
2002	49883	48368	128560	2658	2589	2528	3855	1525
2003	46946	46540	83244	1789	2230	2229	2419	1085
	Maize				Rice			
1997	40500	40158	157234	3915	5261	5261	24600	4676
1998	39836	32229	140949	3593	4481	4468	22663	5072
1999	39442	39229	160550	4093	4219	4196	17430	4154
2000	37488	37075	125383	3382	3871	3862	18433	4773
2001	33768	32857	117070	3563	1524	1518	7900	5204
2002	34873	34113	140694	4124	1868	1868	8852	4739
2003	34150	33699	136492	4051	3013	3013	12934	4293
Source: State Statistical Office								

Table: Area and production of industrial crops								
	Area, in hectares		Yield		Area, in hectares		Yield	
	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare
year	Sugar beet				Tobacco			
1999	2290	2289	67036	29286	24965	24696	29368	1189
2000	2022	2022	56450	27918	22785	22785	22175	973
2001	1679	1669	38282	22937	20310	20074	23217	1157
2002	1492	1492	43817	29368	20538	20538	22911	1116
2003	1267	1266	40154	31717	18101	18808	23986	1332

Table: Area and Production of vegetable								
Year	Area, in hectares		Yield		Area, in hectares		Yield	
	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare	sown	harvested	total, in tons	kg, per hectare
	Potatoes				Beans, main crop			
1997	13540	13532	155193	11469	6902	6902	7506	1088
1998	13490	13460	178218	13241	6899	6886	5731	832
1999	13466	13440	165431	12309	7015	6971	7618	1093
2000	13665	13210	160444	12146	9274	7145	6154	861
2001	13084	13023	172473	13244	6798	6678	5302	794
2002	13829	13573	179682	13238	6527	6123	5724	935
2003	13488	13471	170625	12666	6210	6206	5578	899
	Tomatoes				Peppers			
1997	7016	6946	116527	16776	7963	7947	99985	12582
1998	6920	6727	125705	18687	7767	7681	110631	14403
1999	6803	6751	128382	19017	7540	7533	116468	15461
2000	6784	6778	134654	19866	7762	7702	116597	15139
2001	6550	6373	126313	19820	7454	7264	111611	15365
2002	6459	6372	109506	17185	7506	7450	108073	14506
2003	6411	6361	129739	20396	7578	7573	111494	14723
	Melons and watermelons				Lentils			
1997	8125	7949	93242	11730	292	292	222	761
1998	8414	8271	119620	14463	262	262	150	572
1999	8040	7877	121277	15396	288	288	177	615
2000	8607	8422	124968	14821	295	295	192	652
2001	7734	7419	130073	17532	185	185	120	650
2002	8145	7995	152443	19067	227	164	156	951
2003	7221	7178	140393	19559	144	137	144	1050
Source: State Statistical Office								

Table: Fruit trees and production of fruit												
	No. of trees in 000		Yield		No. of trees in 000		Yield		No. of trees in 000		Yield	
	total	fruit-bearing	total, in tons	kg, per tree	total	fruit-bearing	total, in tons	kg, per tree	total	fruit-bearing	total, in tons	kg, per tree
	Apples				Pears				Quinces			
1997	3800	3038	76602	25	725	675	8226	12	61	61	932	15
1998	3515	3118	61663	20	648	576	9257	16	61	55	963	18
1999	3407	3114	72952	23	603	553	9834	18	53	53	946	18
2000	3446	3117	84275	27	547	520	8949	17	56	53	983	19
2001	3482	3233	38433	12	700	663	6487	10	55	53	576	11
2002	3401	3023	63470	21	691	652	7817	12	51	49	600	12
2003	3507	3331	61936	19	485	452	5980	13	51	48	673	14
	Plums				Cherries				Sour cherries			
1997	1554	1414	17633	12	171	157	2852	18	800	633	3067	5
1998	1539	1403	19751	14	170	155	3535	23	955	678	5109	8
1999	1541	1387	28089	20	167	154	3725	24	1007	655	5774	9
2000	1497	1318	23421	18	168	147	3346	23	1060	625	3293	5
2001	1707	1524	13252	9	168	155	2412	16	1169	756	3032	4
2002	1617	1509	24203	16	167	156	3175	20	1176	787	3213	4
2003	1467	1333	15313	11	161	152	2782	18	1157	984	3690	4
	Apricots				Peaches				Walnuts			
1997	315	279	1305	5	707	626	3545	6	201	172	3532	21
1998	286	259	2348	9	698	598	6823	11	191	147	2971	20
1999	381	242	4426	18	659	586	9003	15	194	175	3958	23
2000	279	174	4168	24	635	573	9512	17	183	168	3862	23
2001	202	192	2271	12	562	510	4598	9	186	170	1758	10
2002	198	172	2546	15	594	539	6315	12	193	172	1957	11
2003	172	159	1436	9	598	541	7261	13	184	172	1984	12

Source: State Statistical Office

Во врска со Регулацијата бр. 2358/71 од 26. октомври 1971 година, а согласно член 1 и Анексот кон Регулацијата, Во Република Македонија има производство на сертифициран семенски материјал само на следните култури:

Култура	1998/99	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Пченица-мека						
-површина(ха)	6.010	6.590	6.200	4.736	3.920	3.480
-просечен принос(кг/ха)	3.080	2.800	2.750	2.860	2.705	3.400
-добиено производство(тони)	18.512	18.461	17.050	13.547	10.599	11.825
Јачмен озим.						
-површина(ха)	1.012	1.057	1.154	708	915	694
-просечен принос(кг/ха)	2.860	2.530	2.280	2.470	3.240	3.638
-добиено производство(тони)	2.895	2.676	2.632	1.750	2.965	2.525
Маслод. репка						
-површина(ха)	34	-	-	-	-	-
-просечен принос(кг/ха)	900	-	-	-	-	-
-добиено производство(тони)	31	-	-	-	-	-

Ст.грашок површина(ха)	138	123	-	40	28	10
-просечен принос(кг/ха)	1.500	1.400	-	1.600	1.700	3.200
-добиено производство(тони)	206	173	-	64	48	32
Пченица-тврда површина(ха)	-	-	109	75	105	13
-просечен принос(кг/ха)	-	-	2.750	2.860	2.700	3.150
-добиено производство(тони)	-	-	300	213	285	41
Пролетен Јачмен површина(ха)	110	125	20	52	4	-
-просечен принос(кг/ха)	2.700	2.800	3.000	3.100	3.000	-
-добиено производство(тони)	299	350	60	162	12	-
Ориз површина(ха)	29	38	16	6	8	10
-просечен принос(кг/ха)	4.200	4.800	4.700	4.200	4.250	4.500
-добиено производство(тони)	123	182	77	26	34	45
Пченка површина(ха)	2,5	1,2	-	0,6	1,5	1,2
-просечен принос(кг/ха)	4.100	3.800	-	4.900	4.800	5.100
-добиено производство(тони)	10,5	4,5	-	3,0	7,0	6,0
Грашок површина(ха)	8	-	-	-	-	-
-просечен принос(кг/ха)	1.650	-	-	-	-	-
-добиено производство(тони)	13,5	-	-	-	-	-
Култура	1998/99	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Пченица-мека -површина(ха)	6.010	6.590	6.200	4.736	3.920	3.480
-просечен принос(кг/ха)	3.080	2.800	2.750	2.860	2.705	3.400
-добиено производство(тони)	18.512	18.461	17.050	13.547	10.599	11.825
Јачмен озим. -површина(ха)	1.012	1.057	1.154	708	915	694
-просечен принос(кг/ха)	2.860	2.530	2.280	2.470	3.240	3.638

-добиено производство(тони)	2.895	2.676	2.632	1.750	2.965	2.525
Маслод. репка						
-површина(ха)	34	-	-	-	-	-
-просечен принос(кг/ха)	900	-	-	-	-	-
-добиено производство(тони)	31	-	-	-	-	-
Ст.грашок						
површина(ха)	138	123	-	40	28	10
-просечен принос(кг/ха)	1.500	1.400	-	1.600	1.700	3.200
-добиено производство(тони)	206	173	-	64	48	32
Пченица-тврда						
површина(ха)	-	-	109	75	105	13
-просечен принос(кг/ха)	-	-	2.750	2.860	2.700	3.150
-добиено производство(тони)	-	-	300	213	285	41
Пролетен Јачмен						
површина(ха)	110	125	20	52	4	-
-просечен принос(кг/ха)	2.700	2.800	3.000	3.100	3.000	-
-добиено производство(тони)	299	350	60	162	12	-
Ориз						
површина(ха)	29	38	16	6	8	10
-просечен принос(кг/ха)	4.200	4.800	4.700	4.200	4.250	4.500
-добиено производство(тони)	123	182	77	26	34	45
Пченка						
површина(ха)	2,5	1,2	-	0,6	1,5	1,2
-просечен принос(кг/ха)	4.100	3.800	-	4.900	4.800	5.100
-добиено производство(тони)	10,5	4,5	-	3,0	7,0	6,0
Грашок						
површина(ха)	8	-	-	-	-	-
-просечен принос(кг/ха)	1.650	-	-	-	-	-
-добиено производство(тони)	13,5	-	-	-	-	-
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Површината, приносот и производството на коноп и памук во Република Македонија се статистички незначителни.

7. Број на добиток, колење, и просечната тежина на трупот на телиња, машки говеда, крави, свињи, кокошки и друг вид на живина како и на овци и кози.

Податоци за број на добиток, кокошки и пчели се прикажани за периодот од 1997 до 2003 година во табелите што следат.

PIGS, SHEEP AND GOATS											
											heads
Year	Pigs						Sheep				Goats
	total	porkers under 2 months	pigs from 2-6 months old	sows and first farrow sows	boars for stud	pigs being fattened	total	lambs under 1 year old	ewes for breeding	rams, sterile rams and ewes	total
1997	184293	46225	83785	32948	2543	18792	1631034	359646	1177724	93664	-
1998	196839	54773	89825	30834	1854	19553	1315176	289127	947263	78786	-
1999	226047	56309	115062	32674	2440	19562	1288733	332949	868661	87123	-
2000	204135	54584	107986	29247	1882	10436	1250686	290051	887057	73578	-
2001	189293	61353	92109	26541	1958	7332	1285099	317427	896769	70903	81553
2002	196223	53127	104422	29999	2168	6507	1233830	279893	882823	71114	72091
2003	179050	52909	82778	31508	3985	7870	1239330	326748	827435	85147	68106
Source: State Statistical Office											

Table: HORSES, POULTRY AND BEE - HIVES						
					number	
Horses					Poultry	Bee-hives
Year	Total	colts and fillies	mares and fillies in foal	stallions and geldings		
1997	65869	4691	14535	46643	3274570	74415
1998	59847	4542	15595	39710	3338764	74843
1999	57152	1685	10214	45253	3223184	74972
2000	56486	2097	13312	41077	3713369	75481
2001	45638	1146	7944	36548	2749637	70869
2002	41775	1495	8253	32027	2900966	70088
2003	42883	2112	9784	30987	2417362	71602
Source: State Statistical Office						

8. Број на млечни крави, принос на млеко, производство на млеко, испорака на млеко до млекарите, директна продажба и потрошувачка на млекото во рамките на земјоделското стопанство, вклучувајќи и потрошувачка на добиточна храна.

Не постојат официјални податоци за испорака на млеко до млекарите, директна продажба и потрошувачка во рамките на фарма, вклучувајќи ја и потрошувачката на добиточна храна.

Table: CATTLE AND BUFFALOES								
								heads
Year	Total	Calves under 3 months old	Bullocks and heifers from 3 months to 2 years old	Bullocks and heifers over 2 years old	Cows and heifers in calf	Bulls for stud	Oxen	Buffaloes
1997	289428	26580	72488	4440	177383	5564	2973	908
1998	267459	24897	64609	3925	166553	4987	2488	899
1999	270147	21362	63914	5474	171969	5415	2013	725
2000	264968	22448	57510	6899	171745	4892	1474	632
2001	265266	24182	54899	4792	174255	5728	1410	605
2002	258973	21501	54537	4039	172784	5689	423	599
2003	259976	25747	59189	5344	160810	7431	1455	566
Source: State Statistical Office								

Податоците за производство на кравјо млеко се прикажани во табелата што следи.

Table: Production of cow milk		
	total, in '000 litres	litres, per milking cow
1997	133308	1396
1998	173567	1902
1999	202387	2152
2000	220244	2343
2001	200904	2096
2002	198431	2094
2003	191533	2140
Source: State Statistical Office		

9. Број на немлечни крави (други крави) и број на специјални говеда, овци и кози.

Во Република Македонија не постои одгледување на говеда за производство на месо (beef cattle), како и говеда, овци и кози за посебни намени.

Податоците за бројот на крави се дадени во одговор на прашање 07_VI_A__P8, а податоците за бројот на овци и кози се дадени во одговор на прашање 07_VI_A__P7.

10. Производство и степен на задоволување на домашните потреби со основните земјоделски производи, вклучувајќи ги основните видови на овошје и зеленчук.

Степенот на задоволување на домашните потреби со основните земјоделски производи, вклучувајќи ги основните видови на овошје и зеленчук не може да се прикаже заради тоа што не се достапни сите статистички податоци потребни за ваква анализа.

Податоците за производство на основните земјоделски производи, вклучително житарици, зеленчук и овошје се прикажани во одговорот на прашањето 07_VI_A_P6.

11. Пазарни биланси за основните култури (пченица, пченка, јачмен, жито, овес, други видови на жита, семе од репа, семе од сончоглед, соја, рафиниран шеќер и изоглукоза), основни видови на месо (говедско, свинско, пилешко, овчо и козјо месо) и основните млечни производи (путер, масло, обрано млеко во прав, полномасно млеко во прав, сирење). Билансите треба да содржат производство, домашна потрошувачка (потрошувачката за исхрана на луѓето како и потрошувачката на добиточна храна – во случаи каде што е тоа возможно), увоз, извоз, почетни и крајни залихи за периодот од 1997 до 2003 година (или достапни податоци за последна година).

Во Република Македонија во моментот не се изготвуваат официјални пазарни биланси.

Генерално постојат услови за отпочнување на активности за изработување на пазарни биланси за основните производи. Проучени се методологиите кои се применуваат во ЕУ, како и препораките на ФАО.

Се предвидува Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во наредниот период да воспостави соодветни механизми и структури за пресметка на пазарните биланси за позначајните земјоделски производи.

12. Вино (површина под лозја и годишно производство вклучувајќи и производство на алкохол и шира).

Податоци за површини под лозја и производство на грозје и алкохол се прикажани во табелата за периодот од 1997 до 2003 година.

Table: Vineyards, production of grapes and processing of grapes							
year	Area of vineyards, in hectares	No. of vines in ,000		Yield		Processing of grape in 000 litres	
		total	fruit-bearing	total, in tons	kg. per vine	grape-brandy	wine
1997	28077	102045	99288	258360	3	8453	95762
1998	28812	100422	94492	243657	3	9542	122710
1999	28304	100029	97246	230104	2	5699	91187
2000	26530	95609	91356	264256	3	5789	123765
2001	27111	99468	91981	229805	3	7423	119251
2002	26194	99725	94111	118935	1	3638	44713
2003	25692	96302	91894	243821	3	5995	94066
Source: State Statistical Office							

13. Мерки за семиња кои се однесуваат на сертифицирани семиња

Производство на сертифициран семенски и саден материјал во Република Македонија е прикажано во следниве табели:

Табела 1: Преглед на сертифициран семенски материјал во тони						
Култура	1998/99	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Пченица-мека	18.512	18.461	17.050	13.547	10.599	11.825
Јачмен озими	2.895	2.676	2.632	1.750	2.965	2.525
Маслод. репка	31	-	-	-	-	-
Сточен грашок	206	173	-	64	48	32
Пченица-тврда	-	-	300	213	285	41
Пролетен јачмен	299	350	60	162	12	-
Тритикале	-	-	-	-	-	52
Тутун	-	1,6	1,4	2,0	2,8	2,0
Ориз	123	182	77	26	34	45
Пченка	10,5	4,5	-	3,0	7,0	6,0
Грашок	13,5	-	-	-	-	-
Спанаќ	1,6	0,5	-	-	1,0	-
Пипер	0,45	1,3	0,39	0,5	-	-
Лубеница	1,5	0,2	-	-	0,7	-
Кромид	6,8	3,2	2,3	0,3	3,19	-
Домати	1,5	4,1	0,07	-	-	-
Боранија	0,2	1,0	0,8	-	-	-
Диња	0,1	0,1	-	-	-	0,3
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство						

Табела 2: Преглед на сертифициран саден материјал во број на садници					
Култура	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03
Лозови калени	337.050	55.662	126.650	614.664	140.062
Овошни садници	238.176	140.725	91.086	99.210	119.030
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

14. Маслиново масло (број на маслинови дрва). Дали постои компјутерски информативен систем како што е Географскиот информативен систем за одгледување маслинки?

Маслинката во Република Македонија се одгледува од 1999 година. Вкупниот број на маслинови стебла изнесува 36.770 заклучно со 2003 година. Во продолжение е прикажан бројот на насадени маслинови стебла по години.

Година					
	1999	2000	2001	2002	2003
Број на насадени маслинови стебла	20746	6412	7522	840	1250
Извор: Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство					
Обработка: Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство					

Во Република Македонија не постои компјутерски информативен систем за одгледување на маслинки.

15. Пазарни цени за секоја категорија производи, со наведување на фазата на производство и квалитетот.

Во Одделението за земјоделство во Државниот завод за статистика, цените на пазарите се следат преку 3 истражувања. Тековно се спроведуваат следните истражувања:

- Извештај за цените на земјоделските производи на зелените пазари
- Извештај за цените на земјоделските производи на пазарите на големо
- Извештај за цените на живиот добиток на добиточните пазари

Во следењето на цените, вклучени се репрезентативни пазари и тоа: 13 зелени пазари, 2 пазари на големо и 6 добиточни пазари. Податоците се прибираат дневно и тоа во т.н. пазарен ден за секој пазар поодделно. На тој начин, на секој од пазарите се прибираат податоци 4-5 пати во текот на месецот, во зависност од бројот на неделите во тој месец.

За секој производ се прибираат: највисока, најчеста и најниска цена, а за пазарите на големо и добиточните пазари се прибираат и понудени количества.

Најчеста цена се определува како цена која најчесто се повторува на одреден производ, на одреден пазар, без оглед на квалитетот на производот.

Број на грла/количество во кг, претставува понуда на одреден производ на одреден пазар. Податоци за фазата на производство и квалитетот не се следат.

Податоците за цени на добиточни пазари, цени на пазари на големо, цени на зелени пазари се прикажани во следните табели:

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-1998	02-1998	03-1998	04-1998	05-1998	06-1998	07-1998	08-1998	09-1998	10-1998	11-1998	12-1998
Calves up to 150 kg	113,75	120,58	114,75	115,81	116,46	118,27	118,30	120,96	121,67	118,46	120,88	120,03
Heifers from 150-450 kg	99,63	95,58	94,00	99,83	100,04	103,65	103,11	101,88	103,00	101,28	103,75	104,48
Heifers above 450 kg	93,88	90,33	90,00	90,81	93,64	96,33	97,90	95,68	97,62	97,88	98,90	97,73
Cows	79,88	83,00	81,50	91,96	87,21	85,58	86,26	83,54	85,63	83,54	80,63	85,07
Oxen	78,43	84,25	73,00	84,20	85,17	86,67	91,60	79,20	92,17	85,30	86,88	90,38
Bulls	104,60	100,88	92,86	97,36	87,00	90,13	95,25	94,38	99,90	100,36	98,00	97,93
Lambs and yearlings	98,00	101,11	94,58	101,75	97,29	103,73	98,45	108,16	111,67	108,00	117,31	118,08
Sheep	78,00	64,38	56,50	69,77	62,52	64,60	62,88	59,48	58,33	51,77	54,78	59,13
Rams	86,25	74,17	62,78	66,56	58,25	63,14	72,62	63,92	62,00	60,00	58,82	64,46
Piglets up to 25 kg	174,00	176,25	187,50	223,64	230,00	215,79	206,50	194,29	190,00	177,62	172,25	170,87
Pigs from 25-80 kg	118,33	118,13	127,14	143,68	146,32	132,65	133,61	129,25	123,75	109,74	113,16	110,25
Pigs from 80-125 kg	110,00	108,75	116,25	115,00	105,45	114,00	112,14	103,00	112,14	108,18	103,13	96,11
Pigs above 125 kg	99,17	97,50	98,57	99,06	94,55	98,89	95,71	90,00	96,25	97,27	95,36	88,75
Boars	120,00	113,75	130,00	116,25	111,67	116,00	116,67	120,00	120,00	116,00	115,00	114,00
Kids	-	110,00	79,00	80,68	82,11	80,23	80,88	77,14	91,67	93,57	90,00	91,11
Goats	81,67	66,67	54,14	59,75	55,48	59,35	58,14	57,37	58,42	60,63	55,83	56,75
Chickens	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,00	105,00
Hens	110,00	-	125,00	105,00	70,00	60,00	-	-	50,00	-	116,67	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-1999	02-1999	03-1999	04-1999	05-1999	06-1999	07-1999	08-1999	09-1999	10-1999	11-1999	12-1999
Calves up to 150 kg	119,73	118,71	117,75	114,76	115,20	114,46	114,54	112,23	113,88	114,72	111,08	110,46
Heifers from 150-450 kg	103,77	102,26	98,48	97,56	96,68	94,61	96,19	95,35	94,85	95,20	94,08	95,38
Heifers above 450 kg	95,50	95,44	91,26	92,00	89,37	86,91	89,90	89,62	89,55	89,20	87,91	87,81
Cows	82,43	84,29	82,89	83,80	83,52	79,61	80,65	78,73	79,31	79,92	80,38	81,16
Oxen	89,50	83,43	83,13	94,80	97,50	91,60	98,40	89,60	94,17	91,00	85,50	84,20
Bulls	96,38	96,30	93,77	93,60	91,08	88,69	92,69	92,91	88,73	87,37	87,26	87,14
Lambs and yearlings	120,94	112,35	95,00	86,26	82,72	84,64	94,05	99,09	101,25	102,78	113,22	121,05
Sheep	56,53	53,74	59,50	57,10	53,35	51,96	49,65	50,92	51,20	52,28	52,33	52,43
Rams	69,75	62,80	62,53	56,38	51,21	55,54	55,29	48,53	52,63	55,20	53,63	58,27
Piglets up to 25 kg	173,25	168,95	166,04	165,85	163,57	154,17	146,82	141,43	134,29	138,10	132,73	125,75
Pigs from 25-80 kg	114,50	106,18	105,43	100,75	97,00	95,95	91,50	92,25	88,57	90,00	89,29	88,10
Pigs from 80-125 kg	98,24	93,21	88,89	84,69	83,44	85,00	76,25	78,46	77,14	81,47	82,00	80,23
Pigs above 125 kg	86,15	84,23	82,33	80,00	75,00	77,86	75,71	76,25	71,00	76,33	75,71	73,44
Boars	108,00	100,00	98,00	85,00	-	-	70,00	60,00	70,00	74,29	75,00	75,00
Kids	90,71	91,43	88,46	80,35	74,50	74,00	72,89	80,71	79,55	82,50	86,11	78,89
Goats	52,86	57,00	53,06	52,67	51,40	54,05	52,89	50,56	52,19	50,28	52,50	49,12
Chickens	100,00	-	-	-	85,00	35,00	80,00	-	-	-	-	135,00
Hens	130,00	100,00	60,00	140,00	50,00	140,00	130,00	-	-	60,00	100,00	67,14
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-2000	02-2000	03-2000	04-2000	05-2000	06-2000	07-2000	08-2000	09-2000	10-2000	11-2000	12-2000
Calves up to 150 kg	112,90	111,54	113,88	117,60	115,65	112,04	109,88	104,03	103,16	98,04	103,56	104,13
Heifers from 150-450 kg	95,70	94,58	95,18	98,96	99,35	97,60	93,44	89,93	88,96	87,58	91,15	90,25
Heifers above 450 kg	90,61	85,91	86,59	91,96	90,08	89,48	87,52	82,62	82,56	81,50	85,33	83,83
Cows	82,57	80,69	78,59	82,80	78,88	81,52	79,08	73,34	74,16	73,23	74,93	73,92
Oxen	104,00	101,80	89,50	85,25	84,67	88,90	96,86	103,60	109,25	85,57	93,13	92,50
Bulls	98,89	85,41	85,00	90,36	98,20	108,13	92,80	99,14	93,11	86,89	88,80	84,87
Lambs and yearlings	105,33	101,59	98,75	112,00	120,60	109,40	103,00	107,00	102,73	98,33	109,67	113,85
Sheep	52,78	50,45	55,00	54,88	55,83	55,63	53,20	54,20	50,48	51,36	52,05	49,52
Rams	58,64	54,33	64,58	59,88	52,22	45,00	45,56	46,00	48,00	50,00	60,06	56,59
Piglets up to 25 kg	121,88	113,41	125,33	129,05	120,91	115,50	114,76	110,83	105,25	106,36	108,41	116,19
Pigs from 25-80 kg	83,44	86,36	87,33	89,76	91,59	88,00	86,19	86,25	82,38	84,55	87,27	88,33
Pigs from 80-125 kg	76,56	72,50	77,00	79,52	78,64	78,06	74,50	78,68	70,15	72,73	75,91	76,90
Pigs above 125 kg	70,08	68,33	72,27	76,94	75,79	76,07	74,17	75,00	69,33	68,18	71,82	73,33
Boars	80,00	74,44	78,57	78,33	80,00	80,00	80,00	-	80,00	85,00	80,00	80,00
Kids	85,00	76,67	84,29	90,25	91,67	84,50	85,00	78,61	80,31	76,50	81,67	79,17
Goats	50,67	49,21	51,54	53,81	52,62	51,67	50,83	54,00	49,72	50,00	52,89	50,29
Chickens	140,00	-	-	-	-	32,00	46,00	-	32,00	-	-	-
Hens	93,75	87,78	112,50	89,38	49,00	56,00	57,50	56,00	55,00	58,00	97,25	57,50
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-2001	02-2001	03-2001	04-2001	05-2001	06-2001	07-2001	08-2001	09-2001	10-2001	11-2001	12-2001
Calves up to 150 kg	104,81	110,63	109,61	110,65	110,03	108,36	106,95	108,77	110,95	108,48	109,45	112,81
Heifers from 150-450 kg	90,92	95,13	94,74	96,22	96,62	92,95	93,86	94,32	94,95	91,96	93,65	98,38
Heifers above 450 kg	89,08	90,43	90,00	92,90	98,40	89,73	86,21	90,05	89,26	85,95	93,13	97,00
Cows	72,35	77,88	75,43	76,13	77,03	74,05	71,36	70,91	71,57	68,65	69,80	78,29
Oxen	83,38	91,75	90,20	117,00	117,00	89,00	-	-	84,33	69,00	57,14	60,20
Bulls	86,00	91,40	94,67	96,88	99,44	88,11	83,67	89,11	88,83	90,19	94,91	99,29
Lambs and yearlings	121,50	115,50	112,62	136,36	132,59	126,36	115,29	123,89	135,88	143,57	155,00	163,33
Sheep	54,40	57,39	60,50	61,25	61,04	58,06	58,18	55,68	54,76	56,13	55,30	60,94
Rams	59,67	62,93	61,54	60,00	59,64	56,00	59,62	66,67	67,14	67,50	64,75	71,75
Piglets up to 25 kg	115,00	129,00	136,19	149,50	158,75	155,95	154,55	145,23	144,29	141,09	142,00	146,25
Pigs from 25-80 kg	90,65	95,50	101,43	110,25	116,04	109,76	108,82	109,77	106,19	105,00	101,50	106,25
Pigs from 80-125 kg	80,43	84,72	87,89	91,94	95,45	87,06	89,00	89,12	85,26	89,05	93,00	97,06
Pigs above 125 kg	71,19	73,57	81,47	82,78	86,88	81,82	83,08	83,50	83,00	82,19	88,16	88,85
Boars	80,00	77,50	80,00	80,00	80,00	80,00	78,33	80,00	80,00	80,00	80,00	80,00
Kids	88,86	93,13	93,21	106,25	105,22	96,25	90,67	90,94	98,13	91,15	99,44	97,86
Goats	52,11	62,35	56,47	62,50	57,37	53,53	54,44	52,94	53,53	56,58	55,88	61,54
Chickens	-	-	-	32,00	32,00	32,00	32,00	32,00	32,00	-	-	-
Hens	96,88	81,25	74,29	60,00	63,33	67,50	67,00	67,50	63,75	71,67	63,75	63,75
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-2002	02-2002	03-2002	04-2002	05-2002	06-2002	07-2002	08-2002	09-2002	10-2002	11-2002	12-2002
Calves up to 150 kg	119,19	117,43	122,54	130,50	131,50	128,04	125,54	123,04	122,50	122,93	119,88	122,23
Heifers from 150-450 kg	106,68	107,00	109,31	111,00	111,31	107,92	108,04	105,46	103,71	106,61	105,08	106,81
Heifers above 450 kg	99,84	98,10	100,64	102,28	103,58	99,00	101,00	100,04	99,50	99,29	98,24	102,00
Cows	80,15	81,77	83,31	80,62	79,96	83,00	80,71	83,31	81,38	81,57	82,54	80,58
Oxen	75,00	90,00	97,40	95,29	90,00	96,00	108,20	103,33	100,00	92,50	91,88	93,33
Bulls	112,94	105,50	97,33	97,23	111,54	101,71	111,00	111,08	112,08	111,00	103,07	102,53
Lambs and yearlings	169,25	143,61	145,77	143,27	136,92	135,77	138,70	143,46	151,50	156,96	155,24	153,96
Sheep	65,00	70,70	68,85	69,04	70,08	69,04	69,93	69,81	69,42	70,29	69,62	70,73
Rams	78,46	77,05	74,33	76,53	74,38	76,59	78,44	76,62	78,78	76,43	76,55	77,58
Piglets up to 25 kg	160,00	169,09	177,69	192,12	186,92	177,31	176,79	165,19	155,42	154,64	153,08	157,69
Pigs from 25-80 kg	109,32	113,04	129,62	144,23	139,62	131,35	136,30	125,96	117,83	116,07	110,19	108,46
Pigs from 80-125 kg	105,00	100,00	101,90	107,69	101,67	100,83	99,41	96,11	98,91	101,07	98,27	95,96
Pigs above 125 kg	93,21	89,32	88,82	93,10	90,00	88,42	92,19	87,50	86,67	90,71	87,69	89,04
Boars	90,00	80,00	80,00	80,00	80,00	80,00	-	80,00	80,00	80,00	80,00	80,00
Kids	100,00	105,63	114,38	115,60	110,00	113,96	106,80	111,50	109,44	108,50	122,50	118,18
Goats	63,53	69,29	65,91	68,52	67,50	66,04	68,33	68,13	67,76	68,96	67,08	68,41
Chickens	-	100,00	-	33,00	35,00	33,33	-	160,00	160,00	-	-	-
Hens	80,00	65,00	68,75	95,56	66,25	59,17	62,00	74,00	66,00	103,33	107,50	77,50
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on livestock markets												
MKD/Kg												
Livestock category	01-2003	02-2003	03-2003	04-2003	05-2003	06-2003	07-2003	08-2003	09-2003	10-2003	11-2003	12-2003
Calves up to 150 kg	127,17	125,46	123,62	122,29	122,81	122,46	121,79	116,27	116,36	111,35	108,46	112,22
Heifers from 150-450 kg	109,17	107,67	106,27	99,93	98,88	96,70	95,43	93,73	93,88	90,00	90,23	92,11
Heifers above 450 kg	102,73	98,64	96,64	91,50	92,22	87,21	86,90	85,05	87,89	85,10	87,05	85,17
Cows	82,92	84,25	84,08	70,64	71,69	68,75	69,00	68,38	68,12	68,23	68,19	65,89
Oxen	100,00	97,50	100,00	74,00	100,00	90,00	-	80,00	-	-	71,00	50,00
Bulls	107,38	106,45	99,31	94,83	92,81	89,79	93,21	93,38	93,17	89,57	90,93	84,22
Lambs and yearlings	145,22	144,32	133,85	131,79	138,46	135,87	139,29	146,30	155,48	162,11	140,28	146,11
Sheep	71,65	73,05	72,88	70,73	68,77	64,38	65,92	65,60	66,20	67,39	66,13	67,96
Rams	80,17	77,23	74,00	78,13	89,57	82,33	85,50	82,63	84,42	77,58	80,86	81,64
Piglets up to 25 kg	159,13	151,67	152,31	151,25	145,77	143,13	139,07	140,00	127,20	120,00	119,23	117,78
Pigs from 25-80 kg	106,67	112,50	111,54	115,36	106,59	106,84	106,28	97,39	96,33	95,83	91,60	91,67
Pigs from 80-125 kg	93,26	94,17	92,69	93,80	91,82	92,11	93,21	90,64	91,00	87,18	88,81	84,81
Pigs above 125 kg	86,19	85,00	84,40	85,68	88,71	89,09	90,91	89,29	84,89	84,00	82,00	79,77
Boars	80,00	80,00	87,50	77,50	-	-	-	-	-	-	-	70,00
Kids	124,44	123,75	125,94	111,00	108,33	104,50	103,65	107,95	106,25	106,36	105,00	107,31
Goats	68,25	70,53	71,32	66,88	71,05	71,17	70,05	70,00	67,65	67,78	68,33	68,33
Chickens	-	-	-	-	65,00	-	150,00	-	-	-	160,00	160,00
Hens	90,00	62,00	83,00	80,00	67,50	68,75	67,50	65,00	63,00	65,00	68,00	78,57
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia												

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	01-1997	02-1997	03-1997	04-1997	05-1997	06-1997	07-1997	08-1997	09-1997
Rice	58,70	53,71	52,50	49,08	48,60	47,80	50,74	51,63	50,50
Red tomatoes	68,13	70,17	70,50	80,27	71,09	44,42	32,57	22,39	19,85
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	19,48
Green peppers	-	-	230,47	215,07	186,36	74,41	35,21	23,96	23,62
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	-	28,90
Paprika	-	-	-	-	-	-	57,97	36,23	29,37
Potatoes	17,57	18,00	18,10	20,42	19,75	32,73	17,95	18,25	18,64
Young potatoes	-	-	-	54,22	35,97	35,92	-	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	-	12,64	8,06	8,37
Bean	72,06	71,01	70,38	71,09	73,61	76,27	86,86	96,33	102,85
Peas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onion	23,76	24,25	31,63	39,22	45,12	35,06	25,14	22,69	21,96
Young onion	10,52	8,34	6,06	6,02	6,26	6,67	-	-	-
Garlic	-	-	-	-	-	-	90,57	95,66	103,92
Young garlic	-	-	11,39	10,09	8,68	9,94	-	-	-
Cabbage	9,92	9,76	9,96	10,15	11,64	17,30	14,34	14,15	13,46
Spinach	21,47	24,49	20,24	19,41	21,89	36,36	-	-	36,50
Cucumber	94,77	79,96	65,92	59,57	34,91	24,00	19,57	21,81	24,57
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	-	25,60
Carrot	23,68	25,17	25,47	33,22	51,45	53,12	37,45	27,32	24,14
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	32,69
Red beets	22,52	23,51	23,16	24,96	27,26	34,35	29,92	27,12	26,94
Peanuts without shell	63,80	67,65	79,79	87,75	-	-	92,64	95,38	101,15
Watermelons	-	-	-	-	-	-	12,79	11,78	9,74
Melons	-	-	-	-	-	-	28,09	16,92	15,62
Pumpkins	-	-	-	-	-	-	-	-	18,70
Courgettes	-	-	35,91	49,50	24,40	15,83	13,16	11,92	-
Strawberry	-	-	-	-	84,54	52,44	-	-	-
Cherry	-	-	-	-	64,53	53,52	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	45,88	45,15	43,33	-
Apricot	-	-	-	-	-	70,00	78,64	60,00	-
Peach	-	-	-	-	-	48,02	66,22	52,31	57,05
Plum	-	-	-	-	-	-	43,94	25,58	18,03
Pear	32,47	32,00	-	-	-	-	50,00	39,76	37,56
Apple	16,45	15,29	14,82	15,20	17,82	28,40	38,01	31,58	26,78
Wallnut without shell	208,43	203,87	200,42	202,52	254,24	276,38	285,33	295,56	284,92
Kiwi	48,01	50,67	50,13	-	-	-	-	-	-
Lemons	53,12	49,17	50,04	49,11	57,21	60,13	78,68	83,71	82,38
Oranges	37,94	44,63	45,88	-	53,21	54,06	70,75	76,40	77,98
Tangerines	57,73	63,19	64,31	-	-	-	-	-	-
Bananas	42,83	53,75	61,02	69,90	57,21	52,31	63,64	72,48	61,47
Olives	167,32	169,29	174,38	175,74	176,98	177,57	180,90	195,58	197,72
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	25,00	-
Grape	-	-	-	-	-	-	-	24,32	22,04
Cow yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yellow cheese, mixed	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sheep yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mixed cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sheep cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egg	-	-	-	-	-	-	4,32	5,40	6,02
Honey	-	-	-	-	-	-	186,61	187,95	191,59
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	10-1997	11-1997	12-1997	01-1998	02-1998	03-1998	04-1998	05-1998	06-1998
Rice	50,75	50,64	47,97	45,87	44,42	44,04	42,50	42,16	41,49
Red tomatoes	24,11	40,75	49,69	72,64	81,21	97,56	106,07	69,33	32,72
Green tomatoes	15,78	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	30,61	-	-	-	-	227,36	242,05	156,00	58,60
Red peppers	30,04	-	-	-	-	-	-	-	-
Paprika	31,10	-	-	-	-	-	-	-	-
Potatoes	18,25	18,58	17,96	17,35	17,71	17,77	20,45	23,56	18,33
Young potatoes	-	-	-	-	-	-	48,81	36,25	-
Eggplant	10,04	-	-	-	-	-	-	-	-
Bean	98,57	92,75	89,54	86,83	89,67	90,39	91,25	91,73	96,32
Peas	-	-	-	-	-	-	-	-	30,45
Onion	21,00	20,92	20,12	19,23	23,92	26,45	29,29	28,43	20,63
Young onion	-	-	-	-	-	6,62	5,26	5,21	-
Garlic	117,03	122,77	124,57	137,94	173,11	172,66	160,80	186,47	161,06
Young garlic	-	-	-	-	-	11,46	9,20	9,48	-
Cabbage	12,40	11,04	11,47	14,60	17,05	17,36	18,04	15,06	12,70
Spinach	32,07	35,00	41,15	44,51	42,61	22,54	17,91	21,91	-
Cucumber	29,23	64,78	88,11	136,48	120,43	73,53	60,98	30,67	16,00
Gherkin	29,35	-	-	-	-	-	-	-	-
Carrot	21,25	21,44	22,91	23,38	25,95	25,24	31,79	36,44	41,93
Cauliflower	20,64	20,45	21,60	-	-	-	-	-	-
Red beets	25,52	25,30	26,71	29,10	38,42	42,44	44,59	44,44	43,47
Peanuts without shell	98,49	100,00	103,15	102,22	101,53	101,50	100,89	100,00	101,93
Watermelons	9,63	-	-	-	-	-	-	-	-
Melons	19,63	-	-	-	-	-	-	-	-
Pumpkins	18,81	19,03	18,43	18,45	22,01	-	-	-	-
Courgettes	-	-	-	-	-	-	-	16,76	10,49
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	66,98	50,56
Cherry	-	-	-	-	-	-	-	51,59	43,85
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	36,54
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	58,10
Peach	-	-	-	-	-	-	-	-	39,04
Plum	24,17	-	-	-	-	-	-	-	-
Pear	38,07	40,09	41,03	47,50	50,20	-	-	-	-
Apple	22,89	20,38	18,92	16,00	17,04	16,88	17,95	17,88	22,25
Wallnut without shell	269,49	243,92	233,33	223,27	221,86	221,76	228,57	231,76	235,18
Kiwi	-	67,38	67,25	75,29	93,07	103,74	-	-	-
Lemons	79,82	72,00	60,77	53,32	50,88	48,62	48,93	48,75	56,93
Oranges	90,82	77,35	55,58	49,14	47,42	47,73	50,89	50,51	56,80
Tangerines	87,14	84,96	77,35	74,40	72,58	72,89	-	-	-
Bananas	61,26	56,92	51,88	58,49	64,03	61,50	67,64	70,00	71,67
Olives	197,54	200,50	197,67	196,20	193,79	195,40	191,25	187,12	189,46
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	22,41	24,19	29,17	-	-	-	-	-	-
Cow yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yellow cheese, mixed	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sheep yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mixed cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sheep cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Egg	6,28	6,21	6,05	5,95	6,03	5,98	6,11	5,85	5,11
Honey	190,90	192,41	192,38	189,62	188,60	192,22	193,04	190,58	194,04
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets

MKD/Kg									
Product	07-1998	08-1998	09-1998	10-1998	11-1998	12-1998	01-1999	02-1999	03-1999
Rice	42,41	43,24	44,71	43,22	43,77	42,97	42,87	43,17	42,93
Red tomatoes	18,10	12,35	16,55	24,66	52,84	51,72	66,93	78,85	77,24
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	21,81	14,81	15,83	15,61	-	-	-	-	196,90
Red peppers	-	-	18,15	14,05	-	-	-	-	-
Paprika	34,72	25,19	22,55	23,27	-	-	-	-	-
Potatoes	13,62	13,33	13,62	14,05	16,23	15,67	17,87	18,46	17,41
Young potatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	60,00
Eggplant	15,28	7,07	7,17	6,00	-	-	-	-	-
Bean	99,65	100,93	101,13	97,97	95,47	95,67	101,06	101,92	106,21
Peas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onion	17,76	14,81	14,62	15,68	16,23	15,12	17,49	16,63	15,40
Young onion	-	-	-	-	-	-	-	-	10,20
Garlic	109,12	95,93	101,32	101,19	103,40	104,67	100,85	110,38	108,97
Young garlic	-	-	-	-	-	-	-	-	14,07
Cabbage	10,40	10,92	13,77	12,36	11,17	12,00	15,57	14,13	14,36
Spinach	-	-	30,76	21,19	18,96	23,30	25,21	28,82	25,17
Cucumber	16,93	17,19	22,12	33,18	53,30	89,11	110,23	97,12	65,86
Gherkin	-	-	22,84	24,15	-	-	-	-	-
Carrot	33,02	25,65	22,92	18,98	19,53	26,67	34,15	34,04	34,14
Cauliflower	-	-	54,11	30,53	18,27	26,52	-	-	-
Red beets	35,54	30,10	28,94	25,42	23,30	24,58	23,94	25,67	24,40
Peanuts without shell	97,93	97,59	100,00	98,98	97,74	96,44	97,87	97,50	96,72
Watermelons	10,67	3,78	4,86	5,00	-	-	-	-	-
Melons	22,93	12,63	12,67	14,03	-	-	-	-	-
Pumpkins	-	-	18,90	16,20	18,17	17,76	-	-	-
Courgettes	9,03	9,43	-	-	-	-	-	-	-
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	39,81	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	35,33	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	28,36	26,85	30,81	-	-	-	-	-	-
Plum	23,56	17,68	16,17	22,47	-	-	-	-	-
Pear	30,09	26,76	28,23	29,74	31,98	34,56	43,15	41,46	-
Apple	20,70	23,08	21,89	20,34	20,38	20,25	22,98	23,46	23,79
Walnut without shell	240,57	250,37	260,75	261,36	256,60	265,17	280,64	281,35	285,69
Kiwi	-	-	-	-	79,80	76,95	72,55	79,42	75,26
Lemons	70,43	69,63	71,42	68,14	56,70	51,61	48,72	48,75	44,31
Oranges	60,30	56,67	88,15	93,77	84,42	64,15	53,40	54,04	50,60
Tangerines	-	-	-	102,50	86,25	77,37	73,30	74,33	73,65
Bananas	70,86	65,83	66,06	62,29	51,79	49,66	48,62	61,44	70,43
Olives	185,17	184,44	187,17	193,56	192,64	194,41	192,77	192,69	191,72
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	23,96	22,94	23,42	28,78	33,22	-	-	-
Cow yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yellow cheese, mixed	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sheep yellow cheese	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cow cheese	-	-	-	-	-	-	170,64	169,42	170,35
Mixed cheese	-	-	-	-	-	-	205,00	206,22	202,67
Sheep cheese	-	-	-	-	-	-	234,89	238,08	236,72
Egg	4,09	4,31	4,42	4,59	4,49	4,54	4,47	4,37	4,48
Honey	188,21	190,37	190,00	193,39	195,09	192,50	188,09	188,65	190,00

Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	04-1999	05-1999	06-1999	07-1999	08-1999	09-1999	10-1999	11-1999	12-1999
Rice	43,86	44,00	44,21	52,37	56,67	58,36	55,27	52,86	51,90
Red tomatoes	82,81	58,73	25,71	24,83	20,53	23,55	35,82	41,61	54,57
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	215,00	160,00	46,93	25,17	23,42	27,73	31,55	41,92	-
Red peppers	-	-	-	-	-	25,09	26,15	-	-
Paprika	-	-	-	37,93	31,25	31,48	35,61	40,71	-
Potatoes	18,16	17,87	15,56	15,93	16,42	17,56	17,55	16,88	17,81
Young potatoes	47,94	27,36	-	-	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	12,86	8,53	7,65	7,17	-	-
Bean	107,19	111,09	116,84	124,07	129,65	109,45	103,09	97,32	98,97
Peas	-	-	23,61	-	-	-	-	-	-
Onion	15,44	17,09	20,96	23,05	20,70	20,55	20,73	21,25	22,33
Young onion	6,86	7,71	-	-	-	-	-	-	-
Garlic	97,50	106,00	88,55	81,53	90,53	93,82	88,73	91,07	93,79
Young garlic	9,84	8,95	-	-	-	-	-	-	-
Cabbage	15,84	13,55	11,40	13,02	15,60	16,56	14,09	10,32	11,57
Spinach	21,84	24,90	-	-	-	34,77	28,33	26,88	31,32
Cucumber	49,74	23,80	16,84	19,24	22,54	23,21	32,31	56,76	88,95
Gherkin	-	-	-	-	-	21,44	32,09	-	-
Carrot	38,04	50,09	42,11	29,32	25,79	23,55	22,18	22,41	24,05
Cauliflower	-	-	-	-	-	24,43	28,87	25,77	35,93
Red beets	24,20	22,22	28,46	27,59	24,82	26,11	24,18	23,66	25,17
Peanuts without shell	95,26	96,55	97,19	96,78	94,21	95,27	96,73	97,14	94,14
Watermelons	-	-	-	8,93	7,29	8,04	9,13	-	-
Melons	-	-	-	19,49	16,32	14,73	17,23	-	-
Pumpkins	-	-	-	-	-	17,83	-	-	-
Courgettes	-	16,04	9,77	9,18	9,18	-	-	-	-
Strawberry	-	73,73	41,14	-	-	-	-	-	-
Cherry	-	52,29	37,69	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	32,59	28,28	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	45,31	21,70	-	-	-	-	-
Peach	-	-	28,60	21,19	24,30	27,80	-	-	-
Plum	-	-	-	21,73	19,46	17,55	21,15	-	-
Pear	-	-	-	28,73	30,27	31,67	35,18	41,16	43,60
Apple	24,65	28,43	30,81	27,44	25,78	24,82	24,18	24,82	25,95
Wallnut without shell	280,18	283,33	287,32	285,93	290,18	283,45	270,73	251,07	254,66
Kiwi	78,40	-	-	-	-	-	-	75,00	68,28
Lemons	44,65	46,18	59,12	68,73	72,89	75,00	67,09	53,66	52,07
Oranges	56,93	57,70	60,42	65,00	67,75	69,50	86,22	72,23	58,02
Tangerines	-	-	-	-	-	-	-	77,50	70,43
Bananas	74,12	63,82	60,96	61,21	62,11	64,18	61,00	58,75	60,60
Olives	194,91	194,18	191,93	195,08	194,56	191,82	192,91	193,93	195,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	29,26	26,20	28,64	37,35	44,03
Cow yellow cheese	-	-	-	-	-	-	224,76	229,79	234,08
Yellow cheese, mixed	-	-	-	-	-	-	285,35	285,73	267,92
Sheep yellow cheese	-	-	-	-	-	-	333,04	340,00	325,42
Cow cheese	169,82	171,09	169,45	171,86	171,40	172,36	172,18	172,14	173,28
Mixed cheese	199,19	202,42	198,78	202,20	202,22	207,57	203,51	205,38	205,61
Sheep cheese	234,29	232,91	237,64	231,53	225,09	228,73	230,91	229,11	230,34
Egg	5,02	4,47	4,45	4,46	4,34	4,49	4,60	4,64	5,05
Honey	195,18	189,82	189,27	188,62	186,14	188,36	184,00	184,11	184,74
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	01-2000	02-2000	03-2000	04-2000	05-2000	06-2000	07-2000	08-2000	09-2000
Rice	52,70	51,79	52,63	52,96	52,50	52,46	53,09	54,00	52,86
Red tomatoes	68,94	94,34	106,61	108,15	65,09	27,23	16,22	14,53	18,48
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	-	-	210,00	212,78	136,25	38,42	24,82	21,50	21,43
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	-	23,00
Paprika	-	-	-	-	-	-	39,88	32,08	30,00
Potatoes	18,80	20,91	20,61	22,41	29,12	19,21	16,55	16,00	18,13
Young potatoes	-	-	45,71	54,00	39,02	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	-	12,93	10,78	9,84
Bean	97,20	96,79	96,84	95,74	94,82	91,75	89,64	91,83	102,50
Peas	-	-	-	-	-	31,06	-	-	-
Onion	26,00	30,54	28,68	31,02	29,82	21,93	20,09	19,75	21,25
Young onion	-	-	9,41	6,91	5,95	-	-	-	-
Garlic	103,00	100,36	100,18	102,41	103,40	85,09	85,45	89,17	98,39
Young garlic	-	-	12,06	9,22	7,63	-	-	-	-
Cabbage	16,91	16,63	15,79	20,93	16,11	11,30	11,98	13,13	13,82
Spinach	46,88	49,70	30,09	19,44	23,37	-	-	-	39,14
Cucumber	127,23	125,18	72,98	60,56	25,95	16,05	17,27	23,08	25,80
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	-	26,47
Carrot	36,35	39,38	34,91	37,13	50,74	37,28	27,36	25,92	24,02
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	34,77
Red beets	-	-	26,27	28,37	37,00	36,48	29,53	26,72	26,48
Peanuts without shell	94,00	91,96	92,46	92,59	95,36	93,86	95,45	94,67	97,86
Watermelons	-	-	-	-	-	-	6,73	5,88	6,79
Melons	-	-	-	-	-	-	24,27	16,05	15,73
Pumpkins	-	-	-	-	-	-	-	-	19,03
Courgettes	-	-	-	-	14,93	10,72	10,47	10,86	-
Strawberry	-	-	-	-	70,73	55,32	-	-	-
Cherry	-	-	-	-	47,50	48,73	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	39,00	36,30	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	48,23	32,14	-	-
Peach	-	-	-	-	-	32,96	24,55	26,75	32,56
Plum	-	-	-	-	-	-	25,98	21,00	17,74
Pear	48,72	48,65	-	-	-	-	33,37	32,83	36,70
Apple	25,70	26,43	27,35	27,96	27,41	30,29	31,92	33,53	26,70
Wallnut without shell	249,00	244,64	238,25	242,41	255,18	257,02	269,62	273,33	286,25
Kiwi	70,41	69,64	68,86	68,61	-	-	-	-	-
Lemons	59,40	53,57	53,86	53,52	80,71	77,28	78,18	76,83	74,45
Oranges	54,40	51,70	49,74	53,33	55,21	58,13	58,26	65,20	72,94
Tangerines	67,60	69,29	68,06	-	-	-	-	-	-
Bananas	65,92	70,00	67,89	65,46	68,00	63,16	63,27	63,17	64,29
Olives	191,80	190,18	188,95	189,07	189,29	185,61	183,27	188,50	187,14
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	-	-	-	27,08	25,36
Cow yellow cheese	236,10	235,11	235,10	236,36	228,30	216,33	216,19	227,20	226,60
Yellow cheese, mixed	264,81	273,14	273,92	280,48	285,89	276,72	277,53	280,55	275,68
Sheep yellow cheese	333,64	326,33	311,00	319,63	332,19	312,33	324,83	332,65	329,23
Cow cheese	173,88	174,64	171,05	166,11	167,14	167,72	166,00	166,33	165,18
Mixed cheese	211,43	205,64	201,03	200,83	209,73	203,41	197,86	196,04	196,50
Sheep cheese	238,57	236,79	232,63	227,78	232,59	231,35	227,65	229,25	229,02
Egg	5,60	5,36	4,89	4,89	4,59	3,96	4,22	4,47	5,20
Honey	187,96	187,86	183,75	186,04	183,57	184,74	185,37	184,33	182,86
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	10-2000	11-2000	12-2000	01-2001	02-2001	03-2001	04-2001	05-2001	06-2001
Rice	53,86	54,64	52,86	53,00	53,27	52,67	57,55	60,86	61,48
Red tomatoes	21,84	31,34	48,82	60,55	77,12	84,48	82,55	71,55	39,35
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	23,51	37,79	108,91	205,71	215,63	228,05	225,29	136,38	53,70
Red peppers	18,93	19,60	-	-	-	-	-	-	-
Paprika	34,61	33,64	-	-	-	-	-	-	-
Potatoes	18,60	18,04	18,04	18,73	18,17	18,10	18,77	18,65	21,11
Young potatoes	-	-	-	-	-	50,00	47,14	32,59	-
Eggplant	9,39	-	-	-	-	-	-	-	-
Bean	102,46	102,68	100,36	102,36	101,83	102,41	105,85	110,52	111,48
Peas	-	-	-	-	-	-	-	-	28,04
Onion	22,02	21,70	21,79	21,36	19,42	19,22	20,28	24,05	26,48
Young onion	-	-	-	-	-	6,88	4,92	5,93	-
Garlic	97,54	107,86	110,18	113,45	111,35	107,59	111,35	121,84	112,41
Young garlic	-	-	-	-	-	10,54	8,94	8,47	-
Cabbage	13,46	11,13	12,82	12,76	11,67	11,40	13,64	13,43	20,29
Spinach	35,75	25,98	25,80	29,91	24,02	18,62	19,91	24,34	-
Cucumber	31,93	56,43	83,66	100,19	95,38	87,33	79,06	35,95	28,52
Gherkin	28,07	-	-	-	-	-	-	-	-
Carrot	22,63	21,61	21,88	24,55	24,13	25,00	29,34	41,21	36,11
Cauliflower	29,64	25,31	32,59	-	-	-	-	-	-
Red beets	25,79	25,36	24,29	26,00	25,67	24,57	26,32	27,64	35,20
Peanuts without shell	98,77	98,39	100,00	102,55	100,38	98,28	98,87	97,93	97,41
Watermelons	7,62	-	-	-	-	-	-	-	38,64
Melons	17,20	-	-	-	-	-	-	-	72,29
Pumpkins	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Courgettes	-	-	-	-	-	-	-	15,12	12,30
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	87,11	67,78
Cherry	-	-	-	-	-	-	-	63,40	64,00
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	45,83
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	55,22
Peach	-	-	-	-	-	-	-	-	43,80
Plum	24,50	-	-	-	-	-	-	-	-
Pear	37,63	40,18	45,00	52,16	58,78	-	-	-	-
Apple	25,70	24,11	22,95	20,91	20,10	18,90	20,28	26,36	36,32
Wallnut without shell	276,84	257,86	254,82	248,55	243,65	246,90	260,19	295,09	306,04
Kiwi	-	67,32	59,11	54,55	55,19	60,26	65,48	-	-
Lemons	70,00	62,23	56,43	56,45	52,79	54,21	57,40	56,47	64,81
Oranges	77,19	67,41	57,05	51,18	49,04	52,50	58,17	59,45	65,13
Tangerines	-	72,82	72,41	68,55	68,98	74,33	-	-	-
Bananas	57,89	55,80	63,13	61,18	61,63	72,28	84,42	72,50	68,15
Olives	187,72	184,64	183,21	186,91	185,00	187,59	186,54	185,86	185,37
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	27,63	29,64	34,49	-	-	-	-	-	-
Cow yellow cheese	228,96	224,17	225,65	224,04	225,45	225,92	226,28	221,40	218,67
Yellow cheese, mixed	276,94	272,05	277,36	274,55	266,29	265,65	271,18	272,37	280,41
Sheep yellow cheese	329,69	316,67	323,85	325,16	314,81	326,00	323,85	322,58	319,55
Cow cheese	168,42	163,39	159,27	162,18	164,62	162,41	164,90	161,72	161,02
Mixed cheese	202,67	193,04	188,81	193,68	193,16	192,09	194,39	195,24	191,95
Sheep cheese	229,25	225,88	222,50	221,15	221,04	222,16	219,17	219,66	216,85
Egg	5,25	5,18	5,33	5,33	5,00	4,76	5,29	5,00	4,57
Honey	183,51	184,00	184,82	186,73	185,96	186,38	185,96	185,96	180,00
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	07-2001	08-2001	09-2001	10-2001	11-2001	12-2001	01-2002	02-2002	03-2002
Rice	63,16	61,27	62,41	60,86	60,36	61,64	63,93	65,96	64,81
Red tomatoes	29,82	25,36	26,11	28,19	33,84	58,83	88,20	91,73	116,30
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	26,32	25,55	26,30	31,21	56,57	183,33	198,75	200,98	184,08
Red peppers	-	-	27,45	26,48	29,41	-	-	-	-
Paprika	46,57	37,50	31,60	36,00	43,82	-	-	-	-
Potatoes	18,51	18,00	18,52	18,31	18,23	19,35	21,25	20,29	19,44
Young potatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	65,00
Eggplant	14,20	9,56	8,76	9,26	-	-	-	-	-
Bean	120,53	128,36	129,81	124,83	122,86	127,45	138,57	144,04	140,19
Peas	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onion	24,39	22,82	20,93	20,88	19,91	20,55	24,55	22,50	22,69
Young onion	-	-	-	-	-	-	-	-	9,17
Garlic	99,12	102,55	99,07	103,28	106,07	115,64	120,18	116,73	118,70
Young garlic	-	-	-	-	-	-	-	-	14,59
Cabbage	23,47	20,56	16,30	14,74	11,63	14,28	23,27	25,77	33,24
Spinach	-	-	42,93	34,20	37,59	46,67	72,50	65,32	43,89
Cucumber	26,49	23,09	22,87	29,40	62,64	115,71	154,40	137,69	113,89
Gherkin	-	-	25,20	31,14	-	-	-	-	-
Carrot	30,61	29,27	24,72	24,14	25,45	38,70	65,88	50,20	49,44
Cauliflower	-	-	38,63	21,43	18,67	32,40	-	-	-
Red beets	29,65	28,73	27,59	24,83	25,00	28,27	31,80	30,96	29,91
Peanuts without shell	96,84	97,64	97,41	97,24	95,54	94,73	93,21	90,58	87,96
Watermelons	12,04	9,91	8,42	8,00	-	-	-	-	-
Melons	32,23	24,18	22,64	21,93	-	-	-	-	-
Pumpkins	-	-	20,29	-	-	-	-	-	-
Courgettes	12,19	11,65	-	-	-	-	-	-	-
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	43,26	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	46,67	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	39,04	37,09	42,34	-	-	-	-	-	-
Plum	40,30	30,09	28,65	36,67	-	-	-	-	-
Pear	48,20	41,96	44,24	48,57	55,94	68,05	70,65	93,46	-
Apple	41,41	33,49	28,06	26,38	25,71	26,57	31,34	32,02	30,28
Wallnut without shell	305,45	313,13	327,65	315,56	311,79	322,73	339,46	342,31	341,48
Kiwi	-	-	-	-	66,70	67,21	73,60	74,52	79,07
Lemons	68,16	73,00	72,31	57,07	49,11	52,09	58,66	50,48	50,28
Oranges	76,36	103,04	99,00	88,00	55,19	53,27	54,38	47,88	48,70
Tangerines	-	-	-	-	57,50	63,09	69,27	67,31	66,38
Bananas	80,18	72,09	67,41	67,93	65,89	69,06	72,14	68,94	74,17
Olives	186,32	187,82	187,59	187,59	188,21	188,73	188,93	190,38	189,26
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	30,00	27,13	27,76	30,09	36,94	-	-	-
Cow yellow cheese	223,91	215,74	219,56	231,41	232,17	230,67	234,69	237,50	229,77
Yellow cheese, mixed	277,38	273,87	277,67	281,62	269,17	284,24	282,58	290,00	277,14
Sheep yellow cheese	329,29	310,00	327,50	331,43	321,11	316,21	335,93	350,83	335,00
Cow cheese	161,58	161,27	160,74	166,29	166,79	166,00	166,34	165,58	164,91
Mixed cheese	193,26	193,00	196,67	197,27	197,80	193,33	197,11	200,00	197,89
Sheep cheese	219,12	219,44	218,89	221,90	220,91	219,44	223,39	220,19	222,26
Egg	4,63	4,96	4,93	5,00	5,23	5,69	6,05	6,19	6,11
Honey	182,11	183,09	184,44	183,62	185,18	184,91	183,45	185,38	187,22
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	04-2002	05-2002	06-2002	07-2002	08-2002	09-2002	10-2002	11-2002	12-2002
Rice	63,64	64,73	63,77	64,11	64,14	63,73	65,71	64,81	64,18
Red tomatoes	110,73	76,27	30,00	16,52	18,19	33,63	35,54	42,31	63,24
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	197,80	130,74	58,11	24,20	21,47	25,59	25,04	37,20	103,48
Red peppers	-	-	-	-	-	26,86	23,71	25,63	-
Paprika	-	-	-	42,31	35,69	35,31	34,31	43,08	-
Potatoes	20,82	20,10	19,34	16,43	16,29	17,16	16,48	16,48	17,00
Young potatoes	59,76	31,32	-	-	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	14,50	9,84	10,37	9,35	-	-
Bean	137,82	133,64	128,87	129,82	132,24	134,12	128,00	125,56	122,18
Peas	-	-	21,49	-	-	-	-	-	-
Onion	33,00	30,64	22,79	20,09	20,09	19,61	18,54	18,61	18,73
Young onion	7,04	6,83	-	-	-	-	-	-	-
Garlic	126,47	127,23	103,85	108,93	110,69	115,69	113,39	109,07	110,36
Young garlic	10,27	8,98	-	-	-	-	-	-	-
Cabbage	37,82	20,45	11,91	11,55	11,48	15,90	16,98	14,26	17,59
Spinach	20,18	18,33	-	-	-	35,00	28,84	26,57	29,15
Cucumber	71,91	25,09	15,19	15,27	23,36	30,59	36,34	60,83	78,73
Gherkin	-	-	-	-	-	34,67	40,36	-	-
Carrot	61,09	64,55	40,38	25,71	24,14	23,92	23,13	23,98	31,09
Cauliflower	-	-	-	-	-	41,45	30,55	30,40	37,94
Red beets	39,35	44,17	39,53	27,32	26,47	26,08	25,27	25,28	26,91
Peanuts without shell	88,55	88,73	90,00	86,52	85,78	86,86	85,36	85,83	88,00
Watermelons	-	122,38	45,19	7,79	4,14	4,02	5,00	-	-
Melons	-	123,75	76,91	23,93	12,41	12,13	14,53	-	-
Pumpkins	-	-	-	-	-	17,64	-	-	-
Courgettes	-	16,57	11,13	10,44	11,61	-	-	-	-
Strawberry	-	86,51	71,25	-	-	-	-	-	-
Cherry	-	87,30	80,00	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	54,69	44,74	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	68,33	45,49	-	-	-	-	-
Peach	-	-	52,70	38,48	35,58	50,23	-	-	-
Plum	-	-	-	37,10	25,61	24,40	36,82	-	-
Pear	-	-	-	53,78	49,06	53,91	56,96	53,52	71,88
Apple	33,47	38,30	70,64	60,61	42,82	31,37	27,32	26,30	28,55
Wallnut without shell	352,36	351,85	354,31	369,82	377,27	377,08	364,55	363,33	357,09
Kiwi	83,45	-	-	-	-	-	-	75,83	68,18
Lemons	49,18	59,45	71,98	69,20	66,64	66,37	60,80	54,81	54,00
Oranges	51,27	54,79	61,32	65,57	81,28	82,78	77,11	61,44	53,00
Tangerines	-	-	-	-	-	-	-	64,71	58,64
Bananas	77,00	74,72	69,04	63,13	65,95	65,59	60,63	58,70	62,18
Olives	193,82	194,55	190,75	187,14	190,34	191,76	192,86	191,32	189,45
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	46,49	33,82	32,32	36,78	52,24
Cow yellow cheese	234,78	231,70	230,49	228,89	223,83	231,90	224,17	229,89	232,39
Yellow cheese, mixed	288,57	281,71	288,28	288,67	287,00	291,33	297,59	298,89	296,97
Sheep yellow cheese	352,86	342,67	353,33	351,67	344,67	353,93	342,73	333,75	347,14
Cow cheese	168,36	168,30	165,94	163,93	161,90	165,20	165,80	170,85	172,00
Mixed cheese	203,33	205,64	205,12	202,50	195,87	195,95	197,67	204,71	205,14
Sheep cheese	225,37	225,38	225,96	222,91	221,75	223,33	222,86	223,89	225,82
Egg	6,05	6,25	5,60	5,13	5,28	5,71	5,80	5,81	5,82
Honey	190,73	192,22	192,26	191,43	191,38	193,73	195,36	197,96	197,27
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on green markets									
MKD/Kg									
Product	01-2003	02-2003	03-2003	04-2003	05-2003	06-2003	07-2003	08-2003	09-2003
Rice	66,00	66,86	70,18	71,43	71,90	71,15	71,00	70,55	70,35
Red tomatoes	79,63	90,39	90,91	89,38	81,38	46,73	27,08	20,55	21,32
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	146,36	168,26	183,04	209,58	136,03	53,46	24,33	20,00	23,42
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	-	21,67
Paprika	-	-	-	-	-	-	-	31,27	31,70
Potatoes	17,22	18,24	17,27	18,84	24,66	29,04	17,00	17,73	18,86
Young potatoes	-	-	58,33	57,04	47,76	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	-	-	10,44	10,42
Bean	123,89	121,57	115,64	114,82	112,59	108,27	100,67	97,27	104,91
Peas	-	-	-	-	-	34,39	35,19	-	-
Onion	20,74	20,39	20,91	22,77	27,24	25,29	22,50	23,09	25,35
Young onion	-	-	10,83	8,57	7,64	-	-	-	-
Garlic	113,15	111,96	106,82	100,00	102,64	92,35	99,83	98,91	105,79
Young garlic	-	-	13,54	10,43	9,10	-	-	-	-
Cabbage	19,09	26,27	34,09	40,89	22,86	16,33	14,45	13,82	14,82
Spinach	33,73	39,20	42,64	33,93	26,35	-	-	-	41,17
Cucumber	95,00	108,63	93,18	80,00	31,03	17,12	15,83	17,00	21,58
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	-	28,82
Carrot	38,98	46,86	52,36	48,21	56,72	50,19	38,75	30,55	26,75
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	42,33
Red beets	27,78	30,88	34,64	38,57	42,92	46,12	35,74	30,10	28,33
Peanuts without shell	88,70	87,25	87,09	87,14	86,90	87,69	88,00	86,00	88,95
Watermelons	-	-	-	-	160,00	52,66	6,57	5,22	8,31
Melons	-	-	-	-	167,50	77,63	19,87	14,31	15,51
Pumpkins	-	-	-	-	-	-	-	-	16,02
Courgettes	-	-	-	-	24,23	14,54	10,10	9,65	-
Strawberry	-	-	-	-	94,90	58,82	74,44	-	-
Cherry	-	-	-	-	81,30	56,98	62,63	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	50,36	48,67	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	75,86	55,42	-	-
Peach	-	-	-	-	-	47,50	36,40	36,57	42,98
Plum	-	-	-	-	-	-	-	27,31	22,87
Pear	68,00	92,92	-	-	-	-	-	39,55	39,82
Apple	26,76	26,08	25,00	27,14	32,46	57,50	50,71	44,55	32,50
Walnut without shell	345,19	331,57	323,45	312,50	315,00	310,77	310,00	308,73	311,23
Kiwi	71,67	72,75	73,82	74,46	-	-	-	-	-
Lemons	53,15	49,90	48,55	52,41	62,67	67,50	66,83	65,64	64,04
Oranges	49,91	48,24	47,45	50,98	53,27	60,37	66,63	76,84	76,30
Tangerines	57,32	59,18	57,34	-	-	-	-	-	-
Bananas	63,61	64,02	61,73	64,46	56,81	51,73	50,58	49,18	46,49
Olives	192,59	190,98	193,09	193,04	193,45	194,23	192,17	193,09	190,53
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	-	-	-	30,00	29,29
Cow yellow cheese	227,83	232,25	230,95	235,54	230,91	237,44	233,75	230,24	231,96
Yellow cheese, mixed	284,86	283,44	286,67	290,00	279,17	285,15	290,98	292,78	288,42
Sheep yellow cheese	334,32	349,03	346,25	347,88	340,94	347,86	342,06	345,33	347,10
Cow cheese	167,92	166,30	167,36	167,86	165,43	165,10	166,61	163,36	166,23
Mixed cheese	203,61	203,24	205,68	203,14	204,86	201,39	200,00	198,75	200,98
Sheep cheese	225,38	225,31	223,21	220,18	219,14	219,23	219,67	215,74	218,60
Egg	5,65	5,12	4,62	5,09	4,84	4,31	4,15	4,24	4,35
Honey	195,37	195,29	195,64	197,14	198,42	197,69	197,33	198,00	196,14
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Table: Prices on green markets			
MKD/Kg			
Product	10-2003	11-2003	12-2003
Rice	66,79	62,12	61,27
Red tomatoes	19,29	26,35	38,49
Green tomatoes	-	-	-
Green peppers	24,55	30,49	97,65
Red peppers	19,02	21,36	-
Paprika	33,62	37,17	-
Potatoes	19,29	21,35	24,55
Young potatoes	-	-	-
Eggplant	9,59	-	-
Bean	98,93	100,58	101,64
Peas	-	-	-
Onion	27,77	30,77	32,91
Young onion	-	-	-
Garlic	103,39	101,54	103,64
Young garlic	-	-	-
Cabbage	11,57	9,52	9,36
Spinach	35,00	28,85	28,24
Cucumber	28,48	70,60	103,73
Gherkin	24,20	-	-
Carrot	24,55	25,48	27,55
Cauliflower	23,84	20,02	21,79
Red beets	26,88	25,67	25,73
Peanuts without shell	87,50	88,08	87,55
Watermelons	8,89	-	-
Melons	14,28	-	-
Pumpkins	-	-	-
Courgettes	-	-	-
Strawberry	-	-	-
Cherry	-	-	-
Sourcherry	-	-	-
Apricot	-	-	-
Peach	-	-	-
Plum	30,94	-	-
Pear	39,81	48,82	54,06
Apple	25,63	26,15	27,00
Walnut without shell	313,93	302,88	288,00
Kiwi	-	81,90	68,73
Lemons	60,89	57,02	53,55
Oranges	74,15	63,08	50,18
Tangerines	-	61,57	56,18
Bananas	44,38	40,48	41,91
Olives	188,57	189,23	188,00
Grapes for wine	-	-	-
Grape	28,93	31,06	39,56
Cow yellow cheese	233,40	233,26	238,51
Yellow cheese, mixed	281,47	283,45	289,12
Sheep yellow cheese	332,90	333,08	358,79
Cow cheese	166,70	165,00	166,48
Mixed cheese	196,89	193,87	192,64
Sheep cheese	217,50	215,96	220,73
Egg	4,52	4,69	4,78
Honey	196,25	197,84	196,73
Data source: State Statistical Office of R M			

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets

MKD/Kg									
Product	08-1997	09-1997	10-1997	11-1997	12-1997	01-1998	02-1998	03-1998	04-1998
Rice	37,22	38,33	40,00	36,88	35,00	40,00	33,25	33,44	35,00
Red tomatoes	14,22	13,78	20,44	30,00	39,44	51,43	59,38	81,11	80,00
Green tomatoes	-	12,67	15,67	-	-	-	-	-	-
Green peppers	17,67	18,11	22,22	-	-	-	-	153,57	171,25
Red peppers	-	22,44	23,89	-	-	-	-	-	-
Paprika	19,56	-	17,71	-	-	-	-	-	-
Potatoes	12,67	11,67	11,67	12,00	11,67	11,43	10,88	13,22	18,75
Young potatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	44,50
Eggplant	4,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Bean	77,22	78,89	76,11	71,25	71,67	80,00	78,75	78,33	83,75
Onion	12,56	12,67	14,56	14,00	14,89	15,29	24,13	23,00	21,75
Young onion	-	-	-	-	-	-	-	5,67	4,25
Garlic	84,44	80,00	72,22	95,00	107,78	82,86	155,00	152,22	107,50
Young garlic	-	-	-	-	-	-	-	15,56	11,50
Cabbage	5,78	4,89	5,44	6,75	7,56	7,57	9,50	9,33	8,50
Spinach	-	-	-	-	-	-	-	9,89	8,50
Cucumber	15,22	15,11	20,33	53,13	67,22	105,71	88,29	48,00	57,50
Gherkin	-	17,25	23,78	-	-	-	-	-	-
Carrot	11,89	11,00	13,44	12,75	14,00	15,14	20,38	18,67	18,50
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Red beets	15,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	75,00	77,22	77,22	85,00	87,22	75,00	79,38	75,56	77,50
Watermelons	8,89	6,67	11,20	-	-	-	-	-	-
Melons	11,78	11,33	10,80	-	-	-	-	-	-
Courgettes	6,80	-	-	-	-	-	-	-	-
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	37,22	45,00	-	-	-	-	-	-	-
Plum	15,33	10,38	-	-	-	-	-	-	-
Pear	22,13	19,33	25,63	26,25	29,00	26,43	31,88	-	-
Apple	12,80	16,22	15,33	14,75	14,56	13,57	13,25	15,00	17,75
Walnut without shell	252,22	252,86	241,11	211,25	196,67	205,71	198,75	200,00	200,00
Kiwi	-	-	-	55,63	60,56	55,71	81,25	91,11	-
Lemons	58,89	61,67	59,44	53,75	48,89	40,00	35,13	34,00	33,00
Oranges	53,89	58,75	70,00	55,63	44,44	39,00	37,13	38,11	38,00
Tangerines	-	-	72,14	66,25	60,00	60,00	58,00	64,00	-
Bananas	63,33	53,33	56,11	48,75	42,78	42,14	51,88	59,11	62,50
Olives	155,56	155,56	160,00	158,75	158,89	154,29	142,88	145,00	150,00
Grapes for wine	-	-	12,00	12,33	-	-	-	-	-
Grape	15,44	14,56	-	-	-	-	-	-	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	05-1998	06-1998	07-1998	08-1998	09-1998	10-1998	11-1998	12-1998	01-1999
Rice	34,50	34,20	34,00	36,75	37,25	35,00	36,50	39,20	35,50
Red tomatoes	56,25	25,29	9,38	7,00	12,57	19,63	43,75	44,00	61,25
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	147,50	42,29	12,38	7,50	7,75	8,25	-	-	-
Red peppers	-	-	-	-	12,63	9,25	-	-	-
Paprika	-	-	22,75	13,20	12,40	10,25	-	-	-
Potatoes	19,75	11,43	9,25	9,13	10,38	10,38	10,50	9,60	12,25
Young potatoes	29,50	-	-	-	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	4,33	3,75	3,75	3,13	-	-	-
Bean	78,75	76,43	79,00	87,50	88,75	93,75	91,00	81,00	85,00
Onion	20,75	11,00	8,71	9,56	9,63	9,88	9,67	10,00	10,00
Young onion	3,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Garlic	103,33	98,00	97,50	87,50	85,83	85,00	90,00	87,00	81,25
Young garlic	7,50	-	-	-	-	-	-	-	-
Cabbage	8,00	5,14	4,33	3,14	6,17	6,00	5,00	5,00	5,75
Spinach	11,00	-	-	-	-	10,00	-	-	-
Cucumber	21,25	9,17	8,67	11,67	11,17	12,25	26,67	70,60	107,50
Gherkin	-	-	-	-	21,43	21,86	-	-	-
Carrot	19,00	32,00	20,25	13,50	14,29	12,00	14,33	12,00	26,75
Cauliflower	-	-	-	-	67,50	18,71	-	-	-
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	86,25	84,00	80,00	83,75	80,00	81,25	76,25	76,60	73,75
Watermelons	-	-	6,63	2,56	3,50	5,00	-	-	-
Melons	-	-	21,14	7,80	9,00	6,00	-	-	-
Courgettes	-	5,00	4,75	5,00	-	-	-	-	-
Strawberry	55,00	35,00	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	31,00	20,25	20,50	20,00	-	-	-	-
Plum	-	-	21,00	14,67	-	-	-	-	-
Pear	-	-	31,25	21,50	17,75	18,50	23,75	26,60	25,00
Apple	19,50	15,50	-	18,00	14,75	14,50	13,75	19,20	22,25
Walnut without shell	217,50	214,00	207,50	215,00	212,50	215,00	210,00	211,00	253,33
Kiwi	-	-	-	-	-	-	66,25	59,00	68,75
Lemons	33,75	35,00	36,75	48,75	57,50	56,25	38,25	44,60	38,75
Oranges	37,25	35,40	35,67	45,00	56,67	60,00	55,00	49,40	44,50
Tangerines	-	-	-	-	-	60,00	65,00	60,00	61,75
Bananas	60,00	60,00	53,75	50,00	50,50	48,25	38,75	41,00	38,00
Olives	150,00	150,00	150,00	150,00	147,50	147,50	150,00	180,00	172,50
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	16,00	17,00	15,75	18,25	21,60	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	02-1999	03-1999	04-1999	05-1999	06-1999	07-1999	08-1999	09-1999	10-1999
Rice	36,75	37,40	38,00	37,75	38,00	42,50	46,20	46,00	45,00
Red tomatoes	67,50	62,60	74,50	44,60	20,78	20,63	15,50	20,50	27,75
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	-	140,00	180,00	123,00	37,44	16,38	16,30	19,67	21,50
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	19,00	20,88
Paprika	-	-	-	-	-	37,50	27,00	21,33	-
Potatoes	11,75	12,20	12,50	12,80	10,38	9,38	10,50	11,75	12,75
Young potatoes	-	-	49,33	22,25	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	6,00	3,40	4,88	5,38
Bean	92,50	102,00	102,50	107,50	89,75	116,00	126,00	105,00	105,00
Onion	11,00	9,40	17,00	11,00	16,75	18,63	14,80	13,75	15,71
Young onion	-	5,60	4,00	3,33	-	-	-	-	-
Garlic	90,00	93,00	95,00	90,00	91,67	51,75	60,00	90,00	88,00
Young garlic	-	8,40	6,00	4,25	-	-	-	-	-
Cabbage	6,50	9,20	11,50	7,00	7,25	5,57	13,17	10,83	10,25
Spinach	-	12,00	10,50	10,80	-	-	-	10,00	-
Cucumber	86,25	54,60	42,00	18,75	9,38	15,00	16,50	13,38	24,50
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	17,63	23,63
Carrot	19,00	30,60	22,50	23,75	23,50	20,50	17,60	17,33	21,75
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	11,67	19,57
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	70,75	72,00	80,00	72,50	70,83	80,00	73,00	80,00	84,00
Watermelons	-	-	-	-	-	5,38	4,90	5,25	-
Melons	-	-	-	-	-	12,50	9,80	10,00	16,67
Courgettes	-	-	-	15,00	3,38	4,40	4,50	-	-
Strawberry	-	-	-	67,50	31,00	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	-	-	-	28,71	14,60	20,20	22,50	-
Plum	-	-	-	-	-	14,00	13,40	-	-
Pear	25,00	-	-	-	-	21,50	18,40	23,25	27,50
Apple	24,75	25,00	22,25	26,00	30,00	40,00	31,75	22,50	27,25
Walnut without shell	242,50	234,00	227,50	230,00	218,00	227,50	240,00	222,50	225,00
Kiwi	68,75	62,40	62,50	-	-	-	-	-	-
Lemons	32,25	28,80	33,25	33,25	40,80	45,50	59,60	54,75	56,25
Oranges	40,75	42,20	46,25	43,75	45,20	47,25	55,00	57,00	55,00
Tangerines	66,25	59,00	-	-	-	-	-	-	-
Bananas	57,50	61,60	61,25	53,75	48,00	46,75	48,00	51,25	51,25
Olives	195,00	176,00	170,00	165,00	158,00	157,50	158,00	170,00	180,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	-	-	22,80	21,50	22,00
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	11-1999	12-1999	01-2000	02-2000	03-2000	04-2000	05-2000	06-2000	07-2000
Rice	43,60	37,50	39,50	44,00	44,50	48,25	41,00	37,25	40,00
Red tomatoes	37,60	52,50	63,25	95,60	100,00	100,00	58,60	21,63	11,33
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	46,40	-	-	-	145,00	130,00	132,00	31,50	16,89
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paprika	-	-	-	-	-	-	-	-	30,25
Potatoes	14,20	14,50	16,25	20,40	22,00	19,75	19,20	13,38	9,89
Young potatoes	-	-	-	-	52,50	49,00	34,40	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	-	-	-	10,50
Bean	92,00	76,25	79,50	88,00	82,50	87,50	74,00	82,50	87,50
Onion	16,00	15,75	20,75	23,80	23,00	23,00	22,40	12,75	12,67
Young onion	-	-	-	-	5,00	4,50	3,80	-	-
Garlic	82,00	62,50	67,50	92,00	107,50	75,00	48,00	47,86	71,67
Young garlic	-	-	-	-	6,50	6,50	5,40	-	-
Cabbage	7,60	8,00	10,25	12,60	9,75	22,00	16,00	5,94	4,89
Spinach	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cucumber	63,40	80,00	129,50	114,00	68,25	64,50	26,60	9,50	17,22
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Carrot	19,20	18,25	27,50	27,00	29,75	24,00	31,20	28,00	19,75
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	76,00	76,25	77,50	81,00	90,00	87,50	90,00	87,50	92,50
Watermelons	-	-	-	-	-	-	-	-	4,22
Melons	-	-	-	-	-	-	-	-	21,75
Courgettes	-	-	-	-	-	-	15,80	5,33	8,00
Strawberry	-	-	-	-	-	-	52,60	40,00	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	-	-	-	-	-	-	21,50	16,50
Plum	-	-	-	-	-	-	-	-	23,00
Pear	33,40	36,75	36,50	47,00	-	-	-	-	28,75
Apple	25,80	27,00	27,00	27,60	26,25	21,50	22,60	20,25	16,67
Walnut without shell	222,00	217,50	220,00	222,00	240,00	235,00	250,00	247,50	272,50
Kiwi	59,00	55,25	62,00	59,20	57,25	56,75	-	-	-
Lemons	38,40	37,50	54,75	41,40	42,00	45,50	56,60	58,75	57,75
Oranges	57,60	42,50	45,25	43,60	39,75	45,00	43,40	52,50	50,50
Tangerines	59,60	61,00	59,75	56,20	56,50	-	-	-	-
Bananas	50,00	53,75	59,50	59,00	61,25	53,75	54,00	56,25	55,50
Olives	158,00	165,00	190,00	188,00	165,00	175,00	176,00	180,00	180,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	30,60	28,25	-	-	-	-	-	-	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	08-2000	09-2000	10-2000	11-2000	12-2000	01-2001	02-2001	03-2001	04-2001
Rice	42,60	42,25	45,60	44,00	38,50	42,20	41,50	43,75	44,75
Red tomatoes	9,22	16,00	17,40	35,00	52,50	60,40	85,00	80,00	73,50
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	12,67	16,13	16,50	37,00	147,50	150,00	185,00	172,50	220,00
Red peppers	-	17,25	14,60	15,00	-	-	-	-	-
Paprika	21,40	20,00	33,17	31,50	-	-	-	-	-
Potatoes	12,00	13,38	13,90	15,00	15,00	17,20	18,25	15,75	12,75
Young potatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	54,33
Eggplant	6,33	5,13	4,50	-	-	-	-	-	-
Bean	86,00	87,50	88,00	92,50	87,50	94,00	92,50	97,50	92,50
Onion	13,33	18,13	21,30	17,50	18,00	16,20	18,00	15,75	16,50
Young onion	-	-	-	-	-	-	-	4,00	2,50
Garlic	85,00	75,00	87,00	97,50	85,00	104,00	107,50	105,00	97,50
Young garlic	-	-	-	-	-	-	-	7,25	6,75
Cabbage	6,56	5,75	8,70	7,75	5,00	7,80	8,00	7,25	9,50
Spinach	-	31,00	-	-	-	-	-	-	-
Cucumber	26,11	22,38	27,80	59,00	85,00	93,60	84,50	77,50	74,50
Gherkin	-	22,14	21,20	-	-	-	-	-	-
Carrot	15,40	18,50	18,00	16,50	18,00	17,00	16,25	23,75	21,00
Cauliflower	-	27,00	18,56	-	-	-	-	-	-
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	88,00	85,00	86,00	85,00	87,50	94,00	92,50	90,00	90,00
Watermelons	4,38	8,67	-	-	-	-	-	-	-
Melons	11,80	15,33	-	-	-	-	-	-	-
Courgettes	7,80	-	-	-	-	-	-	-	-
Strawberry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	25,40	30,50	-	-	-	-	-	-	-
Plum	16,60	-	-	-	-	-	-	-	-
Pear	32,20	27,75	31,80	43,00	39,50	55,60	59,25	-	-
Apple	32,40	19,00	17,90	19,00	18,00	19,00	19,25	17,50	17,00
Walnut without shell	268,00	265,00	250,00	237,50	235,00	254,00	232,50	230,00	227,50
Kiwi	-	-	-	53,25	47,00	42,00	47,50	53,25	55,00
Lemons	56,60	58,75	56,83	51,25	45,50	47,80	45,50	47,00	44,00
Oranges	49,60	56,75	59,20	58,50	46,25	43,80	45,00	45,50	47,00
Tangerines	-	-	-	64,50	63,50	68,00	63,25	67,50	-
Bananas	50,00	61,25	58,00	52,50	68,75	56,00	60,50	68,25	76,25
Olives	180,00	185,00	172,00	160,00	160,00	160,00	160,00	175,00	175,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	23,50	20,00	22,40	27,25	25,75	-	-	-	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	05-2001	06-2001	07-2001	08-2001	09-2001	10-2001	11-2001	12-2001	01-2002
Rice	45,60	48,75	49,20	49,25	53,25	49,80	56,25	49,50	50,50
Red tomatoes	66,80	35,13	20,20	16,25	21,63	24,20	36,50	66,00	92,50
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	123,00	47,50	15,90	15,63	17,50	35,50	61,00	130,00	95,00
Red peppers	-	-	-	-	20,88	19,00	24,50	-	-
Paprika	-	-	29,57	27,25	29,50	31,60	69,50	-	-
Potatoes	17,75	16,38	12,20	11,88	12,13	13,50	14,50	15,25	21,00
Young potatoes	28,40	-	-	-	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	7,90	4,25	5,88	5,30	-	-	-
Bean	98,00	107,50	110,00	132,50	130,00	112,00	107,50	117,50	135,00
Onion	22,20	18,50	16,40	16,13	13,38	14,20	16,75	18,00	22,50
Young onion	4,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Garlic	110,00	105,00	107,00	118,75	96,67	94,00	107,50	122,50	127,50
Young garlic	6,60	-	-	-	-	-	-	-	-
Cabbage	10,00	14,88	19,10	15,25	9,75	7,30	7,75	13,50	20,75
Spinach	-	-	-	-	32,50	-	-	-	-
Cucumber	36,40	21,38	19,20	16,38	14,88	23,78	70,50	94,33	130,00
Gherkin	-	-	-	-	17,29	22,33	-	-	-
Carrot	25,80	31,00	20,60	13,00	13,17	17,40	20,25	34,75	76,50
Cauliflower	-	-	-	-	23,50	15,00	-	-	-
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	94,00	102,50	100,00	95,00	95,00	94,00	87,50	92,50	92,50
Watermelons	-	18,75	7,50	6,38	6,67	7,67	-	-	-
Melons	-	52,67	30,00	17,00	18,25	21,67	-	-	-
Courgettes	8,50	4,50	8,33	6,50	-	-	-	-	-
Strawberry	86,60	52,00	-	-	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	38,00	27,25	33,00	40,75	-	-	-	-
Plum	-	-	30,20	21,33	-	-	-	-	-
Pear	-	-	52,60	44,75	35,25	39,40	70,50	69,50	57,00
Apple	35,20	70,00	24,00	43,75	26,75	19,40	24,75	22,50	30,75
Walnut without shell	252,00	255,00	258,00	262,50	262,50	288,00	287,50	317,50	372,50
Kiwi	-	-	-	-	-	-	59,50	64,75	80,00
Lemons	43,60	53,25	57,80	61,75	60,25	49,00	40,00	41,00	52,50
Oranges	51,00	68,75	59,50	95,00	92,00	86,80	58,75	41,00	45,50
Tangerines	-	-	-	-	-	-	45,25	44,00	60,75
Bananas	62,00	61,00	65,60	61,25	56,00	61,00	56,25	57,50	57,50
Olives	160,00	160,00	164,00	185,00	180,00	176,00	180,00	180,00	180,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	23,71	19,83	23,17	31,00	38,33	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	02-2002	03-2002	04-2002	05-2002	06-2002	07-2002	08-2002	09-2002	10-2002
Rice	55,75	52,75	49,00	50,00	46,25	52,00	50,00	48,33	45,00
Red tomatoes	90,00	117,50	97,50	50,00	20,88	6,80	10,00	24,33	23,78
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	150,00	147,50	132,50	80,00	43,13	12,50	13,63	12,86	15,75
Red peppers	-	-	-	-	-	-	-	21,33	18,75
Paprika	-	-	-	-	-	21,67	25,00	21,00	18,00
Potatoes	20,50	16,50	13,50	7,00	10,38	6,80	8,00	8,33	9,11
Young potatoes	-	-	62,50	15,00	-	-	-	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	7,80	4,67	5,11	5,14
Bean	145,00	132,50	127,50	113,33	97,50	109,29	121,00	100,00	102,86
Onion	22,00	22,25	26,75	13,00	12,63	7,90	8,38	8,56	9,00
Young onion	-	6,50	5,25	3,00	-	-	-	-	-
Garlic	128,75	120,00	130,00	48,33	51,67	53,75	73,33	73,75	62,50
Young garlic	-	11,00	7,75	3,33	-	-	-	-	-
Cabbage	23,75	25,75	30,75	6,33	2,88	4,60	6,50	6,33	11,33
Spinach	-	-	-	-	-	-	-	25,00	-
Cucumber	107,50	105,00	55,00	9,33	7,63	8,89	15,50	22,78	27,00
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	26,67	28,11
Carrot	45,00	30,75	46,75	38,33	19,50	15,67	16,60	13,00	19,00
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	10,00	23,78
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	87,50	87,50	82,50	86,67	82,50	77,14	86,00	87,50	84,00
Watermelons	-	-	-	-	14,00	4,30	1,53	1,40	2,00
Melons	-	-	-	-	40,00	14,89	8,29	5,75	17,00
Courgettes	-	-	-	4,67	3,50	4,00	5,25	-	-
Strawberry	-	-	-	41,67	46,67	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	-	-	-	34,17	23,63	37,00	45,00	-
Plum	-	-	-	-	-	30,00	21,60	-	-
Pear	66,25	-	-	-	-	-	36,67	40,00	62,50
Apple	29,00	30,00	22,50	38,33	27,50	-	31,67	19,00	15,86
Walnut without shell	285,00	295,00	310,00	243,33	237,50	204,00	230,00	179,00	255,00
Kiwi	73,75	72,50	80,00	-	-	-	-	-	-
Lemons	39,75	40,00	40,75	36,67	32,50	45,71	48,00	43,75	42,00
Oranges	39,50	43,75	45,00	35,00	30,00	-	58,75	60,00	65,00
Tangerines	55,00	50,00	-	-	-	-	-	-	-
Bananas	51,25	58,75	65,00	55,00	51,25	50,71	52,00	49,00	49,00
Olives	180,00	180,00	180,00	116,67	137,50	148,00	150,00	150,00	154,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	-	-	-	-	-	-	40,00	26,00	26,60
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Поглавје 07 Земјоделство

Table: Prices on wholesale markets									
MKD/Kg									
Product	11-2002	12-2002	01-2003	02-2003	03-2003	04-2003	05-2003	06-2003	07-2003
Rice	43,75	48,75	43,33	46,25	65,00	73,75	71,67	77,50	75,00
Red tomatoes	22,50	42,50	48,33	65,00	66,25	83,75	71,67	33,67	22,78
Green tomatoes	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Green peppers	21,25	72,50	150,00	160,00	175,00	140,00	106,67	44,00	14,89
Red peppers	25,00	-	-	-	-	-	-	-	-
Paprika	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Potatoes	9,25	13,00	8,67	14,00	13,75	15,75	20,00	19,11	10,33
Young potatoes	-	-	-	-	-	40,00	46,67	-	-
Eggplant	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bean	92,50	95,00	100,00	97,50	97,50	105,00	106,67	107,50	110,00
Onion	9,00	14,25	9,67	9,75	14,00	18,75	20,00	18,88	19,78
Young onion	-	-	-	-	111,33	4,50	3,67	-	-
Garlic	80,00	82,50	76,67	82,50	70,00	85,00	76,67	68,00	55,00
Young garlic	-	-	-	-	121,67	7,50	7,67	-	-
Cabbage	9,00	9,25	11,67	13,75	24,50	35,00	18,33	8,78	13,83
Spinach	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cucumber	31,25	42,50	46,67	82,50	68,75	66,25	20,00	11,56	12,00
Gherkin	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Carrot	16,50	13,75	12,67	31,25	40,00	55,00	46,67	38,75	21,67
Cauliflower	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Red beets	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	82,50	87,50	66,67	68,75	75,00	80,00	80,00	80,00	80,00
Watermelons	-	-	-	-	-	-	-	12,75	3,33
Melons	-	-	-	-	-	-	-	35,00	14,78
Courgettes	-	-	-	-	-	-	19,33	10,40	7,00
Strawberry	-	-	-	-	-	-	36,67	35,00	-
Sourcherry	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peach	-	-	-	-	-	-	-	33,33	30,00
Plum	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pear	26,25	73,33	46,67	50,00	-	-	-	-	-
Apple	17,75	15,00	18,33	13,25	20,00	22,50	18,33	60,00	66,00
Walnut without shell	237,50	272,50	246,67	250,00	297,50	285,00	256,67	260,00	250,00
Kiwi	55,00	55,00	46,67	65,00	61,25	66,25	-	-	-
Lemons	42,50	41,25	31,67	35,00	32,50	40,00	50,00	52,50	55,00
Oranges	47,50	42,50	31,67	39,50	39,50	42,50	25,00	40,00	45,00
Tangerines	47,50	41,25	40,00	42,50	43,33	-	-	-	-
Bananas	41,25	48,75	48,33	48,75	48,75	52,50	43,33	45,00	38,00
Olives	152,50	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00	157,50	154,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grape	19,50	25,00	-	-	-	-	-	-	-
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia									

Table: Prices on wholesale markets					
MKD/Kg					
Product	08-2003	09-2003	10-2003	11-2003	12-2003
Rice	65,00	56,00	63,33	56,25	51,25
Red tomatoes	13,00	14,67	12,57	21,25	40,00
Green tomatoes	-	-	-	-	-
Green peppers	10,13	17,78	17,00	16,25	33,33
Red peppers	-	20,00	15,00	18,00	-
Paprika	19,00	23,67	-	-	-
Potatoes	10,25	13,44	14,57	18,50	18,25
Young potatoes	-	-	-	-	-
Eggplant	5,13	6,11	4,57	-	-
Bean	92,50	71,43	72,50	95,00	95,00
Onion	15,00	19,89	25,00	26,25	22,50
Young onion	-	-	-	-	-
Garlic	49,17	73,75	85,00	90,00	71,67
Young garlic	-	-	-	-	-
Cabbage	6,67	7,38	6,14	5,50	6,25
Spinach	-	45,00	-	-	-
Cucumber	10,00	14,22	19,29	66,25	45,00
Gherkin	-	18,88	14,86	-	-
Carrot	14,00	17,63	15,57	17,50	13,75
Cauliflower	-	33,00	13,29	-	-
Red beets	-	-	-	-	-
Peanuts without shell	75,00	77,50	80,00	80,00	77,50
Watermelons	2,75	8,50	-	-	-
Melons	8,17	13,00	-	-	-
Courgettes	8,00	-	-	-	-
Strawberry	-	-	-	-	-
Sourcherry	-	-	-	-	-
Apricot	-	-	-	-	-
Peach	33,75	34,00	-	-	-
Plum	13,75	-	-	-	-
Pear	22,50	26,00	28,33	43,33	58,33
Apple	55,00	22,50	19,43	20,00	21,25
Walnut without shell	220,00	230,00	270,00	262,50	227,50
Kiwi	-	-	-	55,00	57,50
Lemons	45,00	47,00	47,50	42,50	40,00
Oranges	35,00	55,00	50,00	46,25	38,75
Tangerines	-	-	-	53,75	47,50
Bananas	35,00	32,50	30,00	28,75	30,00
Olives	155,00	140,00	150,00	152,50	165,00
Grapes for wine	-	-	-	-	-
Grape	18,33	19,22	19,20	20,00	11,00
Data source: State Statistical Office of Republic of Macedonia					

16. Економски сметки за земјоделство

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Економските сметки за земјоделството се изработуваат во секторот за Национални сметки во согласност со добиените податоци од секторот за деловни статистики- одделението за земјоделство, лов и шумарство и користење на административни извори на податоци.

За изработка на економските сметки за земјоделството се користат податоци од следните истражувања:

- Остварено производство од рани посеви
- Остварено производство од доцни посеви
- Откуп на земјоделски производи од индивидуални земјоделски производители- месечно
- Реализација од сопственото производство на земјоделски претпријатија и земјоделски задруги- месечно
- Анкета за бројот на добитокот со состојба на 15.01 за индивидуални земјоделски домаќинства
- Годишен извештај за сопствен добиток на земјоделски претпријатија и земјоделски задруги
- Извештај за заклан добиток по тромесечие
- Месечен извештај за прометот на земјоделски производи на пазарот
- Набавни цени на репроматеријали, средства за работа, и услугите во земјоделството- квартално.

Од овие истражувања се добиваат количински и вредносни податоци за: оствареното производство по одделни земјоделски производи, реализацијата од сопственото производство, откупот од индивидуалните производители, бројот на добитокот во извештајната година, податоци за закланиот добиток како и потребните податоци за пресметка на меѓуфазната потрошувачка.

Во тек на 2003 година се пристапи кон ревизија на тековните пресметки за ЕСЗ (периодот 1998- 2001год.) и пресметка на ЕСЗ за периодот 2002-2003год. согласно прирачникот за економски сметки во земјоделството, ЕСЗ 1997год.(ревизија 1.1).

За изработка на сметките се користи Националната Класификација на дејностите која е усогласена и споредлива со Европската класификација NACE Rev 1 и тоа за секторот А-Земјоделство.

Набљудувани варијабли:

Производство, реализација, откуп, број на жив добиток, заклан добиток како и елементите на инпутот (меѓуфазната потрошувачка).

Се прибираат податоци на ниво на производ врз база на националната Номенклатура на земјоделски производи и услуги во земјоделството која што е изработена врз основа на Класификацијата на производите по дејности (СРА), која е хармонизирана со “ списокот на карактеристични земјоделски производи”- прирачникот за економски сметки во земјоделството, ЕСЗ 1997год.(ревизија 1.1).

Преземени чекори за исполнување на барањата:

Подобрување на постојните и воведување на нови истражувања за обезбедување на економски индикатори (краен рок 2004- 2008год.)

Усогласување на пресметките на страната на производството и меѓуфазната потрошувачка согласно препораките на ЕУРОСТАТ (краен рок 2003- 2008год.)

Спроведување на нови истражувања во статистиката на цени во земјоделството (краен рок 2004- 2005год.)

Користење и хармонизирање на сите расположиви извори на податоци (краен рок 2004-2008год.)

Главни пречки кои што треба да се решат пред комплетното усогласување се отсуството на Регистар на фарми и непостоењето на задолжителна книговодствена евиденција на ниво на фарма (индивидуално земјоделско стопанство).

Results of value added calculations (Basis: current prices) Republic of Macedonia					
million denars					
Item	Description	2000	2001	2002	2003
01	Cereals (including seeds)	5.855	4.698	5.801	5.554
01.1	Wheat and spelt	2.975	2.411	2.612	2.290
01.2	Rye and meslin	67	82	61	58
01.3	Barley	1.039	871	1.270	1.017
01.4	Oats and summer cereal mixtures	19	18	34	21
01.5	Grain maize	1.052	982	1.403	1.555
01.6	Rice	702	335	420	612
02	Industrial crops	2.783	3.061	3.053	2.531
02.1	Oil seeds and oleaginous fruits (including seeds)	93	77	113	96
02.2	Protein crops (including seeds)	-	-	-	-
02.3	Raw tobacco	2.521	2.863	2.825	2.283
02.4	Sugar beet	130	92	102	113
02.5	Other industrial crops	39	29	13	40
03	Forage plants	3.804	4.162	3.936	7.267
03.1	Fodder maize	489	455	491	541
03.2	Fodder root crops (including forage beet)	42	58	45	41
03.3	Other forage plants	3.274	3.649	3.400	6.685
04	Vegetables and horticultural products	12.250	13.872	14.293	17.886
04.1	Fresh vegetables	12.270	13.872	14.293	17.886
04.2	Plants and flowers	-	-	-	-
05	Potatoes (including seeds)	1.420	1.887	2.195	2.174
06	Fruits	6.186	5.317	5.569	7.564
06.1	Fresh fruit	3.125	2.205	3.643	3.363
06.2	Citrus fruits	1	1	1	1
06.3	Tropical fruit	14	13	7	9
06.4	Grapes	3.046	3.098	1.918	4.192
06.5	Olives	-	-	-	-
07	Wine	3.277	3.295	1.334	3.053
08	Olive oil	-	-	-	-
09	Other crop products	-	-	-	-
10	Crop output	35.574	36.292	36.181	46.030
11	Animals	5.745	5.180	5.767	5.946
11.1	Cattle	1.317	1.501	1.761	1.944
11.2	Pigs	2.542	2.272	2.365	2.262
11.3	Equines	13	7	9	13
11.4	Sheep and goats	728	616	619	574

11.5	Poultry	1.145	784	1.013	1.154
12	Animal products	5.857	5.764	6.126	6.668
12.1	Milk	4.041	4.060	4.304	4.336
12.2	Eggs	1.568	1.474	1.611	2.074
12.3	Other animal products	247	230	212	258
13	Animal output	11.602	10.944	11.894	12.615
14	Agricultural goods output	47.176	47.236	48.074	58.645
15	Agricultural services output	405	280	147	149
15.1	Agricultural services	405	280	147	149
15.2	Renting of milk quota	-	-	-	-
16	Agricultural output	47.580	47.516	48.221	58.794
17	Non-agricultural secondary activities (inseparable)	828	1.078	610	1.119
17.1	Processing of agricultural products	717	954	446	969
17.2	Other non-separable secondary activities (Goods and services)	111	125	165	151
18	Output of the agricultural 'industry'	48.409	48.595	48.832	59.913
19	Total intermediate consumption	25.511	25.772	24.415	30.930
19.01	Seeds and planting stock	1.523	1.219	726	1.366
19.02	Energy; lubricants	5.217	4.591	4.445	4.445
19.03	Fertilisers and soil improvers	1.059	913	1.009	673
19.04	Plant protection products and pesticides	1.877	3.139	3.118	3.429
19.05	Veterinary expenses	297	294	287	260
19.06	Feedingstuffs	6.335	6.640	6.333	12.083
19.07	Maintenance of materials	544	521	454	533
19.08	Maintenance of buildings	54	57	77	91
19.09	Agricultural services	405	280	147	149
19.10	Other goods and services	8.200	8.120	7.820	7.900
20	Gross value added at basic prices	22.897	22.822	24.417	28.983
21	Fixed capital consumption	2.143	2.144	2.164	2.628
21.1	- Equipment	-	-	-	-
21.2	- Buildings	-	-	-	-
21.3	- Plantations	-	-	-	-
21.4	- Others	2.143	2.144	2.164	2.628
22	Net value added at basic prices	20.754	20.678	22.253	26.355
23	Compensation of employees	3.285	2.935	2.080	1.711
24	Other taxes on production	45	40	40	51
25	Other subsidies on production	244	235	212	204
26	Factor income	20.953	20.874	22.424	26.508
27	Operating surplus / Mixed income	17.668	17.939	20.344	24.797
28	Rents paid	-	-	-	-
29	Interest paid	-	-	-	-
30	Interest received	-	-	-	-
31	Entrepreneurial income	17.668	17.939	20.344	24.797
	Additional issues				
	Total taxes on products	-	-	-	-
	Total subsidies on products	-	-	-	-
	Output of the agricultural 'industry' at producer price	48.409	48.595	48.831	59.913

40	Total agricultural labour input (1000 AWU)	136	197	138	97
41	Non-salaried agricultural labour input	67	109	74	61
42	Salaried agricultural labour input	70	89	64	36
	Nominal faktor income per labour unit -den.-	153.760	105.827	162.938	272.258
	Real faktor income per labour unit (Basis: preceding year) -den.-	142.107	102.150	157.580	270.904
Source: State Statistical Office of the Republic of Macedonia					

17. Структура на земјоделски буџет според мерки (поддршка на пазари, директни плаќања, социјално осигурување, рурален развој) и вкупната поддршка во земјоделството

Во Република Македонија не се води евиденција на земјоделскиот буџет според мерките од прашањето. Мерките се содржани во повеќегодишни програми чиј преглед е даден во табелата.

Вложени средства од Буџетот на Република Македонија во земјоделскиот сектор според програми					
		Реализиран Буџет 2003 година	Учество во вкупниот буџет 2003 година	Планиран буџет 2004 година	Учество во вкупниот буџет 2004 година
ВКУПНО		977.821.041	100%	1.539.052.000	100%
Бруто плати и административни трошоци		181.932.041	19%	166.071.000	11%
Поддршка во земјоделството		795.889.000	81%	1.372.981.000	89%
1	Програма за поттикнување на земјоделството	185.000.000	19%	537.000.000	35%
2	Програма за здравствена заштита на животните	279.800.000	29%	276.150.000	18%
3	Програма за здравствена заштита на растенијата	10.000.000	1%	20.000.000	1%
4	Трансфер до берзата за земјоделски производи	4.000.000	0,5%	4.000.000	0%
5	Пошумување	30.000.000	3%	30.000.000	2%
6	Ревитализација на села	22.500.000	2%	20.000.000	1%
7	Капитални инвестиции во земјоделството и водостопанство	219.000.000	22%	440.500.000	29%
8	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството	45.589.000	6%	45.331.000	3%
Извор и обработка: Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство					

18. Трговска размена (количина) спрема категоријата на производи (1999-2003):

а) Увоз (со наведена количина која произлегува од повластената трговија)

i) Увоз од земјите на ЕУ;

ii) Увоз од Романија и Бугарија;

iii) Увоз од Србија и Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Албанија;

iv) Увоз од останатиот дел од светот, со наведување на трите најважни партнери;

б) Извоз;

i) Увоз од земјите на ЕУ;

ii) Увоз од Романија и Бугарија;

iii) Увоз од Србија и Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Албанија;

iv) Увоз од останатиот дел од светот, со наведување на трите најважни партнери;

Податоците се прикажани во табелите:

Поглавје 07 Земјоделство

a) Import

i) Import in to the Republic of Macedonia from EU (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	pref. import 1999	2000 total	pref. import 2000	2001 total	pref. import 2001	2002 total	pref. import 2002	2003 total	pref. import 2003
01	Live animals	656.951	0	1.711.952	0	62.568	20.079	434.197	345.672	243.301	190.291
02	Meat and edible meat offal	12.638.137	0	13.094.578	0	10.313.741	1.972.817	15.120.648	6.147.689	13.591.216	5.983.827
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	424.325	0	433.404	0	634.088	245.854	824.186	711.692	1.020.979	972.509
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	2.784.110	0	2.786.396	0	1.671.836	124.730	2.007.386	757.937	2.379.068	1.158.973
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	266.336	0	439.528	0	435.830	124.683	746.449	461.702	469.349	173.616
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	554.840	0	799.413	0	941.198	26.571	883.949	53.000	603.159	73.932
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	2.302.170	0	3.044.696	0	3.017.808	161.948	3.559.210	1.943.120	2.095.469	1.140.217
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	9.727.625	0	7.738.064	0	7.167.333	1.445.856	9.061.180	3.957.453	9.981.764	2.809.565
09	Coffee, tea, maté and spices	203.728	0	228.980	0	472.910	1.539	315.158	6.567	336.663	67.838
10	Cereals		0	9.929.695	0	24.882.820	1.309.665	4.985.314	32.147	7.618.098	2.038.097
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	2.515.950	0	4.791.974	0	5.843.098	1.161.250	5.545.683	2.764.054	4.202.092	1.676.517
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	520.923	0	1.257.385	0	577.120	55.632	1.375.528	181.808	374.893	77.253

Поглавје 07 Земјоделство

13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	24.752	0	43.250	0	34.963	1.105	37.224	16.750	65.209	20.169
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	153	0	23.870	0	2.133	8	12.658	8	15	14
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	16.485.018	0	4.922.791	0	3.134.101	251.058	4.050.953	2.406.408	5.857.548	361.976
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	1.229.798	0	604.970	0	487.311	236.381	647.031	613.334	478.041	465.925
17	Sugar and sugar confectionery	7.219.611	0	20.358.363	0	43.407.329	11.000.431	47.066.076	23.172.490	48.630.226	17.619.252
18	Cocoa and cocoa preparations	930.498	0	657.818	0	696.543	123.862	976.362	633.085	1.204.840	745.271
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	2.682.377	0	3.205.396	0	2.801.332	720.978	3.226.158	2.004.073	3.227.292	2.084.630
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	5.441.407	0	5.894.866	0	3.251.841	628.887	6.283.553	1.800.850	4.527.596	1.968.691
21	Miscellaneous edible preparations	1.203.324	0	1.321.834	0	1.390.886	412.389	1.957.015	1.373.303	1.873.690	1.433.623
22	Bevarages, spirits and vinegar	2.990.747	0	2.112.462	0	2.411.986	579.639	3.914.077	3.193.814	6.136.646	3.092.740
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	29.047.924	0	35.568.231	0	40.840.422	8.604.065	25.899.296	20.509.835	26.141.485	15.158.964
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	875.998	0	1.588.896	0	1.657.393	642.286	1.576.862	451.757	1.243.537	418.789

Source: State Statistical Office, prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy

Поглавје 07 Земјоделство

ii) Import in to the Republic of Macedonia from Romania and Bulgaria (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	pref. import 1999	2000 total	pref. import 2000	2001 total	pref. import 2001	2002 total	pref. import 2002	2003 total	pref. import 2003
Romania											
02	Meat and edible meat offal	30.000	0	62.698	0	0	0	0	0	0	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	284.424	0	6.990	0	17.500	0	69.100	0	0	0
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	46.100	0	12.500	0	20.070	0	88.152	0	53.685	0
10	Cereals	2.836.550	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	2.000	0	22.000	0	106.400	0	44.490	0	49.285	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	206.850	0	36.072	0	1.285.900	0	1.307.656	0	124.222	0
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	0	0	0	0	1.686	0	0	0	0	0
17	Sugar and sugar confectionery	0	0	0	0	0	0	59.460	0	3	0
18	Cocoa and cocoa preparations	0	0	7.063	0	0	0	0	0	1.280	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	0	0	0	0	0	0	24.865	0	24.564	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	0	0	8.392	0	2.000	0	0	0	0	0
21	Miscellaneous edible preparations	0	0	0	0	0	0	0	0	3.585	0
22	Beverages, spirits and vinegar	0	0	0	0	0	0	48	0	90	0

Bulgaria

Поглавје 07 Земјоделство

01	Live animals	46.036	0	16.365	0	10.454	0	20.008	4.231	94.775	0
02	Meat and edible meat offal	20.000	0	123.257	101.383	607.130	607.130	881.389	716.327	530.729	524.546
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	100.391	0	119.227	105.220	137.209	102.209	201.345	139.510	116.264	101.410
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	243.902	0	549.937	438.125	466.401	446.782	553.266	249.469	978.263	449.980
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	21.580	0	9.608	0	4.800	0	5.650	0	3.278	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	45.096	0	85.660	0	1.040	0	700	0	64.818	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	754.752	0	210.039	53.420	519.797	0	500.868	2.720	1.150.546	4.220
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	94.259	0	7.036	3.000	12.761	0	245.710	0	127.984	19.146
09	Coffee, tea, mate and spices	26.354	0	4.469	0	443	0	14.775	0	21.702	1.247
10	Cereals	8.499.975	0	3.109.690	505.500	17.325.055	6.552.900	42.235.949	8.529.260	23.085.548	2.813.330
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	1.287.890	0	1.845.340	252.000	3.625.864	217.000	2.378.232	217.145	560.648	24.690
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	63.788	0	151.183	33.801	117.000	17.610	348.098	12.200	293.421	24.989
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	0	0	0	0	0	0	5.530	0	6.830	80
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	0	0	10.000	0	8.660	0	1.765	0	0	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	9.146.681	0	6.213.384	239.748	5.378.771	25.000	4.758.456	50.000	5.744.558	230.970

Поглавје 07 Земјоделство

16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	218.481	0	97.076	36.723	95.548	30.219	81.759	0	89.569	0
17	Sugar and sugar confectionery	12.256.969	0	7.106.708	1.095.864	3.287.317	1.095.868	3.724.964	1.092.401	2.608.044	22.852
18	Cocoa and cocoa preparations	16.328	0	55.744	27.104	94.802	68.567	110.555	46.261	118.945	16.616
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	357.763	0	418.426	167.083	553.155	96.339	1.025.256	73.349	1.103.284	100.000
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	239.534	0	486.531	85.430	149.759	68.244	323.043	48.180	220.535	48.777
21	Miscellaneous edible preparations	103.842	0	41.174	0	95.037	480	103.153	1.324	214.847	2.790
22	Beverages, spirits and vinegar	1.959.334	0	375.201	141.710	72.809	0	38.715	3.525	7.920	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	3.788.985	0	3.768.605	1.563.915	14.556.500	1.609.395	7.079.314	709.710	4.687.514	522.660
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	0	0	0	0	110	0	572	0	48.036	0

Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy

Поглавје 07 Земјоделство

iii) Import in to the Republic of Macedonia from Serbia and Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Croatia and Albania (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	pref. import 1999	2000 total	pref. import 2000	2001 total	pref. import 2001	2002 total	pref. import 2002	2003 total	pref. import 2003
Serbia and Montenegro											
01	Live animals	1.495.775	1.415.111	2.485.547	2.485.547	357.125	357.125	145.157	128.873	391.863	376.346
02	Meat and edible meat offal	2.043.009	2.033.529	5.263.852	5.261.888	1.233.297	1.185.905	443.810	441.690	503.762	503.762
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	65.800	65.800	64.081	64.081	75.650	75.650	65.400	65.400	268.792	268.792
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	1.255.402	1.125.161	1.926.780	1.842.190	1.428.116	1.357.281	1.228.212	796.061	1.849.644	323.316
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	127.441	110.331	34.720	34.620	11.085	11.085	0	0	114.135	2
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	366.849	366.849	390.545	390.545	399.045	399.045	925.063	923.315	738.460	319.360
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	2.993.071	2.945.521	775.650	725.789	1.706.719	1.630.420	7.158.630	5.973.980	3.264.409	3.254.409
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	518.465	374.229	395.615	375.615	360.900	334.400	159.450	151.950	491.649	451.655
09	Coffee, tea, mate and spices	111.024	110.124	21.668	21.602	75.469	70.024	134.655	47.460	227.740	121.748
10	Cereals	76.556.662	67.402.242	22.888.208	22.827.312	13.319.419	13.224.929	97.779.189	58.866.469	61.640.165	34.389.965

Поглавје 07 Земјоделство

11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	11.509.479	11.501.479	15.696.641	15.691.641	4.045.879	4.024.439	5.952.959	5.683.184	9.324.859	9.283.584
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	476.476	474.296	926.227	919.663	919.448	894.948	1.160.242	1.137.169	975.574	859.466
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	10	10	260	10	15	15	3.451	2.201	840	140
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	402.119	402.119	451.603	451.603	218.730	218.730	359.320	341.320	236.685	236.685
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	3.175.900	3.094.896	5.310.680	5.240.690	10.819.578	9.046.070	10.911.401	8.824.783	5.926.305	3.308.647
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	2.866.472	2.793.798	2.572.750	2.540.934	1.975.161	1.841.017	1.485.429	1.473.928	1.018.288	1.016.458
17	Sugar and sugar confectionery	3.362.089	3.357.672	7.712.014	7.635.262	1.399.893	748.538	1.789.475	981.491	5.228.850	5.200.692
18	Cocoa and cocoa preparations	1.342.456	1.337.820	2.238.305	2.228.436	3.225.353	3.217.383	2.937.376	2.832.136	2.508.365	2.505.589
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	6.950.514	6.936.760	7.646.645	6.816.717	6.384.259	5.553.516	7.051.040	6.700.947	6.106.716	6.102.927
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	3.462.185	3.417.996	3.308.828	3.270.318	3.718.936	3.699.982	4.651.446	4.552.343	2.643.469	2.503.226
21	Miscellaneous edible preparations	1.376.254	1.367.251	1.823.879	1.806.927	2.022.345	2.014.509	2.850.788	2.846.911	3.023.422	3.001.738
22	Bevarages, spirits and vinegar	10.898.703	10.768.793	12.577.440	12.553.140	10.472.748	10.416.489	11.953.321	11.849.712	13.224.341	11.797.318

Поглавје 07 Земјоделство

23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	21.941.810	21.941.810	41.349.616	41.293.976	12.622.902	12.620.452	30.111.785	30.081.865	14.205.999	12.636.044
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1.074.179	964.219	606.193	498.596	406.844	387.598	575.675	372.213	117.480	101.712
Bosnia and Herzegovina											
02	Meat and edible meat offal	3.453	3.453	575		25.485		2.980		116.827	110.545
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates							40.000	40.000	37.533	37.533
04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	20.160	20.160							215.585	195.832
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage			5.000							
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	72.840	22.000	20.220				31.252	10.000	66.000	66.000
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons			58.990							
09	Coffee, tea, mate and spices					343		490	490	6.912	
10	Cereals					414.000		79.000			
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten			20.000		48.000				1.047.000	1.023.000
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes							1.164	525		
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	455.518	378.331	118.677		162.824		495.613	127.682	383.702	327.557

Поглавје 07 Земјоделство

17	Sugar and sugar confectionery	20.000	20.000					16.381	411	26.520	23.008
18	Cocoa and cocoa preparations							57.556	57.551	58.435	55.232
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	47.473	47.473			3.070		81.592	81.552	311.060	274.492
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	145.693	129.623	72.647		7.620		116.572	105.543	71.291	59.566
21	Miscellaneous edible preparations	11.923	11.923			59		198		28.049	15.379
22	Beverages, spirits and vinegar			15.000		91		22.500	22.500	174.081	170.460
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	600.420	168.989	114.339		314.099		327.034	207.814	120.460	120.420

Croatia											
01	Live animals	281	281	812	812	0	0	0	0	495	0
02	Meat and edible meat offal	145.917	140.112	270.891	250.961	373.491	338.533	386.859	316.534	220.124	209.624
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	4.500	3.500	0	0	0	0	175	155	17.250	17.250
04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	506.259	410.291	394.622	331.456	610.459	513.957	663.554	568.062	744.197	733.248
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	4.353	3.820	2.800	0	32.094	0	20.898	11.738	5.261	3.266
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	69.000	0	75.599	0	0	0	0	0	0	0
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	19.530	0	0	0	0	0	282	0	1.341	580
09	Coffee, tea, mate and spices	5.880	570	9.068	792	38.252	79	50.632	120	106.897	104.565
10	Cereals	73.991	0	224.300	0	47.680	0	20.000	0	60.605	36.200
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	1.600	0	161.200	0	73.000	0	24.000	0	79.005	55.078

Поглавје 07 Земјоделство

12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	12.067	123	29.011	15.011	18.820	0	32.800	19.325	3.821	1.229
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	6.270	190	1.025	125	28.645	125	8.710	6.770	292.087	256.400
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	2.632.827	1.962.746	1.923.779	1.822.837	1.820.741	1.504.583	1.614.468	1.540.188	1.770.814	1.741.018
17	Sugar and sugar confectionery	121.514	109.035	134.622	134.622	140.860	135.687	145.814	145.039	93.461	93.034
18	Cocoa and cocoa preparations	496.177	471.481	548.450	502.416	626.513	538.215	595.981	562.817	622.240	572.189
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	699.489	558.030	681.074	513.414	673.048	480.334	704.234	619.737	806.013	787.233
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	105.320	82.898	119.661	70.003	138.474	90.961	152.172	124.947	232.931	216.648
21	Miscellaneous edible preparations	855.548	653.379	1.011.769	797.515	958.875	791.420	1.041.979	939.217	1.359.583	1.340.579
22	Beverages, spirits and vinegar	1.369.010	1.110.033	1.135.484	990.686	959.441	819.700	1.105.183	894.208	2.078.539	2.004.818
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	112.020	12.000	501.030	6.200	105.998	0	66.464	20.176	40.956	40.956
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1.163.940	1.137.400	437.485	419.675	168.808	0	17.238	9.970	181.139	65.825

Albania											
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	0	0	350	0	0	0	1.700	0	5.000	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	0	0	0	0	0	0	0	0	51.370	47.370
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	0	0	1.020	0	0	0	0		32.110	30.860

Поглавје 07 Земјоделство

09	Coffee, tea, mati and spices	2.040	0	0	0	2.500	0	3.500	0	11.050	0
10	Cereals	50.902	0	0	0	0	0	238.670	0	0	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	95.390	0	73.362	0	105.671	0	68.620	0	151.229	
17	Sugar and sugar confectionery	0	0	0	0	0	0	0	0	250.000	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	0	0	42.180	0	0	0	0	0	12.000	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	36	0	0	0	0	0	0	0	5.597	0
21	Miscellaneous edible preparations	360	0	0	0	0	0	316	0	67	0
22	Beverages, spirits and vinegar	10.440	0	0	0	21.600	0	558.343	558.343	436.793	404.290
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	568.510	0	117.256	0	0	0	0	0	0	0
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture and Water Economy											

iv) Import into the Republic of Macedonia from the rest of the world specifying the three most important partners United States of America, Slovenia and Brazil (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	pref. import 1999	2000 total	pref. import 2000	2001 total	pref. import 2001	2002 total	pref. import 2002	2003 total	pref. import 2003
Total import from the rest of the world											
01	Live animals	342.548	0	31.286	0	2.928	0	856.889	0	143.395	0
02	Meat and edible meat offal	27.101.244	3.541.326	22.409.440	2.419.463	27.527.643	3.868.725	31.255.695	2.760.289	32.143.997	3.667.720
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	2.887.842	0	2.793.719	0	2.531.816	0	3.128.384	21.840	2.533.499	85.730
04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	7.435.420	3.429.243	8.231.128	2.760.871	3.480.875	301.716	4.539.878	432.984	4.900.440	592.583
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	334.500	0	100.649	0	392.224	0	203.015	0	315.220	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	1.109.674	0	1.789.093	0	1.705.062	0	1.397.198	0	1.355.326	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	1.392.248	0	1.921.517	0	1.509.397	43.204	3.312.125	142.000	5.185.483	291.180
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	11.459.060	14	8.288.999	2.000	11.365.068	5.580.166	18.294.569	7.289.340	26.302.498	7.917.113
09	Coffee, tea, mate and spices	4.349.101	0	2.621.120	50	5.260.193	0	6.820.651	0	7.536.875	0
10	Cereals	25.628.715	0	114.868.314	0	63.929.814	0	79.855.668	0	52.727.195	2.974.850

Поглавје 07 Земјоделство

11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	2.489.707	0	14.013.789	0	4.167.355	0	7.008.430	10.040	8.301.136	8.000
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	5.435.046	0	4.759.460	0	6.766.572	3.000	10.016.029	0	5.826.874	0
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	4.286	114	8.148	0	14.859	0	10.467	0	10.969	125
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	1.250	0	13.894	0	1.894	0	0	0	198	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	6.476.311	150.000	11.375.004	22.480	8.783.884	0	9.872.115	102.020	16.249.572	26.460
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	3.698.565	2.057.737	3.469.269	1.677.694	3.059.297	1.769.454	3.770.320	1.792.855	3.568.872	1.555.679
17	Sugar and sugar confectionery	37.274.238	86.602	27.451.672	109.486	15.788.943	76.674	45.071.631	139.566	37.052.709	143.653
18	Cocoa and cocoa preparations	1.413.048	279.699	1.735.111	289.606	1.695.411	222.103	1.751.231	221.904	2.214.510	227.898
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	1.797.552	203.705	2.176.925	282.565	3.173.887	182.953	5.008.273	145.724	5.339.904	120.944
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	2.082.233	86.346	1.853.386	180	1.471.900	133.349	2.874.672	241.591	4.412.300	385.758
21	Miscellaneous edible preparations	1.492.771	118.171	1.848.646	109.287	1.624.707	123.367	1.725.412	71.455	1.603.299	126.509
22	Beverages, spirits and vinegar	518.316	1.440	550.941	50.308	704.664	11.399	940.140	0	1.388.183	25.911
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	5.980.726	1.800	2.103.428	3.338	5.126.475	0	4.496.926	20.350	3.578.701	40.180

Поглавје 07 Земјоделство

24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	3.223.882	45.858	2.380.397	0	1.800.957	0	1.387.106	0	2.136.867	0
----	--	-----------	--------	-----------	---	-----------	---	-----------	---	-----------	---

Following the three most important partners:

United States of America											
02	Meat and edible meat offal	13.413.018	0	11.970.912	0	9.896.394	0	9.477.911	0	11.815.077	0
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	58.396	0	34.816	0	30.412	0	190.282	0	152.760	0
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	0	0	2.111	0	140	0	3.048	0	22.816	0
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	250.860	0	89.199	0	329.614	0	158.945	0	47.529	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	0	0	0	0	0	0	50	0	0	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	45.009	0	792.512	0	119.873	0	39.107	0	75.833	0
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	1.134	0	19.505	0	39.373	0	87.582	0	60.563	0
09	Coffee, tea, mate and spices	0	0	0	0	110	0	75	0	69	0
10	Cereals	19.455.055	0	20.276.273	0	1.612.125	0	115.009	0	20.866	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	0	0	7.501.494	0	1.042.250	0	259.100	0	4.011	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	64	0	87	0	72.208	0	104.181	0	24.450	0

Поглавје 07 Земјоделство

13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	0	0	0	0	4.032	0	0	0	5.556	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	141	0	783.196	0	124.531	0	275	0	5.517	0
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	76.007	0	20.984	0	2.289	0	13.739	0	1.143	0
17	Sugar and sugar confectionery	0	0	79	0	5.020	0	5.422	0	6.248	0
18	Cocoa and cocoa preparations	0	0	14.693	0	10	0	1.045	0	0	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	22.388	0	24.778	0	18.519	0	23.011	0	236	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	20.865	0	823	0	3.059	0	8.121	0	721	0
21	Miscellaneous edible preparations	32.582	0	27.015	0	17.447	0	17.055	0	37.063	0
22	Beverages, spirits and vinegar	14.706	0	2.149	0	14.411	0	22.566	0	39.954	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	111.400	0	76.481	0	38.050	0	195	0	225	0
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	118.640	0	28.130	0	34.446	0	20.800	0	16.275	0

Brazil											
02	Meat and edible meat offal	351.021	0	766.214	0	972.181	0	5.886.320	0	3.763.845	0
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	0	0	0	0	0	0	0	0	36.766	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	0	0	0	0	0	0	20.000	0	0	0

Поглавје 07 Земјоделство

08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	0	0	0	0	0	0	0	0	1.328	0
09	Coffee, tea, mate and spices	3.103.750	0	1.308.351	0	1.808.991	0	3.606.196	0	5.481.087	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	0	0	0	0	0	0	0	0	25	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	0	0	0	0	0	0	18.500	0	0	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	0	0	570	0	380	0	0	0	1.000	0
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	0	0	0	0	13.600	0	158.175	0	48.900	0
17	Sugar and sugar confectionery	29.898.860	0	20.999.430	0	14.879.770	0	29.287.140	0	32.645.400	0
18	Cocoa and cocoa preparations	109.377	0	21.998	0	0	0	15.000	0	42.500	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	389.726	0	531.291	0	409.318	0	477.662	0	379.760	0
21	Miscellaneous edible preparations	580	0	6.160	0	38.656	0	22.859	0	4.405	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	40.300	0	0	0	198.410	0	0	0	20.475	0
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	24.900	0	387.120	0	366.730	0	383.780	0	313.960	0

Поглавје 07 Земјоделство

Slovenia											
01	Live animals	18.700	0	6.320	0	0	0	0	0	0	0
02	Meat and edible meat offal	4.865.372	3.541.326	3.110.598	2.419.463	7.336.300	2.578.720	2.512.436	2.001.169	1.973.592	1.299.572
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	0	0	1.616	0	1.275	0	2.070	0	1.590	0
04	Dairy produce; birds' eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	6.250.829	3.429.243	5.529.144	2.760.871	2.819.309	301.716	3.549.490	432.984	4.096.491	592.583
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	13.485	0	3.085	0	1.075	0	0	0	0	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	0	0	1.580	0	0	0	632	0	624	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	7.005	0	21.552		571	0	13.949	0	50.875	0
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	14	14	0	0	2	0	0	0	0	0
09	Coffee, tea, mate and spices	4.044	0	17.461	50	40.949	0	13.820	0	50.811	0
10	Cereals	0	0	3.010	0	56	0	0	0	452	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	89.738	0	115.397	0	129.708	0	101.836	40	22.411	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	53.590	0	30.964	0	42.443	0	47.363	0	30.875	0
13	Lac; gums, resins and other vegetable saps and extracts	629	114	700	0	467	0		0	0	0

Поглавје 07 Земјоделство

14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	100	0	60	0	0	0	0	0	4	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	305.345	150.000	200.844	22.480	343.398	0	240.616	102.020	69.423	25.340
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	2.614.999	2.057.737	2.420.983	1.677.694	2.526.048	1.769.454	2.759.572	1.788.754	2.529.953	1.543.109
17	Sugar and sugar confectionery	118.187	86.602	144.575	109.486	120.121	76.674	168.742	139.566	209.484	135.518
18	Cocoa and cocoa preparations	429.041	279.699	303.773	289.606	258.766	222.103	222.440	221.844	188.925	187.195
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	494.705	203.705	530.862	282.565	388.759	182.953	385.048	145.724	251.557	98.840
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	453.537	86.346	238.236	180	169.970	49.500	467.847	28.778	384.661	68.600
21	Miscellaneous edible preparations	790.257	118.171	864.797	109.287	763.037	122.967	616.644	71.455	628.807	126.459
22	Bevarages, spirits and vinegar	356.335	1.440	494.229	50.308	549.206	3.558	654.426	0	980.415	13.354
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	200.702	1.800	177.402	3.338	206.258	0	236.637	20.350	201.753	15.180
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1.945.241	45.858	1.519.782	0	790.293	0	18.730	0	21.251	0
Source: State Statistical Office; Pprepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy											

Note: Brazil and Slovenia are the most important partners for the requested period 1999-2003. USA is the third most important partner for the period 1999, 2000 and 2001. The third most important partner in 2002 is Hungary and Turkey in 2003.

Hungary			
Tariff code	Description	2002 total	pref. import 2002
01	Live animals	252.966	0
02	Meat and edible meat offal	201.068	0
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	134.197	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	610.191	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	1.892	0
10	Cereals	61.030.103	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	5.017.800	0
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	100.060	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	355.436	0
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	26.919	0
17	Sugar and sugar confectionery	11.029	0
18	Cocoa and cocoa preparations	45.194	0

19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	56.481	0
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	23.793	0
21	Miscellaneous edible preparations	34.940	0
22	Bevarages, spirits and vinegar	95.693	0
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	191.221	0
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy			

Turkey			
Tariff code	Description	2003 total	pref. import 2003
02	Meat and edible meat offal	2.368.149	2.368.149
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	2.000	0
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	2.046	0
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	2.305.503	291.180
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	9.489.413	7.917.113
09	Coffee, tea, mate and spices	12.532	0
10	Cereals	6.000	0
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	369.860	8.000

12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	3.000	0
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	174	0
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	74.847	1.120
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	13.975	12.570
17	Sugar and sugar confectionery	749.130	3.195
18	Cocoa and cocoa preparations	1.279.012	0
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	4.951.185	22.104
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	1.127.641	317.158
21	Miscellaneous edible preparations	364.755	0
22	Beverages, spirits and vinegar	128.820	11.405
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	49.525	25.000
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	421.595	0
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy			

b) Export

i) Export from the Republic of Macedonia into the EU (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	2000 total	2001 total	2002 total	2003 total
01	Live animals	237	106.391	243.784	109.741	73.097
02	Meat and edible meat offal		1.657.314	3.099.085	2.829.890	2.699.710
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	879.257	954.447	1.058.109	1.132.470	940.450
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included		625	19.855	1.839.951	3.806.789
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	453.943	417.278	357.800	315.792	206.768
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	71.702	96.645	29.748	519.022	969.297
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	3.044.260	5.481.509	5.220.641	6.620.931	7.500.290
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	2.319.629	1.495.295	4.990.307	1.880.249	3.452.541
09	Coffee, tea, mate and spices	658.633	534.451	763.046	338.818	277.146
10	Cereals				79.490	14.000
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten			50	40	140

Поглавје 07 Земјоделство

12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	717.360	1.242.001	816.727	6.971.927	1.793.441
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	10				
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	24.800	23.475	50.800	16.000	5.000
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	17.420	48.873	4.072	39.080	126.390
17	Sugar and sugar confectionery	385.925	269.398	322.936	5.718.494	3.565.162
18	Cocoa and cocoa preparations	6.658	2.518	5.795	9.654	7.629
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	8.126	398	23.775	321.857	543.391
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	2.860.373	2.714.046	3.047.127	3.223.760	3.379.040
21	Miscellaneous edible preparations	108.889	312.808	295.459	292.427	219.863
22	Beverages, spirits and vinegar	53.623.022	51.496.790	50.973.467	44.901.792	35.752.603
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	441.120	517.315	571.470	281.817	120.762
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	6.068.414	5.360.696	3.608.294	4.843.284	8.418.601
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy						

ii) Export from the Republic of Macedonia into Romania and Bulgaria (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	2000 total	2001 total	2002 total	2003 total
Bulgaria						
01	Live animals	480			400	
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates		16.170		6.000	4.000
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included		37.752	127.020		
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	6.160	3.500	360	5.227	
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	4.616.815	2.613.121	3.530.310	7.404.939	5.330.106
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	9.379.286	9.457.446	20.778.744	13.198.047	7.044.870
09	Coffee, tea, maté and spices		4.600	4.405	19.812	10.050
10	Cereals	6.000		10.000		
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	128.700	853.460	46.000		
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder		18.972	35.262	27.731	56.730
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts					2.147

Поглавје 07 Земјоделство

15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	18.865	354.193	347.060	262.978	120.726
17	Sugar and sugar confectionery	6.163	1.163	1.810	973	2.871
18	Cocoa and cocoa preparations	3.652		3.363		
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	3.348	1.287	1.747	17.108	32.838
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	57.301	207.836	155.104		87.650
21	Miscellaneous edible preparations	3.032	6.293	14.010	20.545	14.564
22	Beverages, spirits and vinegar	10.504.038	3.975.533	11.008	1.164.978	56.357
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	32.560				
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	20.200	53.330	26.030	28.584	287.927

Romania						
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	4.948.317	4.894.187	6.324.580	1.748.248	928.321
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	971.874	1.661.700	1.953.156	517.280	367.264
09	Coffee, tea, mate and spices		10.360			
17	Sugar and sugar confectionery		5.646			
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	24.490	34.534	45.254	20.381	

Поглавје 07 Земјоделство

21	Miscellaneous edible preparations		18.500			
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes				10.000	52.000
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Warter Economy						

iii) Export from the Republic of Macedonia into Serbia and Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Croatia and Albania (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	2000 total	2001 total	2002 total	2003 total
Serbia and Montenegro						
01	Live animals	20.004	496.715	447.353	197.478	134.350
02	Meat and edible meat offal	114.413	194.046	256.850	100.515	87.181
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	4.916	42.066	45.289	71.808	23.371
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	2.869.072	7.521.615	2.314.411	703.852	577.086
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included	2	5.800	13.060		10.462
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	43.140	98.492	48.761	139.515	69.771
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	35.437.202	36.893.489	39.664.494	38.347.333	45.930.689
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	29.017.703	38.971.134	35.170.163	49.393.048	43.645.314
09	Coffee, tea, mate and spices	150.405	342.748	112.313	79.642	166.118

Поглавје 07 Земјоделство

10	Cereals	7.281.769	2.768.290	1.825.356	681.038	939.800
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	293.797	562.931	91.985	182.181	512.148
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	235.663	389.546	460.525	490.548	469.931
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts		792	601	305	203
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	20.500		4.000	1.200	2.000
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	320.331	3.092.585	2.908.363	4.209.532	661.409
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	159.768	252.228	374.842	292.119	458.129
17	Sugar and sugar confectionery	801.729	756.662	1.524.997	2.974.010	832.314
18	Cocoa and cocoa preparations	595.068	1.033.135	1.396.961	969.325	852.548
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	1.094.641	986.188	968.622	1.388.400	1.931.517
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	3.333.248	5.974.271	4.586.943	5.118.303	3.990.132
21	Miscellaneous edible preparations	1.222.693	1.527.742	1.513.809	1.980.701	2.317.005
22	Beverages, spirits and vinegar	31.462.921	42.866.204	57.629.294	57.103.592	57.860.448

Поглавје 07 Земјоделство

23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	1.415.503	7.314.735	872.910	80.000	170.960
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	5.008.454	8.317.203	6.698.842	4.048.746	2.449.855

Bosnia and Herzegovina						
01	Live animals		12.009		4.260	
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates					
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	2.500	1.126			
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage					10.850
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	9.818.385	5.975.124	5.804.788	3.975.158	4.842.441
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	14.664.400	9.786.330	9.297.726	5.059.575	5.340.737
09	Coffee, tea, mate and spices	62.684	301.509	33.106	1.855	319
10	Cereals	70.800		100		
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	2.403	4.602	3.899	2.200	520
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	15.036	9.429	3.059	7.267	53.238
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts		9	4		2

Поглавје 07 Земјоделство

15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	56.482	377.178	73.675	9.906	4.920
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates					27.115
17	Sugar and sugar confectionery	572.968	537.966	330.369	316.112	262.800
18	Cocoa and cocoa preparations	276.256	345.744	264.401	229.049	162.855
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	212.588	138.463	81.684	70.472	137.876
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	284.180	294.395	278.964	401.842	392.605
21	Miscellaneous edible preparations	130.793	44.188	281.768	221.436	80.633
22	Beverages, spirits and vinegar	89.822	302.504	34.391	204.430	101.377
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	405.863	487.786	374.985	697.613	797.202

Croatia						
02	Meat and edible meat offal		391.939	208.611	88.313	103.795
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included		21.900			21.444
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage			1.945	13.680	5.200
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	4.927.371	4.974.991	4.344.363	2.982.810	10.308.259

Поглавје 07 Земјоделство

08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	3.389.581	1.119.087	3.740.782	2.229.702	4.157.406
09	Coffee, tea, mate and spices	20.499	18.087	124.272	50.557	34.703
10	Cereals	63.000	20.050	200		10
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten			2.317	115	1.155
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	121.029	76.084	51.857	13.571	33.743
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes		48	191	100	124
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates		2.040	1.410		
17	Sugar and sugar confectionery	111.413	191.148	266.433	301.037	370.069
18	Cocoa and cocoa preparations	136.613	147.455	133.094	136.259	202.514
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	166.653	212.284	341.758	218.539	362.967
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	938.829	1.191.215	1.250.790	1.086.497	944.786
21	Miscellaneous edible preparations	38.196	66.813	21.526	51.194	29.261
22	Beverages, spirits and vinegar	892.583	829.333	2.767.217	2.947.734	3.691.918
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	814.051	990.947		1.233.020	753.212

Поглавје 07 Земјоделство

Albania						
01	Live animals	7.180	84.163	137.050	180.470	68.748
02	Meat and edible meat offal	56.220				77
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates	18.100	1.150	25.888	80.873	9.480
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	765.951	205.029	115.540	16.716	37.730
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	14.100	4.530		1.850	86.000
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	2.695.391	484.885	976.500	596.498	1.282.596
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	6.035.422	3.396.942	5.224.916	5.001.679	7.945.758
09	Coffee, tea, mate and spices	35.723	6.372	3.574	25	532
10	Cereals	9.500	24.000		21.500	31.000
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	517.940	182.679	681.850	36	54.000
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	31.538	158.007	136.273	179.817	149.578
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	20.500	94.770	457.274	66.940	148.340
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	1.694				437

Поглавје 07 Земјоделство

17	Sugar and sugar confectionery	22.116	4.105	65.630	858	3.685
18	Cocoa and cocoa preparations	20.563	21.024	40.497	2.712	16.072
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	98.134	63.004	170.967	40.522	77.929
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	281.387	280.561	260.730	458.396	408.720
21	Miscellaneous edible preparations	1.442.548	1.112.848	980.766	901.379	1.212.099
22	Beverages, spirits and vinegar	2.019.938	2.445.142	1.874.814	3.097.235	4.994.298
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder		18.700	24.125	17.175	252.965
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	261.583	34.274	31.200	6.380	
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy						

iv) Export from the Republic of Macedonia into the rest of the world specifying the three most important partners, United States of America, Slovenia and Egypt (in kg)

Tariff code	Description	1999 total	2000 total	2001 total	2002 total	2003 total
Total export from the rest of the world						
01	Live animals	326	59	138	189	953
02	Meat and edible meat offal		6.355			
03	Fish and crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates		11.440			
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	17.104	13.631	12.379	100	96.727
05	Products of animal origin, not elsewhere specified or included					16.450
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	3.000	3.500	12.054	20.660	114.380
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	7.043.395	8.109.138	6.987.095	4.005.709	7.003.459
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	2.679.417	4.824.353	3.835.445	4.838.173	3.454.681
09	Coffee, tea, mate and spices	365.755	365.961	160.764	252.505	220.830
10	Cereals	90.300	20.000	3		688
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten	428.475	8.675	2.494	4.380	4.220

Поглавје 07 Земјоделство

12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	181.215	236.713	216.401	199.826	197.368
13	Lac; gums, resins and other vegetables saps and extracts	250				
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	21.120	20.800	20.190	25.200	90
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	42.127	45.167	79	47.595	2.323
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates	638		1.200		13.312
17	Sugar and sugar confectionery	385.432	383.880	367.719	424.929	330.040
18	Cocoa and cocoa preparations	168.234	169.438	160.390	195.659	167.146
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	418.757	353.973	307.744	305.779	338.526
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	2.712.283	1.979.431	1.994.769	2.743.301	2.528.324
21	Miscellaneous edible preparations	212.063	227.751	617.344	1.524.439	1.396.215
22	Beverages, spirits and vinegar	18.840.929	15.342.730	11.173.172	11.955.150	9.499.878
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	41.520		42.803		
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	12.583.400	6.182.899	9.002.456	9.527.912	11.294.851

Поглавје 07 Земјоделство

Following the three most important partners:						
United States of America						
01	Live animals	17	48		45	45
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included					13.932
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage				6.750	
07	Edible vegetables and certain roots and tubers		10.978	30	12.536	13.159
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	187	2.038	109	77	215
09	Coffee, tea, mate and spices	1.269	4.556	2.831	4.078	1.824
10	Cereals					688
11	Products of the milling industry; malt; starches; inulin; wheat gluten		550	2.494	4.380	4.170
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	1.129	1.227	1.090	6.634	310
15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes				1.418	1.620
17	Sugar and sugar confectionery	41.279	51.140	32.189	45.033	43.138
18	Cocoa and cocoa preparations	4.545	39.220	49.160	68.065	41.492
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	11.069	29.903	43.574	50.612	54.054

Поглавје 07 Земјоделство

20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	69.350	175.368	431.012	588.158	497.536
21	Miscellaneous edible preparations	6.688	14.008	19.295	34.936	16.304
22	Beverages, spirits and vinegar	168.354	340.958	45.532	284.984	319.556
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	4.811.539	2.207.436	2.941.554	4.363.906	5.036.821

Slovenia						
01	Live animals					900
02	Meat and edible meat offal		307			
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included					22.258
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage				80	
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	3.758.574	3.597.908	3.746.283	2.227.917	4.415.746
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	663.556	768.852	575.047	659.898	1.218.332
09	Coffee, tea, mate and spices	103.435	247.606	103.559	113.133	142.461
10	Cereals	40.000				
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	58.225	123.586	20.859	27.550	29.239
14	Vegetable plaiting materials; vegetable products not elsewhere specified or included	12.120	20.800	20.190	25.200	90

Поглавје 07 Земјоделство

15	Animal or vegetable fats and oils and their cleavage products; prepared edible fats; animal or vegetable waxes	72	45.154	79	46.177	183
16	Preparations of meat, of fish or of crustaceans, molluscs or other aquatic invertebrates					6.144
17	Sugar and sugar confectionery	71.020	82.360	80.910	104.859	93.365
18	Cocoa and cocoa preparations	90.693	101.187	79.335	91.915	94.228
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	290.351	234.166	150.020	160.144	162.608
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	1.109.930	578.209	622.511	543.853	644.807
21	Miscellaneous edible preparations	53.878	40.006	48.154	106.189	215.631
22	Beverages, spirits and vinegar	5.917.981	11.158.268	5.056.405	2.927.899	4.007.074
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	25.500		42.803		
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1.552.437	698.463	163.794	161.865	169.144

Egypt						
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	87.580,00	117.585,00	138.095,00	103.516,00	
21	Miscellaneous edible preparations					142.707,15
22	Beverages, spirits and vinegar				18.537,00	
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	2.926.096,22	1.333.208,50	262.342,80	1.499.964,20	1.536.020,00
Source: State Statistical Office; Prepared by Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy						

Note: United States of America and Slovenia are the most important partners for the requested period 1999-2003. Egypt is the third most important partner for the period 1999, 2000 and 2002. The third most important partner in 2001 is Switzerland and Japan in 2003.

Switzerland		
Tariff code	Description	2001 total
04	Dairy produce; birds'eggs; natural honey; edible products of animal origin, not elsewhere specified or included	184
06	Live trees and other plants; bulbs, roots and the like; cut flowers and ornamental foliage	4.500
07	Edible vegetables and certain roots and tubers	219.768
08	Edible fruit and nuts; peel of citrus fruits or melons	78.080
09	Coffee, tea, maté and spices	40.325
12	Oil seeds and oleaginous fruits; miscellaneous grains, seeds and fruit; industrial or medicinal plants; straw and fodder	41.556
17	Sugar and sugar confectionery	23.838
18	Cocoa and cocoa preparations	7.240
19	Preparations of cereals, flour, starch or milk; pastrycooks' products	2.509
20	Preparations of vegetables, fruit, nuts or other parts of plants	150.523
21	Miscellaneous edible preparations	87.886
22	Beverages, spirits and vinegar	145.952
23	Residues and waste from the food industries; prepared animal fodder	

24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	3.139.076
----	--	-----------

Japan		
Tariff code	Description	2003 total
22	Beverages, spirits and vinegar	436.049
24	Tobacco and manufactured tobacco substitutes	1.366.970
Source: State Statistical Office; Prepared by: Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy		

В. Статистика за руралниот развој

1. Рурални подрачја:

Ве молиме наведете дали постои класификација/дефиниција на руралните подрачја, и доколку постои, ве молиме опишете ја основата за класификација и резултатите ширум земјата.

Ве молиме дадете ги следните информации за секој регион од земјата:

- а) БНП по глава на жител;
- б) процент на вкупното работоспособно население вработено во земјоделството (податоците да се базираат на Истражувањето за работна сила);
- в) додадена вредност по единица земјоделски труд;
- г) густина на население на еден километар квадратен и трендот во последните години (т.е. дали се намалува руралното население?);
- е) бројки за невработеност.

Ве молиме наведете го процентот од вкупното население кое живее во рурални подрачја и процентот од вкупното и руралното население кое има:

- водовод;
- електрична мрежа;
- поврзаност со систем на канализација;
- фиксна телефонска мрежа или покриеност со мобилна телефонска мрежа;
- основно училишно образование;
- средно училишно образование;
- повисок степен на образование.

Во Република Македонија, карактерот на населените места се утврдува административно. До носењето на Законот за територијална поделба на Република Македонија и определување на подрачјата на единиците на локалната самоуправа ("Службен весник на РМ" бр. 49/96 и 56/96), постоеше класификација на урбаните и руралните населени места согласно која се подготвуваа сите статистички податоци и се вршеше избор на примероците за анкетите кои ги спроведувааше Државниот завод за статистика. Со Законот за територијална поделба на Република Македонија и определување на подрачјата на единиците на локалната самоуправа ("Службен весник на РМ" бр. 49/96 и 56/96), не се изврши класификацијата на населените места според критериумите за урбани и рурални подрачја и настана еден правен вакуум, со оглед на фактот дека претходната класификација веќе не можеше да се користи, заради одвојувањето на одредени населени места, кои дотогаш беа во склоп на градот Скопје и преминаа во општини кои не го формираа градот Скопје. Овој вакуум донекаде се пополни со носењето на Просторниот план на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 39/04), како и со новиот Закон за територијална организација, кој треба да стапи во сила по спроведувањето на локалните избори, на почетокот на 2005 година. Податоците за населението (во делот под е) се подготвени според критериумите од Просторниот план на Република Македонија.

а) Нема достапни податоци. Пресметки се прават само за БДП по жител на NUTS I ниво (Република Македонија).

б) Вработени - рурален дел

	2001	2002	2003
Total employed in rural area	239741	213336	199832
Agriculture, hunting and forestry	125897	109953	100618
%	52,5	51,5	50,4
% Пресметано е учеството на вработените во Земјоделство,			

лов и шумарство во вкупниот број на вработени лица во			
руралните подрачја			
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

с) Нема достапни податоци.

д) Густината на населението во руралните подрачја е 36 жители/km².

е) Бројки за вработеност

Вкупно невработени лица во руралните подрачја			
	2001	2002	2003
Вкупно	81576	95203	117194
Мажи	51200	64064	81994
Жени	30375	31139	35200
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

Табела: Процент од вкупното население кое живее во рурални подрачја

	Вкупно население	Структура
Вкупно	2022547	100,00
Урбано население	1177209	58,20
Рурално население	845338	41,80
Извор и обработка: Државен завод за статистика		

Табела: Процент од руралното и вкупното население кое има водовод

	Rural population with instalations for public wather pipeline	Rural population with instalations for air compressed wather tank and other	Rural population withouth instalations for wather supply
Participation in the total rural population	72,32	18,62	8,96
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

	Total population with instalations for public wather pipeline	Total population with instalations for air compressed wather tank and other	Total population withouth instalations for wather supply
Participation in the total population	87,73	8,04	4,03
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

Табела: Процент од руралното и вкупното население кое има електрична мрежа		
	Rural population with instalations for electric power	Rural population withouth instalations for electric power
Participation in the total rural population	99,74	0,15
Извор и обработка: Државен завод за статистика		

	Total population with instalations for electric power	Total population withouth instalations for electric power
Participation in the total population	99,71	0,10
Извор и обработка: Државен завод за статистика		

Табела: Процент од руралното и вкупното население кое има поврзаност со систем на канализација				
	Rural population with instalation for public sewage	Rural population with instalation for septic tank	Rural population with instalations for free waste water pipeline	Rural population withouth instalation for sewage
Participation in the total rural population	17,77	47,59	25,58	8,96
Извор и обработка: Државен завод за статистика				

	Total population with instalation for public sewage	Total population with instalation for septic tank	Total population with instalations for free waste water pipeline	Total population withouth instalation for sewage
Participation in the total population	60,12	23,56	12,10	4,03
Извор и обработка: Државен завод за статистика				

Табела: Вкупно население и население во руралните подрачја според завршено образование (лица на возраст од 15 и повеќе години)			
	Rural population with primary educational attainment	Rural population with secondary educational attainment	Rural population with highest educational attainment
Participation in the total rural population	35,69	17,83	2,13
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

	Total population with primary educational attainment	Total population with secondary educational attainment	Total population with highest educational attainment
Participation in the total population	27,64	29,10	7,87
Извор и обработка: Државен завод за статистика			

Податоците за покриеност со фиксна и мобилна телефонија за целата територија на Република Македонија се дадени подоле во табели.

За истите не е извршена поделба на рурални и урбани.

СООБРАЌАЈ				TRANSPORT AND COMMUNICATIONS		
МРЕЖА И ПРЕТПЛАТНИЦИ ВО ТЕЛЕКОМУНИКАЦИСКИОТ СООБРАЌАЈ						
NETWORK AND SUBSCRIBERS IN TELECOMMUNICATION TRAFFIC						
Број	number					
	2000	2001	2002	2003		
Телефонски центри (единици на ТК мрежа)	385	446	418	350	Telephone exchanges (telecommunication network units)	
Телефонски линии	805885	792036	793132	722780	Telephone lines	
Единечни	645563	670818	718517	706834	single lines	
Двојници	151580	110100	61869	-	double lines	
ИСДН БРА	8224	10561	11930	15080	ISDN BRA	
ИСДН ПРА	283	351	614	664	ISDN PRA	
2Мб/с	235	206	202	202	2Mb/s	
Телеграфски линии	800	800	800	460	Telegraph lines	
Линии од јавни телефонски говорници	1811	1835	1811	2113	Public pay phones' lines	
ИНТЕРНЕТ линии	10074	22044	36639	61169	INTERNET lines	
МАКПАК линии	1528	1498	1530	1607	MAKPAK lines	
Мобилни линии	170000	170000	450000		Mobile cellular lines	
Телефонски претплатници	507316	538507	578278	595815	Telephone subscribers	
Единечни	431382	493343	549001	584714	single telephone subscribers	
Двојници	73477	41075	22862	-	double telephone subscribers	
ИСДН БРА	2318	3825	6075	10661	ISDN BRA	
ИСДН ПРА	108	237	306	399	ISDN PRA	
2Мб/с	31	27	34	41	2Mb/s	
Телеграфски претплатници	400	325	306	269	Telegraph subscribers	
Мобил претплатници	99944	221336*	366348	608027	Cellular mobile telephone subscribers	

СООБРАЌАЈ				TRANSPORT AND COMMUNICATIONS			
ТЕЛЕКОМУНИКАЦИСКИ СООБРАЌАЈ							
TELECOMMUNICATION TRAFFIC							
во илјади				in'000			
				2000	2001	2002	2003
Телефонски разговори посредувани	-	3072	2379	1643	1457	Telephone calls,number	
Телеграми-појдовни		142	151	129	124	Outgoing telegrams,number	
Телекс-импулси		119	148	10	-	Number of units measured	
Телефонски импулси ¹⁾		8143398	5987335	5489711	4444471	Number of units measured ¹⁾	
	национални	640773	497194	1346763	-	national	
	локални	1395341	1355149	552499	-	local	
	меѓународни	3831507	2029644	1272425	-	international	
	мобилни	1239596	1573206	1963435	-	mobile	
	интернет	395006	251537	203980	-	internet	
	0500-комерцијални	641175	280605	150609	-	0500-commercial	
Телефонски импулси од јавни телефонски говорници		112516	84078	60193	38133	Public pay phones, number of units measured	
МАКПАК						МАКПАК	
	сегменти	11053857	13130331	13746999	13589331	segments	
	минути	82213	96819	124463	113618	minutes	
	врски	5537	9760	12871	4714	connections	
1)Поделбата на телефонските импулси е проценета за 2001 година							
1)Division of units measured are estimated for 2001							

ПРЕГЛЕД НА ТЕЛЕФОНСКИ ЛИНИИ И ПРЕТПЛАТНИЦИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, СОСТОЈБА 31. 12. 2003 ГОДИНА SURVEY OF TELEPHONE LINES AND SUBSCRIBERS IN REPUBLIC OF MACEDONIA, SITUATION 31.12. 2003						
	Телефонски линии (инста-лиран капацитет- вкупно)	Телефонски претплатници Telephone subscribers				
	Telephone lines (installed capacity-total)	сé total	резиденти recidents	бизнис business	службени и останати office and others	
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	722780	595815	527735	60903	7177	REPUBLIC OF MACEDONIA
Скопје	226823	183277	146864	33898	2515	Skopje
Гази Баба	24800	20130	17985	1860	285	Gazi Baba
Ѓорче Петров	25991	13906	12558	1244	104	Gjorche Petrov
Карпош	28298	27574	22815	4521	238	Karposh
Кисела Вода	43528	39193	35241	3745	207	Kisela Voda
Центар	64110	49802	28052	20260	1490	Centar
Чаир	33319	27957	25759	2027	171	Chair
Шуто Оризари	6777	4715	4454	241	20	Shuto Orizari
Арачиново	1576	1459	1422	33	4	Arachinovo
Бач	376	254	239	12	3	Bach
Белчишта	1696	1444	1387	40	17	Belchishta
Берово	4410	3968	3687	225	56	Berovo
Бистрица	2096	1593	1479	106	8	Bistrica
Битола	38797	31160	27662	3134	364	Bitola
Блатец	652	541	521	17	3	Blatec
Богданци	3288	2673	2453	208	12	Bogdanci
Боговиње	3140	2239	2198	31	10	Bogovinje
Богомила	560	477	455	14	8	Bogomila
Босилово	4112	3012	2939	55	18	Bosilovo
Брвеница	3356	3353	3311	28	14	Brvenica
Валандово	3728	3317	3092	175	50	Valandovo
Василево	2880	2642	2564	60	18	Vasilevo
Вевчани	1096	404	361	34	9	Vevchani
Велес	20128	16923	15186	1539	198	Veles
Велешта	1264	1350	1311	30	9	Veleshta
Виница	5262	4624	4265	317	42	Vinica
Витолиште	240	168	145	14	9	Vitolishte
Вранештица	920	464	443	16	5	Vraneshtica
Врапчиште	1744	1747	1724	19	4	Vrapchishte
Вратница	1532	867	839	18	10	Vratnica
Вруток	1360	1196	1165	23	8	Vrutok
Гевгелија	8349	7320	6154	1065	101	Gevgelija
Гостивар	14759	10891	9780	987	124	Gostivar
Градско	1056	1023	970	48	5	Gradsko
Дебар	5640	3917	3466	372	79	Debar
Делогожди	1920	1332	1309	14	9	Delogozhdi
Делчево	5654	4973	4683	238	52	Delchevo
Демир Капија	1216	1182	1102	66	14	Demir Kapija
Демир Хисар	2560	2230	2079	129	22	Demir Hisar
Добрушево	952	488	473	13	2	Dobrushevo
Долна Бањица	4176	3192	3164	22	6	Dolna Banjica
Долнени	3912	2753	2684	45	24	Dolneni
Другово	1928	1175	1139	21	15	Drugovo
Желино	4012	3171	3103	55	13	Zhelino
Житоше	-	392	387	5	-	Zhitoshe
Зајас	2024	1786	1745	22	19	Zajas
Зелениково	1120	1104	1058	43	3	Zelenikovo
Злетово	836	868	847	16	5	Zletovo
Зрновци	912	825	803	18	4	Zrnovci

Извор	544	454	437	12	5	Izvor
Илинден	4208	4407	4156	242	9	Ilinden
Јегуновце	2688	1682	1659	10	13	Jegunovce
Кавадарци	13610	11898	10812	946	140	Kavadarci
Камењане	2488	2303	2271	23	9	Kamenjane
Карбинци	1064	989	943	35	11	Karbinci
Кичево	9222	8552	7890	516	146	Kichevo
Клечевце	502	462	456	3	3	Klechevce
Кондово	1632	1609	1573	36	-	Kondovo
Конопиште	-	238	221	17	-	Konopishte
Конче	1040	754	729	17	8	Konche
Косел	232	483	469	8	6	Kosel
Кочани	11912	9952	9265	567	120	Kochani
Кратово	3062	2724	2519	159	46	Kratovo
Крива Паланка	6069	5338	5032	244	62	Kriva Palanka
Кривогаштани	2168	1608	1559	37	12	Krivogashtani
Крушево	2120	2536	2324	185	27	Krushevo
Куклиш	432	1052	1008	36	8	Kuklish
Кукуречани	1112	727	699	25	3	Kukurechani
Куманово	31504	28427	26604	1556	267	Kumanovo
Лабунисhta	1768	2296	2252	38	6	Labunishta
Липково	4060	3463	3447	6	10	Lipkovo
Лозово	844	815	781	28	6	Lozovo
Луково	-	490	478	9	3	Lukovo
Маврови Анови	992	629	512	85	32	Mavrovi Anovi
Македонска Каменица	2028	1657	1581	66	10	Makedonska Kamenica
Македонски Брод	2242	1749	1586	130	33	Makedonski Brod
Мешеишта	1256	906	869	30	7	Mesheishta
Миравци	970	786	744	36	6	Miravci
Могила	1512	1252	1208	40	4	Mogila
Муртино	1624	1370	1311	40	19	Murtino
Неготино	5936	5497	4917	482	98	Negotino
Неготино-Полошко	4144	2783	2736	40	7	Negotino-Poloshko
Новаци	993	690	621	65	4	Novaci
Ново Село	4224	3328	3170	125	33	Novo Selo
Облешево	1024	1238	1220	14	4	Obleshevo
Орашац	756	448	445	1	2	Orashac
Оризари	1060	1043	1016	22	5	Orizari
Осломеј	2312	1649	1601	37	11	Oslomej
Охрид	28255	21989	19283	2269	437	Ohrid
Петровец	4280	2908	2561	327	20	Petrovec
Пехчево	1964	1624	1542	72	10	Pehchevo
Пласница	824	900	878	16	6	Plasnica
Подареш	1096	777	769	4	4	Podaresh
Прилеп	30459	23619	22106	1278	235	Prilep
Пробиштип	4120	3811	3570	181	60	Probishtip
Радовиш	6434	5749	5386	299	64	Radovich
Ранковци	1132	1051	1011	32	8	Rankovci
Ресен	7366	6327	5656	553	118	Resen
Росоман	1342	1154	1101	45	8	Rosoman
Ростуша	3416	2457	2362	69	26	Rostusha
Самоков	584	285	255	21	9	Samokov
Сарај	6408	4185	4096	88	1	Saraj
Свети Николе	6222	5326	4899	368	59	Sveti Nikole
Сопиште	2608	1923	1888	30	5	Sopishte
Сопотница	1248	766	741	23	2	Sopotnica
Србиново	704	678	670	5	3	Srbino
Стар Дојран	1954	1393	1267	101	25	Star Dojran
Старавина	-	13	11	2	-	Staravina
Старо Нагоричане	1224	1117	1103	9	5	Staro Nagorichane

Струга	14618	10767	9664	974	129	Struga
Струмица	17190	14610	12677	1642	291	Strumica
Студеничани	3616	2567	2484	77	6	Studenichani
Теарце	2840	3401	3328	59	14	Tearce
Тетово	17326	15643	13816	1594	233	Tetovo
Тополчани	912	732	706	16	10	Topolchani
Цапари	760	545	525	18	2	Capari
Центар Жупа	1480	1114	1085	23	6	Centar Zhupa
Чашка	880	781	747	27	7	Chashka
Чегране	1984	2073	2066	4	3	Chegrane
Чешиново	1024	638	613	20	5	Cheshinovo
Чучер-Сандево	2024	1574	1513	52	9	Chucher-Sandev
Џепчиште	1772	860	836	17	7	Djepchishte
Шипковица	526	355	349	5	1	Shipkovica
Штип	18772	16045	14392	1390	263	Shtip

2. Национална статистика која се однесува на мерки за приспособување на земјоделските структури:

а) Средства за компензација:

i) ридски и планински подрачја: број на домаќинства, користени земјоделски површини и број на добиток според следниве категории:

- 1) надморска висина > 800м;
- 2) стрмнина >20% (под 800м);
- 3) надморска висина помеѓу 600 и 800 м и стрмнина >15%

ii) подрачја со значителни недостатоци:

- 1) подрачја каде приносите од трева или житарици се <80% од националниот просек: број на домаќинства, вкупна користена површина и вкупен број на добиток;
- 2) подрачја каде клучните економски индикатори (пр. додадена вредност, бруто и нето заработувачка на земјоделските производители, заработен доход, итн.) се под националниот просек: број на земјоделци, вкупна користена површина и вкупен број на добиток

б) Инвестиции: број и удел на домаќинства каде што годишно заработениот доход по единица работна сила е < 1,2 пати од неземјоделските работници во подрачјето и кои што сочинуваат најмалку 50% од вкупниот доход на земјоделските домаќинства.

в) Млади земјоделци и рано пензионирање: профил на возраста на земјоделците вклучувајќи го бројот под 40 годишна возраст

г) Здруженија на производители:

- i) % на производство по вредност која е спроведена од земјоделски здруженија за секој од главните сектори на производство. Дадете детални информации за секторот за овошје и зеленчук.
- ii) % на домаќинства кои се членови на здруженијата на производители во секој сектор. Дадете детални информации за секторот за овошје и зеленчук.

е) Маркетинг и преработка:

i) За секој од главните сектори дадете:

- 1) % на производство кое е преработено и постоечкиот капацитет за преработка;
- 2) предвидено зголемување на уделот на преработеното производство, и капацитетот во следните 10 години.

ii) За секој од главните сектори, наведете: капацитети со потреба од модернизација.

Детални анализи за национална статистика која се однесува на мерки за приспособување на земјоделските структури за руралниот развој не се изготвуваат.

VII. ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ХРАНА, ФИТОСАНИТАРНА ЗАШТИТА, ВЕТЕРИНАРСТВО, И ИСХРАНА НА ЖИВОТНИ

A. Надлежни институции

1. Доставете дијаграми/органиграми во кои ќе го покажете нивото на надлежност и ќе ги наведете линиите на управување за да ја опишете структурата и организацијата на службите надлежни за безбедност на храна. Треба јасно да се видливи разликите во надлежностите и врските помеѓу централното, регионалното и локалното ниво (степен на децентрализација/распределба на надлежностите).

Органи на управа надлежни за безбедност на храната се Министерство за здравство, Дирекција за храна и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство: Управа за ветеринарство, Управа за заштита на растенијата и Државен инспекторат за земјоделство.

Органограмот и описот на Министерството за здравство - Дирекција за храна е даден во Поглавје 1 Слободно движење на стоките.

Органограмот на надлежните органи на управа во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, структурата на инспекциските служби како и овластените научни и стручни институции е даден во прилог.

Во моментот системот на безбедност на храна е регулиран со два основни закони и подзаконски акти кои произлегуваат од нив:

- Закон за безбедност на храната и производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" 54/2002), и
- Закон за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ" број 28/98).

и други закони и подзаконски акти кои имаат учество во ланецот на безбедноста на храната, кои се дадени во описот на надлежните органи на управа.

Со дадената законска основа системот на контрола на храна е интегриран во две министерства, односно органи во нивен состав.

Во рамките на Министерството за здравство надлежен орган е Дирекција за храна, а во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство Управата за ветеринарство.

Описот и органограмот на Министерството за здравство - Дирекцијата за Храна е дадено во поглавје 1 ЗАКОНОДАВСТВО ЗА ХРАНА 01_III_A__P1.

Систем на Безбедност на Храна Република Македонија Моментална Состојба

Влада на Република Македонија

**Министерство за Земјоделство
Шумарство и Водостопанство**

Министерство за Здравство

Управа за Ветеринарство

Храна од Животинско Потекло Добиточна
Храна
Инспекциски надзор

Дирекција за Храна

Генерални Стандарди за
Безбедност на Храна и квалитет
Храна од неживотинско потекло
Инспекциски надзор

Управа за Заштита на Растенија

Здравствена Заштита на Растенијата

Државен Инспекторат за Земјоделство

Инспекциски Надзор и Контрола на Законите
од областа на земјоделството

Овластени Лаборатории

Факултет за Ветеринарна Медицина

Републички Завод за Здравствена Заштита
Мрежа на Регионални Заводи за Здравствена
Заштита (10)

Малопродажба

Продавници
Ресторани Кантини и други угостителски објекти
СуперМаркети и Продавници на Големо

Дистрибутери

**Објекти за Преработка на храна
од животинско потекло**

**Објекти за Преработка на храна
од растително потекло**

Храна од Животинско Потекло

Храна од Растително Потекло

Животни

Расително Производство

Добиточна Храна

Добиточна храна од
Животинско потекло

Земјоделско земјиште и пасишта

**Институт за Сточарство
Земјоделски Институт
Факултет за Земјоделски Науки и
Храна**

Управа за ветеринарство

Управата за ветеринарство е орган на управа надлежен за безбедност на храна од животинско потекло во сите фази на производство и прометот согласно Законот за безбедност на храна и соодветните одредби од Законот за ветеринарно здравство.

Во целина, Управата за Ветеринарство е орган на управа со надлежности и одговорности на национална ветеринарната служба. Надлежностите на Управата за ветеринарство произлегуваат од следните закони:

- Закон за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“ бр. 28/98);
- Закон за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната (“Службен весник на РМ“ бр. 54/2002);
- Закон за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала (“Службен весник на РМ“ бр. 21/98) ;
- Закон за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ“ бр. 69/2004);

Согласно наведените закони под надлеженост на Управата за ветеринарство, освен храната од животинско потекло, е и контрола на здравствената заштита на животните, заштита од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно санитарниот преглед и контрола на производите, сировините и отпадните материји од животинско потекло, превентива во размножувањето на животните, ветеринарната заштита и унапредување на животната средина и природата, минималниот задолжителен обем на здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно - здравствената дејност, ветеринарно здравствената контрола на добиточната храна и производите за исхрана на животните, производството, прометот и употребата на лековите за употреба во ветеринарната медицина, обележувањето и идентификација на животните и благосостојбата на животните.

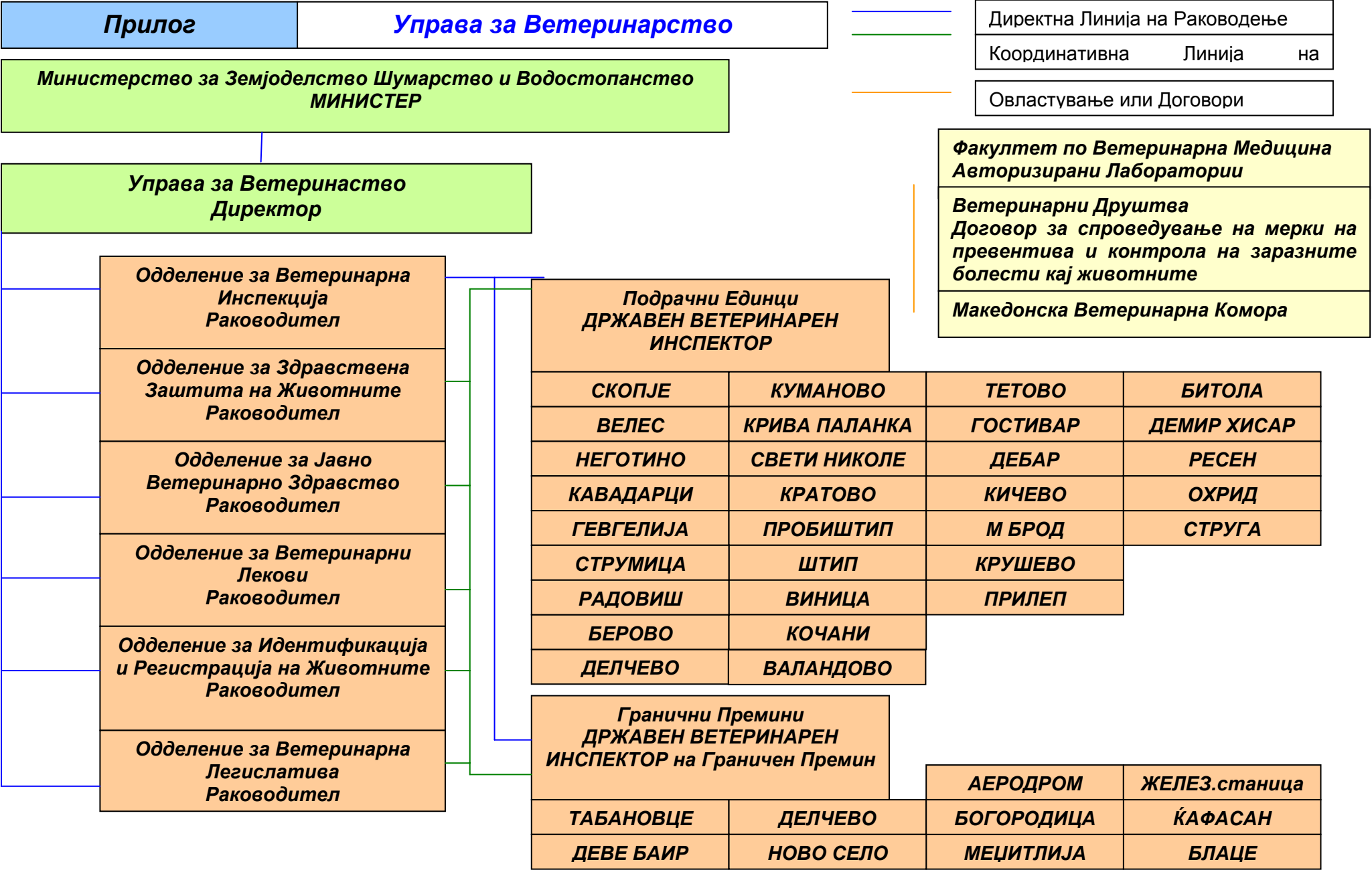
Согласно своите надлежности од споменатите закони Управата за ветеринарство го контролира целиот ланец на производство и промет на храна од животинско потекло. Од аспект на безбедност на храна, во потесен смисол на зборот, Управата за ветеринарство е надлежна за:

- инспекција и контрола на животните за колење, рибите, полжавите и жабите, производите и сировините од животинско потекло и добиточната храна, односно испитување на ветеринарно-санитарната исправност на производите, сировините од животинско потекло, добиточната храна, вода за напојување на животните, вода во објектите за производство, складирање, преработка на производи и сировини од животинско потекло и добиточна храна;
- контрола на заразни болести што се пренесуваат на луѓето од заразни животни (зоонози);
- ветеринарно-санитарен преглед и контрола на граничните премини на пратките на животни, производи и сировини од животинско потекло, и добиточна храна;
- ветеринарно-санитарен преглед и контрола на објекти и опрема за колење на животни, за објекти и опрема за обработка и преработка на месо, млеко, риби, полжави, жаби, мед и јајца, на објектите и опремата за нивно складирање, ладење и замрзнување, како и за сировините и додатоците кои се употребуваат за обработка и преработка на производите од животинско потекло;
- ветеринарно-санитарна контрола на превозните средства со кои се превезуваат животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло пред товарањето и по растоварањето;

Сите надлежности на Управата за ветеринарство се централизирани на ниво на Управа, со спроведување и извршување од страна на државните ветеринарни инспектори во внатрешните организациони единици (подрачни единици) и државните ветеринарни инспектори на граничните премини.

Во системот на безбедност на храната со посебни закони од областа на земјоделието се вклучени и:

- 1) Управата за заштита на растенија
- 2) Државниот инспекторат за земјоделство

Управа за заштита на растенија

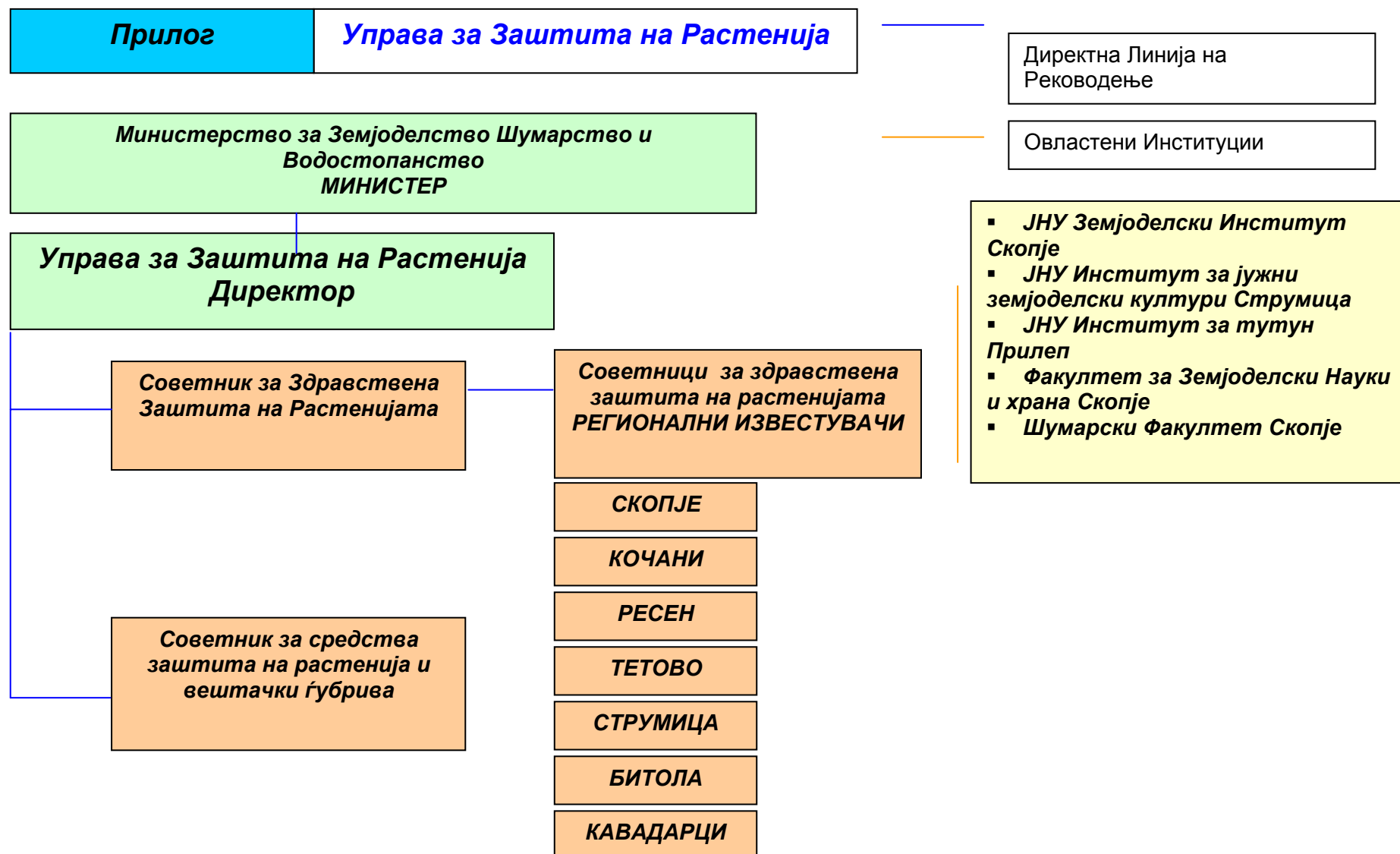
Управата за заштита на растенија е орган на управа, вклучен во безбедноста на храната од растително потекло преку здравствена заштита на растенијата и контролата во прометот согласно Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 06/00).

Надлежностите на Управата за заштита на растенијата произлегуваат од:

- Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 06/00)
- Закон за квалитет и контрола на квалитет на вештачки ѓубрива („Службен весник на РМ“ бр. 10/73);

Согласно наведените закони во надлежност на Управата за заштита на растенијата од аспект на безбедност на храна контролира дел од ланецот на храна од растително потекло и материјали вклучени во процесот на земјоделското производство и тоа:

- регистрација на средства за заштита на растенијата;
- регистрација на вештачки ѓубрива.
- здравствени прегледи - контрола на земјоделски и производи од растително потекло.
- здравствена контрола на растенија, производи од растително потекло, превозни средства и амбалажа на местото на отпремање на пратката за извоз и издавање на фитосанитарен сертификат;
- стручни совети на производителите за правилна употреба на средствата за заштита и примена на интегрална заштита на растенијата со правилна употреба на опрема за третирање;

Државен инспекторат за земјоделство

Улогата на Државниот Инспекторат за земјоделство, во официјалниот систем на контрола индиректно врши надзор и над безбедноста на храната од растително производство, што е регулирано со неколку материјални закони од областа на земјоделството и тоа :

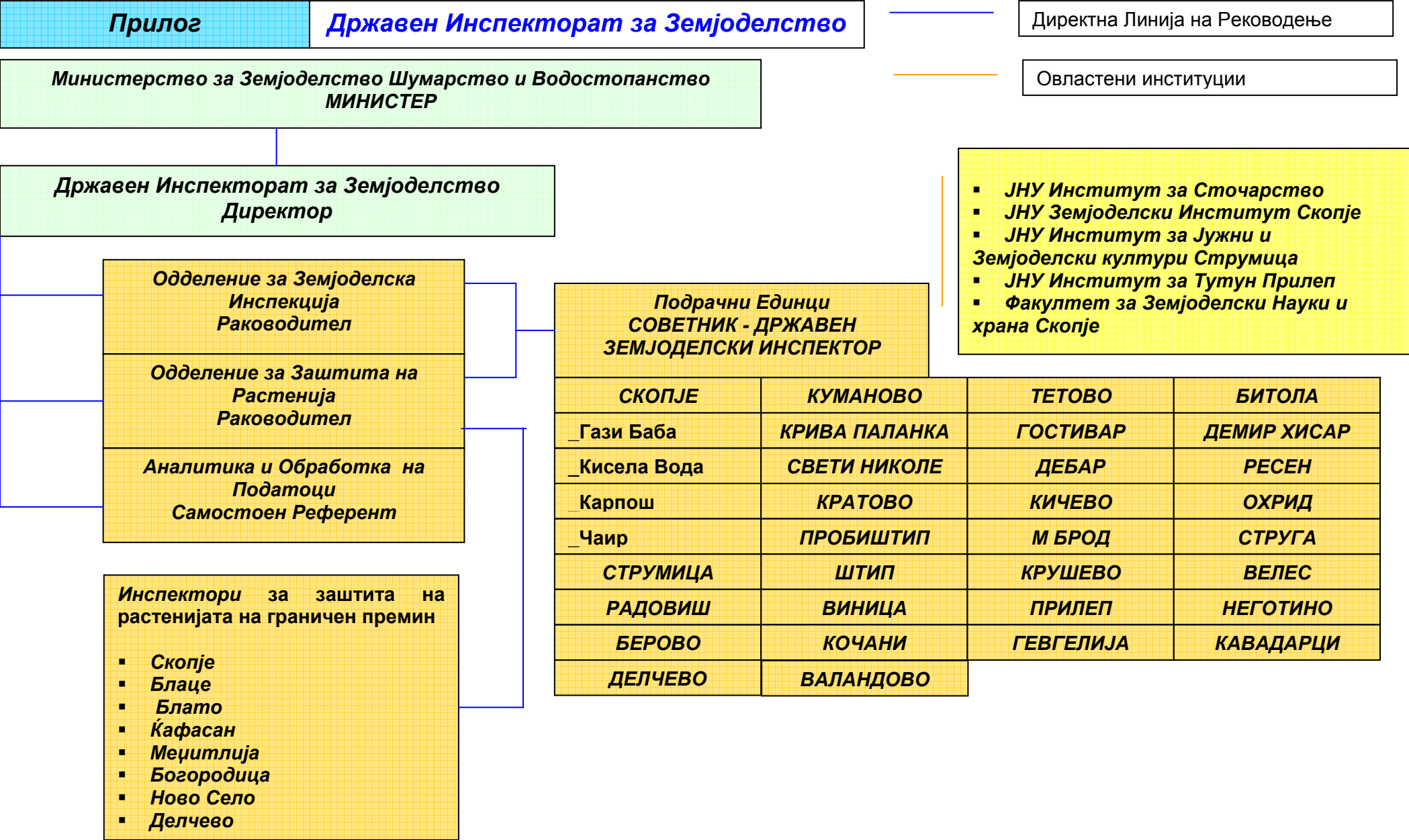
- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ ” бр. 25/98 и 6/00);
- Закон за квалитетот и контролата на квалитетот на вештачките ѓубрива (“Службен весник на РМ” бр. 10/73 и 83/92);
- Закон за органско земјоделско производство (“Службен весник на РМ ” бр. 16/04);
- Закон за виното (“Службен весник на РМ ” бр. 69/04);
- Закон за сточарството (“Службен весник на РМ ” бр. 61/97);

Државниот инспекторат за земјоделство го контролира целиот ланец на примарното производство на храна од растително потекло и исхраната на домашните животни, како и преглед и контрола на граничните премини на пратките растенијата, производите, средствата за заштита на растенијата.

Индиректно од аспект на безбедност на храна, инспекторатот е надлежен за вршење инспекциски надзор и контрола во прометот на растенијата, производите, средствата за заштита на растенијата, загаденоста на земјоделското земјиште, процесот на преработка и доработка на растителните производи во сите фази до финалниот производ, просториите за чување и одржување на земјоделските производи, зелени и добиточни пазари; контрола на употребата на енолошките средства во производството на вино.

При сомнеж на неисправност на растителните производи, инспекторот зема потребен број на мостри за утврдување на стандардите и квалитетот, доколку истите не одговараат се отстрануваат од промет.

Во делот на управувањето и раководењето во инспекторатот за земјоделство, се одвива на централно ниво и не постои регионално и локално ниво на одлучување.

2. Мора да се наведат ресурсите (човечки, материјални и финансиски) распределени за секој сектор поодделно.

УПРАВА ЗА ВЕТЕРИНАРСТВО

а) Човечки ресурси

Сите вработени во Управата за ветеринарство се дел од државната администрација односно имаат статус на државни службеници.

Човечките ресурси се одредени со Правилникот за систематизација на работните места во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство со која во Управата за Ветеринарство се одредени вкупно 89 работни места. Од тоа пополнети се 77, додека другите не се пополнети.

Деталан приказ на човечки ресурси			
	Број на извршители		Стручна подготовка
	пополнетост		
Директор	1	Факултет по Ветеринарна Медицина	1 BCC
Одделение за здравствена заштита на животните	2		2 BCC
Одделени за јавно здравство	2		2 BCC
Одделение за идентификација и регистрација на животните	2		2 BCC
Одделение за ветеринарни лекови	2		2 BCC
Одделение за ветеринарна легислатива	1		1 BCC
Одделение за државна ветеринарна инспекција	67		56 BCC
- подрачни единици			9 CCC
- гранични ветеринарни премини			2 OCC
Вкупно	77		

Во функција на поефикасно и поефективно извршување на активностите и функциите на Управата за ветеринарство со договор на дело се ангажирани 54 доктори по ветеринарна медицина.

б) Материјални ресурси

Управата за Ветеринарство располага со задоволително ниво на материјални ресурси во своите внатрешни организациони единици: канцеларски простор со опрема и директни телефонски линии, ИТ опрема со интернет конекција, софтверски системи (НЕИС Национален епизоотиолошки информативен систем; Информативен систем за идентификација и регистрација на животните; Информативен систем на ветеринарна инспекција на гранични премини), моторни возила и професионална опрема за работата на ветеринарните инспектори, која во голем дел е обезбедена со поддршка од CARDS програмата.

с) Финансиски ресурси

Платите и другите финансиски средства за спроведување на редовните активностите и функционирање на Управата за Ветеринарство се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. Финансиските средства се планираат на годишна основа во координација со Министерството за Финансии.

УПРАВА ЗА ЗАШТИТА НА РАСТЕНИЈАТА**а) Човечки ресурси**

Сите вработени во Управата се дел од државната администрација односно имаат статус на државни службеници. Човечките ресурси се одредени со Правилникот за систематизација на работните места во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Деталан приказ на човечки ресурси			
	Број на извршители		Стручна подготовка
Директор	1	Земјоделски факултет	1 ВСС
Советник за здравствена заштита на растенијата	1		1 ВСС
Советник за средства за заштита на растенијата и вештачки ѓубрива	1		1 ВСС
Советници регионални известувачи	5		5 ВСС
Вкупно	8		8 ВСС

Во Управата, работите одредени со законите од областа на здравствената заштита на растенијата и другите релевантни закони се вршат од 1 советник и 5 регионални известувачи.

Управни постапки, регистрација на средства за заштита на растенијата, регистрација на вештачки ѓубрива за кои не се пропишани стандарди, регистри на правни лица за производство, промет на средства за заштита се врши од 1 советник во Управата за заштита на растенијата.

б) Материјални ресурси

Состојбата со опременост во Управата за заштита на растенијата е задоволителна со канцелариски простории, но не е опремена со компјутери и лабораториска опрема потребна за детерминирање на растителните болести и штетници и друга техничка опременост во регионалните центри.

Дел од потребите за опрема за функционирањето на оваа Управа е обезбедена преку CARDS програмата.

ц) Финансиски ресурси

Платите и другите финансиски средства за спроведување на редовните активностите и функционирање на Управата за заштита на растенијата се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. Финансиските средства се планираат на годишна основа во координација со Министерството за финансии.

ДРЖАВЕН ИНСПЕКТОРАТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО**а) Човечки ресурси**

Вработените во Државниот инспекторат за земјоделство имаат статус на државни службеници.

Деталан приказ на човеки ресурси			
	Број на извршители	Образование	Стручна подготовка
	пополнетост		
Директор	1	Факултет за земјоделски науки и храна	1 ВСС
Одделение за земјоделска инспекција	1		1 ВСС
Одделени за заштита на растенијата	1		1 ВСС
Аналитика и обработка на податоци	1		1 ССС
Инспектори во подрачни единици	23		23 ВСС
Инспектори гранични премини	16		16 ВСС
Вкупно	43		43

Со Државниот инспекторат за земјоделство раководи Директор кој се именува од Владата на Република Македонија .

Од вкупниот број на 43 вработени: 1 е директор, 2 се раководители на одделенија, 1 лице самостоен референт, 23 земјоделски инспектори кои покриваат 33 подрачни единици и 16 инспектори на гранични премини кој покриваат 10 гранични премини, а на 4 гранични премини прегледите се вршат по повик.

Со воведување на интегрираното гранично управување се предвидува вработување на нови инспектори за заштита на растенијата на гранични премини.

б) Материјални ресурси

Државниот инспекторат за земјоделство располага со службени автомобили сопственост на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Компјутеризацијата е на многу ниско ниво. Инспекторите во подрачните единици делумно располагаат со персонални компјутери, не се врзани во интерна мрежа и немаат пристап до интернет.

Состојбата со опременост на граничните премини не е на задоволително ниво. Услови за работа на сите гранични премини се соодветни во однос на канцелариски и лабораториски простории, а несоодветни се во однос на исполнување на услови за работа од дваесет и четири часа. Моментално се работи дванасетчасовно работно време на премините заради несоодветни услови. Лабораториите на граничните премини не се опремени со соодветна лабораториска опрема за брзо детерминирање на штетните организми.

ц) Финансиски ресурси

Платите и другите финансиски средства за спроведување на редовните активностите и функционирање на Државниот инспекторат за земјоделство се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. Финансиските средства се планираат на годишна основа во координација со Министерството за финансии.

3. Ве молиме да ја опишете постојната структура како и предвидениот развој. Два типа на органограми: првиот да биде со постојната структура и вториот со планираната идна структура (треба да ги наведете предвидените рокови за формирање нови структури)

УПРАВА ЗА ВЕТЕРИНАРСТВО

Управата за Ветеринарство е орган на управа со надлежности и одговорности на национална ветеринарна служба.

Надлежностите и должностите на Управата за ветеринарство произлегуваат од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02) и следните системски закони: Законот за ветеринарното здравство („Службен Весник на Република Македонија“ бр.28/98); Законот за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната („Службен весник на РМ“ бр. 54/2002); Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала („Службен весник на РМ“ бр. 21/98); и Закон за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на РМ“ бр. 69/2004);

Согласно наведените закони Управата за ветеринарство е надлежна и одговорна за спроведување на управно административните работи и надзорно инспекциските активности кои произлегуваат од наведените закони и подзаконски прописи во областа на безбедноста на храната од животинско потекло, здравствената заштита на животните, заштита од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно санитарниот преглед и контрола на производите, сировините и отпадните материји од животинско потекло, превентива во размножувањето на животните, ветеринарната заштита и унапредување на животната средина и природата, минималниот задолжителен обем на здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно здравствената дејност, ветеринарно здравствената контрола на добиточната храна и производите за исхрана на животните, производството, прометот и употребата на лековите за употреба во ветеринарната медицина, обележувањето и идентификација на животните и благосостојбата на животните.

Согласно Правилникот за систематизација на работните места во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во состав на Управата за ветеринарство функционираат 6 одделенија и тоа: одделение за здравствена заштита на животните, одделение за јавно ветеринарно здравство, одделение за идентификација и регистрација на животните, одделение за ветеринарни лекови, одделение за ветеринарна легислатива и одделение за државна ветеринарна инспекција.

Дијаграм на сегашната структура на Управата за ветеринарство на Република Македонија е дадена во прилог Органограм.

Со Управата раководи Директор кој се именува од Владата на Република Македонија.

Управно Административните работи се вршат од одделенијата во состав на Управата за Ветеринарство.

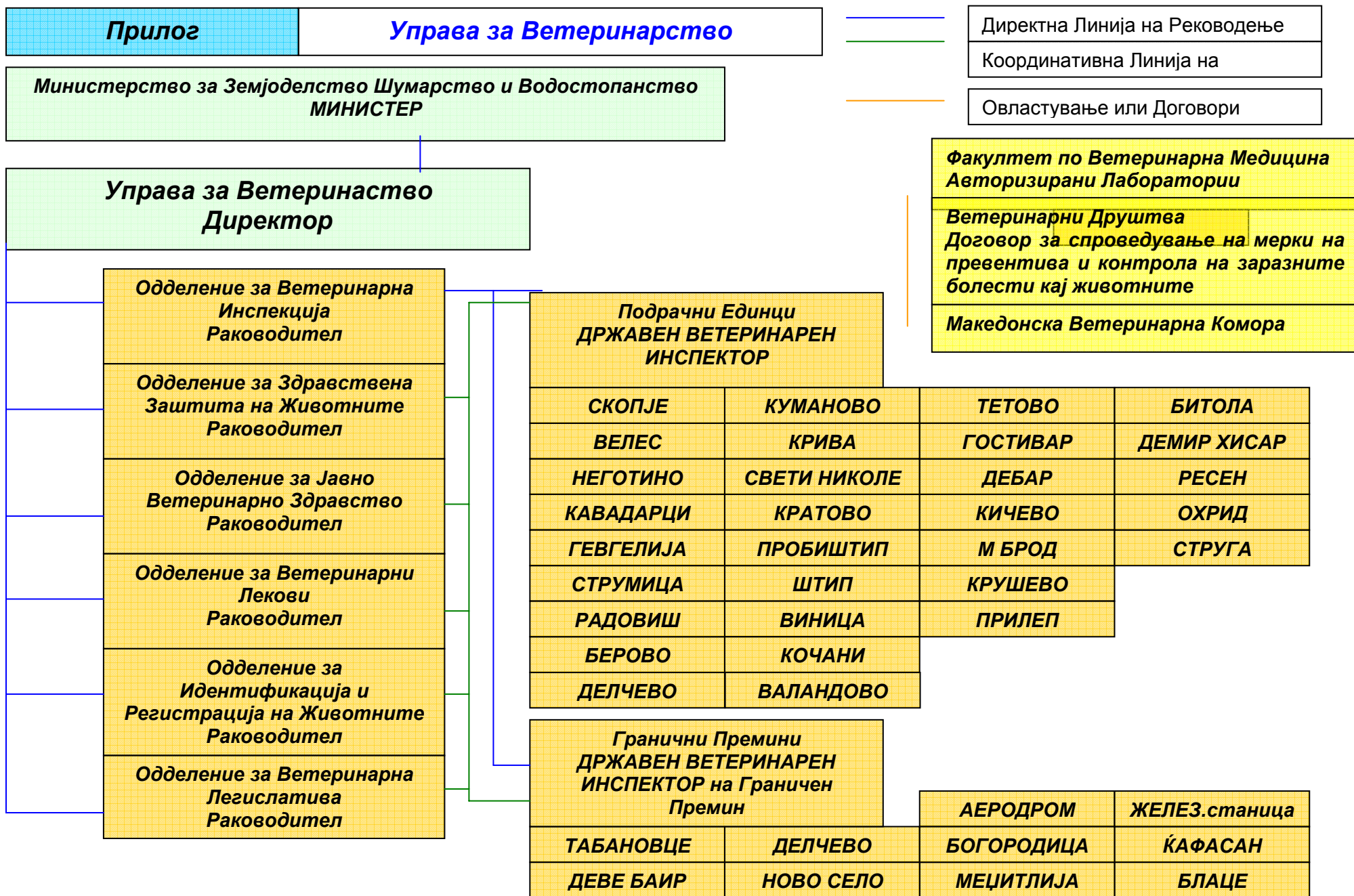
- 1) Одделението за здравствена заштита на животните ги спроведува активностите на следењето на епизоотиолошката состојба во земјата; изработување, спроведување и имплементација на ефективни стратегии за контрола, изготвувањето наредби и забрани на увоз и провоз на пратки на живи животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, добиточна храна, семе за вештачко осеменување, јајце клетки и ембриони; изработката на програми за следење, контрола и искоренување на заразните и паразитските болести, наредби и планови за итна интервенција при појава на особено опасни заразни болести; следењето на ефикасноста на мерките пропишани со годишната наредба; изготвувањето на законските и подзаконските акти, комуницира и соработува со меѓународните организации (ОИЕ, Европска Унија, ФАО, Светска здравствена организација) во областа на здравствената заштита на животните;

- 2) Одделението за јавно ветеринарно здравство ги спроведува активностите на регистрирање и издавање дозволи за производни капацитети за храна од животинско потекло; водење регистер на производни капацитети; изготвување на условите за увоз на производи од животинско потекло; изготвување на модели на сертификати за извоз на производи од животинско потекло; изработување на годишен план за контрола на резидуи во храната од животинско потекло и комуникација со другите органи и институции на Владата во врска со прашања од областа на безбедноста на храната.
- 3) Одделението за ветеринарни лекови ги врши стручните, нормативно-правните и управните работи во согласност со законските прописи од областа на лекови, помошни лековити супстанции и медицински помагла кои се употребуваат во ветеринарната медицина; спроведува активностите на Националниот центар за следење на несаканите дејстава на лековите кои се употребуваат во ветеринарната медицина; спроведува активностите за изготвување на ветеринарно санитарните услови за увоз на добиточна храна и издавање на ветеринарно санитарни решенија за увоз на добиточна храна и други производи за исхрана на животните.
- 4) Одделението за идентификација и регистрација на животните ја организира, насочува и координира работата која се однесува на обележувањето и евиденцијата на животните; спроведува активности за реализација на системот за обележување и идентификација на животните; контрола на работата на изведувачите и начинот на евиденција.
- 5) Одделението за ветеринарна легислатива ја организира, насочува и координира работата за изготвување на предлози, закони и подзаконски акти од областа на ветеринарната медицина и учествува во изготвување на програми, анализи, информации и други извештаи од областа на ветеринарно здравство.
- 6) Одделението за државна ветеринарна инспекција ја координира, обединува и насочува работата на државните ветеринарни инспектори за навремено, законито и квалитетно извршување на работите и задачите за спроведување на утврдената политика од областа на ветеринарното здравство; непосредно извршува работи и задачи на ветеринарната инспекција и го следи извршувањето и спроведувањето на законите и поблиските законски прописи од областа на ветеринарното здравство

Работите на инспекцискиот надзор за спроведување на релевантите закони и подзаконските акти ги вршат државните ветеринарни инспектори во внатрешните организациони единици и државните ветеринарни инспектори на граничен премин, во состав на одделението за државна ветеринарна инспекција.

Подетален опис на надлежностите и активностите на работата на ветеринарната инспекција е даден во одговорот на прашањето 07_VII_D_P1.

Предвидениот развој на Управата за ветеринарство е даден во Деловниот План на Управата за Ветеринарство (Види Анекс 07_01).

УПРАВАТА ЗА ЗАШТИТА НА РАСТЕНИЈАТА

Управата за заштита на растенијата е орган на управа со надлежности и одговорности на национална служба за заштита на растенијата. Надлежностите и должностите на Управата за заштита на растенијата произлегуваат од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на РМ“бр. 59/00) и следните закони:

- Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“бр. 25/98 и 6/00);
- Законот за семенски материјал, саден материјал, материјал за размножување („Службен весник на РМ“бр. 41/00),
- Законот за контрола на квалитет на вештачки ѓубрива („Службен весник на РМ“бр. 10/73).

Согласно наведените закони Управата за заштита на растенијата е надлежна за спроведување на управно административни работи и контрола кои произлегуваат од наведените закони и подзаконски прописи во областа на здравствената заштита на растенијата, здравствената контрола на растенија и производи од растително потекло, средствата за заштита на растенијата, семенски и саден материјал, регистрацијата на средствата заштита на растенијата и вештачки ѓубрива.

Согласно Правилникот за систематизација на работните места во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство со Управата раководи Директор кој се именува од Владата на Република Македонија. Во Управата за заштита на растенијата работите се координираат преку 1 советник за здравствена заштита на растенијата, 1 советник за средства за заштита на растенијата и вештачки ѓубрива и 5 регионални известувачи, кои се одговорни пред директорот.

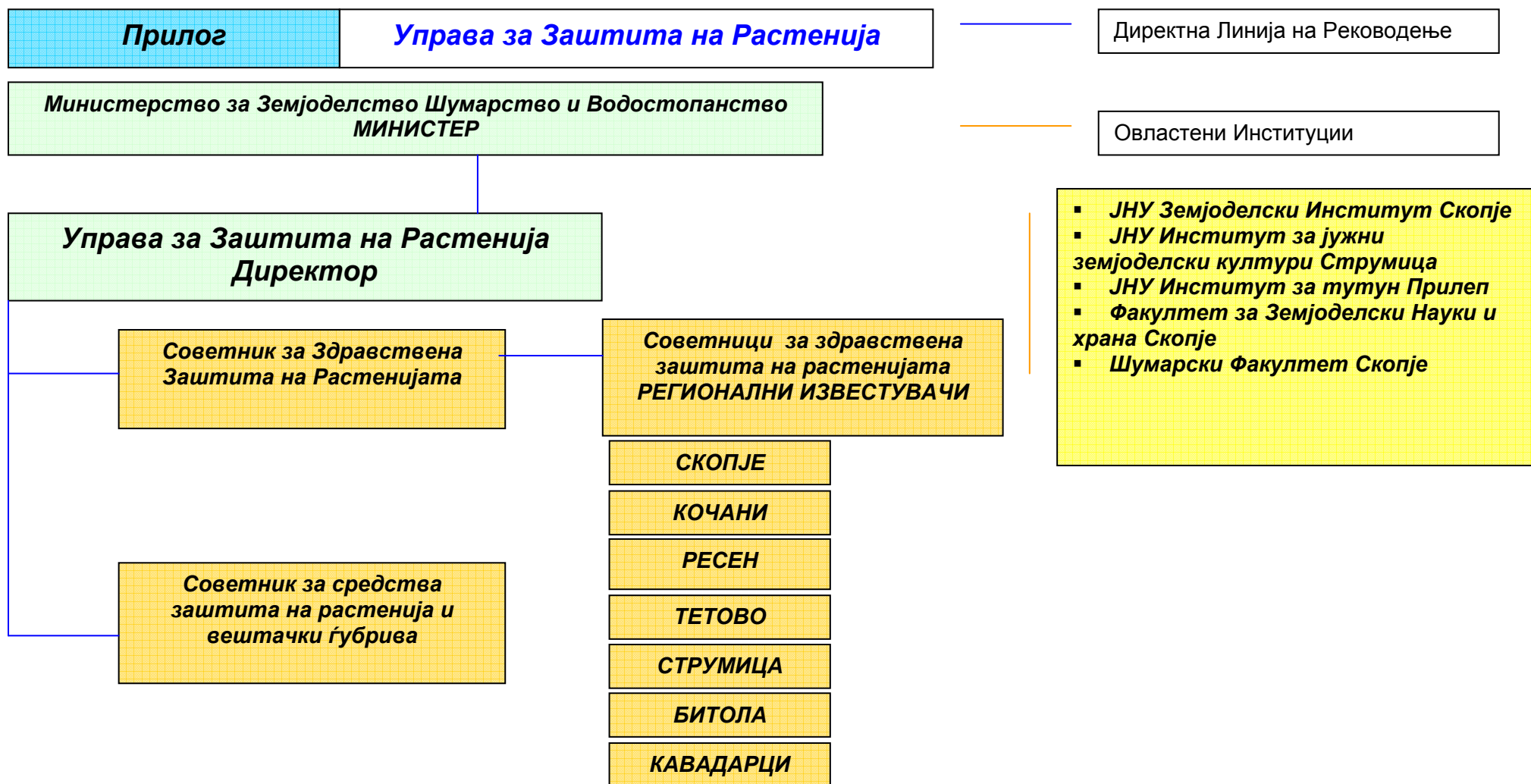
Во Управата за заштита на растенијата се вршат следните работи:

- Здравствена заштита на растенијата, следење на појавата, ширењето, прогнозирање, дијагностицирање и детерминирање на одреден број значајни растителни штетници врз основа на одредени програми, известување и давање препораки за оптимални рокови и соодветна заштита на производителите, интервенции во случај на карантини или каламитет, изготвување на прописи, издавање на дозволи за увоз на штетни организми за научни истражувања, извештаи, анализи за здравствената состојба на растенијата и растителните производи со цел утврдување на појавата и ширењето на штетниците во земјата и странство, утврдување на степенот на заразата во случај на карантинска појава и утврдување на нови штетници на растенијата, утврдување на заразени подрачја, водење евиденции, координирање на работите на институциите, размена на информации врзани со појавата и ширењето на штетниците во согласност со билатералните регионалните и меѓународните договори. За покривање на целата територија и извршување на научно стручни работи вклучени се и научно стручни институции од областа на заштитата на растенијата.
- Средства за заштита на растенијата – изготвување на прописи, управна постапка за регистрација на средства за заштита на растенија, обработка на извештаите од биолошките (вегетациски) испитувања, физичко-хемиските (лабораториски) испитувања и досието од производителот, координирање на работата на комисијата за средствата за заштита на растенијата, управна постапка за регистри за производство промет на мало и големо, водење регистри на правни лица за производство, промет на мало и промет на големо на средства за заштита на растенијата (СЗР), постапка за регистрирање на вештачки ѓубрива кои не се во стандардната листа, водење евиденција за

произведените и пуштените во промет средства за заштита на растенијата, меѓународна соработка и размена на информации.

Дијаграм на сегашната структура на Управата за заштита на растенијата – Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство е дадена во прилог.

Со реализирањето на Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија со кој се планира апроксимација на легислативата од областа на здравствената заштита на растенијата до 2007 година, ќе се детерминира идната организациона поставеност и функциите на Управата за заштита на растенијата.

Државен инспекторат за земјоделство

Надлежностите и должностите на Државниот инспекторат за земјоделство произлегуваат од Законот за организација и работа на органите на државната управа (“Службен весник на РМ ” бр. 58/00) и Закон за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ ” бр. 38/04), и другите закони и тоа:

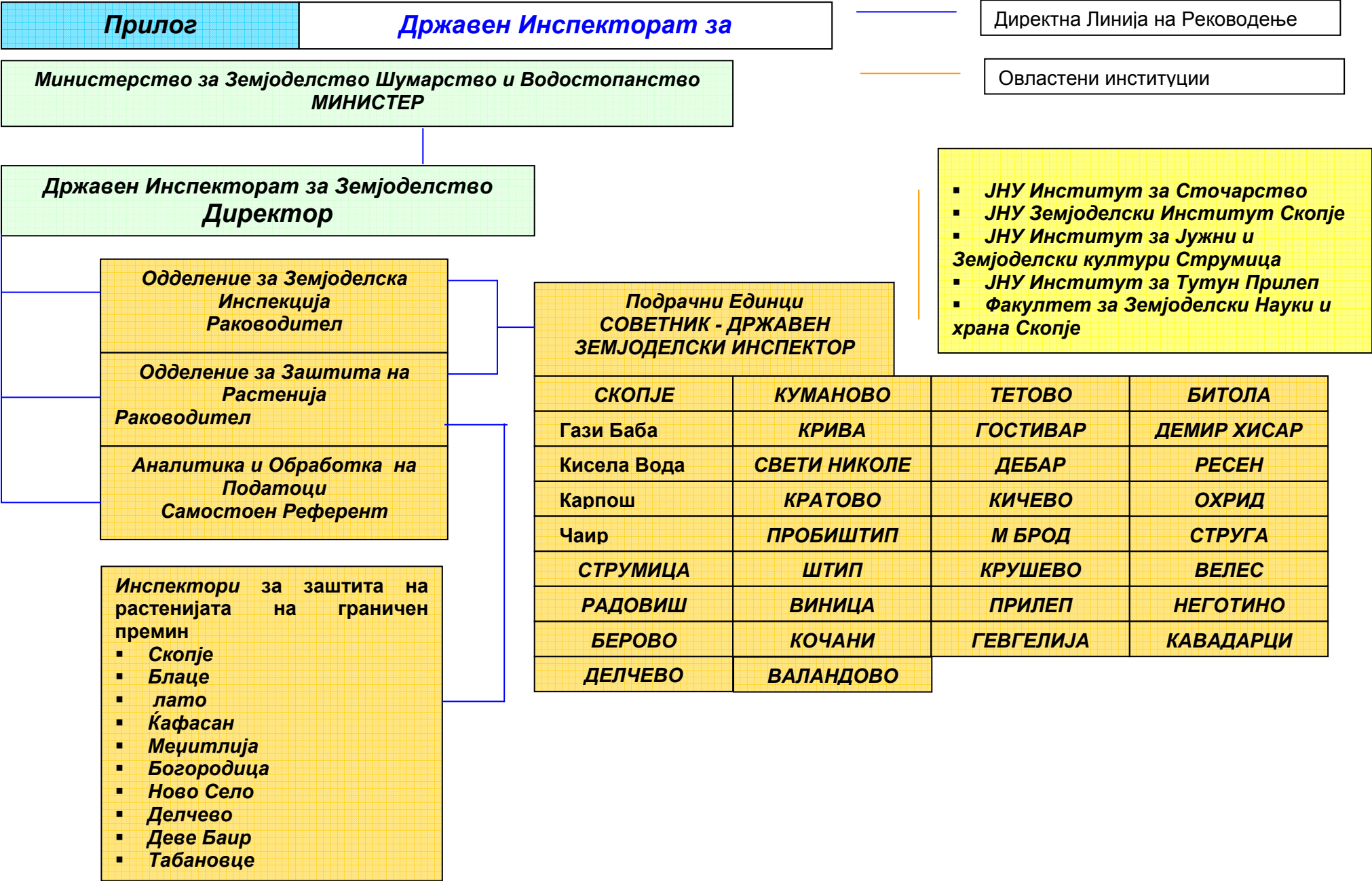
- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ ” бр. 25/98 и 6/00) ,
- Закон за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/00),
- Закон за сточарство (“Службен весник на РМ ” бр. 61/97) ,
- Закон за квалитетот и контролата на квалитетот на вештачките ѓубрива (“Службен весник на РМ” бр. 10/73 и 83/92) ,
- Закон за органско земјоделско производство (“Службен весник на РМ ” бр. 16/2004) ,
- Закон за виното (“Службен весник на РМ ” бр. 69/04) .

Државниот инспекторат за земјоделство е орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е овластен за вршење инспекциски надзор во областа на безбедноста на храната од растително потекло во примарното земјоделско производство како и здравствена контрола и преглед во прометот на земјоделски и шумски растенија и производи од растително потекло на пратки во меѓународниот промет (увоз, извоз, реекспорт и провоз), издавање фитосертификат за здравствената состојба на растенијата, земање мостри, одредување фитосанитарни мерки, контрола на увозот на семенски и саден материјал во однос на пропишаните документи-одобренија и декларирањето според националните прописи и ISTA и OECD, контрола на документацијата на пратката при увоз на средства за заштита на растенијата во однос на дозвола, рок на употреба и етикетање. Контролите се вршат на 14 гранични премини и 11 места на утовар одредени за здравствени прегледи од Владата на Република Македонија.

Постојната структура на Државниот инспекторат за земјоделство е со две оделенија и тоа : одделение за земјоделство и одделение за заштита на растенијата. Со инспекторатот раководи директор, а со одделенијата раководат 2 раководители, 1 административно лице - самостоен референт, во 33 Подрачни единици инспекциски надзор вршат 23 државни земјоделски инспектори и 16 инспектори на граничен премин.

Согласно Законот за земјоделската инспекција (“Службен весник на РМ” бр. 38/04), сите инспектори за земјоделство се со висока стручна спрема - Факултет за земјоделски науки и храна.

Со донесувањето на Стратегијата за прилагодување на македонскиот земјоделско–прехранбен сектор кон заедничката земјоделска политика CAP на ЕУ ќе се зајакнат ингеренциите и надлежностите на земјоделската инспекција во рамките на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

4. Законски овластувања:

- a) спецификација на надлежни институции (за законодавство) и како законодавството ќе се донесе (главно преку парламентарна процедура или министерски подзаконски акти или декрети);**
- b) објаснување за тоа како се обезбедува координација во однос на транспозицијата, имплементацијата, и креирањето на политика за да се обезбеди целосно покривање на синџирот на храната.**

a)

Собранието на Република Македонија е највисока државна институција за донесување на законите. Право да предлага донесување на закон има секој пратеник во Собранието, Владата на Република Македонија и најмалку 10.000 избирачи (овластен предлагач на законот). Носителите на изработувањето на законите се надлежните органи на управа.

Собранието донесува закони со мнозинство гласови од присутните пратеници, а најмалку со една третина од вкупниот број пратеници, ако со Уставот не е предвидено посебно мнозинство.

По донесувањето законите се објавуваат со Службениот весник на Република Македонија.

Подзаконските акти (правилници, наредби, одлуки) од поедини области, за чие донесување постои законска основа во соодветен системски закон, се донесуваат од страна на надлежен министер, на основа на одредбите од релевантните закони.

Овие подзаконски акти треба претходно треба да бидат одобрени од Секретаријатот за законодавство дека се во согласност со Уставот на Република Македонија и другите законски прописи. По донесувањето подзаконските акти се објавуваат во Службениот весник на Република Македонија.

Предлозите на закони, другите прописи и акти што Владата во рамките на своите надлежности ги поднесува на Собранието, задолжително содржат анализи (осврт, преглед) за нивната усогласеност со законодавството на Европската Унија.

b)

Согласно Законот за организација на органите на државната управа (“Службен весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02), пропишана е обврска на органите на државна управа што вршат инспекциски работи, во вршењето на инспекциските работи од заеднички интерес да соработуваат меѓусебно, како и со другите органи на државна управа, односно ако во текот на инспекцискиот надзор се утврди некоја неправилност, задолжително да го известат соодветниот орган односно инспекциската служба за да во рамките на своите овластувања преземе соодветни мерки.

Во смисла на безбедноста на храна, со Законот за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната (“Службен весник на Република Македонија бр.54/02) е воспоставен механизам на координација на надлежни министерства во поглед на целосно покривање на синџир на храната.

Со одредбите на тој закон, директната соработка и координација на Управата за ветеринарство, Дирекцијата за храна, Државниот инспекторат за земјоделство и Управата за заштита на растенија, Министерството за животна средина и просторно планирање и Министерство за економија со цел целосно покривање на синџирот за храна ќе се одвива и преку Комисијата на Македонскиот Кодекс на храна кој се формира од Министерот за здравство како стручно советодавно тело од претставници на Министерството за здравство, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за економија и Министерството за животна средина и просторно планирање на предлог на надлежните

министри, како и од истакнати научни и стручни работници и претставници на организацијата на потрошувачите.

5. Контролни и други активности:

а) наведете ги надлежните институции кои се или ќе бидат одговорни за контрола на активностите и примената на законодавството и нивните надлежности. Опишете ги механизмите на координација каде е релевантно.

Спецификација на надлежните органи кои се надлежни за спроведување на контролата, примената и нивната одговорност.

Органи на управа одговорни за контрола на активностите и примената на законите од областа на безбедност на храната се Министерство за здравство - Дирекција за храна и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство: Управа за ветеринарство, Управа за заштита на растенијата и Државен инспекторат за земјоделство.

Непосредните работите на инспекцискиот надзор и контрола на спроведувањето и примената на системските закони и подзаконски акти кои произлегуваат од нив, ги вршат:

- 1) Државните инспектори за храна во состав на Дирекцијата за храна;
- 2) Државните ветеринарните инспектори, во состав на одделението за државна ветеринарна инспекција при Управата за ветеринарство;
- 3) Државните Инспектори за земјоделство и инспекторите на граничен премин во состав на Државниот инспекторат за земјоделство;

Дирекцијата за Храна е надлежна за спроведувањето на одредбите од Законот за безбедност на храна и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ бр.54/02) во однос на генералните одредби за безбедност на храна и храната од неживотинско потекло. Подетален опис и органограм на Министерството за здравство - Дирекцијата за Храна е дадено во поглавје 1 Слободно движење на стоката 01_III_A_P3.

Управата за ветеринарство е надлежна за спроведување на контрола на активностите и примена на законодавството што се однесуваат на храната од животинско потекло во согласност општите барања пропишани со Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр.54/02) и со прописите за ветеринарно здравство: Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ бр.28/98), Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала ("Службен весник на РМ" бр.21/98) и Закон за идентификација и регистрација на животни ("Службен весник на РМ" бр.69/04) и подзаконските акти кои произлегуваат од овие закони.

Управата за заштита на растенијата е надлежна за спроведување на управно административни работи што се однесуваат на: здравствената состојба на растенијата; увозот, извозот, реекспортот и провозот на пратки од растенија и од растително потекло; семенскиот и садниот материјал и материјалот за размножување; и средствата за заштита на растенијата во согласност со Законот за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр.25/98 и 6/00) и Законот за семенски, саден материјал и материјал за размножување и заштита на сортата ("Службен весник на РМ" бр.41/00). Контрола на спроведување на работата од областа на здравствената состојба на растенијата и контрола над работата на овластените институции вклучени за одредени работи врши Управата за заштита на растенијата.

Државниот инспекторат за земјоделство е надлежен за инспекциски надзор и спроведување на законските прописи од областа на земјоделството во функција на : контрола на здравствената состојба на растенијата и растителните производи, контрола на квалитетот на земјоделските производи и добиточната храна во примарното производство во внатрешно – надворешниот

промет. Во рамките и овластувањата кои произлегуваат од Законот за земјоделска инспекција ("Службен весник на РМ" бр. 38/04) и материјалните закони од областа на земјоделството.

Детален опис на надлежните органи е даден во одговор на прашањето 07_VII_A_P1; 07_VII_A_P3 и 07_VII_D_P1.

Механизмите на координација помеѓу поедини надлежни органи на управа се дадени во прашање 07_VII_A_P4 точка б.

В. Транспозиција и имплементација на законите

1. За секоја од следниве точки од ветеринарната, фитосанитарната и законска регулатива за исхраната на животните, ве молиме да наведете:
 - а) Спецификација на процесот на траснпозиција на законите со точен распоред и рокови за секој дел од законодавството на ЕУ. Во случај на делумна компатибилност треба да се нагласи кој дел од законодавството е компатибилен и кога останатите делови ќе бидат усогласени и имплементирани. Наведете дали веќе постои табела на степенот на усогласеноста.
 - б) Детален преглед на мерките преземени за обезбедување на правилна примена/спроведување на законодавството во врска со следните активности (индикативна листа):
 - i) обука на различни инспектори за контрола како и производители на храна;
 - ii) процедура за акредитација на лабаратории;
 - iii) методи за анализа;
 - iv) постапки за регистрација и овластување;
 - v) постојни и планирани ресурси (кадровски, буџетски и опрема за инспекција);
 - vi) постојна (и планирана) честота на контроли; планирање на инспекциските активности;
 - vii) постојни (и планирани) процедури со кои се поттикнува развојот на советувањето;
 - viii) методи за оценка на работењето на контролните служби (сегашен или планиран систем на ревизија);
 - ix) управување со поплаките и кризите; правни дејства и жалби; контрола на увезената храна (постоечки и планиран систем).

а)

Ветеринарно законодавство

ВЕТЕРИНАРНО ЗАКОНОДАВСТВО	Планиран рок на донесување	Коресп ондент ни табели	Коментар ЕУ легислатива инкорпорирана во Ветеринарната Легислатива на Република Македонија
Закон за идентификација и регистрација на животните	Донесен („Службен Весник на РМ“ бр.69/04)	ДА	<p>1. 90/427/ЕЕЗ Директива на Советот за зоотехнички и генеолошки услови за усогласување на трговијата во Заедницата</p> <p>2. 93/623/ЕЕЗ Директива на Комисијата за утврдување на документи за идентификација (пасош) кои се потребни при регистрацијата</p> <p>3. 97/12/ЕС Директива на Советот за измени и дополнувања на Директивата 64/432/ЕЕЗ за здравствените проблеми кои се пренесуваат од говедата и свињите кои се тргуваат во Зедницата</p> <p>4. 2629/97/ЕС Регулатива на Комисијата во која се дадени деталните прописи за имплементација на Регулативата на Советот (ЕС) бр. 820/97 за ушните маркици, водење регистар и пасоши во рамките на системот за идентификација и регистрација на говедата</p> <p>5. 2630/97/ЕС Регулатива на Комисијата во која се дадени детални прописи за имплементација на Регулативата на Советот (ЕС) бр. 820/97 за минималното ниво на контрола која треба да се спроведе во рамките на системот за идентификација и регистрација на говедата</p> <p>6. 494/98/ЕС Регулатива на Комисијата во која се дадени детални прописи за имплементација на Регулативата на Советот (ЕС) бр. 820/97 за примена на минимални административни санкции во рамките на системот за идентификација и регистрација на говедата</p> <p>7. 331/1999/ЕС Регулатива на Комисијата (ЕС) бр. 331/1999 за измени и дополнувања на Регулативата (ЕС) бр. 2629/97 за пасошите во рамките на системот за идентификација и регистрација на говедата</p> <p>8. 1663/1999/ЕС Регулатива на Комисијата (ЕС) бр. 331/1999 за измени и дополнувања на Регулативата (ЕС) бр. (ЕС) бр 2629/97 за пасошите во рамките на системот за идентификација и регистрација на говедата</p> <p>9. 1898/2000/ЕС Регулатива на</p>

			<p>Комисијата (ЕС) бр. 1898/2000 од 7 септември 2000 за измени и дополнувања на Регулативата (ЕС) бр. 2630/97 за видови на извештаи за годишните контроли предвидени во член 5(1) од истата Регулатива</p> <p>10. 1760/2000/ЕС Регулатива (ЕС) бр. 1760/2000 на Европскиот Парламент и Советот од 17 јули 2000 за основање на систем за идентификација и регистрација на говедата и етикетање на говедското месо и производи и за укинување на Регулативата на Советот (ЕС)</p> <p>11. 2000/15/ЕС Директива 2000/15/ЕС на Европскиот парламент и Советот од 10 април 2000 за измени и дополнувања на Директивата на Советот 64/ 432/ЕЕС за здравствените проблеми предизвикани од говедата и свињите кои се тргуваат во Заедницата</p> <p>12. 2000/678/ЕС Одлука на Комисијата 2000/678/ЕС од 23 октомври 2000 во која се утврдени деталните пртописи за регистрација на друштва за свињи во националната база на податоци што е предвидено во Директивата на Советот 64/432/ЕЕЗ.</p> <p>13. 2001/672/ЕС Одлука на Комисијата 2001/672/ЕС од 20 август 2001 во која се утврдени специјалните прописи кои се применуваат за движењето на говедата кога се носат на летна испаша во планинските предели</p> <p>14. 2002/0297 Комисијата на Европските заедници: Предлог за Регулатива на Советот за основање на систем за идентификација и регистрација на овци и кози и за измени и дополнувања на Регулативата (ЕЕС) бр. 3508/92</p>
Подзаконски акти за одбележување на говедата	2004/IV	ДА	
Подзаконски акти за одбележување на овци и кози	2006/IV		
Закон за ветеринарно здравство	2005/I		<p>1. 64/432 Директива на Советот за здравствената состојба на животните која влијае врз трговијата на говеда и свињи во Зедницата</p> <p>2. 72/461 Директива на Советот за здравствената состојба на животните која влијае врз трговијата со свежо месо во Заедницата</p> <p>3. 72/462 Директива на Советот за проблемите на здравствена и ветеринарна инспекција при увоз на говеда, овци, кози и свињи, свежо месо или месни производи од трети земји</p> <p>4. 2782/75 Регулатива на Советот за производство и продажба на јајца за пилење и селски пилиња</p>

		<p>5. 77/99 Директива на Советот за здравствените состојби кои влијаат врз производството и продажбата на месни производи и други одредени производи од животинско потекло</p> <p>6. 82/894 Директива на Советот за објавување на болести кај животните во Заедницата</p> <p>7. 88/407 Директива на Советот во која се утврдени барањата за здравјето на животните наменети за трговија во Заедницата и увоз на семе од домашни животни од типот говеда</p> <p>8. 89/556 Директива на Советот за здравствените услови на животните наменети за трговија во Заедницата и увоз од трети земји на ембриони од домашни животни од типот говеда</p> <p>9. 89/662 Директива на Советот во врска со ветеринарни прегледи за трговијата во Заедницата во однос на комплетирање на внатрешниот пазар</p> <p>10. 90/425 Директива на Советот во врска со ветеринарни и зоотехнички прегледи за трговијата во Заедницата на одредени животни и производи во однос на комплетирање на внатрешниот пазар</p> <p>11. 90/426 Директива на Советот за здравствените услови на животните за изедначување на движењето и увозот од трети земји</p> <p>12. 90/539 Директива на Советот за здравствената состојба на животните наменети за трговијата и увозот од трети земји во Заедницата на живина и јајца за испилување</p> <p>13. 91/67 Директива на Советот во врска со здравствената состојба на животните за потребите на пуштање на пазар на водни животни и производи</p> <p>14. 91/68 Директива на Советот за здравствената состојба на животните за уредување на трговијата на овци и кози во Заедницата</p> <p>15. 91/412 Директива на Комисијата за утврдување на принципите и инструкциите за позитивна производствена пракса на ветеринарните медицински производи</p> <p>16. 91/492 Директива на Советот за утврдување на здравствените услови за производство и пласирање на живи бивалвни мекушци на пазарот</p> <p>17. 91/494 Директива на Советот за здравствената состојба на животните за уредување на трговијата во заедницата и увозот на свежо месо од живина од трети земји</p> <p>18. 91/495 Директива на Советот за јавното здравство и здравствените проблеми кај животните кои влијаат врз</p>
--	--	---

		<p>производството и пласирањето на пазарот на зајачко месо и месо од одгледуван дивеч</p> <p>19. 91/496 Директива на Советот во која се утврдуваат принципите за организирање на ветеринарни прегледи на животните кои влегуваат во Заедницата од трети земји и за промени и дополнувања на Директивите 89/662/ЕЕЗ, 90/425/ЕЕЗ и 90/675/ЕЕЗ</p> <p>20. 92/45 Директива на Советот за јавното здравство и здравствените проблеми кај животните кои се однесуваат на застрелан дивеч и пласирање на месо од дивеч на пазарот</p> <p>21. 92/46 Директива на Советот во која се утврдуваат здравствените прописи за производство и пласирање на пазарот на свежо млеко, термички обработено млеко и млечни производи</p> <p>22. 92/65 Директива на Советот во која се утврдуваат здравствените услови за животните во врска со трговијата и увозот во Заедницата на животни, семе, јајца и ембриони кои не подлежат на здравствените услови за животните кои се утврдени во посебните прописи на Заедницата предвидени во анекс А(1) од Директивата 90/425/ЕЕЗ</p> <p>23. 92/102 Директива на Советот за идентификација и регистрација на животните Сл. весник бр. L 355, 5.12.1992, стр. 32, заменета со Регулативата на Советот (ЕЗ) бр. 820/97.</p> <p>24. 92/118 Директива на Советот во која се утврдуваат условите за здравјето на животните и јавното здравство во врска со трговијата и увозот на производи во Заедницата кои не подлежат на наведените услови утврдени во посебните прописи на заедницата утврдени во анекс А(1) од Директивата Directive 89/662/ЕЕЗ, а, кој се однесува на патогени агенси од Директивата 90/425/ЕЕЗ</p> <p>25. 92/119 Директива на Советот во која се воведуваат основните мерки на Заедницата за контрола на одредени болести на животните и посебни мерки кои се однесуваат на весикуларни болести кај свињите</p> <p>26. 95/45 Одлука на Комисијата за список на управи во поранешната југословенска република Македонија овластени за потребите на увоз на свежо месо во Заедницата</p> <p>27. 96/23 Директива на Советот за мерки за следење на одредени субстанции и нивни ресидуи во живите животни и животинските производи и која се однесува на Директивите 85/358/ЕЕЗ и 86/469/ЕЕЗ и Одлуките</p>
--	--	---

		<p>89/187/ЕЕЗ и 91/664/ЕЕЗ</p> <p>28. 96/93 Директива на Советот за одобрување на животни и животински производи</p> <p>29. 97/4 Одлука на Комисијата за изработка на привремена листа на управи од трети земји кои се овластени за увоз на свежо месо од живина во земјите-членки</p> <p>30. 97/78 Директива на Советот во која се утврдени принципите за организација на ветеринарен преглед на производи кои се внесуваат во Заедницата од трети земји</p> <p>31. 98/68 Директива на Комисијата во која се утврдени стандардните документи наведени во член 9(1) од Директивата на Советот 95/53/ЕС и одредени прописи за контроли при внесување на сточна храна од трети земји во Заедницата</p> <p>32. 2001/82 Директива 2001/82/ЕС на Европскиот Парламент и Советот од 6 ноември 2001 за пропис на Заедницата за ветеринарни медицински производи</p> <p>33. 2001/89 Директива на Советот за мерки на Заедницата за контрола на обичната свинска грозница</p> <p>34. 2002/99 Директива на Советот од 16 декември 2002 во која се утврдени прописите за здравствената состојба на животните при производството, преработката, дистрибуцијата и внесувањето на производите од животинско потекло за човечка употреба</p> <p>35. 178/2002 Регулатива на Европскиот Парламент и Советот во која се утврдени основните принципи и услови на законот за храна за основање на Европска управа за исправност на храната, како и за утврдување на постапки за исправност на храната</p> <p>36. 1774/2002 Регулатива на Европскиот Парламент и Советот од 3 октомври 2002 во која се утврдени здравствените прописи за животински нус производи кои не се наменети за човечка употреба</p> <p>37. 2003/85 Директива на Советот за мерки во Заедницата за контрола на шап и лигавка со која се укинува Директивата <u>85/511/ЕЕЗ</u> и Одлуките <u>89/531/ЕЕЗ</u> и <u>91/665/ЕЕЗ</u>, како и за измена и дополнување на Директивата <u>92/46/ЕЕЗ</u></p> <p>38. 2003/99 Директива на Европскиот Парламент и Советот од 17 ноември 2003 за следење на зоонозите и зооотските агенсии, за измени и дополнувања на Одлуката на Советот <u>90/424/ЕЕЗ</u> и за укинување на</p>
--	--	--

			Директивата на Советот 92/117/ЕЕЗ 39. 2003/804 Одлука на Комисијата од 14 ноември 2003 во која се утврдени условите за здравствената состојба на животните и условите за одобрување на увоз на мекушци нивните јајца и клетки за понатамошно одгледување, товење, лежење и за човечка употреба 40. 854/2004 Регулатива на Европскиот Парламент и Советот во која се утврдени прописите за организација на службената контрола на производите од животинско потекло наменети за човечка употреба
Подзаконски акти	2005/II		
Закон за нус производи, отпад и TSE - агенси	2005/III		
Подзаконски акти	2005/IV		
Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект	2005/IV		
Подзаконски акти	2005/IV		
Закон за благосостојба на животните	2005/IV		
Подзаконски акти	2006/III		
Закон за безбедност на месо	2006/III		
Подзаконски акти	2006/III		
Закон за безбедност на млеко	2006/IV		
Подзаконски акти	2006/IV		
Закон за безбедност на други производи	2006/III		
Подзаконски акти	2007/IV		
Закон за ветеринарни лекови	2007		
Подзаконски акти	2007		

Транспонирањето на легислативата, односно апроксимирање и хармонизирање на националната легислатива со соодветната на Европската Унија е детерминирана со точен распоред и рокови кои се дадени во Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија. Во најголем дел процесот на усогласување е поддржан со техничка помош во рамките на CARDS програмата преку проектот Структурни и правни реформи на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (CARDS 2004).

Во 2004 година е донесен Закон за идентификација и регистрација на животните („Службен Весник на РМ“ бр.69/2004). Во прилог се дадени коресподентните табели за Законот за идентификација и регистрација на животните (прилог 07_03).

Во првата половина на 2005 година се предвидува да се донесе апроксимиран Закон за Ветеринарно здравство.

Детални податоци за процесот на апроксимирање и хармонизирање на националната легислатива со легислативата на Европската Унија од областа на ветеринарната медицина се дадени во одговорот на прашањето 07_VII_D_P1.

Фитосанитарно законодавство

ФИТОСАНИТАРНА КОНТРОЛА И ЗАШТИТА НА РАСТЕНИЈА	Планиран рок на донесување	Коресп ондент ни табели	Коментар
<i>Закон за здравје на растенијата</i>	<i>Во постапка</i>	ДА	Директива на Советот 2000/29/ЕС
<i>Подзаконски акти на Законот за здравје на растенија</i>	2007/IV		Директива на Советот 69/464/ЕЕЗ Директива на Советот 69/465/ЕЕЗ Директива на Советот 93/85/ЕЕЗ Директива на Советот 98/57/ЕС Директива на Комисијата 92/90/ЕЕЗ Директива на Комисијата 93/50/ЕЕЗ Директива на Комисијата 92/105/ЕЕЗ Директива на Комисијата 92/70/ЕЕЗ Директива на Комисијата 93/51/ЕЕЗ Директива на Комисијата 2001/32/ЕС Директива на Комисијата 98/22/ЕС Директива на Комисијата 94/3/ЕС Директива на Комисијата 95/44/ЕС
<i>Закон за производи за заштита на растенијата</i>	2005/IV		Директива на Советот 91/414/ЕЕЗ
<i>Подзаконски акти на Законот за производи за заштита на растенијата (пестициди)</i>	2007/III		Директива на Советот 97/57/ЕС Директива на Комисијата 93/71/ЕЕЗ Директива на Комисијата 94/37/ЕЕЗ Директива на Комисијата 94/79/ЕС Директива на Комисијата 95/35/ЕС Директива на Комисијата 95/36/ ЕС Директива на Комисијата 96/12/ЕС Директива на Комисијата 96/46/ЕС Директива на Комисијата 96/68/ Директива на Комисијата 2001/36/ЕС
<i>Закон за вештачки ѓубрива</i>	2007/IV		
<i>Подзаконски акти за Законот за вештачки ѓубрива</i>	2008/IV		

Во тек е постапката за донесување на Законот за здравје на растенијата со поддршка на CARDS 2002 преку проектот NIPS (национална интегрирана фитосанитарна служба). (Прилог коресподента табела за Законот за здравје на растенија 07__02).

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

Директива на Советот 2000/29/ЕС

Законска основа на Република Македонија:

- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 25/98 и 6/00)
- Правилник за задолжителна здравствена контрола на растенија и растителни производи преку државната граница (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 59/91)
- Листа на карантински болести и штетници (“Службен весник на РМ“ бр. 9/96)
- Наредба за видот на семето што мора да биде подложено на дезинфекција пред пуштање во промет или употреба за сопствени потреби (Службен лист на СФРЈ бр. 4/78).

Законот за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) ги регулира: здравствената заштита на растенијата, внатрешниот промет, надворешниот промет на граничните премини и од место на утовар, извештајно дијагностицирање и регистрација на пестициди. Со апроксимирање на националното фитосанитарно законодавство со истото на ЕУ, во постапка е донесување на Закон за здравје на растенијата и во изработка е Закон за производи за здравје на растенијата.

Во поголем дел постоечката националната регулатива е во согласност со барањата на ЕУ:

- постои листа на карантински штетни организми;
- постои и пропис за задолжителна здравствена контрола на растенијата во промет преку државната граница која ја вршат инспектори за заштита на растенијата на граничен премин;
- прифатени се стандардите (образецот) за фитосертификат према FAO – IPPC;
- системот на вршење прегледи на граничните премини (BIP) е во споредба со aquis и истиот се состои од преглед на документацијата, идентификација, здравствен преглед на растенијата (визуелен преглед, земање на мостри, лабораториска анализа, преземање на фитосанитарни мерки), а за пратки наменети за извоз издавање на фитосанитарен сертификат.

Разлики постојат во:

- моментално не постои законска регулатива за воведување на пасоши за растенија;
- за саден материјал за повеќегодишни растенија се издаваат дозволи за увоз;
- голем број на пратки од растителни производи кои се увезуваат согласно законската регулатива на РМ мора да ги следи фитосанитарен сертификат и мора да бидат прегледани на самиот граничен премин, а не се предмет на инспекциски преглед во ЕУ;
- постоен систем на обавезна контрола по извршен увоз (post entry control) за пратки од посадочен материјал (лозови и овошни);
- со закон е пропишана задолжителна здравствена контрола на институции кои се занимаваат со производство на семе за репродукција и контрола на економски значајни штетници во посеви за семе и објекти за саден материјал.

Списокот на штетни организми од Анекс 1 Оддел 1- 2000/29/ЕС може да се спореди со македонската Листа А од Листата на карантински болести и штетници (“Службен весник на Република Македонија“ бр.9/96) и истата делумно е усогласена со ЕУ листата.

Списокот на штетни организми од Анекс 1 Оддел 2 - 2000/29/ЕС може делумно да се спореди со листата А 2 од Листата на карантински болести и штетници (“Службен весник на Република Македонија“ бр.9/96). Мал дел од македонската листа е во склад со ЕУ листата.

Списокот на штетни организми од Анекс 2 Дел А Оддел 1 и 2 - 2000/29/ЕС во голем дел е во согласност со Листата А1 на карантински болести и штетници. Споредување по видови растенија на кои штетните организми не смеат да се најдат не е можно поради тоа што во македонските прописи не е воспоставена таква листа.

Списокот на штетни организми од Анекс 3 А - 2000/29/ЕС е делумно во согласност со Наредбата за забрана на увозот и транзитот на одделни видови растенија и за определување карантински надзор над одделни видови растенија што се увезуваат заради одгледување (“Службен весник на РМ“ бр.59/91).

Анекс 3 Б -2000/29/ЕС не е во согласност со македонското законодавство во смисла на заштитени зони.

Листата на растителни производи во Анекс 4 А - 2000/29/ЕС е усогласена во мал дел. За поедини видови на растенија и производи од растително потекло се пропишани посебни услови кои мора да се исполнат: Наредба за забрана на увозот и транзитот на одделни видови растенија и за определување карантински надзор над одделни видови растенија што се увезуваат заради одгледување (“Службен весник на РМ“ бр. 59/91), Наредба за превземање на мерки при увоз на компир во Република Македонија (“Службен весник на РМ“ бр.81/03) и член 11, 12, и 13 од Правилникот за здравствена контрола на растенијата во прометот преку државната граница (“Службен весник на РМ“ бр.53/91).

Анекс 4 Б - 2000/29/ЕС - не е усогласен со македонските прописи (заштитени зони).

Анекс 5 А1 - 2000/29/ЕС е делимично во склад со член 22 од Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 25/98 и 6/00) . Не е воспоставен систем на растителни пасоши, но садниот материјал пред да биде транспортиран од објектите од каде е произведен како и растенија од заразени подрачја мора да има потврда за здравствената состојба на растенијата за која се издава уверение за здравствената состојба на растенијата во внатрешниот промет.

Анекс 5 А 2 - 2000/29/ЕС - делумно е усогласен во македонските прописи. Не се издвоени посебни прописи кои се однесуваат на заштитени зони.

Анекс 5 Б - 2000/29/ЕС - делимично во склад со член 2 од Правилникот за задолжителен здравствен преглед на растенијата во прометот преку државната граница. На здравствен преглед подлежат сите растенија доколку не е на хемиски, топлински, механички или на друг начин отстранета опасноста за пренесување на штетни организми.

Анекс 6 - 2000/29/ЕС (растенија на кој можат да се применат посебни мерки) - е делумно усогласен со член 27 од Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00).

Анекс 7 А и 7 Б - 2000/29/ЕС - образец на фитосанитарниот сертификат и реекспортниот фитосертификат потполно се идентични, според Правилникот за здравствена контрола на растенија преку државна граница (“Службен весник на РМ“ бр.59/91) Образец 1 и Образец 2.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 69/464/ЕЕС - Контрола на брадавичесто заболување на компирот

Законска основа на Република Македонија:

- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр.25/98 и 6/00)
- Правилник за здравствена контрола на растенијата во прометот преку државната граница (“Службен лист на СФРЈ “ бр.59/91)
- Правилник за задолжителен здравствен преглед на посеви и објекти, на семе и посадочен материјал на земјоделски и шумски растенија (“Службен лист на СФРЈ “ бр.52/86)

Делумно усогласен: се спроведува надзор на штетниците. До потполно усогласување потребно е да се набави соодветна опрема и да се унапредат методите за анализа.

Со донесување на Законот за здравје на растенијата, ќе се започне со изработка на нацрт наредба за превземање на мерки за спречување на ширење и сузбивање на брадавичесто заболување на компирот, со поддршка на програмот CARDS -NIPS проектот.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 69/465/EEC - Контрола на компирова цистолика нематода
- Законска основа на Република Македонија:
- Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр.25/98 и 6/00)
- Правилник за задолжителен здравствен преглед на посеви и објекти, на семе и посадочен материјал на земјоделски и шумски растенија ("Службен лист на СФРЈ" бр.52/86)

Релативно усогласено.

Во оквирот на CARDS проектот ќе се изготви нацрт план за изготвување на Наредба за превземање на мерки за спречување ширење и сузбивање златна цистолика нематода и спречување појава белојолта кромпирова цистолика нематода (проект зајакнување и оспособување на фитосанитарна инспекција).

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 93/85/EEC - Контрола на прстенест трулеж на компирот
- Законска основа РМ:
- Закон за заштита на растенија ("Службен весник на РМ" бр.25/98 и 6/00)
- Правилник за задолжителен здравствен преглед на посеви и објекти, на семе и посадочен материјал на земјоделски и шумски растенија ("Службен лист на СФРЈ" бр.52/86)

Делумно е во согласност во делот кој се однесува на преглед на пратки од семенски компир при увоз. Има потреба да се усогласи со дел на изготвување за надзор заради утврдување на присутност или отсутност на штетни организми.

Донесување на наредба за спроведување надзор, и превземање на мерки за спречување, ширење и сузбивање на прстенестото гниење на компирот која ја предизвикува *Clavibacter michiganensis*.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 98/57/EC - Контрола на смеѓа трулеж на кртолите компир
- Законска основа на РМ:
- Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр.25/98 и 6/00)
- Правилник за задолжителен здравствен преглед на посеви и објекти, на семе и посадочен материјал на земјоделски и шумски растенија ("Службен лист на СФРЈ" бр.52/86)
- Наредба за превземање мерки при увоз на компир во Република Македонија, со цел спречување внес на бактеријско венење на компирот (*Ralstonia* / *Pseudomonas* / *Solanacearum* / Smit / Yabuuchi et al.) ("Службен весник на РМ" бр. 88/00и 92/02)

Усогласен е во делот што се однесува на задолжителен преглед на семенски компир при увоз. Потребно е да се усогласи поради пропишување постапка во случај сомневање на заразеност, како и постапка и мерки во случај утврдување на зараза.

Донесена е Наредба за спроведување на обврзен надзор, со мерките за спречување ширење и мерките за сузбивање на кафеаво гниење на кртолите компир која ја предизвикува бактеријата *Ralstonia solanacearum*.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Комисијата 92/90/ЕЕЗ – Регистрација на производителите/увозниците
- Директива на Комисијата 93/50/ЕЕЗ – Регистрација на производителите на складиран компир и јужно овошје
- Директива на Комисијата 92/105/ЕЕЗ – Стандардизација на пасоши на растенијата
- Законска основа на Република Македонија:
- Закон за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/00)
- Правилник за задолжителен здравствен преглед на посеви и објекти, на семе и посадочен материјал на земјоделски и шумски растенија (“Службен лист на СФРЈ” бр 52/86)
- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ” 25/98 и 6/00)

Моментално во Република Македонија не постојат прописи. Делумно е усогласено со Законот за семе, семенски материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/00) каде што сите увозници доработувачи и дистрибутери на семе и саден материјал мора да се впишани во регистер. Регистрите се водат во Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство во Управата за семе и саден материјал. Во врска со издавање на пасош постои делумно усогласување: системот пасош како документ за движење во внатрешноста на пазарот не е воспоставен, но садниот материјал пред да се однесе од местото каде е произведен до местото на садење или продажба задолжително да го прати Уверение (растителен пасош) за здравствената состојба издаден од надлежен инспектор.

Со донесување на новата законска регулатива која е финансирана од CARDS (NIPS проект) ќе започне процедура за изработка на нацрт Правилник за регистрација на производители и овластени правни и физички лица за издавање на пасоши.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Комисијата 92/70/ЕЕЗ – Следење на заштитните зони
- Директива на Комисијата 93/51/ЕЕЗ – Заштитени зони, движење во нив и преку нив
- Директива на Комисијата 2001/32/ЕЗ – Заштитени зони во ЕУ
- Законска основа на РМ:
- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ” бр. 25/98 и 6/200)

Во Македонија не постои законска регулатива во однос на заштитени зони во склад со Директивата на ЕУ. Врз основа на постоечкиот закон воспоставена е програма за следење на штетни организми, со кои се потврдува дали во некоја област на територијата на Република Македонија се појавени. Координира Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство преку Управата за заштита на растенијата која ги овластува научните институции од областа на заштитата.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Комисијата 98/22/ЕЗ – Минимални услови во инспекциските станици

Законска основа на РМ:

- Закон за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ” бр. 25/98 и 6/00)
- Правилник за здравствена контрола на растенијата во прометот преку државната граница (Службен лист на СФРЈ бр 59/91)
- Одлука за определување на граничните премини на кои ќе се врше увоз, извоз и транзит на растенија, растителните производи и средствата за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ” бр. 34/00).

Согласно директивата делумно се исполнети условите на граничните премини.

Преку програмата CARDS треба да се обезбеди потребната опрема.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

Директива на Комисијата 94/3/EC - Објавување на спречувањето

Законска основа на Република Македонија:

- Закон за здравствена заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр 25/98 и 6/00)
- Правилник за здравствена контрола на растенијата во прометот преку државната граница (Службен лист на СФРЈ бр 59/91)

Делумно е усогласено. Постои компјутерско водење на податоци и се проследуваат до EPPO и земјата извозничка. Со проектот CARDS во тек е изготвување на законските регулативи кои ги бара Директивата.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Комисијата 95/44/EC Научни отстапувања
- Законска основа на Република Македонија:
- Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр 25/98 и 6/2000)
- Правилник за здравствена контрола на растенијата во прометот преку државната граница (Службен лист на СФРЈ бр. 59/91)

Со програмата CARDS - NIPS проектот започнати се активности за изработка на македонски прописи со кои ќе се задоволат барањата на Директивата.

Делумна усогласеност: според важечките прописи научните институции можат да увезуваат одредени штетници на растенијата, растенија и производи од растенија со дозвола издадена од Управата за заштита при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. Недостасуваат други законски решенија под кои услови штетните организми на растенијата и производи од растенија би можело да се движат внатре во Република Македонија, условите која ја пропишуваат професионални и технички квалификации кои мораат да ги исполнуваат институциите надлежни за тоа.

Средства за заштита на растенија

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 91/414/EE3 од 15 јули 1991 за пласман на производите за заштита на растенијата на пазарот и нејзини дополнувања:

Законска основа на Република Македонија:

- Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00)

Законот за заштита на растенија ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00) содржи дел од основните одредби во склад со директивата во кои се одредени обврските за оценката/испитувањата на документацијата за средства за заштита на растенија. Таа документација до надлежното Министерство ја поднесува производителот како би се извршила официјална регистрација на тоа средство за заштита на растенијата.

Законот за заштита на растенија ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00) содржи одредби врз основа на кои се овластуваат институции за испитување на документацијата, вршење на физичко-хемиски испитувања и испитување на биолошките својства на средства за заштита на растенија (тестирање во поле). Законот содржи и одредби за одговорноста на корисниците на

средствата на заштита на растенија, одредби за тоа што мора да исполнуваат правните лица кои се бават со промет на средства на заштита на растенија, и за надзор над производството, прометот и примената на средства на заштита на растенија од страна на надлежната инспекција (post registration control). Меѓутоа споменатите одредби не се во целост усогласени со соодветните одредби од директивата 91/414/ЕЕС. Директивата и нејзините дополнувања бараат попрецизни и подетални информации за потребната документација при регистрација на средствата на заштита на растенија. Понатаму директивите на ЕУ бараат секоја држава членка да има само еден авторитет надлежен за координација на целата постапка за регистрацијата на средствата на заштита на растенија и за соработка со комисијата на ЕУ и останатите држави членки. Поради тоа со помош на веќе одобрените CARDS 2001/2, ќе започне реорганизација на веќе постоечките институционални капацитети кои сега се наоѓаат во две министерства и неколку овластени стручно-технички институции, со цел за одредување на еден авторитет како главен координатор и редефинирање на постоечките обврски како и одредување на потребниот број на службеници за вршење на работите околу подготовката и донесувањето на прописите и околу регистрацијата на средствата на заштита на растенија.

Исто така во рамките на овој проект се предвидува изработка и веќе се изработува Законот за производи за заштита на растенија кој во целост ќе се усогласи со одредбите на Директивата на Советот 91/414/ЕЕС. Дел од одредбите на Директивата, а особено нејзините дополнителни и анекси ќе се вградат во поблиските прописи.

Опис на транспозиција на ЕУ мерки:

- Директива на Советот 97/57/ЕС од 22 септември 1997 за утврдување на Анекс VI во Директивата 91/414/ЕЕ за пласирање на производи за заштита на растенијата на пазарот
- Директива на Комисијата 93/71/ЕЕЗ од 27 јули 1993, Тестови за ефикасност
- Директива на Комисијата 94/37/ЕЕЗ од 22 јули 1994, Идентитет, физичко-хемиски особини
- Директива на Комисијата 94/79/ЕС од 21 декември 1994, Токсиколошки студии
- Директива на Комисијата 95/35/ЕС од 14 јули 1995, Одстапување од ГЛП условите
- Директива на Комисијата 95/36/ЕС од 14 јули 1995, Влијание и однесување во средината
- Директива на Комисијата 96/12/ЕС од 8 март 1996, Екотоксикологија
- Директива на Комисијата 96/46/ЕС од 16 јули 1996, Методи за анализа
- Директива на Комисијата 96/68/ЕС од 21 октомври 1996 Резидуи
- Директива на Комисијата 2001/36/ЕС од мај 2001 Потребни податоци за новите а.с. микроорганизми

Законска основа на Република Македонија:

- Правилник за начин на издавање на дозволи за пуштање во промет средства на заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр 65/01 и 99/02)
- Правилник за условите со кои мораат да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите и објектите за вршење испитувања на средства на заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 54/01)
- Правилник за условите кои мораат да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите и објектите за вршење дејност производство, промет на големо и мало на средства на заштита на растенија и регистрот на правни лица („Службен весник на РМ“ бр.54/01)
- Правилник за начин на декларирање на средства на заштита на растенија пред пуштање во промет и употреба („Службен весник на РМ“ бр.65/01)
- Закон за заштита на растенијата (Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) и наведените правилници се со подетално разработени услови за самата постапка за регистрацијата на средства на заштита на растенија и за тоа која документација треба да ја има производителот при поднесување на барање за регистрација на средства на заштита на растенија, а која ќе биде предмет на постапката. Меѓутоа, претходно споменатите

директиви на ЕУ кои претставуваат дополнување и анекс на основниот правен акт на ЕУ за средства на заштита на растенија, содржат многу повеќе опширни, попрецизни и детални одредби за барањата и податоците што мора да ги содржи документацијата на производителот при поднесување на барање за регистрација на средства на заштита на растенија.

Наведените правилници содржат основни одредби и не ги опфаќаат сите барања содржани во споменатата директива. Затоа е предвидена изработка на нови поблиски прописи и имплементирање на сите одредби од директивата наместо постоечките правилници.

Не постои табела на степенот на усогласеност.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија во тек е изготвување е Предлог законот за семе и саден материјал. Истиот се базира на основната законска регулатива на ЕУ од оваа област. (прилог: Кореспондентна табела Анекс 07_02). Исто така, во текот на 2005 година се планира да се донесе Закон за заштита на нови растителни сорти.

Исхрана на животни

ВЕТЕРИНАРНА ЛЕГИСЛАТИВА	Планиран рок на донесување	Кореспондентни табели
Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект	2005/IV	-
Подзаконски акти	2005/IV	-
Ревизија на законот за сточарство	2005/III	-
Подзаконски акти	2006	-

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира донесување на Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект во четвртиот квартал на 2005 година, кој ќе биде апроксимиран со легислативата на Европската Унија.

Со Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија во третиот квартал на 2005 се планира ревизија на постојниот Закон за сточарство, со донесување на подзаконски акти во 2006 година кои ќе биде апроксимирани со легислативата на Европската Унија.

б) Детален преглед на мерките преземени за обезбедување на правилна примена/спроведување на законодавството во врска со следните активности (индикативна листа)

и) обука на различни инспектори за контрола како и производители на храна;

Обука на надлежни инспектори од областа на контролата на храната се изведува согласно Законот за државни службеници.

Во Управата за Ветеринарство до сега се изведени обуки и предавања од областа на епизоотиологијата, добрата хигиенска пракса во производството на производи од животинско потекло, како и обука за начинот на земање материјал за дијагностика на БСЕ. Програмата за користење на средствата за здравствена заштита на животните во 2004 година има предвидено средства за обука на Ветеринарните инспектори за добра производна и добра

хигиенска пракса, како и за HACCP принципите во производството што треба да се оствари при крајот на 2005 година.

Од 2004 година за Република Македонија станаа достапни активностите на TAIEХ програмата во рамките на кое се спроведоа повеќе обуки од областа на ветеринарното здравство.

Во Управата за заштита на растенијата, едукацијата на вклучените во областа на заштитата на растенијата е сведена со годишен семинар за заштита на растенија на кој покрај останатото се стекнува увид во распространетоста на поедини штетници во земјата како и за мерките кои се превземаат за нивно уништување. Одделно според укажана можност вработените учествуваат на работилници организирани од странски проекти за областа на растителниот карантин (Директива 2000/29/ЕЕС и 91/414/ЕЕС), и регионалната организација (EPPO) и Секретаријатот на меѓународната конвенција за заштита на растенијата (IPPC).

- Управата за заштита на растенијата согласно Законот за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) , организира советувања со научно стручните институции (вклучени во следењето, прогнозирањето, дијагностицирањето, детерминирање и одредување на мерки) на земјоделските производители, за соодветна навремена заштита - апликација на средства за заштита на растенија и други мерки.

Државниот инспекторат за земјоделство преку обезбедување средства и учество во одредени проекти ќе изврши едукација на инспекторите по програма, односно по одредени закони, специфични за подрачјата во кое инспекторите ја обавуваат својата работа. На овој начин, инспекторите покрај познавањето на законските прописи, ќе се стекнат и со дополнителни стручни знаења за одредена област од земјоделството.

Во рамките на CARDS 2002 - NIPS проектот се спроведуваат обуки според дефинираните потреби за инспекторите на граничните премини, инспекторите за земјоделство и сите кои се вклучени во фитосанитарниот систем.

Од 2004 година за Република Македонија станаа достапни активностите на TAIEХ програмата во рамките на кое се спроведоа повеќе обуки од областа на заштита на растенијата.

За сите три сектора, системот на обука кој во моменот се спроведува не е на задоволително ниво и потребни се дополнителни финансиски средства и организација за обезбедување на систематизиран и редовна програма за едукација и професионално усовршување.

Обуката на операторите со храна е задолжителна и е пропишана со член 14 од Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната („Службен Весник на РМ “ бр. 54/2002 година).

ii) Процедура за акредитација на лаборатории

Процедурата за акредитација на лабораториите е уредена со Законот за акредитација („Службен Весник на РМ“ бр.54/2002).

Постапката за акредитација се спроведува од страна на Институтот за акредитација врз основа на Законот за акредитација (“Службен весник на РМ“ бр.54/02), други закони и во согласност со барањата содржани во соодветни национални, европски и меѓународни стандарди и документи и документи на европските и меѓународните организации за акредитација.

Самата постапка се изведува на основа на барањето на стандардот EN 17025, а се спроведува во 4 фази: поднесување и обработка на барањето; постапка на оценување; овластување и надзор.

Во моментот ниту една од лабораториите од областа на храната, ветеринарната медицина, фитосанитарната заштита и исхраната на животните не се акредитирани на национално или меѓународно ниво.

Од Министерството за здравство овластени лаборатории за вршење на анализа и суперанализа на храна и предмети за општа употреба од аспект на безбедност на храна се:

- ЈЗУ Републички завод за здравствена заштита-Скопје; и
- Факултетот за ветеринарна медицина-Скопје.

До акредитација испитувањата и анализите на храната на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ги вршат постојните овластени лаборатории.

Од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство овластени лаборатории, во зависност од секторот и законските прописи се :

- Факултетот за ветеринарна медицина овластен за лабораториски испитувања од областа на: безбедност на храна од животинско потекло, заразни болести кај животните, добиточна храна и лекови за употреба во ветеринарната медицина;
- Факултет за земјоделски науки и храна и ЈНУ Земјоделски институт – Скопје овластени за вршење лабораториски испитувања на: физичко-хемиски, ентомолошки, фитопатолошки и вегетациско-биолошки испитувања;
- Шумарски факултет, ЈНУ Институт за јужни култури – Струмица и ЈНУ Институт за тутун – Прилеп се овластени за вршење лабораториски испитувања на ентомолошки, фитопатолошки и вегетациско-биолошки испитувања
- Факултет за земјоделски науки и храна и ЈНУ Институтот за сточарство - Скопје се овластени за вршење лабораториски испитувања на квалитетот на добиточната храна.

iii) Методи за анализа

Дијагностиката од областа на безбедноста на храната и заразните болести се изведува во лабораториите на Факултетот по ветеринарна медицина.

ВETERИНАРЕН ИНСТИТУТ ПРИ ФАКУЛТЕТОТ ЗА ВETERИНАРНА МЕДИЦИНА			
	1. ЛАБОРАТОРИЈА ЗА СЕРОЛОГИЈА		
	СЕРОЛОГИЈА		
	<i>Болест Анализа</i>	<i>Метода</i>	<i>Референца</i>
1)	БРУЦЕЛОЗА	a) Rose Bengal Plate Agglutination тест (RB-тест)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		b) Complement Fixation тест (CFT)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		c) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		d) cELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот

2)	ENZOOTIC BOVINE LEUCOSIS	a) Agar Gel Immunodiffusion Test (AGIT)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		b) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
3)	IBR / IPV	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		b) gE-ELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
4)	Q-FEVER	a) Complement Fixation Test (CFT)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		b) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
5)	BOVINE VIRAL DIARRHEA	5.1. ANTIBODY DETECTION	
		a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		5.2. ANTIGEN DETECTION	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
6)	СИНИ ЈАЗИЦИ	a) cELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
7)	EQUINE INFECTIOUS ANAEMIA	a) Agar Gel Immunodiffusion Test (AGIT)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		a) cELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
8)	LEPTOSPIROSIS	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
9)	ШАП И ЛИГАВКА	9.1. ДЕТЕКЦИЈА НА АНТИТЕЛА	
		a) Liquid Phase Blocking ELISA (LPB-ELISA)	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		9.2. Детекција на антитела за неструктурни протеини на ФМДВ	

		a) iELISA and cELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
		9.3. ANTIGEN DETECTION	
		a) Liquid Phase Blocking ELISA (LPB-ELISA) for detection of FMDV antigen	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
10)	CHLAMIDIOSIS	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
11)	Caprine arthritis / encephalitis syndrome	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
12)	SALMONELLA	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
13)	AVIAN RHINOTRACHEITIS	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
14)	Infectious Bursal Disease (Gumboro disease)	a) iELISA	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
15)	New Castle disease	Haemagglutination inhibition (HI) tests for detection of antibodies	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот
16)	Salmonella gallinarum-pullorum infections, Mycoplasma synoviae and mycoplasma gallisepticum infections	a) Plate agglutination test	Референца: OIE прирачник, протокол од производителот

	2. LABORATORY FOR BACTERIOLOGY		
	BACTERIOLOGY		
	Болест Етиолошки Агенс	Метода	референца
1)	Listeria (monocytogenes)	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
2)	Staphylococcus spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
3)	Streptococcus spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
4)	Corynebacterium spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
5)	Mycobacterium spp. (Tuberculosis)	Microscopic appearance. Acid fast stain acc. to Ziehl-Neelsen	Референца: OIE прирачник

6)	E.coli	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
7)	Erysipelotrix rhusiopathie	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
8)	Bacillus anthracis	Direct microscopy Isolation and Identification Ascoli test (ring precipitation test).	Референца: OIE прирачник
9)	Campylobacter (thermotolerant) spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
10)	Clostridium perfringens	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
11)	Gas-Gangrene Clostridia (C. chaouvei)	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
12)	E.coli	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
13)	Salmonella spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
14)	Yersinia enterocolitica	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
15)	Actinobacillus pleuropneumoniae	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
16)	Haemophilus spp.	Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
17)	Pasteurella spp. (multocida and haemolytica)	Direct microscopy Isolation and Identification	Референца: OIE прирачник
18)	Antimicrobial susceptibility test (Kirby-Bauer disk diffusion method)		Референца: OIE прирачник
19)	Classical swine fever	Direct immunofluorescence.	Референца: OIE прирачник

	3. LABORATORY FOR PARASITOLOGY		
	PARASITOLOGY		
	<i>Болест Етиологија Агенс</i>	<i>Метода</i>	<i>референца</i>
1)	Warm eggs, coccidian oocysts or Giardia cysts	Modified Sheaters's Sugar Flotation Technique (combined Sedimentation-Flotation Technique)	
	Nematode egg or coccidian oocyst counts	Modified Mc Master Technique	

	Cryptosporidium oocyst	Fast Carbol-fuchsin stained faecal smear (Heine) for cryptosporidium oocysts.	
	Identification of larvae to genus or species (tricho)strongyle nematodes	Faecal culture of third-stage larvae of (tricho)strongyle nematodes for diagnostic purposes	
	Trematode eggs and specific coccidian oocysts.	Modified sedimentation technique (Benedek)	
	Mites	KOH digestive method(qualitative examination of skin scraping for mange mites)	
	Larvae	Modified technique of Knott	
	Blood protozoa	Blood film stained with Gimsa	

	4. LABORATORY FOR TRANSMISIVE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHIES (TSE)		
	TSE		
	<i>Болест Етиолошки Агенс</i>	<i>Метода</i>	<i>референца</i>
1)	TSE	DIAGNOSTIC METHODS: BIO RAD	Reference: OIE Manual, Protocol from the producer

	5. LABORATORY FOR MOLECULAR DIAGNOSTICS		
	Molecular Diagnostic		
		<i>Метода</i>	<i>референца</i>
1)	Extraction of DNA / RNA:	Manual extraction of DNA is performed according to: Ouahrani S.et al.	
		Manual extrction of RNA is performed according to the method of Chomczynski et al	
	BRUCELLA SPP	BruABORTUS (P1)	
		BruMELITENSIS (P2)	
		BruOVIS (P3)	
		BruSUIS (P4)	
		IS 711 (P5)	
	BVD		
	Q-FEVER		

2)	Gel electrophoresis		
6. LABORATORY FOR DIAGNOSIS OF FISH, BEES AND WILD ANIMAL DISEASES			
		<i>Метода</i>	<i>референца</i>
A	Wild animal's diseases		
1	Trichinellosis	Trichinoscopy/ compresion method	OIE Manual
		Artificial Digestion	OIE Manual
2	Rabies	Imuno-fluorescence	Reference: OIE Manual, Sanofi Diagnostics, Pasteur
3	Tularaemia	Microbiological technique- Growing bacteria on the medium (culture) and microscopy	OIE Manual
B	Bee's diseases		
	American foul brood	Microbiological techniques Gram staining of the smears Microscopy Modified hanging-drop technique The Holst milk test	OIE Manual
	European foul brood	Microbiological technique Growing bacteria on the medium (culture) and microscopy	OIE Manual
	Varoosis	Observation • Brood testing Bee testing	
	Acarosis	Disection and microscopy	
	Nosemosis	Microscopy	
C	Fish diseases		
	Viral disease		
	Viraemia vernalis cypriny	Indirect fluorescent antibody test	Refference: OIE Manual
	Epithelioma papulosum cyprini	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual
	Branchionecrosis	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual
	Necrosis infectiosa pancreatica salmonis	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual
	Sepicaemia haemorrhagica salmonis	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual
	Infectious haemapoetic necrosis	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual

	Lymphocystic	Indirect fluorescent antibody test	Reference: OIE Manual
	Bacterial diseases		
	Erythrodermatitis cyprini	Microbiological technique	
	Furunculosis	Microbiological technique	
	Bacterial nephritis	Microbiological technique	
	Vibriosis	Microbiological technique	
	Columnaris disease	Microbiological technique	
	Bacterial gill disease	Microbiological technique	
	Nocardiosis	Microbiological technique	
	Aeromonas hydrophila infection	Microbiological technique	
	Yersiniosis	Microbiological technique	
	Edwardsiellosis	Microbiological technique	
	Flavobacterium infection	Microbiological technique	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Micotic diseases		
	Branchiomycosis, Ichtiopodiosis and Saprolegniosis	Microbiological technique- Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Parasitological diseases		
	Ichtiobodosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Hexamitiasis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Myxoboliasis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Coccidiosis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Myxosomiasis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases
	Chilodonellosis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Departement of Fish Diseases

	Trichodiniasis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Ichthyophthriasis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Gyrodactilosis Dactylogyrosis,,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Diplostomatosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Posthodiplostomatosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Sanguinicolosis,	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Botriocephhalosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Caryphillosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Khawiosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Trienophorosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Ligulosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Opistorchosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Diphylobotriosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Argulosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Ergazilosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases

	Lerneosis	Microscopy	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Pisciccolosis,	Observation	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases
	Hemiclepsiosis	Observation	Danish Veterinary Laboratory, Depatement of Fish Diseases

	7. LABORATORY FOR RADIOBIOLOGY		
		<i>Метода</i>	<i>референца</i>
		Gamaspectrometric determination of Cs ₁₃₄ and Cs ₁₃₇	
	8. LABORATORY FOR HISTOPATHOLOGY		
		<i>Метода</i>	<i>референца</i>
		HISTOCHEMICAL STAINING METHODS	
		1. Hematoxylin and eosin	
		2. Alcian blue - Periodic Acid Shiff	
		3. Congo red	
		4. Toluidin blue	
		5. Ziehl – neelsen	
		6. Gordon and Sweets for reticuline	
		7. MASSON-GOLDNER (MERCK-kit)	
		8. VAN GIESON - elastica (MERCK-kit)	
		Protocol for cytology (may grunwald – giemsa) Immunohistochemistry	
		HISTOPATHOLOGICAL DIAGNOSIS OF TSE	
		Immunohistochemical protocol for PRP ^{sc} staining	
	Извор: Факултет за ветеринарна медицина		

ИНСТИТУТОТ ЗА ХРАНА ПРИ ФАКУЛТЕТОТ ЗА ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА		
МИКРОБИОЛОШКИ МЕТОДИ		
	Анализа	Метода
1)	Одредување на бројот на микроорганизми во грам или мл	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
2)	Одредување на бројот на квасци и мувли во грам или мл	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
3)	Одредување на липолитички бактерии во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
4)	Изолација и идентификација на коагулаза позитивни стафилококи во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
5)	Изолација и идентификација на сулфиторедуктивни клостридии во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
6)	Изолација и идентификација на E. coli во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
7)	Изолација и идентификација на Proteus видови во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
8)	Изолација и идентификација на Salmonella во прехранбени продукти	Правилник за методите на вршење микробиолошки анализи и суперанализи во прехранбените производи (Службен лист на СФРЈ 25/80)
9)	Изолација и идентификација на Listeria monocytogenes во прехранбени продукти	ISO 11290-1:1996 Микробиологија на храна и добиточна храна – Хоризонтален метод на детекција и енумерација на Listeria monocytogenes – Прв дел: Метод на детекција ISO 11290-2:1998 Microbiology of food and animal feeding stuffs -- Horizontal method for the detection and enumeration of Listeria monocytogenes -- Part 2: Enumeration method
10)	Изолација и идентификација на Campylobacter во прехранбени продукти	ISO 10272:1995 Microbiology of food and animal feeding stuffs -- Horizontal method for detection of thermotolerant Campylobacter
11)	Одредување на вкупен број на сапрофитски микроорганизми во добиточна храна	Правилник за методите за земање на мостри и методите за физичко-хемиска анализа и микробиолошка анализа на добиточната храна (Службен лист на СФРЈ бр. 7/87).
12)	Одредување на вкупен број на габи и мувли во добиточна храна	Правилник за методите за земање на мостри и методите за физичко-хемиска анализа и микробиолошка анализа на добиточната храна (Службен лист на СФРЈ бр. 7/87).
13)	Изолација и идентификација на Salmonella во прехранбени продукти	Правилник за методите за земање на мостри и методите за физичко-хемиска анализа и микробиолошка анализа на добиточната храна (Службен лист на СФРЈ бр. 7-/87).
14)	Изолација и идентификација на сулфиторедуктивни клостридии во прехранбени продукти	Правилник за методите за земање на мостри и методите за физичко-хемиска анализа и микробиолошка анализа на добиточната храна (Службен лист на СФРЈ бр. 7-/87).
15)	Енумерација на културелни микроорганизми во вода за пиење на 22°C	prEN ISO 6222:1999 Енумерација на култури на организми – Броење на колони 22 °C
16)	Енумерација на културелни микроорганизми во вода за пиење на 37°C	prEN ISO 6222:1999 Enumeration of culturable microorganisms - Colony count 37 °C
17)	Детекција и енумерација на Escherichia coli и колиформни бактерии во вода за пиење : Мембран филтрациски метод	ISO 9308-1:2000 Детекција и енумерација на Escherichia coli and coliform bacteria – Прв дел: Метод на филтрирање низ мембрана
18)	Детекција и енумерација на интестинални ентерококи во вода за пиење:Мембран филтер метод	ISO 7899-2:2000 Детекција и енумерација на цревните enterococci -- Втор дел: Метод на филтрирање низ мембрана
19)	Детекција и енумерација на Pseudomonas aeruginosa во вода за пиење	prEN ISO 12780 Детекција и енумерација на Pseudomonas aeruginosa

20)	Детекција и енумерација на спори на сулфиторедуктивни клостридии во вода за пиење:Мембран филтер метод	ISO 6461-2:1986 Детекција и енумерација на спорите на сулфид-редукционите анаероби (clostridia) – Втор дел: Метод на филтрирање низ мембрана
-----	--	--

	ХЕМИСКИ МЕТОДИ	
1)	Методи за квалитет на месо и производи од месо	Правилник за вршење на хемиски анализи и суперанализи на производи од месо, маст и масло (Службен лист на СФРЈ 25/73) и измени и дополненија (Службен лист 50/77)
2)	Методи за квалитет на млеко и производи од млеко	Правилник за методите за земање мостри и методите за хемиска и физичка анализа на млекото и производите од млеко (Службен лист на СФРЈ бр. 32/83).
3)	Спектрофотометриско определување на присуство на млеко во прав во млеко и млечни производи преку хидроксиметил фурфурол	Стандардне методе анализе млека и млечних производа, Верза, Нови Сад СЦГ, 2000
4)	HPLC-DAD метод за определување на холестерин во млеко и млечни производи	Технологија и квалитет готове хране, Технолошки факултет, Нови Сад, 1999
5)	Методи за квалитет на јајца и нивни производи	Правилник за методите за испитување на јајцата и производите од јајца (Службен лист на СФРЈ бр.72/87).
6)	Методи за квалитет на мед	Правилник за квалитетот на медот и на другите производи од пчели и за методите за контрола на квалитетот на медот и на другите производи од пчели (Службен лист на СФРЈ 4/85)
7)	Методи за квалитет на производи од овошје и зеленчук	Правилник за методите за земање мостри и вршење хемиски и физички анализи ради контрола на квалитетот на производите од овошје и зеленчук (Службен лист на СФРЈ бр. 29/83).
8)	Методи за квалитет на жита и мелнички производи	Правилник за методите на физичко-хемиска анализа за контрола на квалитетот на житото, млинските и пекарските производи, тестенините и брзосмрзнатите теста (Службен лист на СФРЈ бр. 74/88).
9)	Методи за квалитет на какао и какао производите	Правилник за методите за земање мостри и методите за вршење хемиски анализи на какао зрна, какао производи, производи слични на чоколада, бонбонски производи, крем производи, кекси и на кексот сродни производи (Службен лист на СФРЈ бр. 41/87).
10)	Методи за квалитет на белтачинести производи	Правилник за методите за земање мостри и вршење на хемиски анализи на беланчевинасти производи за прехранбена индустрија ("Службен лист" бр.41/85).
11)	Методи за квалитет на алкохолни пијалоци	Правилник за методите за земање мостри и вршење на хемиска и физичка анализа на алкохолни пијалоци (Службен лист на СФРЈ, бр. 70/87).
12)	Методи за квалитет на добиточна храна	Правилник за методите за земање мостри и методите за физичко-хемиска анализа и микробиолошка анализа на сточна храна (Службен лист на СФРЈ, бр. 70/87).
13)	Метод за определување на стероли во макарони	AOAC metod 954.03
14)	HLPC-DAD метод за определување на конзерванси во прехранбени продукти	H.M. Pylypiw Jr., M.T. Grether, J.Crom. A, 883 (1-2) p299-304, 2000
15)	Методи за физичко-хемиска анализа на вода	Вода за пиење, Привредни преглед, Београд 1990

	РЕЗИДУИ	
1)	ELISA скрининг метод за определување на стилбени во животински ткива и урина	EURO-DIAGNOSTICA, DES1p[2]99
2)	Конфирмационен GC-MSD метод за определување на стилбени	Ресидуи од ветеринарни лекови, второ издание, метода Sy 1.3.

3)	ELISA screening метод за определување на тренболон и 19-нортестостерон во урина	RANDOX, Manuel Trenbolon ELISA-NT 2105
4)	ELISA screening метод за Beta-agonисти во ткива и урина	RANDOX, Manuel β -agonist ELISA-SU 2148
5)	Конфирмационен GC-MSD метод за б-агонисти	H. Hooijek, R. Schilt, E.O. Van Bennerkan, F.A.Huf, J.Crom.B, 660, p303-313, 1994
6)	GC-MSD метод за хлорамфеникол во ткива, млеко и добиточна храна;	Прирачник за хемиска лабораторија USDA FSIS, 5-12-125
7)	HPLC метод за определување на нитрофурани во ткива, јајца и млеко	A.R.Lily, M.S.Malbrough, C.R. Short and S.A.Barker, J. of Agricultural and Food Chemistry, 1990 38/40
8)	HPLC метод за определување на ивермерктин во млеко	Veterinary Drug Residues, Second Edition, method Sy 4.4. (modificiran za mleko)
9)	HPLC метод за определување на диметридазол во ткива	Analytical Methods Comitee/Royal Society of Chemistry, Burlington House, Picaddilly/Analyst, Nov.1985 Vol. 119
10)	GC-MSD метод за карбамати во цигер, јајца и мед	AOAC metod 975.40 (so modifikacii)
11)	GC-MSD метод за определување на пиретроиди во прехранбени продукти	A. Columé, S. Cárdenas, M. Gallego and M. Valcárcel, JOURNAL OF CHROMATOGRAPHY A 2001, 912:1:83-90
12)	GC-ECD метод за анализа на оргохлорни пестициди во прехранбени продукти	1. AOAC metod 970.52 (so modifikacii) 2. AOAC metod 984.21 (so modifikacii)
13)	GC-ECD метод за анализа на оргохлорни пестициди и PCB во вода	Вода за пије, Привредни преглед, Београд 1990 ; US EPA Method 8080
14)	GC-ECD метод за анализа на PCB изомери во прехранбени продукти	1. AOAC Method 983.21 (so modifikacii) 2. AOAC Method 984.21 (so modifikacii)
15)	GC-MSD метод за определување на оргонофосфорни пестициди	AOAC metod 970.52 (so modifikacii)
16)	Флуорометриски метод за определување на микотоксини во храна и добиточна храна	1. AflaTest Instruction manuel, VICAM, L.P. 1998 2. OchraTest Instruction manuel, VICAM, L.P. 1999 3. ZearalaTest Instruction manuel, VICAM, L.P. 1998
17)	TLC метод за определување на микотоксини храна и добиточна храна	1. Rhone Diagnostics manuel for immunoaffinity Aflatoxin columns 2. L. Lin, J. Zhang, P. Wang, Y. Wang, J. Chen, J. Chromatogr. A, 815,3,1998
18)	GC-MSD метод за определување на нитрофен во прехранбени продукти	I.L.Adler, B.M.Jones, Аналитичка метода за пестициди и регулатори за одгледување на растенија стр. 403-414
19)	TLC метод за определување на хистамин во риби и нивни производи	AOAC метода 957.07
20)	Метод за определување на тешки метали со AAC во предмети за општа употреба - садови, прибор и амбалажа за животни намирници	Правилник за условите во поглед на здравствената исправност на предметите за општа употреба што можат да се пуштаат во промет (Службен лист на СФРЈ 26/83, 61/84)
21)	Метод за определување на тешки метали (As, Hg, Cd, Pb, Cu, Zn, Sn, Fe, Ni) со AAC	AOAC метода 973.34
22)	Метод за детекција на антибактериски субстанции во свежо месо и производи од месо со модифициран Four Plate test	Издание бр. EUR 15127-EN Heitzman, R.J.ed. 1994.Ресидуи од ветеринарни лекови:Референсни материјали и методи
23)	Метод за детекција на антибиотици и сулфонамиди во свежо млеко и термички третирано млеко	EU Commission Decission No.31991D0180; Official Journal L 093 , 13/04/1991 P. 0001 - 0048

КВАЛИТЕТ НА СУРОВО МЛЕКО		
1)	Одредување на хемискиот состав на свежо млеко(% на масти, лактоза, протеини и суви материи) со помош на Milko-Scan 255 A/B (A/S N. Foss Electric-Danska)	според упатството на производителот (P/N 374165 Issue 2 GB, 1985)
2)	Одредување на бројот на соматски клетки во 1 мл. свежо млеко со помош на Fossomatic 90 (A/S N. Foss Electric-Danska)	според упатството на производителот (P/N 293795 Issue 1 GB, 1983)
3)	Одредување на % на додадена вода во свежо млеко со помош на CryoStar I (Funke Gerber GmbH-Germanija)	според упатството на производителот (Br. 7150, 1995),
4)	Одредување на вкупен број на бактерии во свежо млеко (CFU/ml) со Bactometer (bioMerieux-Francija)	според упатството на производителот: 510542-1 (REV 0495)

ОСТАНАТИ МЕТОДИ		
1)	Одредување на активност на фосфатаза со Fluorophos Тест систем ALP Mik Pasteurisation Assay, Advanced Instruments USA	Според упатство на производителот FLP220 REV4
2)	Идентификација на животински видови во варено и конзервирано месо и производи од месо со ELISA метод	Според упатството на производителот ELISA, Technologies, Inc. 5106*1 рев. 01/11/00
3)	Детекција на стафилококни ентероксини А,Б,Ц,Д во прехранбени продукти со RPLA (Reversed Passive Latex Agglutination Assay)	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
4)	Детекција на ентероксинот на <i>Bacillus cereus</i> во прехранбени продукти со RPLA (Reversed Passive Latex Agglutination Assay)	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
5)	Детекција на <i>E.coli</i> термостабилниот ентероксин (ST) во прехранбени продукти со EIA	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
6)	Детекција на вероцитотоксините VT1 и VT2 на <i>E.coli</i> во прехранбени продукти со RPLA (Reversed Passive Latex Agglutination Assay)	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
7)	Детекција на ентероксинот на <i>Clostridium perfringens</i> во фекални примероци или филтрати на култура со РПЛА	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
8)	Детекција на ентероксинот на <i>Vibrio cholerae</i> и термолабилниот (LT) ентероксин на <i>E.coli</i> во фекални примероци или филтрати на култура со RPLA	Според упатството на производителот OXOID-Basingstoke, UK
Извор: Факултет за ветеринарна медицина		

Управа за заштита на растенија		
	Област	Метода
1)	Вирусологија	– DAS - ELISA test ("Double antibody sandwich") директна ELISA – TAS- ELISA test ("Triple antibody sandwich") индиректна ELISA
2)	Бактериологија	– IF метода (immunofluorescencija) микроскопирање – Изолација на хранливи и селективни подлоги
3)	Микробиологија	– Преглед на природното семе – Тест на испирање – Луминисцентна метода – Класична метода на филтер хартија – Метода на измрзнување – Метода на хранливи подлоги – Метода на одгледување во песок и земја
4)	Нематологија	– Екстракција на цисти од сувозрачни примероци со флотационен апарат (Spears sistem) и филтрација на испраната содржина преку системот на лаб. сита , употреба на Fenwick-ови садови за испирање на примероци не припаѓаат на ситата – Преглед на естрахираниот материјал под бинокуларна лупа и детерминација на цистолски врсти нематоди према клучевите за детерминација
5)	Ентомологија и акарологија	– Детерминација на инсекти и (гриња) по референтните клучеви за детерминација со користење на микроскопи и бинокулари – Главни аналитички методи кои се користат за физичко -хемиски испитувања на формулации на средства за заштита на растенијата се содржани во: ЦИПАК, ИУПАК, ЊХО, Аналитичал Метходс фор Пестицидес, Плант Гроутх Регулаторс, анд Фоод Аддитивес-Гунтхер Зњеиг.
6)	Резидуи на пестициди по храна од растително потекло	- Гас-хроматографско одредување на пестициди "clean up" - Гел-пермеабилна хроматографија и - Хроматографија со мини слика на гел колони
7)	Физико - хемиски својства на средства за заштита на растенијата и физичко – хемиски својства на активна супстанца	- Аналитички методи за пестициди, регулатори на порастот содржани во: CIPAK, IUPAK, WHO и методи дадени од производителите
Извор и обработка : Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство- Управа за заштита на растенија		

ИНСТИТУТОТ ЗА СТОЧАРСТВО ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА			
	Анализа	Метода	референца
1)	Квалитет на добиточна храна	1)Метод за земање мостри 2) Метод за физичко и хемиски анализи - Органолептичка анализа на мострата - Определување на влага - Определување на суров пепел - Определување на пепел нерастворлив во хлороводородна	Правилник за методите на земање мостри и методите за физички и микробиолошки анализи на добиточна храна (Службен Лист на СФРЈ 15/87)

		<p>киселина</p> <ul style="list-style-type: none"> - Определување на сурови протеини – по методи на KhejdaI - Определување на амонијачен азот - Определување на уреа – спектрофотометриски - Определување на сурови масти – по метод на Soxlet - Определување на слободни масни киселини - Определување на pH - Определување на сурова целулоза - Определување на скроб - Определување на безазотни екстрактивни материи - Определување на NaCl - Определување на калциум - Определување на магнезиум - Определување на вкупен фосфор – спектрофотометриски - Определување на сулфур - Определување на киселински степен <p>3) Микробиолошки методи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Културелна индиректна метода 	
Извор и обработка : Институт за сточарство Скопје			

iv) Постапки за регистрација и овластување

Управа за ветеринарство

a) објекти

Согласно Законот за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98) во Република Македонија е воспоставен систем на одобрување и регистрација на објектите за одгледување на животни и објектите за производство, складирање и промет на производи и сировини од животинско потекло и добиточна храна.

На постапка на регистрација согласно Законот за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98) подлежат: објектите, постројките и опремата за одгледување на животни, за одгледување на копитари и чапункари со капацитет поголем од 20 условни грла, а за живина и куникули со капацитет поголем од десет условни грла, за колење на животни, за обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење и смрзнување, како и промет со производи и сировини од животинско потекло, објекти за производство, обработка, откуп, складирање и промет со млеко и млечни производи, објекти за собирање, сортирање, пакување, складирање и продажба на јајца, објекти за производство на меланж, објекти и опрема за собирање и нештетно отстранување на мрши, конфискати и отпадоци од животинско потекло, објекти (стационари) за собирање на кучиња и мачки скитници, заграден простор за диви животни, простории и опрема за производство и складирање на животинско

семе, оплодени јајце клетки за оплодување и ембриони, како и простории за инкубирање на јајца и производство на еднодневни пилиња, простории и опрема за откуп, складирање, промет и штавење на кожа и крзно, објекти и опрема за промет со животни (сајмишта, изложби, добиточни пазари и друго), објекти за дезинфекција, дезинсекција, дератизација, дезодоризација и деконтаминација, дезинфекција на возила, објекти на ветеринарни друштва, објекти и опрема за увоз, објекти за откуп, обработка, преработка, складирање, промет на мед и производи од мед, простории за топење на восокот и производство на саќе, и рибниците за одгледување и производство на риби.

Подетално условите кои треба да ги исполнуваат објектите, постројките и опремата се дадени во посебни подзаконски акти Правилници.

Постапката за регистрација се изведува во три фази:

Во првите два фази во управана постапка се утврдуваат дали се исполнете услови во поглед на местото на локација и се одобрува техничко технолошката документација.

- 1) За местото каде да се лоцираат и изградат објекти, потребно е мислење за техничко-технолошките услови за градба од Управата за ветеринарство.
- 2) За изградба, доградба и реконструкција на објектите Управата за ветеринарство издава ветеринарно-санитарна согласност. Инвеститорот е должен да достави барање за ветеринарно-санитарна согласност и техничко-технолошка документација изработена согласно со ветеринарно-санитарните и техничко-технолошките услови пропишани за тој вид објекти.
- 3) Во трета фаза, на основа на претходен увид на лице место и мислење од Комисија што ја формира министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, доколку објектот ги исполнува условите се издава ветеринарно-санитарна дозвола за употреба од директорот на Управата за ветеринарство.

За објектите кои се регистрирани Управата за ветеринарство води евиденција.

б) лаборатории

Во однос на лабораториите во кои се изведуваат испитувањата постојат два модела на авторизација:

Согласно Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната („Службен весник на РМ“ бр. 54/02) тестирањето се изведува од акредитираната лабораторија. Акредитацијата на лабораториите се изведува согласно законските прописи од областа на акредитација.

- Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98”) и Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала („Службен весник на РМ“ бр. 2/98) испитувањето на производите и суровините од животинско потекло, добиточната храна и лековите за употреба во ветеринарната медицина се вршат во институции кои се овластени од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, на основа на претходниот увид на лице место и мислење од комисија.

Управа за заштита на растенија

а) објекти-правни лица

- На постапка за регистрација согласно Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) подлежат правни лица за производство, промет на мало и промет на големо на средства за заштита и мерки за вршење на дезинсекција,

дезинфекција и дератизација на објекти за складирање и превоз на земјоделски растенија и производи од растително потекло.

Постапката за регистрација се изведува во три фази:

Првата фаза се врши преглед на техничката документацијата за објектот во однос на условите за лоцирање и изградба на објектот, услови за работа во однос заштита на работниците, документација за стручниот кадар во однос на производство, дезинфекција и дезинсекција на растенија и дератизација на простории и промет на средствата за заштита на растенија.

Втората фаза се утврдува исполнување на условите на лице место од комисија што ја формира министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Во комисиите за утврдување на условите за производство на средства за заштита на растенија има и претставници од министерство за здравство и министерство за животна средина и просторно планирање.

Третата фаза на основа на претходниот увид на лице место и мислење од комисијата доколку објектот односно правното лице ги исполнува условите се издава решение за вршење на производство, промет на големо и мало и за вршење на дезинсекција, дезинфекција на растенија и дератизација на простории од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

За издадените решенија-правни лица се водат регистри во Управата за заштита на растенијата.

Подетално условите кои треба да ги исполнуваат правните лица за вршење на наведените дејности се уредени со:

- Правилник за условите што треба да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите и просториите за вршење дејност производство, промет на големо и мало на средствата за заштита на растенија и содржината и начинот на водење на регистрот („Службен весник на РМ“ бр. 54/2001),
- Правилник за условите кои мораат да ги исполнуваат складишта и други простории за сместување на растенија и правни лица кои се баваат со дезинсекција, дезинфекција на растенија и дератизација на простории („Службен весник на РМ“ бр. 33/91)

Регистрите на производители, доработувачи, увозници и промет на мало на семе и саден материјал се водат во Управата за семе и саден материјал. Воспоставени се врз основа на одредбите од Законот за семе, и саден материјал и материјал за размножување и признавање на сорти („Службен весник на РМ“ бр.41/00)

Услови кои мора да ги исполнуваат производителите и увозниците на семе, саден материјал и материјал за размножување за да бидат запишани во регистрот пропишани се со Законот.

б) лаборатории

Согласно Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство се овластуваат лаборатории за детерминирање на растителни штетници, за вршење на физичко -хемиски испитувања и за биолошки вегетациски испитувања.

Постапката се врши во Управата за заштита на растенијата со потврдување на условите во однос на лабораториските простории, опрема и кадар.

Решението го издава Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и истото се објавува во Службен весник на Република Македонија.

Подетално условите се пропишани со Правилникот за условите што треба да ги исполнуваат правните лица во поглед на опремата, уредите и објектите за вршење испитувања на средствата за заштита на растенијата (“Службен весник на РМ“ бр. 54/01)

Врз основа на Законот за промет на отрови (“Службен весник на РМ“ бр.13/91) за вршење на токсиколошка проценка на супстанции за средства за заштита на растенијата и средства за заштита на растенијата овластени се Институт за предклиничка и клиничка фармакологија и токсикологија (ИПКФТ) и Институт за примента биохемија – катедра за токсикологија (ИПБ) од Министерство за здравство.

По прашањата кои се однесуваат на остатоците од средства за заштита на растенијата основа за регистрација и авторизација на лабораторијата за вршење контрола на резидуите, одредено е со Правилник за условите во поглед на стручноста на вработените, просториите и опремата што мора да ги исполнуваат здравствените и др. правни лица за вршење на анализа и суперанализа на намирниците, предметите за општа употреба (“Службен весник на РМ“ бр. 54/01). За утврдување на условите за работа на лабораториите, Министерот за здравство одредува комисија. Министерот за здравство со решение ги овластува лабораториите кои ги исполнуваат условите.

Државен инспекторат за земјоделство

Државниот инспекторат за земјоделство пред да биде овластена лабораторијата врши увид врз основа на Законот за сточарство (“Службен весник на РМ“ бр. 61/97) и ја констатира фактичката состојба и предлага до Секторот за земјоделство за управна постапка за исполнување или неисполнување на условите предвидени со Закон.

v) Постојни и планирани ресурси

Управа за ветеринарство

Постојните ресурси на ветерината инспекција се дадени во одговорот на прашањето 07_VII_A__P2.

Согласно Стратегијата за интегрирано гранично управување на Владата на Република Македонија предвидено е воспоставување на 6 гранични ветеринарни премини од прва категорија со 24 часовна / 7 дневна постојана ветеринарна санитарна контрола и надзор и 3 гранични ветеринарни премини од втора категорија со 16 часовна / 5 дневна постојана ветеринарно санитарна контрола и надзор и надзор, со повик за време на викендите. Со Стратегијата е предвидено вработување на нови 26 ветеринарни инспектори на гранични премини и еден советник за гранична ветеринарна инспекција при одделението за државна ветеринарна инспекција.

Со новиот Закон за ветеринарното здравство, кој се планира да се донесе во 2005 година Управата за ветеринарство предвидува воведување на институција овластен ветеринар, кој што во хиерархиската структура ќе биде под непосредна контрола на одделението за државна ветеринарна инспекција и ќе има одредени овластувања на државните ветеринарни инспектори. Бројот на овластените ветеринари ќе биде утврден согласно потребите на Управата за ветеринарство. Во процесот на хармонизацијата ќе биде прилагодено бројот и составот на инспекцијата согласно барањата на законодавството на Европската Унија. Во таа смисла ќе се изврши опремување и оспособување на ветеринарната инспекција согласно стандардите на Европската Унија.

Управа за заштита на растенија и Државен инспекторат за земјоделство

Постојните ресурси на Управата за заштита на растенија и Државниот инспекторат за земјоделство се дадени во одговорот на прашањето 07_VII_A__P2.

Со реализирањето на Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија со кој се планира апроксимација на легислативата од областа на здравствената заштита на растенијата до 2007 година, ќе се детерминира идната организациона поставеност и функциите на Управата за заштита на растенијата. Со донесувањето на Законот за здравје на растенијата и неговата имплементација ќе се воведат фитосанитарен мониторинг на целото подрачје на Република Македонија.

Работата на граничната инспекција за заштита на растенија, инспекторите за земјоделство, регионалните известувачи, стручниот кадар во лабораторијата и другите овластени стручни лица и институции, ќе резултира со потреба за поголема мобилност, потреба за набавка на додатна опрема, како и обука по пат на перманентна едукација, се со цел да се работи според стандардите кои ги применуваат земјите членки во ЕУ. Во таа смисла ќе се изврши опремување и усовршување на инспекцијата, регионалните известувачи и овластените стручни лица и институции согласно стандардите на ЕУ.

Инспекцијата не поседува адекватна опрема потребна за вршење на инспекциските работи. Со завршување на усогласувањето на националните прописи со прописите од ЕУ, оваа инспекција ќе работи према стандардите кои се применуваат во ЕУ, што значи дека тоа ќе се одрази и на зголемување на средствата од буџетот на Република Македонија, потребни за финансирање на работата на овие инспекции.

Финансиските средства за еден дел од опремата (информациско-комуникациска технологија, прирачна опрема неопходна за визуелен преглед на инспекторите) обезбедени се со CARDS 2001/2002 - проектите.

Исполнување на новите фито санитарни барања ќе се одрази и на финансиските средства. Затоа е потребна помош од идните CARDS програми, како и предвидување во Буџетот на Република Македонија.

vi) Постојна (и планирана) честота на контроли, планирање на инспекциските активности

Управа за ветеринарство

Ветеринарните инспектори ветеринарно-санитарните прегледи и контроли ги спроведуваат на континуирана дневна основа по службена должност, на своја иницијатива и на барање и поплака од странка.

Одредени ветеринарно санитарни прегледи и контроли се спроведуваат на месечно или годишно ниво на основа на програми и оперативни планови на Управата за ветеринарство (Ветеринарно санитарен преглед и контрола и начин на водење на евиденција за резидуи и определени супстанции во сировини, живи животни и производи од животинско потекло; Наредбата за преземање мерки за заштита на животните од заразни болести и рокови за спроведување на наредените мерки) или на основа на посебни активности на Управата за Ветеринарство.

Управа за заштита на растенија

Прегледот и контролата на растенијата и производите од растително потекло кои се наменети за извоз се врши на определни места на утовар. Со тоа поголемо внимание ќе се посвети на пратење на здравствената состојба на растенијата (мониторинг) на местата на примарното земјоделско производство, складишта и др, а соодветно на тоа ќе се зголеми бројот на прегледи од страна на стручните лица во примарното земјоделско производство.

Државниот инспекторат за земјоделство

Државните инспектори за земјоделство контролите ги вршат редовно согласно законската регулатива по пријава од правни и физички лица, и по жалби и представки на граѓани и здруженија.

Инспекторите на гранични премини прегледот и контролата го вршат редовно на сите увозни растенија и производи од растително потекло и во случај на сомнителност на заразеност со карантински штетници се земаат примероци и се праќаат во лабораторија на анализа. Не се прегледуваат единствено растенијата кај кои на хемиски, механички или на друг начин е отстранета можноста за пренесување на штетници на растенија.

Голем дел на производи од растително потекло што подлежат на фитосанитарен преглед не е предмет на контрола на земјите членки во ЕУ. Редовно се земаат примероци од увозниот семенски компир и задолжително се праќаат на лабораториска анализа заради утврдување на присутност или отсутност на кафени и прстенести трулежи кај компирот. Се прави редовен преглед и контрола на увозен повеќегодишен саден материјал во земјите извозници (pre control) или по увозот на местото на садење (post entry control) од страна на земјоделските инспектори. Со постапна примена на усогласените прописи на граничните премини ќе се прегледуваат само одредени видови на растенија во согласност со одредбите од директивата со што бројот на увозните инспекциски прегледи значително ќе се намали.

vii) Постојни (и планирани) процедури со кои се поттикнува развојот на советувањето

Управа за ветеринарство

Упатствата за работа (постапки и активности) за одредени прашања од работата, донесува Управата за ветеринарство, по потреба, врз база на научни препораки, мислења, водичи, меѓународни стандарди и ЕУ легислативата (Упатство за земање на мостри и испраќање на материјал за контрола на резидуи од одредени супстанции, ветеринарни лекови и контаминенти во живи животни и храната од животинско потекло, Упатството за начинот и постапките што треба да се применат при колење на животни што се однесува на трансмисивните спонгиозни енцефалопатии).

Управа за заштита на растенија и Државен инспекторат за земјоделство

Постоечките прописи не условуваат потреба за постоење на упатства кои би се користеле во работата на државните инспектори и стручните лица вклучени во фитосанитарниот систем.

Постои упатство (вадемекум) изготвен од ЕУ техничка помош. Други систематизирани упатства според постоечката регулатива не постојат, иако постојат одделни упатства за одделни постапки на прегледи кои се припремаат во Управата за заштита на растенијата со локални експерти, а ги потпишува Директорот.

Според ЕУ регулативите инспекторите во текот на работата потребно е да користат национални и ЕУ прирачници (ЕУ вадемекум на растителното здравство). Во рамките на CARDS 2002 - NIPS проектот предвидено е врз основа на усогласените прописи да започне изработка на упатства во кои поединечните постапки би се прикажале на поедноставен и прифатлив начин за инспекторите.

Во важечките прописи кои ги опфаќаат прашањата за средствата за заштита на растенијата, се наоѓаат и одредби кои пропишуваат земање на мостри и начини на кои се извршуваат одредени постапки.

Со оглед на тоа дека ЕУ прописите не содржат такви одредби туку специфични упатства на постапување или др. слични упатства обработени во стручни прирачници и водичи, со пишувањето и донесувањето на новите правилници, упатствата ќе ги имаат во предвид овие принципи и стандарди. Основа за изработка на упатствата ќе бидат веќе постоечките упатства кои ги изготвиле меѓународните организации во чија надлежност е и областа за средства за заштита на растенијата и резидуите (FAO, EPPO, EU, WHO). За изготвување на наведените упатства се очекува техничка помош.

viii) Методи за оценка на работењето на контролните служби (сегашен или планиран систем на ревизија)

Управа за ветеринарство

Проценката на работењето на контролните служби го врши раководителот на одделението за државна ветеринарна инспекција и Директорот на Управата за ветеринарство. Ревизијата се состои во анализа на доставените месечни извештаи од инспекторите, непосредна контрола на начинот на работењето на инспекторите и непосредни состаноци со инспекторите.

Со Законот за државните службеници од јануари 2005 година се предвидува задолжително оценување на државните службеници по утврдени критериуми.

Исто така постои надворешна ревизија на работењето на контролните служби од страна на Управниот инспекторат при Министерството за правда.

Управа за заштита на растенија

Проценката на работењето на контролните служби го врши Директорот на Управата за заштита на растенијата. Ревизијата се состои во анализа на доставените извештаи од регионалните известувачи, како и непосредна контрола на начинот на работењето и непосредни состаноци со истите.

За областа здравствена заштита на растенија (карантин) не постојат разработени методи за процена на контролните служби. Во рамките на идните проекти од CARDS програмата се очекува техничка помош од оваа област.

За областа за средствата за заштита на растенија и остатоците од средствата за заштита на растенијата не постојат системски разградени методи за процена на контролните служби. Со оглед на недостаток од стручно знаење од оваа област, планот и изработката на методите возможна е со техничка помош.

Државен Инспекторат за земјоделство

Проценката на работењето на инспекторите го врши раководителот на одделението и Директорот на Инспекторатот. Ревизијата се состои во анализа на доставените месечни извештаи од инспекторите, непосредна контрола на начинот на работењето на инспекторите и во непосредни состаноци со инспекторите.

Со Законот за државните службеници од јануари 2005 година се предвидува задолжително оценување на државните службеници по утврдени критериуми.

ix) Управување со поплаките и кризите; правни дејства и жалби; контрола на увезената храна (постоечки и планиран систем)

Управната постапка ја врши Управата за ветеринарство, Државниот инспекторат за земјоделство и Управата за заштита на растенија, а врз основа на материјалните прописи од дадената област.

Правните и физичките лица согласно уставот на Република Македонија имаат право да поднесат представка или поплака до орган на управа кој е должен да ја преиспита и преземе соодветни активности во врска со тоа и повратно го информира подносителот на представката/поплатата за преземените дејствија.

Управната постапка ја врши Управата за ветеринарство, Државниот инспекторат за земјоделство и Управата за заштита на растенија, а врз основа на донесеното решение и правната поука од истото, странката има право на жалба до министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство или до второстепената Комисија од областа на

земјоделството, шумарството, водостопанството и ветеринарството при Владата на Република Македонија. Доколку странката е незадоволна од решението, на второстепените органи има право на тужба до Врховен суд на Република Македонија. Одлуката на Врховниот суд е конечна.

Во случај на кризни ситуации, со кои би можело да се предизвика еколошки несреќи или вонредни случаи од особено загрозување за околината, опасност по животот и здравјето на луѓето, животните и растенијата пропишани се постапки, мерки и активности со Законот за заштита и унапредување на животната средина и природата, Законот за ветеринарно здравство ("Службен весник на РМ" бр.28/98), Закон за заштита на растенијата ("Службен весник на РМ" бр. 25/98 и 6/00) и Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите кои доаѓаат во контакт со храната („Службен Весник на РМ“ бр. 54/02).

Планиран систем

Со оглед на тоа дека органи кои го регулираат решавањето на кризните ситуации се во неколку прописи кои ги издаваат неколку министерства, при донесување на измена или изготвувањето на други прописи потребна е меѓусебна усогласеност на постапките и обврските меѓу државните тела .

Контрола на увоз на храна

Контрола на увозот храна на стока се врши на граничните премини кои се определени со Одлука на Владата на Република Македонија и при истовар на стоката во внатрешните организациони единици по постапки и начин определени со материјалните закони.

Подетален опис е даден во дел од фитосанитарна контрола, одговор на прашање 07_VII_E__P2.

Подетален опис системот на контрола на увезена храна е даден во одговорот на прашањето 07_VII_D__P5.

C. Внатрешен пазар

1. За следниве сектори, наведете бројки за:

- a) вкупен број на производни капацитети, вклучувајќи го сегашното производство (тони) и капацитет;**
- b) број на производни капацитети овластени за извоз во ЕУ, вклучувајќи го сегашното производство (тони) и капацитет.**
 - i) кланици (црвено месо, месо од живина, дивеч и риба);**
 - ii) погони за расекување на месо (црвено месо, месо од живина, дивеч и риба);**
 - iii) ладилници (црвено месо, месо од живина, дивеч и риба);**
 - iv) преработка на месо;**
 - v) млекари и млеко преработувачки објекти;**
 - vi) јајца и производи од јајца.**

Законот за ветеринарно здравство ("Службен весник на РМ" бр.28/98) во Република Македонија воспоставува систем на одобрување и регистрација на објектите за одгледување на животни и објектите за производство, складирање и промет на производи и сировини од животнско потекло и добиточна храна. Според Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98), објектите, постројките и опремата за колење на животни, за обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење и смрзнување, како и промет со производи, сировини од животинско потекло, објекти за производство, обработка,

откуп, складирање и промет со млеко и млечни производи, објекти за собирање, сортирање, пакување, складирање и продажба на јајца, објекти за производство на меланж, објекти за откуп, обработка, преработка, складирање, промет на мед и на производи од мед мораат да бидат уредени на начин да не преставуваат опасност по здравјето на животните и луѓето, да се спречи внесувањето и ширењето на болести, да се обезбеди хигиенски исправно производство и промет и да се спречи загадувањето на животната средина и природата.

За местата каде ќе се лоцираат и изградат објектите потребно е мислење за техничко технолошките услови за градба од Управата за ветеринарство. За изградба, доградба и реконструкција на објектите Управата за ветеринарство издава ветеринарно санитарна согласност. Не може да отпочне со работа објект без ветеринарно санитарна дозвола за употреба издадена од директорот на Управата за ветеринарство, врз основа на претходно мислење од комисијата што ја формира министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, по извршен увид на доставената пропратна документација од страна на подносителот на барањето - производителот и увид на лице место.

Кон барањето за добивање на ветеринарно-санитарна согласност за употреба на одреден произведен објект, се поднесува следната пропратна документација:

1. Техничко-технолошки и градежен проект;
2. Проект на системот за снабдување на објектот со вода, пареа и струја, како и проект на системот за канализација;
3. Список на опрема со главни технолошко-технички карактеристики;
4. Суровински биланс и асортиман на производите, опис на технолошките постапки и на дневниот капацитет на производството;
5. Приказ на организацијата на работата на објектот и биланс на работната сила;
6. Список на санитарните уреди и на мерките што се применуваат за санитарна заштита на објектот, опремата и производите;
7. Приказ на организацијата на ветеринарската инспекција на објектот;

Поблиските услови што мораат да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка и складирање на производи од животинско потекло се пропишани во Правилник (Службен лист на СФРЈ број 53/89), а подетален опис за начинот и процедурата на регистрација на објектите кои се под надлежност на Управата за ветеринарство е детално опишан во одговор на прашањето 07_VII_B_P1 и 07_VII_D_P9.

Објекти за извоз

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) колењето на животни, собирање и производство на производи и суровини од животинско потекло наменети за извоз е дозволено само во објекти за извоз, за кои министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на предлог на стручната комисија која тој ја именува, ќе утврди дека ги исполнува пропишаните услови со овој закон, односно условите за одредени држави.

Регистер

Управата за ветеринарство води регистер на објектите за производство на производи од животинско потекло, како и на извозните објекти од Република Македонија.

Извозните објекти кои произведуваат производи од животинско потекло поседуваат извознички контролен број, додека објектите кои своите производи ги пласираат на домашниот пазар не поседуваат одобрен број што во наредниот период треба да се направи, поделувајќи ги по група на производи кои што ги произведуваат, односно според соодветните директиви на ЕУ.

Моментално во Република Македонија работат 143 објекти за производство и складиштење на производи од животинско потекло, за кои Управата за ветеринарство има издадено ветеринарно санитарна дозвола за употреба. Детален преглед за нив со вид на објектот,

производството, вкупниот капацитет и сегашното просечно дневно производство се дадени во следната табела:

Список на производни објекти								
	ИД	Име на објектот	Место	Вид на објектот	Производ	Извозен контрол број	Дневен капацитет вкупен	Просечно дневно производ--ство
1)	1	Лабрадор	Охрид	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		1800 л	1700 л
2)	4	Милина извоз	Прилеп	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сладолед	20	2000 л	500 л
3)	5	98 Бино Пром	Прилеп	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		200 л	170 л
4)	6	Наса	Радовиш	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		500 л	40 л
5)	7	Лакта	Радовиш	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		500 л	143 л
6)	8	Хемипром	Свети Николе	Млекара	сирење		1500 л	700 л
7)	9	Лактис	Свети Николе	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		11000 л	5500 л
8)	10	Вермас Сашо-5	Скопје	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		300 л	150 л
9)	13	Фридер	Скопје	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		10000 л	2500 л
10)	15	ДЗСПП Гоце Делчев Трубарево	Скопје	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		5000 л	700 л
11)	16	Маско Комерц	Скопје	Млекара	сирење		4000 л	1200 л
12)	17	Млеко производ	Скопје	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		10000 л	2000 л
13)	18	Бонев	Струмица	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		300 л	300 л

14)	19	Јока	Струмица	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		800 л	800 л
15)	20	Мак-Стандард	Штип	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		800 л	300 л
16)	21	Мак-Центар	Штип	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		450 л	200 л
17)	22	Баком	Гостивар	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	500 л
18)	23	Логомак	Кочани	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	468 л
19)	24	Мелби	Кичево	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		750 л	570 л
20)	25	Горгона	Прилеп	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		200 л	100 л
21)	27	МИК	Охрид	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		1000 кгр	500 кгр
22)	28	Суке	Прилеп	Месо преработка	формирано м. и полутрајни производи		3000 кгр	212 кгр
23)	32	Глобус	Скопје	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	34	72000 кгр	3200 кгр
24)	35	Промес	Скопје	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.	39	2200 кгр	1500 кгр
25)	36	Екстра Комерц	Скопје	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		500 кгр	100 кгр
26)	37	Солета	Скопје	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.	23	10000 кгр	5000 кгр
27)	38	МИС Бами Индкооп	Скопје	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		2000 кгр	700 кгр
28)	42	Тргоинтерс	Скопје	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		2000 кгр	500 кгр

29)	45	Медиа Маркет	Скопје	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	300 л
30)	46	ТП Влае-Млекара	Скопје	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		350 л	300 л
31)	47	Тимо	Струмица	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сирење		300 л	300 л
32)	48	Млекара	Штип	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.), маслац, сирење		28000 л	1400 л
33)	49	Сир Мес	Велес	Кланица	чапункари		50 св, 15 гов, 150 јагне, 75 овци	15 св
34)	50	Црн Бик	Куманово	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		500 кгр	150 кгр
35)	52	Македонски Бисер Ком.Темови	Радовиш	Кланица	чапункари		30 св, 50 пр, 10 гов, 50 овци	5 бр
36)	53	МИК Св. Николе	Свети Николе	Кланица	говеда свињи		300 св, гов 25	60 св, 7 гов
37)	53	МИК Св. Николе	Свети Николе	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	37	16000 кгр	12000 кгр
38)	54	Вилан	Скопје	Кланица	говеда овци		15 гов 300 овци	7 гов 30 овци
39)	55	Ристови	Струмица	Кланица	чапункари		6 гов, 20 св, 60 јаг	1 гов, 4 св, 1 јаг
40)	56	Беласица Шонте БС	Струмица	Кланица	чапункари		5 гов, 2 св, 20 јаг	1 гов, 2 јагне
41)	57	Кукуш Комерц	Струмица	Кланица	чапункари		3 гов, 2 св, 10 јаг	1 гов, 1 јаг
42)	60	Никас	Скопје	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.	32	15000 кгр	7000 кгр
43)	63	Римес	Скопје	Месо преработка	формирано м. и полутрајни производи		4000 кгр	1500 кгр

44)	67	Ука Комерц	Скопје	Месо преработка	полутајни производи		3800 кгр	1300 кгр
45)	68	Месо Промет	Скопје	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		1500 кгр	100 кгр
46)	75	Кланица со Ладилник	Штип	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		2000 кгр	1000 кгр
47)	76	Диадора	Куманово	Месо преработка	полутајни производи		1500 кгр	300 кгр
48)	77	Мак Милк	Штип	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		600 л	350 л
49)	78	Пилко	Скопје	Кланица	живина	33	5500 броја	1000 броја
50)	81	6-ти Ноември	Радовиш	Месо преработка	полутајни производи	38	2000 кгр	1100 кгр
51)	83	Марби-Влатко	Битола	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		500 кгр	0
52)	84	ББ Комерц	Велес	Месо преработка	формирано м. и полутрајни производи		2400 кгр	150 кгр
53)	85	Леска Компани	Гостивар	Месо преработка	формирано м, полутрајни и трајни пр.		500 кгр	250 кгр
54)	87	Ексерта Меин	Куманово	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	18	5000 кгр	3000 кгр
55)	88	Месо Продукт, Свети Николе	Куманово	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	36	5000 кгр	600 кгр
56)	89	Торре	Скопје	Млекара	сладолед	24	2000 кгр	500 л
57)	92	Наунчев	Пробиштип	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		300 л	160 л
58)	93	Стефи	Пробиштип	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		200 л	100 л

59)	94	Витаминка	Прилеп	Готови јадења	супи	25	1000 кгр	300 кгр
60)	94	Витаминка	Прилеп	Готови јадења	кондиторски производи	27	3000 кгр	2000 кгр
61)	94	Витаминка	Прилеп	Готови јадења	мајонез	29	3000 кгр	2000 кгр
62)	95	Цермат	Битола	Млекара	сладолед		3000 кгр	2300 кгр
63)	96	Агроплод	Ресен	Јајца преработка	меланж	30	130000 јајца 100 кгр	25000 јајца 30 кгр
64)	97	Марил	Гевгелија	Аквакултура	ракови.полжави школки,жаби	19	2000 т. / год. жив полжав	400 т. производ / год.
65)	99	Замрзната Храна	Неготино	Аквакултура	ракови.полжави школки,жаби	28	2000 т. / год. жив полжав	600 т. производ / год
66)	102	Ругел	Гевгелија	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	400 л
67)	103	Насто Интернационал	Тетово	Млекара	стерилизирано млеко,сирење	26	5000 л	5000 л
68)	104	Сентис Аг Алпи	Тетово	Млекара	пастеризирано,ферментирано млеко (км. јог.) сирење		10000 л	1000 л
69)	105	Еко Шар	Тетово	Млекара	сирење		15000 л	10000 л
70)	106	Бела Имлекс Млекара Кожув	Гевгелија	Млекара	сирење		2500 л	300 л
71)	107	Фарма "Наков"	Гевгелија	Млекара	сирење		1000 крг	250 кгр
72)	108	Т.П. Кракутовска Васил Станка Млекара Малеш	Берово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сирење		1300 л	1000 л
73)	110	Идеал Шипка	Битола	Млекара	пастеризирано,ферментирано млеко (км. јог.) сирење	46	100000 л	55000 л

74)	111	ИМБ	Битола	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење	14	200000 л	120000 л
75)	113	Маја	Велес	Млекара	сирење		500 л	400 л
76)	114	Млекара Милком	Велес	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сирење		3000 л	2000 л
77)	115	Шар Комерц	Гостивар	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		3000 л	700 л
78)	116	Чешмиче	Гостивар	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	100 л
79)	120	Златно Зрно	Крива Паланка	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		5000 л	1000 л
80)	121	Бучен Козјак	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		9000 л	3500л
81)	122	Мине Пром	Куманово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		1200 л	300 л
82)	126	Млеко Сим	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		3000 л	300 л
83)	127	Олми	Куманово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		5500 л	2500 л
84)	131	Кри-Кри	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сладолед	47	6700 л	3200 л
85)	132	Син-Драг	Куманово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		5000 л	300 л
86)	133	Еликсир	Куманово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		10000 л	1500 л
87)	136	Алпи Сан	Куманово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		1500 л	300 л
88)	140	ЗИК Сандански	Делчево	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог, павлака), маслац, сирење		7000 л	2000 л

89)	142	Садри Комерц Хит 73	Тетово	Млекара	сирење		10000 л	10000 л
90)	143	Алпина	Струга	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.) сирење		10000 л	550 л
91)	158	Афарија	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		2000 л	300 л
92)	164	АТОМ	Крушево	Млекара	сирење		1000 л	200 л
93)	168	Вардарец	Валандово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		4000 л	2000 л
94)	169	ПП Мандра	Битола	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		670 л	300л
95)	193	МАВА	Куманово	Мед -пакување и складиштење	мед и производи		10 кгр	6 кгр
96)	195	Кооперанти	Битола	Млеко пункт	пункт за откуп и собирање на млеко			
97)	197	Корпорација Еко Милк	Радовиш	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		8000 л	300 л
98)	198	ЕПИ	Валандово	Кланица	чапункари		10 св, 5 гов, јагне 30	
99)	199	Љума Комерц	Скопје	Кланица	чапункари		20 гов , 50 ов	10 гов, 5 ов
100)	200	АГ-Про	Струга	Месо преработка	полутајни производи		1000 кгр	700 кгр
101)	201	Овоштар-ком	Кавадарци	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог, павлака), маслац, сирење		3000 л	
102)	202	Млекара Здравје	Струмица	Млекара	сирење		20000 л	20000 л
103)	203	ДПТУ Витабела	Штип	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		250 л	110 л

104)	205	АД Алаклоид	Скопје	Готови јадења	супи	40		
105)	206	Гилмако	Пробиштип	Месо преработка	полутајни производи		200 кгр	40 кгр
106)	210	ЗИК Сандански	Делчево	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		2000 кгр	1000 кгр
107)	211	Земјодел. Задруга-Напредок	Скопје	Мед -пакување и складиштење	мед и производи	42	30.000 кг / год.мед;	
108)	212	Ве-Фа	Тетово	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		1000 кгр	600 кгр
109)	213	Каре Комерц	Кавадарци	Месо преработка	полутајни производи		800 кгр	50 кгр
110)	214	Јукач-Скопје	Неготино	Мед -пакување и складиштење	мед и производи	43	1000 кгр	200 кгр
111)	215	Анета	Скопје	Месо преработка	конзерви	44	2000 кгр	800 кгр
112)	216	Кланица-Унип	Кочани	Кланица	свињи овци		40 св., 300 јар	6 св. 60 јар
113)	216	Кланица-Унип	Кочани	Месо преработка	полутрајни и трајни производи		1000 кгр	174 кгр
114)	217	Серта	Неготино	Месо преработка	полутајни производи		1000 кгр	700 кгр
115)	218	20-ти Мај Комерц Јосиф ДООЕЛ	Скопје	Месо преработка	полутајни производи		500 кгр	100 кгр
116)	219	ДПУТ Екс Магнат	Прилеп	Млекара	сирење		80 кгр	60 кгр
117)	220	Млекара Руен-Ветеринарна Станица	Крива Паланка	Млекара	сирење		1000 л	300 л
118)	221	Сточар ДООЕЛ	Кавадарци	Месо преработка	формирано м. и полутрајни производи		600 кгр	120 кгр

119)	223	ЗИК Куманово Месо продукт Доо Св.Николе	Куманово	Кланица	чапункари	2	80 гов, 400 св, 3000 јар	100 св. 1500 јар во сезона
120)	224	ДППУ Кланекс ДОО Прилеп	Прилеп	Кланица	чапункари	3	50 гов, 1200 јар	5 гов, 1000 јар / сез
121)	225	ЗИК Црвена Звезда ЖИ-ВА АД Кланица со ладилник	Штип	Кланица	чапункари	4	70 гов , 200 св, 3000 јар	1го, 100св, 1300 јар / сезона
122)	226	АД Кланица со ладилник Струмица	Струмица	Кланица	чапункари	5	80 гов, 3600 јар	7 гов, 500 јар / сезона
123)	227	ОП Горни Полог	Гостивар	Кланица	говеда овци	6	2200 јар	0
124)	228	Циклотрон	Битола	Кланица	говеда овци	7	1600 јар, 60 гов	400 јар / сез 6 гов
125)	229	АД Малина	Крива Паланка	Кланица	овци	9	јарне 1800	0
126)	231	Фриго-Мак Евро Ком Доо	Неготино	Кланица	месо живина	11	1200 бр / час	800 бр. / час / 3 ден нед
127)	232	АД "Факултетско Земјоделско Стопанство" - Трубарево	Скопје	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.) сирење		4000 л	1200 л
128)	233	ЗД Витан ТД Софикон	Демир Хисар	Кланица	чапункари		5 гов, 20 св, 60 јар	1 гов, 5 св, 5 јар
129)	234	Пекабеско АД	Скопје	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	35	7000 кгр	1000 кгр
130)	235	ДПТУ Срем 2000	Скопје	Месо преработка	полутајни производи		2000 кгр	800 кгр
131)	237	ДПТУ Кратер ДООЕЛ	Пробиштип	Млекара	сирење		2000 л	500 л
132)	238	Муневере Компани ТП	Тетово	Млекара	пастеризирано, ферментирано млеко (км. јог.)		10 тони	10 тони
133)	239	Алтра Дооел	Гевгелија	Ладилник - складиште	ладење замрзнување	50	5100 тони	1500 тони

134)	240	Мега Дооел	Скопје	Месо преработка	полутрајни и трајни производи	49	10000 кгр	2500 кгр
135)	241	Серта Компани	Кавадарци	Кланица	чалункари		1800 јаг	0
136)	242	Везе Шари	Тетово	Класирање и пакување на јајца	конзумни јајца	48	80000 ком	80000 ком
137)	243	Марфил Дооел	Прилеп	Месо преработка	полутајни производи		1300 кгр	150 кгр
138)	244	Милка Шоп	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		2000 л	350 л
139)	245	Мгла Комерц	Гевгелија	Месо преработка	полутајни производи		500 кгр	50 кгр
140)	246	Акос ком Мака Милкс	Куманово	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		12000 л	1500 л
141)	247	Асани Нијази Црн Бик	Куманово	Кланица	говеда овци		10 гов	1 гов
142)	248	Кокан Промет	Струмица	Кланица	говеда овци		2 гов, 5 ов	1 гов, 2 јаг
143)	250	Милка Млекара Струга	Струга	Млекара	ферментирано млеко (км. јог.)		1000 л	550 л

Објектите за производство на производи од животинско потекло одобрени за извоз во ЕУ, нивниот капацитет, производството и извозот во 2003 и до 10 месец 2004 година се дадени во следната табела:

Име на објект	Локација	Вид	Производ	ИКБ	Капацитет вкупен / ден во т.	Производство во тони		Извоз во ЕУ во тони	
						2003	до 10.2004	2003	до 10.2004
Ко-Ко Годел	Скопје	Кланица	овци	1		неработи		Неработи	
Месо продукт ДОО Свети Николе	Куманово	Кланица	овци	2	30.000	0	370.740	0	336566
Кланица Комерц ДППУ Кланекс увоз- извоз Прилеп	Прилеп	Кланица	овци	3	12.500	479.142	386.064	307.745	343.366

АД ЗИК Црвена звезда ДОО Жи-Ва	Штип	Кланица	овци	4	30.000	652.390	373.790	595.152	370.994
ЗИК Струмица АД Кланица со ладилник	Струмица	Кланица	овци	5	36.000	1001.980	1074.200	521.285	1003.898
ОП Горни Полог	Гостивар	Кланица	овци	6	22.000	193.885	0	185.943	0
ДОО Стокомерц Циклотрон	Битола	Кланица	овци	7	16.200	389.064	609.633	321.344	591.522
АД Малина	Крива Паланка	Кланица	овци	9	18.000	113.090	62.260	73.240	35.881
Млекара Битола	Битола	Млекара	термички трет. млеко производи	14	200.000	7008.000 + 473.836	5402.964 + 279.540	3002.148	4201.600
Марил	Гевгелија	Обраб. на полжави	полжави	19	2000 т жив полжав годишно	336.720	446.922	336.720	446.922
Замрзната храна	Неготино	Обраб. на полжави	полжави	28	2000 т жив полжав годишно	550.000	660.000	550.000	660.000

Збирна табела	Број на објекти	Извозни објекти
Кланици за колење на животни за добивање на црвено месо	21	7
Кланици за колење на живина	2	2
Месо од дивеч	-	-
Објекти за преработка на месо и за изработка на производи од месо	37	11
Содржано во претходниот	-	-
Објекти обработка на млеко и за изработка на производи од млеко	70	6
Риба и производи од риба	-	-
Објекти за обработка на полжави	2	2
Објекти за производство на производи од јајца	2	2
Балаи производи (мед)	3	2
Други Објекти	6	5
Вкупно	143	37

D. Ветеринарно законодавство

1. Општо

- a) општа структура на правната основа; организацијата и надлежностите на различните вклучени институции.
- b) Области на одговорности на соодветните надлежни институции.
- c) Наведете јасна табела на сите рамковни акти кои ја опфаќаат и имаат допир со областа на ветеринарството со објаснување во однос на опфатеноста на ветеринарните *acquis* на ЕУ. Ве молиме наведете дали планирате усвојување на нови рамковни акти.

a)

Базичниот пропис од областа на ветеринарството во Република Македонија е Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), со кој се уредува здравствената заштита на животните од болести, заштитата од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно-санитарен преглед и контрола, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата, минимален задолжителен обем на здравствена заштита на животните од болести, надоместоци и трошоци за здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно-здравствената дејност и други прашања од областа на ветеринарното здравство. Овој закон, покрај другото, ги дефинира надлежностите на ветеринарната служба во целина како и правата и обврските на секој сегмент од структурата на службата и нивната одговорност.

Највисокиот орган одговорен за спроведување на одредбите на Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) и другите прописи од оваа област е Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Во рамките на министерството, како орган во состав, се наоѓа Управата за ветеринарство, чија внатрешна организација овозможува непосредно спроведување на одредбите од законските прописи и контрола над спроведувањето. Ова се врши преку ветеринарната инспекција, која хиерархиски припаѓа на Управата.

Управата за ветеринарство е надлежна за спроведување на одредбите и од:

- Законот за безбедност на храната и производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната („Службен весник на РМ“ бр. 54/02), во делот на храната од животинско потекло;
- Законот за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на РМ“ бр. 69/04) ;
- Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала (Службен весник на РМ 21/98), во делот кој се однесува на лековите, помошните лековити средства и медицински помагала за употреба во ветеринарната медицина;

како и од подзаконските акти кои се носат согласно овие закони.

Управа за ветеринарство

Како орган на државната управа, Управата за ветеринарство е орган во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и врши определени управни, стручни и други работи од надлежност на министерството. Со Управата раководи директор, кој е лично одговорен за својата работа и работата на Управата пред Владата и министерот.

Во состав на Управата за ветеринарство се 6 одделенија со кои раководат раководители на одделенијата и тоа:

- одделение за здравствена заштита на животните;
- одделение за јавно ветеринарно здравство;
- одделение за ветеринарни лекови;
- одделение за идентификација и регистрација на животните
- одделение за ветеринарна легислатива; и
- одделение за државна ветеринарна инспекција;

Детален опис на структурата и надлежностите на Управата за ветеринарство и одделенијата во состав на Управата е даден во одговор на прашањето: 07_VII_A__P3

Ветеринарна инспекција

Работите на инспекцискиот надзор за спроведување на прописите од областа на ветеринарството ги вршат ветеринарни инспектори.

Согласно Законот за државните службеници („Службен весник на Република Македонија“ 59/2000), ветеринарните инспектори се стручни државни службеници кои вршат работи поврзани со функциите на државата во согласност со Уставот и со закон, професионално, политички неутрално и непристрасно.

Ветеринарен инспектор може да биде доктор по ветеринарна медицина со положен стручен испит и најмалку две години искуство во струката. Внатрешната организација на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, ги распределува во рамките на Управата за ветеринарство, а субординацијата се спроведува преку Одделението за државна ветеринарна инспекција во состав на Управата.

Ветеринарните инспектори вршат задолжителна ветеринарно-санитарна контрола на животните, објектите за одгледување на животни, животните на саеми, пазари, изложби, спортски натпревари и други јавни места за продажба, објектите и опремата за производство, обработка, преработка, доработка и промет со производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, продавниците и други продажни места во кои се продаваат производи од животинско потекло, добиточната храна, водата во процесот на производството и за напојувањето на животните, производство на репродуктивен материјал и прометот со него. Исто така, вршат и контрола над спроведувањето на мерките за здравствена заштита на животните од страна на ветеринарните друштва (особено кога станува збор за здравствената заштита од јавен интерес), контрола во објектите на ветеринарните друштва и прометот со ветеринарно-медицински препарати.

Ветеринарните инспектори задолжени за преземање на мерки за здравствена заштита на животните како и за вршење контрола и надзор во внатрешниот промет и производството, организирани се во 30 подрачни единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство. На таков начин покриваат строго определени епизоотиолошки подрачја (подрачја на повеќе соседни општини) и одговорни се за надзорот на територијата на подрачјето. Работите на инспекцискиот надзор на територијата на државата ги извршуваат вкупно 40 инспектори.

Ветеринарно-санитарен преглед и контрола во прометот преку границата на Република Македонија на пратките кои се увезуваат, извезуваат и транзитираат, вршат ветеринарните инспектори на граничен премин. Прегледот и контролата на пратките на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, репродуктивен материјал, добиточна храна, шталско ѓубре, осока, компост и други предмети со кои може да се пренесува заразна болест, во прометот преку границата, се задолжителни првенствено заради заштита на здравјето на луѓето и животните и спречување на потенцијалната опасност од пренесување и ширење на заразни болести.

Обврската на Република Македонија на граничните премини задолжително да се врши ветеринарно-санитарен преглед и контрола, произлегува од:

- Меѓународниот зоосанитарен кодекс на О.И.Е;
- Законот за ветеринарното здравство и подзаконските акти кои се во сила;
- Меѓународни договори и конвенции.

Прометот со пратки од животинско потекло преку границата се дозволени само на граничен премин што го определува Владата на Република Македонија. Гранични премини на кои се врши ветеринарно-санитарен преглед и контрола на пратки од животинско потекло се:

- Богородица и Меџитлија на границата со Република Грција;
- Кафасан на границата со Република Албанија;
- Блаце на границата со Косово;
- Табановце на границата со Србија и Црна Гора;
- Деве Баир, Делчево и Ново Село на границата со Република Бугарија.
- Аеродром и Железничка Станица Скопје

Вкупно 10 ветеринарни инспектори на граничен премин вршат ветеринарно-санитарен преглед и контрола на пратки во прометот преку границата на државата и се под директна субординација на Одделението за државна ветеринарна инспекција во состав на Управата за ветеринарство.

б) Области на одговорности на соодветните надлежни институции.

Организација и вршење на ветеринарно-здравствената дејност

Здравствената заштита во смисла на Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ"бр.28/98), ги подразбира следниве ветеринарно-здравствени дејности:

- Здравствена заштита на животните од заразни и други болести утврдени со закон;
- Откривање, спречување, лекување и искоренување на заразните болести кај животните;
- Заштита на животните од зоонози;
- Следење и проучување на епизоотиолошката состојба во врска со појава на заразни и други болести на животните;
- Откривање, спречување, лекување и искоренување на други болести кај животните;
- Лабораториска дијагностика и испитување на материјали од животни на заразни болести;
- Лабораториска дијагностика на други болести;
- Специјалистички, клинички, патолошки, рендгенски и други дијагностички испитувања;
- Болничко лекување на животните;
- Обезбедување на здрава репродукција на животните;
- Вршење хируршки и други интервенции на животните;
- Преглед и контрола на животните за колење, рибите, раковите, школките, полжавите и жабите, производите, суровините и отпадоците од животинско потекло и добиточната храна;
- Испитување на ветеринарно-санитарната исправност на производите, суровините и отпадоците од животинско потекло, добиточната храна, репродуктивниот материјал, водата за напојување на животните, во производството и во објектите за производство, складирање, преработка на производи и суровини од животинско потекло и добиточна храна и отпадните води од процесот на производството на производи, суровини и отпадоци од животинско потекло;
- Спречување на контаминација на животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, добиточна храна и водата со радиолошки, биолошки и хемиски контаминенти со цел да се утврди етиопатогенезата на болеста;
- Спречување на контаминација на животната средина и природата со причинители и пренесувачи на заразни болести и други штетни материји, нештетно отстранување на животински мрши, конфискати и отпадоци од животинско потекло;
- Еколошки мерки за санитација на отпадни води, шталско ѓубре, осока и компост;

- Дезинфекција, дезинсекција, дератизација, дезодоризација и деконтаминација;
- Заштита на животните од нехумано постапување;
- Еутаназија на животни;
- Ветеринарно-медицинско просветување на сопствениците на животни и населението;
- Други работи од областа на ветеринарното здравство утврдени со закон.
- Здравствената заштита ја опфаќа и здравствената заштита од јавен интерес, која се врши врз основа на дозвола и претставува комплексен збир од определени ветеринарно-здравствени дејности.

Вршењето на ветеринарно-здравствената дејност се организира така што да обезбеди траен и непречен пристап на сите сопственици на животни до ветеринарните услуги и остварување на правото на минимален задолжителен обем на заштита од заразни болести на животните утврден со Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ"бр.28/98). За обезбедување на минималниот задолжителен обем на заштита на животните од болести, како значаен сегмент на севкупната здравствена заштита, државата обезбедува средства на начин и под услови утврдени со закон.

Согласно Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ"бр.28/98), ветеринарно-здравствената дејност ја вршат ветеринарни друштва како и научно истражувачките и високообразовни установи. Ветеринарно-здравствената дејност се врши како: примарна, секундарна и терцијална здравствена заштита на животните.

Примарната ветеринарно-здравствена дејност ја вршат ветеринарни друштва: ветеринарна амбуланта, ветеринарна станица и ветеринарна болница, при што со поедини членови се утврдени кои условите треба да се исполнат за формирање и регистрирање на ветеринарни друштва, како и кои дејности може да ги вршат.

Секундарната ветеринарно-здравствена дејност ја врши Ветеринарен институт основан согласно со одредбите од Законот за научно истражувачката дејност.

Терцијалната ветеринарно-здравствена дејност ги врши Факултетот за ветеринарна медицина и Ветеринарниот институт.

Ветеринарни друштва

Ветеринарни друштва можат да основаат домашни правни и физички лица, под услови утврдени со закон. Ветеринарните друштва можат да се основаат како: ветеринарна амбуланта, ветеринарна станица и ветеринарна болница, а покрај другото, постои диференцијација во однос на работите кои овие друштва имаат право да ги вршат, како дел од примарната ветеринарно-здравствена дејност.

Одредени ветеринарно-здравствени дејности се сметаат за ветеринарно здравствена дејност од јавен интерес и нив ги вршат ветеринарни друштва врз основа на дозвола од Владата на Република Македонија согласно со одредбите на Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ"бр.28/98), и Законот за јавните претпријатија.

Ветеринарните друштва всушност ја претставуваат базата во спроведувањето на мерките на здравствена заштита, имајќи во предвид дека определени друштва се одговорни и за спроведувањето на ветеринарно-здравствената дејност од јавен интерес.

Ветеринарните друштва кои ги исполнуваат условите за вршење на ветеринарно-здравствената дејност од јавен интерес, можат да конкурираат на јавен конкурс за добивање дозвола од Владата на Република Македонија, за вршење на таква дејност на определено епизоотиолошко подрачје, односно епизоотиолошка единица, кој го распишува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Изборот на најповолните понуди за вршење на работите, го врши комисија формирана од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство и тоа во определен рок, а министерот од име на Владата, склучува договор со ветеринарното друштво за вршење на работите добиени по пат на јавен конкурс. Дозволата од

Владата на Република Македонија се издава со важност од пет години. Ветеринарните друштва на кои е издадена дозвола, ја сочинуваат мрежата на ветеринарни друштва кои вршат дејност од јавен интерес, а која ја определува Владата согласно определени законски критериуми.

Во спротивно, вршењето на дејностите од јавен интерес, за кои не е издадена дозвола на ниту едно ветеринарно друштво, Владата на Република Македонија го обезбедува со основање на ветеринарно јавно претпријатие.

Ветеринарни веледрогерии

Ветеринарни веледрогерии се бават со промет на лекови за употреба во ветеринарната медицина и работат согласно Закон за лекови и помошни лековити средства и медицински помагала (“Службен весник на РМ“ бр.21/98).

Ветеринарен институт

Ветеринарен институт ја врши секундарната ветеринарно-здравствена дејност содржана во одредбите од Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“бр.28/98), а исто така врши и оределени работи од терцијарната дејност дефинирана во истиот закон. Ветеринарен институт може да се основа согласно со одредбите од Законот за научно истражувачка дејност.

Ветеринарниот институт во согласност со Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“бр.28/98) и Наредбата за мерките за заштита на животните од заразни болести и нивното финансирање, за потребите на Управата за ветеринарство, ги обавува активностите за лабораториска и теренска дијагностика со цел откривање, спречување и сузбивање на заразните и паразитарни болести пропишани со Наредбата, како и спроведува државната програма за мониторинг на резидуи.

Факултет за ветеринарна медицина

Факултетот за ветеринарна медицина, како високообразовна институција, врши определени работи од терцијарната ветеринарно-здравствена дејност, содржана во одредбите од Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“бр.28/98).

Македонска ветеринарна комора

Македонската ветеринарна комора (МВК) е здружение на Докторите по ветеринарна медицина, заради заштита и унапредување на стручноста и етичките должности и права, за подобрување на квалитетот на ветеринарно-здравствената дејност и заштитата на интересите на професијата. Комората има својство на правно лице и членувањето во комората е доброволно. Комората донесува статут, со кој се утврдува дејноста, органите на управувањето, организацијата и начинот на работа.

Комората работите ги врши самостојно на начин утврден со статутот и со Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“бр.28/98).

с) табела на сите рамковни акти кои ја опфаќаат и имаат допир со областа на ветеринарството со објаснување во однос на опфатеноста на ветеринарните acquis на ЕУ. Планови за нови рамковни акти

Табела на сите рамковни акти кои ја опфаќаат и имаат допир со областа на ветеринарството

ref No	Година	Правилник	Службен Весник
z_011	1967_043	Упатство за знаците врз основа на кои може да се смета дека се појавила заразна болест кај добитокот и за начинот и постапката на известување за појава на заразна болест кај добитокот	Службен Лист на СФРЈ 43/67
z_012	1970_005	Правилник за начинот, постапките и мерките за сузбивање и искоренување на лигавката и шапот	(Сл. лист на СФРЈ бр. 5/70; 32/70)
z_013	1972_091	Правилник за видовите пратки на производи од животинско потекло за кои не е потребно решение за ветеринарно санитарните услови што тие пратки мораат да ги исполнуваат при увоз или транзит	(Сл. лист на СФРЈ бр. 72/91).
z_017	1974_027	Правилник за условите за полагање на стручен испит за дипломиран ветеринар и ветеринарен техничар.	Службен Весник на Република Македонија 27/74.
z_018	1974_029	Правилник за квалитетот на производите од месо	(Службен лист на СФРЈ бр 29/74);
z_019	1974_029	Правилник за квалитетот на производите од месо.	Сл.лист бр.29/74, 41/80 и 13/78)
z_020	1974_031	Правилник за содржината, формата и начинот на водење на евиденција на прометот на вакцини и серуми.	Службен Весник на Република Македонија 5/79
z_022	1974_034	Правилник за квалитетот на месото од добиток за колење, од живина и од дивеч.	(“Сл.лист” бр.34/74, 26/75 и 13/78
z_023	1974_034	Правилник за полагање испит за ветеринарен болничар и ветеринарен хигиеничар.	Службен Весник на Република Македонија 34/74
z_025	1975_029	Правилник за начинот и постапката за вршење на стручен надзор, одбирање и оценување на квалитетниот и елитниот приплоден добиток.	Службен Весник на Република Македонија 29/75.
z_026	1975_029	Правилник за начинот на испитување на машките приплодни грла на потомството (прогенотестирање) според единствен метод.	Службен Весник на Република Македонија 29/75.
z_027	1975_029	Правилник за условите што треба да ги исполнува квалитетниот приплоден и елитен приплоден добиток во поглед на производната приплодна способност.	Службен Весник на Република Македонија 29/75.
z_028	1975_029	Упатство за начинот на водење на регистрот и обрасците на регистрот на производители на квалитетен и елитен прилоден добиток.	Службен Весник на Република Македонија 29/75.

z_030	1976_020	Правилник за условите и начинот на испитување на прехранбените продукти и предметите за општа употреба во текот на нивното производство и за начинот на водење евиденција за извршените испитувања.	Службен Весник на Република Македонија 1976/20.
z_031	1976_045	Правилник за начинот и условите за вршење на дезинфекција дезинсекција и дератизација	Службен Весник на СРМ 45/76
	1976_045	Правилник за начинот, роковите и обрасците за пријавување, за евиденција и известување за движење на заразните болести, како и за начинот на известување на лабораторискиот наод.	Службен Весник на СРМ 45/76
	1978_001	Наредба за определување на заразните болести кај животните за кои мора веднаш да се обезбеди утврдување на заразната болест или на причината за пцовисување на животното.	Службен Лист на СФРЈ 1/78
z_033	1978_031	Правилник за квалитет на добиточната храна	Службен Лист на СФРЈ 31/78
	1978_060	Упатство за начин на земање мостри за вршење анализи и суперанализи на намирниците и предметите за општа употреба	Службен Лист на СФРЈ 60/78
z_035	1979_002	Правилник за ветеринарно-санитарниот минимум за производство, држење, одгледување, промет и карантин и изолација на животни	Службен Весник на СРМ 2/79
z_036	1979_002	Правилник за условите кои мораат да ги исполнуваат објектите за отстранување на животинските мрши, за постапката за нивното отстранување и начинот на вршењето на ветеринарно-хигиеничарската служба	Службен Весник на СРМ 2/79
z_037	1979_002	Правилник за ветеринарно- санитарниот минимум за производство, држење, одгледување, промет и карантин и изолација на животни	Службен Весник на Република Македонија 2/79.
z_038	1979_005	Правилник за условите што мораат да ги исполнуваат организациите на здружен труд за вршење на дезинфекција, дезинсекција и дератизација	Службен Весник на Република Македонија 5/79
z_039	1979_013	Правилник за условите што мораат да ги исполнуваат просториите за одкуп односно за складирање на кожи и за евиденцијата на откупените кожи	Службен Весник на СРМ бр. 13/79
z_040	1979_018	Правилник за начинот и постапката за преземање мерки за спречување и одстранување на заразните болести	Службен Весник на СРМ бр. 18/79
z_041	1979_018	Правилник за начинот и постапката за преземање мерки за спречување и одстранување на заразните болести	Службен Весник на Република Македонија 18/79

z_042	1979_022	Правилник за начинот на натовар , претовар и растовар на пратки на животни, животински производи , животински суровин, животински отпадоци во внатрешниот промет во извозот , увозот и провозот, за условите што мора да ги исполнува превозното сретство, за хигиенско техничките услови што мора да ги исполнува пратката и за образецот на уверението за здравствената состојба на пратката наменета за извоз.	(Сл. лист на СФРЈ бр. 22/79)
z_043	1979_065	Правилник за квалитетот на рибите, раковите, школкарите, морските ежови, жабите, желките, полжавите и нивните производи.	(“Сл.лист” бр.65/79 и 48/84)
z_044	1981_001	Правилник за квалитетот на месото од перната живина .	(“Сл.лист” бр.1/81 и 15/88)
z_046	1981_024	Правилник за начинот на водење евиденција за издадените уверенија за здравствената состојба на животните.	Службен Весник на Република Македонија 24/81.
z_049	1982_051	Правилник за квалитетот на млекото, производите од млеко, сирилата и чистите култури.	(“Сл.лист” бр.51/82 и 39/89)
z_050	1982_051	Правилник за квалитетот на млекото, производите од млеко, сирилата и чистите култури ;	(Службен лист на СФРЈ бр 51/82)
z_051	1983_012	Правилник за доставување на извештаи за извршувањето на Законот.за здравствена заштита на животните од заразните болести што ја загрозуваат целата земја и на прописите донесени врз основа на тој закон како и на извештаи со податоци за појавата на заразни болести и за мерките преземени за нивното спречување и сузбивање	Службен Лист на СФРЈ 12/83
z_053	1983_032	Правилник за методите за земање на мостри и за методите на хемиски и физички анализи на млеко и на производите од млеко.	(“Сл.лист” бр.32/83)
z_057	1983_045	Правилник за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во промет.	(“Сл.лист” бр.45/83)
	1984_044	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на бруцелозата кај говедата, овците, козите и свињите	Службен Лист на СФРЈ 44/1984
z_058	1985_002	Правилник за квалитетот на закланите свињи и категоризацијата на свинското месо .	Службен Лист на СФРЈ 2/85, 12/85 и 24/86
z_059	1985_004	Правилник за квалитетот на медот и другите производи од пчели и за методите на контрола на квалитетот на медот и другите производи од пчели.	Службен Лист на СФРЈ 4/85
	1985_004	Правилник за квалитетот на зачините, екстрактите од зачини и смесите на зачини	Службен Лист на СФРЈ 4/85
z_061	1987_015	Правилник за методите за земање мостри и методите за физички, хемиски и микробиолошки анализи на добиточната храна .	Сл.лист” бр.15/87)

z_062	1987_033	Правилник за хигиенска исправност на водата за пиење.	Сл.лист" бр.33/87
z_063	1987_072	Правилник за методите за испитување на квалитетот на јајца и производи од јајца.	Сл.лист" бр.72/87
z_064	1988_006	Правилник за условите кои мора да ги исполнуваат станиците и пристаништата за натовар, претовар и истовар за пратки и животни	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_065	1988_006	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на класичната чума кај свињите	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_066	1988_006	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на тифус на перната живина	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_067	1988_006	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на салмонелоза на перната живина	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_068	1988_006	Правилник за условите и траењето на карантинот за увезени животни	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_069	1988_006	Правилник за условите кои мораат да ги исполнуваат објектите за сместување на животни и складовите за сместување на производи, сировини и отпадоци од животинско потекло на гранични премини	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_070	1988_006	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на заразни болести на пчелите	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_071	1988_006	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на лептоспироза кај животните	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_072	1988_006	Правилник за условите кои може да се пуштаат во промет и употребуваат за исхрана на животни добиточната храна и сировините за изработка на крмни смеси за исхрана на животни кои содржат радиоактивни материји над определените граници на активност	Службен Лист на СФРЈ 6/88
z_073	1988_022	Правилник за условите што мораат да ги исполнуваат организациите на здружен труд за вршење на дезинфекција, дезинсекција и дератизација	Службен Лист на СФРЈ 22/88
z_074	1988_037	Правилник за лабораториските тестови и методи и за условите што мораат да ги исполнуваат ветеринарните организации на здружен труд што ги проверуваат резултатите од лабораториските испитувања во областите на дијагностиката на заразните болести кај животните и на ветеринарно-санитарната исправност на сировините и производите од животинско потекло	Службен Лист на СФРЈ 37/88
	1988_039	Правилник за начинот на пропишување и издавање на лекови што се употребуваат во ветерината	Службен Лист на СФРЈ 39/1988

	1988_039	Правилник за образецот на уверението за здравствена состојба на животните	Службен Лист на СФРЈ 39/1988
	1988_039	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на инфективната анемија кај коњите	Службен Лист на СФРЈ 39/1988
z_075	1988_039	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на ензоотската леукоза кај говедата	Службен Лист на СФРЈ 39/88
z_076	1988_039	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на беснилото кај животните	Службен Лист на СФРЈ 39/88
z_077	1988_039	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на бедреницата кај животните	Службен Лист на СФРЈ 39/88
	1988_039	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на Њукастл-болеста кај перната живина	Службен Лист на СФРЈ 39/88
z_078	1989_015	Правилник за квалитетот на добиточната храна.	Службен Лист на СФРЈ 15/89 и 54/90
z_079	1989_022	Правилник за начинот на дезинфекција на превозните средства со кои се превезуваат пратки на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло	Службен Лист на СФРЈ 22/89
z_080	1989_022	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на туберкулозата кај животните	Службен Лист на СФРЈ 22/89
z_081	1989_034	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на бруцелозата кај говедата, овците, козите и свињите	Службен Лист на СФРЈ 22/89
z_082	1989_039	Правилник за квалитетот на адитивите за прехранбени производи.	Службен Лист на СФРЈ 39/89 и 22/90
z_083	1989_053	Правилник за условите што треба да ги исполнуваат кланиците на колење на животни од увоз	Службен Лист на СФРЈ 53/89
z_084	1989_053	Правилник за условите што мораат да ги исполнуваат објектите за колење на животни, преработка, обработка и складирање на производи од животинско потекло.	Службен Лист на СФРЈ 53/89
z_085	1989_053	Правилник за начинот на нештетно одстранување на животинските мрши и отпадоците од животинско потекло и за условите што мораат да ги исполнуваат објектите и опремата за собирање, нештетно одстранување и утврдување на причините за пловисување и превозните средства за транспорт на животинските мрши и отпадоците од животинско потекло.	Службен Лист на СФРЈ 53/89
z_086	1989_055	Правилник за квалитет на јајцата и на производите од јајца	(Службен лист на СФРЈ бр 55/89)
z_088	1989_063	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на инфективен бовин ринотрахеитис и инфективен пустиларен вулво вагинитис	(Сл. лист на СФРЈ бр. 63/89).

z_089	1989_068	Правилник за начинот на вршење на ветеринарно-санитарен преглед и контрола на животните пред колење и на производите на животинско потекло.	Службен Лист на СФРЈ 68/89
z_090	1990_002	Правилник за максималните количества на штетните материи и состојки во добиточната храна	(Сл. лист на СФРЈ бр. 2/90).
z_091	1990_069	Правилник за начинот на натовар, претовар и истовар на пратки на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, за условите што мора да ги исполнува превозното средство, за хигиенско-техничките услови што мора да ги исполнува пратката и на образецот на уверението за здравствената состојба на пратката	(Сл. лист на СФРЈ бр. 69/90)
z_092	1990_069	Правилник за начинот на натовар, претовар и истовар на пратки на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, за условите што мора да ги исполнува превозното средство, за хигиенско-техничките услови што мора да ги исполнува пратката и за образецот на уверението за здравствена состојба на пратката	Службен лист на СФРЈ бр. 69/90
z_093	1991_055	Правиник за квалитетот на производите од месо од перната зивина	(“Сл.лист” бр.55/91
z_094	1991_072	Правилник за видовите пратки на производи од животинско потекло за кои не е потребно решение за ветеринарно-санитарните услови што тие пратки мораат да ги исполнуваат при увоз или транзит	(Сл. лист на СФРЈ бр. 72/91)
z_095	1991_072	Правилник за начинот на вршење на ветеринарно-санитарна контрола на добиточна храна и на објектите во кои се произведува добиточна храна и за условите што мораат да ги исполнуваат лабораториите што вршат супер анализи на мостри на добиточна храна	(Сл. лист на СФРЈ бр. 72/91).
z_096	1991_072	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на фурункулоза кај пастрмките	(Сл. лист на СФРЈ бр. 72/91).
z_097	1991_072	Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на вртичавост кај пастрмките	(Сл. лист на СФРЈ бр. 72/91).
	1992_021	Одлука за изменување на одлуката за висината на надоместокот за извршен ветеринарно санитарен преглед на пратките на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, семе за вештачко осеменување, оплодени јајни ќелии за оплодување на животните и на други предмети со кои може да се пренесува заразна болест преку границата на Република Македонија.	Службен Весник на Република Македонија 1994_015

	1996_030	Одлука за изменување на одлуката за висината на надоместокот за извршен ветеринарно санитарен преглед на пратките на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, семе за вештачко осеменување, оплодени јајни ќелии за оплодување на животните и на други предмети со кои може да се пренесува заразна болест преку границата на Република Македонија.	Службен Весник на Република Македонија 30/1996
	1997_067	Закон за Сточарство	Службен Весник на Република Македонија 67/1997
z_098	1998_028	Закон за Ветеринарно Здравство	Службен Весник на Република Македонија 28/98
	1998_050	Одлука за опеределување на мрежата на ветеринарни друштва	Службен Весник на Република Македонија 50/1998
z_099	1999_017	Правилник за објектите, просториите, опремата, инструментите и хигиенските услови кои треба да ги исполнуваат објектите на ветеринарната амбуланта, ветеринарната станица и ветеринарната болница	(Службен Весник на Република Македонија 17/99
	2000_017	Одлука за изменувањ на одлуката за определувањана мрежата на ветеринарни друштва	Службен Весник на Република Македонија 17/2000
z_100	2000_023	Правилник за службената облека што треба да ја носат ветеринарните инспектори на граничен премин	(Сл. весник на РМ бр. 23/2000).
z_101	2000_023	Правилник за образецот и начинот на издавање на легитимацијата на ветеринарниот инспектор и за образецот и начинот на издавање на легитимацијата и знакот на ветеринарниот инспектор на граничен премин	(Сл. весник на РМ бр. 23/2000).
	2000_034	Програма за користење на средствата за здравствена заштита на животните	Службен Весник на Република Македонија
	2002_008	Правилник за начинот на вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола и наџин на водење на евиденција за резидуи и определени супстанции во сировини, живи животни и производи од животинско потекло	(Службен весник на РМ бр. 8/2002)
	2002_054	Законот за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната.	Службен весник на Р.Македонија број 54/2002
	2002_054	Закон за стандардизација	Службен весник на Р.Македонија број 54/2002
	2004_025	Правилник за квалитетот на закланите свињи и категоризацијата на свинското месо .	Службен весник на Р.Македонија број 25/2004

Табела на сите рамковни акти кои ја опфаќаат и имаат допир со областа на ветеринарството со објаснување во однос на опфатеноста на ветеринарните *acquis* на ЕУ.

Табела на сите рамковни акти кои ја опфаќаат и имаат допир со областа на ветеринарството со објаснување во однос на опфатеноста на ветеринарните <i>acquis</i> на ЕУ.		
1.	Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ" бр.28/98)	Комплексен, комплициран и несоодветен за лесна апроксимација кон легислативата на ЕУ
2.	Законот за безбедност на храната и производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр. 54/02),	Дефинирање на надлежноста на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во однос на храната од животинско потекло
3.	Законот за идентификација и регистрација на животните ("Службен весник на РМ" бр. 69/04),	Во голема мера хармонизиран со легислативата на ЕУ Кореспондентни табели: види Анекс 07_03.
4.	Законот за лековите, помошните лековити средства и медицинските помагала ("Службен весник на РМ" бр. 21/98),	Дефинирање на надлежноста на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во однос на ветеринарно медицинските препарати

Во изминатиот период е направена детална анализа на степенот на усогласеност и потребата за усогласување на легислативата од областа на ветеринарната медицина. Истата упатува кон потреба од изготвување закони и подзаконски акти компатибилни со европското законодавство. Анализата е направена со техничка помош од ЕУ преку проектот за зајакнување на ветеринарната служба - Хармонизација на ветеринарната легислатива со *acquis communautaire*. Истата техничка помош беше во функција на дефинирање на динамиката на процесот на усогласување на законската регулатива и потребните материјални, финансиски и човечки ресурси.

Процесот на усогласување се спроведува како што следи:

- Основен закон за ветеринарство и подзаконски акти во функција на непречен промет на животни и производи од животинско;
- Закон и подзаконски акти за безбедност на месо и производи од месо;
- Закон и подзаконски акти за безбедност на млеко и производи од млеко;
- Закон и подзаконски акти за безбедност на други производи од животинско потекло;
- Закон и подзаконски акти за ветеринарно-медицински препарати;
- Закон и подзаконски акти за благосостојба на животните;
- Закон и подзаконски акти за резидуи, контаминенти и ветеринарниот аспект на добиточната храна;
- Закон и подзаконски акти за нус-производи и конфискати од животинско потекло (вклучувајќи и ТСЕ агенси).

Техничка помош е обезбедена од програмата CARDS 2004 година „Проект за структурни и правни реформи на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство“.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство и Националната програма за приближување на македонското законодавство со истото на ЕУ се планира овој процес да заврши до 2006 година.

ВЕТЕРИНАРНА ЛЕГИСЛАТИВА И ЛЕГИСЛАТИВА ЗА ИСХРАНА НА ЖИВОТНИТЕ	Планиран рок на донесување	Кореспондентни табели
Закон за идентификација и регистрација на животните	Донесен („Службен весник на РМ“ бр.69/2004)	ДА
Подзаконски акти за одбележување на говедата	2004/IV	ДА
Подзаконски акти за одбележување на овци и кози	2006/IV	
Закон за ветеринарно здравство	2005/I	
Подзаконски акти	2005/II	
Закон за нус производи, отпад и TSE - агенси	2005/III	
Подзаконски акти	2005/IV	
Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект	2005/IV	
Подзаконски акти	2005/IV	
Закон за благосостојба на животните	2005/IV	
Подзаконски акти	2006/III	
Закон за безбедност на месо	2006/III	
Подзаконски акти	2006/III	
Закон за безбедност на млеко	2006/IV	
Подзаконски акти	2006/IV	
Закон за безбедност на други производи	2006/III	
Подзаконски акти	2007/IV	
Закон за ветеринарни лекови	2007	
Подзаконски акти	2007	

2. Систем за контрола на:

- а) живи животни;
- б) производи од животинско потекло.

Системот на контрола на живи животни и производи од животинско потекло е уреден со одредбите на Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) за обврските и начинот на ветеринарно-санитарен преглед и контрола во внатрешниот промет. Контролата над наведениот систем го изведуваат државните ветеринарни инспектори.

а) живи животни

Системот на контрола на живи животни се темели на обврските на одгледувачот на животните, попис и регистрација на одгледувалиштата, идентификација и регистрација на животните и ветеринарно санитарен преглед и контрола во внатрешниот промет.

Одгледувачите и сопствениците на животните заради спречување и заштита од заразни болести кај животните се должни да преземат мерки за обезбедување и одржување ан здравствени услови во објектите за одгледување и да се придржуваат на ветеринарно санитарниот ред на јавните места. Детален опис на обврските на одгледувачот на животните во однос на обезбедување на задоволителни општи превентивни мерки во одгледувањето на животните се дадени во одговор на прашањето 07_VII_D_P7.

Сопствениците на животни, правните и физичките лица што одгледуваат животни, правните лица што вршат производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна

храна, како и одгледувачите на кучиња, животни од зоолошките градини, пчелни матици и риби се должни да ги пријават животните, објектите и опремата, како и секоја промена во врска со нив во рок од осум дена на Министерството заради нивно евидентирање во регистар на објектите за одгледување на животни и објектите за производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна храна.

Начинот и процедурата на регистрација на објектите кои се под надлежност на Управата за ветеринарство е детално опишан во одговор на прашањето 07_VII_B_P1.

Идентификацијата и регистрацијата на животните е регулирано со Законот за идентификација и регистрација на животните (Службен весник на РМ 69/04) како задолжителна обврска на одгледувачите на животните со цел подобрување на контролата и искоренување на заразните болести кај животните, подобрување на надзорот и ефикасноста на ветеринарните прегледи при увозот и извозот на животните, подобрување на следењето на животните и одгледувалиштата во однос на мерките за епидемиолошки надзор и контрола на резидуи. Детален опис на системот на идентификација и регистрација на животните е даден со детален опис во одговорот на прашањето 07_VII_D_P3.

Во внатрешниот промет сопственикот на животни е должен за копитари, чапункари, перната живина, собни птици, куникули, риби од рибници и од одгледувалишта, пчелни семејства и матици, неотстрелан ловен дивеч, животни со благородни крзна и кучиња, мачки да има и на барање од овластеното лице да покаже уверение за здравствената состојба на животното.

Со уверението се потврдува дека во местото на потеклото или на престојот на животните не е утврдено дека постои заразна болест која можат да ја пренесат тие животни, дека се преземени наредените превентивни мерки и други дијагностички испитувања, и дека животните за колење се опфатени со планираните испитувања на биолошки остатоци и причинители на болести кај животните односно дека животните што се испраќаат на колење во текот на последните три недели не се лекувани, ниту хранети со храна во која имало лекови.

Уверението се издава за време од десет дена. Уверението не смее да се издава, ако во местото на потеклото на животните е утврдено дека постои заразна болест што може да се пренесе со тој вид на животни. Животните мора да бидат обележани заради утврдување на нивната здравствена состојба на определен начин.

Уверението го издава ветеринарно друштво кое е определено од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство за спроведување на ветеринарно здравствена дејност од јавен интерес (спроведување на превентивни мерки на епизоотиолошкото подрачје). За издаденото уверение и извршените промени, определеното ветеринарно друштво води евиденција.

б) Производи од животинско потекло

Со Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ “ бр.28/98) се одредува и системот на контрола на производството и прометот на производите и сировините од животинско потекло.

Системот на контрола се состои на задолжителна регистрација на објектите за колење на животните, производство, преработка и складирање на производите од животинско потекло, и задолжително вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола на животните за колење и производството и прометот на производите од животинско потекло.

Според Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98), објектите, постројките и опремата за колење на животни, за обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење и смрзнување, како и промет со производи, сировини од животинско потекло, објекти за производство, обработка, откуп, складирање и промет со млеко и млечни производи, објекти за собирање, сортирање, пакување, складирање и продажба на јајца, објекти за производство на меланж, објекти за откуп, обработка, преработка, складирање, промет на мед и на производи од мед мораат да бидат уредени така

да не преставуваат опасност по здравјето на животните и луѓето, да се спречи внесувањето и ширењето на болести, да се обезбеди хигиенски исправно производство и промет и да се спречи загадувањето на животната средина и природата.

Обврската за регистрација на објекти за колење на животни, обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење, смрзнување и промет на производи и сировини од животинско потекло е дадена во Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) поглавје 3 - ветеринарно-санитарна превентива во прометот и производството.

Ветеринарно-санитарните прегледи и контролата се задолжителни за копитарите, чапункарите, пернатата живина и куникулите пред колењето, како и за месото од копитарите, чапункарите, пернатата живина, куникулите и дивечот, рибите, млекото и јајцата, производите од месо, риби, млеко и јајца, медот, раковите, школките, полжавите и жабите и производите од ракови, школки, полжави и жаби наменети за јавна потрошувачка.

Прегледот е задолжителен и за објектите и опремата за колење на животни, за објектите и опремата за обработка и преработка на месо, млеко, риби, ракови, школки, полжави, жаби, мед и јајца, за објектите и опремата за нивно складирање, ладење, смрзнување, како и за сировините и додатоците кои се употребуваат за обработка и преработка на производите од животинско потекло во тие објекти.

Ветеринарно-санитарниот преглед и контрола на животните за колење, како и на наведените производи и сировини наменети за јавна потрошувачка, се врши во кланица, односно на местото на производство, а инспекциската контрола на производите и сировините од животинско потекло се врши на местото на складирање, во продавниците, на пазарите и на други продажни места.

За извршените прегледи и контроли ветеринарниот инспектор води службена евиденција.

Чапункарите и копитарите мораат да бидат прегледани пред и по колењето, дивечот по отстрелот, кога нивното месо е наменето за јавна потрошувачка, говедата, биволите и копитарите кога нивното месо е наменето за сопствена домашна потрошувачка, а при епизоотии на заразни болести прегледот е задолжителен и за овците, козите и свињите пред и по колењето кога нивното месо е наменето за сопствена домашна потрошувачка или за исхрана на животните. Ако копитарите и чапункарите се заклани принудно, прегледот е задолжителен по колењето иако месото е наменето за сопствена домашна потрошувачка или за исхрана на животни.

Корисниците на дивечот во ловиштата се должни да ја известат ветеринарната инспекција пред ловот на дивечот, а неговиот преглед се врши на местото определено за преглед во собиралиштата на ловечките друштва.

Со ветеринарно-санитарниот преглед на закланите животни, производите и сировините од животинско потекло се утврдува нивната хигиенска исправност за исхрана на луѓето. На ветеринарно-санитарен преглед и контрола не подлежат производството и преработката на млечни производи, јајца и мед кога тие производи се наменети за исхрана на луѓето во сопственото домаќинство.

Ако ветеринарниот инспектор врз основа на прегледот и другите испитувања утврди дека производите хигиенски се исправни за исхрана на луѓето, таквите производи се обележуваат на пропишан начин и се дозволува нивен промет за јавна потрошувачка, односно обработка или преработка. Производите пуштени во промет за јавна потрошувачка, без да биде извршен ветеринарно-санитарен преглед и контрола и ако не се на пропишан начин обележани, се сметаат дека се хигиенски неисправни.

Контролата во кланиците е постојана во време на колењето на животните, додека во објектите за производство на месни, млечни и други производи како и во складиштата контролата е сразмерна на производството - обемот на работа.

Подетален опис за начинот и процедурата на ветеринарно санитарната контрола на производите од животинско потекло е дадено во одговорот на прашањето 07_VII_D__P9.

Ветеринарно Санитарен преглед и контрола во внатрешниот промет

Ветеринарно-санитарниот преглед е задолжителен при товарање, претоварање и растоварање на пратки на животни, производи (освен конзерви), суровини и отпадоци од животинско потекло, мрши, конфискати од животинско потекло, шталско ѓубре, осока и компост коишто се испраќаат со превозни средства надвор од епизоотиолошкото подрачје, како и за копитари и чапункари кои се тераат пеш надвор од епизоотиолошкото подрачје.

Државниот ветеринарен инспектор од епизоотиолошкото подрачје, врз основа на 24 часа претходно поднесено барање од странката, врши ветеринарно санитарен преглед и доколку животните, производите, суровините и отпадоците од животинско потекло, мршите и шталското ѓубре се испраќаат во друго епизоотиолошко подрачје, на позадината од уверението за здравствената состојба на животните, го потврдува својот преглед заверувајќи го со печат и факсимил (транспортно уверение), додека за пратките на производи од животинско потекло се издава потврда за здравствената состојба на пратката.

Забрането е товарање, претоварање и растоварање на пратки, движење на копитари и чапункари ако при задолжителниот ветеринарно-санитарен преглед се утврди или посомнева дека: пратката е заразена со заразна болест; потекнува од заразено подрачје; ако нема уверение за здравствена состојба; ако превозното средство не ги исполнува пропишаните ветеринарно-санитарни услови или ако пратката не ги исполнува пропишаните хигиенско-технички услови.

Ќе се забрани промет и истовар на пратките, ако при задолжителниот ветеринарно-санитарен преглед и контрола се утврди дека: пратката нема уверение за здравствената состојба на животните или друга потврда за хигиенската исправност на пратката пропишана со овој закон; уверението или потврдата имаат недостатоци односно ако неправилно се пополнети и заверени, се нечитливи и не овозможуваат идентификација на животните или на производите од животинско потекло; ако уверението или потврдата се издадени од неовластено лице, ако не е извршена или неправилно е извршена заверката на товарниот лист при утоварот на животните или ако пратката е донесена од непознато епизоотиолошко подрачје или ако пратката потекнува од подрачје со непозната епизоотиолошка состојба.

Ветеринарните работници, сопствениците на животни и правните и физичките лица сопственици на објекти, се должни да ги спроведуваат пропишаните превентивни мерки со цел да ги заштитат производите, суровините од животинско потекло и добиточната храна од штетни материји.

Доколку се утврдат неправилности, државните ветеринарни инспектори, согласно постоечката законска регулатива можат да поведат административно-управна или судска постапка или да изречат мандатна казна. Казнените мерки се состојат во изрекување на парична казна и/или времена забрана за вршење на дејност.

3. Идентификација и регистрација на животни:

- а) говеда (вклучувајќи база на податоци за говеда);**
- б) други животни на фармите.**

Идентификација и регистрација на животните (ИиР)

Идентификација и регистрација на животниет е уредена со Законот за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ“ бр. 69/2004).

До 2004 година идентификацијата на животните во одредена мера е регулирана со Законот за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ“ бр. 28/98) со одредба за индивидуално времено обележување на животните (говедата и малите преживари) при спроведување на активностите на Наредбата за преземање мерки за здравствена заштита на животните.

Со донесување на Законот за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ“ 69/2004), Управата за ветеринарство досега ги има спроведено следниве активности:

- Дефинирање на потребите и набавка на хардвер (сервери, компјутери за одделението за идентификација и регистрација, ПДА рачни компјутери);
- Дефинирање и набавка на софтвер за компјутерската база на податоци;
- Набавка на ушни маркици;
- Дефинирање, дизајн и набавка на печатени документи (пасоши за говеда, документи за пријава на новородено теле, документи за пријава на движење, регистер на фарма итн);
- Попис на одгледувалишта и воспоставување на централен регистер на одгледувалишта;
- Изготвување на правилник за идентификација и регистрација на говедата.

Во моментов Управата за ветеринарство работи на тестирање на софтверот на базата на податоци и се очекува софтверската апликација да биде спремна за користење до средината на ноември 2004 година, кога се планира започнување на обележувањето во 3 тест општини. Доколку тестирањето во овие 3 општини даде позитивен резултат по 14 дена планирано е започнување на кампања за обележување на говедата на целата територија на Република Македонија.

Со Законот за идентификација и регистрација на животните (“Службен весник на РМ“ бр. 69/04), се опфатени сите видови на домашни и други животни. Законот е усогласен со постоечката ЕУ легислатива која се однесува на идентификацијата и регистрацијата на животните.

Системот за идентификација и регистрација на фармските животни го сочинуваат:

- Централен регистар на одгледувалишта на животни од видовите говеда, овци, кози и свињи.
- Средства за поединечна идентификација на животните од видовите говеда, овци, кози и копитари;
- Регистри на одгледувалишта за животните од видовите говеда, овци, кози и свињи кои се водат на секое одгледувалиште;
- Документи за движење на животните од видовите говеда, овци, кози, и копитари;
- Компјутерска база на податоци за животните од видовите говеда, овци, кози и свињи;

Централен регистар на одгледувалишта на животни

Управата за ветеринарство воспоставува и води Централен регистар на одгледувалишта на животни од видовите говеда, овци, кози, свињи и, доколку е потребно, ги регистрира сите одгледувалишта на “други животни”.

Централниот регистар на одгледувалишта на животни ги содржи следниве податоци за секое одгледувалиште:

- идентификацискиот код на одгледувалиштето;
- видовите на животни како и бројот на животните кои се чуваат на одгледувалиштето;
- одгледувачите и
- видот на производство.

Секој одгледувач на животни мора да го регистрира одгледувалиштето во Управата за ветеринарство која издава единствен код за идентификација на одгледувалиштето.

Секое одгледувалиште мора да остане регистрирано во Централниот регистар на одгледувалишта на животни во рок не пократок од три години од напуштањето на сите животни од одгледувалиштето.

Бројот на животните во одгледувалиштето мора тековно да се ажурира.

а) Идентификација и регистрација на говеда

Средства за идентификација - ушни маркици

Секое животно од видот говеда мора да се идентификува со ушни маркици одобрени од Управата за ветеринарство и аплицирани на секое уво. Одгледувачот е одговорен за навремено обележување и регистрација на животните. Ушните маркици одобрени од Управата за ветеринарство имаат ист, единствен код за идентификација, со што се овозможува да се идентификува секое говедо поединечно како и одгледувалиштето на кое било родено. Ушните маркици мора да им бидат аплицирани на животните во период не подолг од 30 дена од раѓањето на животното и во секој случај пред животното да го напушти одгледувалиштето на кое било родено. Секое увезено животно од видот говеда, кое го поминало ветеринарниот преглед на граничната ветеринарната инспекција мора да се идентификува во првото одгледувалиште на истовар во Република Македонија, со ушни маркици во согласност со барањата од овој член, во период не подолг од 30 дена од ветеринарниот преглед на граничната ветеринарна инспекција и во секој случај пред напуштањето на одгледувалиштето. Оригиналната идентификација воспоставена од земјата на потекло треба да се регистрира во компјутерската база на податоци, како и во регистарот на одгледувалиштето. Секое увезено животно кое потекнува од земја во која се применува системот за идентификација и регистрација на говеда на ЕУ, ги задржува оригиналните ушни маркици. Ушните маркици не смеат да бидат отстранети или заменети без дозвола на Управата за ветеринарство. Доколку ушната маркица станала нечитлива, насилно е оштетена или изгубена, одгледувачот мора да го извести Управата за ветеринарство во најкраток можен рок, но не подолг од 7 дена од забележувањето на настанот. Во рок од 30 дена од известувањето, Управата за ветеринарство издава замена која го има истиот код, под услов да утврди дека ушната маркица припаѓала на тоа животно. Како додаток на кодот, за да се разликува од претходната ушна маркица, замената мора да содржи ознака за редниот број на замената.

Регистар на одгледувалиште

Секој одгледувач на животни од видот говеда, мора да води тековно надополнет регистар на одгледувалиште, рачно или компјутерски кој ги содржи сите информации кои се однесуваат на потеклото, идентификацијата и каде е потребно, дестинацијата на животните, кои одгледувачот ги поседувал, држел, транспортирал, продал, набавил или заклал. Одгледувачот мора да ја извести Управата за ветеринарство за сите движења на животните во и од одгледувалиштето, како и за сите раѓања и смрт на животните на одгледувалиштето, заедно со датумите на овие настани во најкраток можен рок, но не подолг од 7 дена. Регистарот на одгледувалиште мора да е секогаш достапен на одгледувалиштето на барање на Управата за ветеринарство. Податоците од регистарот на одгледувалиштето се чуваат во период кој го одредува Управата за ветеринарство, но не пократок од 3 години, од денот кога последното

животно го напуштило одгледувалиштето. Заради движење на говедата од одгледувалиштата до пасишта лоцирани во планински подрачја за периодот од 1 мај до 15 октомври, секое пасиште лоцирано во планинско подрачје мора да има посебен регистарски код и да биде регистрирано во компјутерската база на податоци. Лицето одговорно за пасиштето, мора да води листа на говедата кои се изнесуваат на летна испаша на тие пасишта. Листата мора да биде потврдена од ветеринарниот инспектор одговорен за тоа подрачје. Лицето одговорно за пасиштето мора да ја известува компјутерската база на податоци за податоците содржани во листата, како и за сите настани кои се случуваат во периодот додека животното е на пасиштето, најдоцна во рок од 7 дена од датумот на кој животните биле преместени на пасиштето и од појавувањето на настанот.

Документи за движење

За секое говедо кое мора да се идентификува, Управата за ветеринарство издава пасош во рок од 35 дена по известувањето за неговото раѓање или во случај на увезено говедо, во рок од 35 дена по пријавувањето на повторната идентификација.

Во случаи кога увезените животни се обележани според законската регулатива за идентификација и регистрација на говеда на ЕУ, пасошот кој го следи животното се предава на Управата за ветеринарство, кој истиот го враќа на земјата која го издала.

Говедото при секое движење треба да е пропратено со пасош. Во случај на смрт на животното, одгледувачот мора да го врати пасошот на Управата за ветеринарство во рок од 7 дена по смртта на животното. Доколку животното се испраќа во клиника, клиниката е одговорна за враќање на пасошот на Управата за ветеринарство.

При извоз на говеда пасошот го следи животното во земјата увозник. Во случај пасошот да е изгубен, оштетен, нечитлив, уништен или украден, одгледувачот на говеда мора да побара дупликат на пасошот, не подоцна од 7 дена од забележувањето на настанот. Управата за ветеринарство ќе издаде дупликат на пасошот во најкратен можен рок, кој неможе да биде подолг од 7 дена, во кој се наведува редниот број на дупликатот, додека оригиналниот пасош повеќе не е валиден. Оштетениот и нечитлив пасош мора да се врати на Управата за ветеринарство. Доколку теле помладо од 42 дена се движи од едно во друго одгледувалиште и доколку за него не е издаден пасош, Управата за ветеринарство за него ќе издаде привремен документ што ќе ги содржи податоците кои се содржани во пасошот. Одгледувачот е должен привремениот документ да го предаде на Управата за ветеринарство кога животното ќе наполни 42 дена, или во рок од 7 дена во случај на смрт на животното пред да наполни 42 дена. Доколку телето е сеуште живо, Управата за ветеринарство, ќе издаде пасош во рок од 14 дена по приемот на привремениот документ. Во пасошот се запишуваат податоците за сите движења на телето наведени во привремениот документ.

Компјутерска база на податоци

Управата за ветеринарство води компјутерска база на податоци, која ги содржи податоците за секое животно од видот говеда и за секое одгледувалиште.

Базата на податоци мора во секое време да ги овозможи следниве информации:

- идентификацискиот код на сите животни од видот говеда на секое одгледувалиште;
- листа на сите промени на одгледувалишта за секое животно од видот говеда, почнувајќи од одгледувалиштето на кое било родено или одгледувалиштето во кое е увезено.

Податоците мора да се чуваат во базата на податоци најмалку три години од смртта на говедото, односно од моментот кога во одгледувалиштето повеќе нема животни.

б) Идентификација и регистрација на мали преживари***Средства за идентификација- ушни маркици***

Секое животно од видовите овци и кози мора да се идентификува со ушни маркици одобрени од Управата за ветеринарство. Животните помлади од 6 месеци мора да бидат обележени со ушна маркица аплицирана на едно уво, додека животните постари од 6 месеци мора да бидат обележени со дополнителна ушна маркица на другото уво. Ушната маркица за овци и кози помлади од 6 месеци се аплицира во период не подолг од 30 дена од раѓањето на животното и во секој случај пред животното да го напушти одгледувалиштето на кое било родено. Ушната маркица одобрена од Управата за ветеринарство го содржи кодот на одгледувалиштето на кое е родено животното. За овци и кози постари од 6 месеци, покрај постоечката ушна маркица им се аплицира додатна ушна маркица на другото уво, во период не подолг од 30 дена откако животното ќе наполни 6 месеци. Додатната ушната маркица одобрена од Управата за ветеринарство го содржи единствениот код за идентификација со што се овозможува да се идентификува секое животно поединечно. Одгледувачот е одговорен за навремено обележување и регистрација на животните. Секое увезено животно од видот овци и кози, кое го поминало ветеринарниот преглед на граничната ветеринарната инспекција мора да се идентификува во првото одгледувалиште на истовар во Република Македонија, со ушни маркици во согласност со барањата од овој член, во период не подолг од 30 дена од ветеринарниот преглед на ветеринарната инспекција и во секој случај пред напуштањето на одгледувалиштето. Оригиналната идентификација воспоставена од земјата на потекло треба да се регистрира во компјутерската база на податоци, како и во регистарот за одгледувалишта, заедно со кодот за идентификација доделен при пристигнувањето во првото одгледувалиште на истовар во Република Македонија.

Секое увезено животно кое потекнува од земја во која се применува системот за идентификација и регистрација на овци и кози на ЕУ, ги задржува оригиналните ушни маркици. Ушните маркици не смеат да бидат отстранети или заменети без дозвола на Управата за ветеринарство. Доколку ушната маркица станала нечитлива, насилно е оштетена или е изгубена, одгледувачот мора да ја извести Управата за ветеринарство во најкраток можен рок, но не подолг од 7 дена од забележувањето на настанот. Во рок од 30 дена од известувањето, Управата за ветеринарство издава замена која го има истиот код под услов да утврди дека ушната маркица припаѓала на тоа животно. Како додаток на кодот за да се разликува од претходната ушна маркица мора да содржи ознака за редниот број на замената.

Регистар на одгледувалиште

Секој одгледувач на животни од видовите овци и кози, мора да води тековно надополнет регистар на одгледувалиште, рачно или компјутерски, кој ќе ги содржи информациите за одгледувалиштето, за секое животно од видовите овци и кози кои ги одгледува, како и за контролите извршени од Управата за ветеринарство.

Регистарот на одгледувалиште мора да се води рачно или компјутерски и мора да е секогаш достапен на одгледувалиштето на барање на Управата за ветеринарство. Секој одгледувач, на барање на Управата за ветеринарство мора да ги обезбеди информациите за потеклото, идентификацијата и каде е потребно одредиштето на животните каде тој или таа ги поседувале, држеле, транспортирале, продале или заклале. Податоците од регистарот на одгледувалиштето се чуваат во период не пократок од 3 години, откако последното животно го напуштило одгледувалиштето.

Документи за движење

Секое движење на животните од видовите овци и кози мора да биде пропратено со документ за движење, издаден од Управата за ветеринарство и пополнет од одгледувачот. За животни по идентификувани согласно со законот, може да се користат поедноставени документи за движење на група животни.

Одгледувачот на одредишното одгледувалиште мора да ги чува документите за движење во период не пократок од три години од колењето односно смртта на животното.

Компјутерска база на податоци

Управата за ветеринарство ќе воспостави компјутерска база на податоци согласно овој закон, која ги содржи податоците за секое животно од видот овци и кози и за секое одгледувалиште. Базата на податоци мора да ги овозможи следниве информации во секое време: идентификацискиот код на сите животни од видот овци и кози на секое одгледувалиште; листа на сите промени на одгледувалиштето за секое животно од видот овци и кози, почнувајќи од одгледувалиштето на кое било родено односно одгледувалиштето во кое е увезено. Податоците мора да се чуваат во базата на податоци најмалку три години од смртта на животното, односно од моментот кога во одгледувалиштето повеќе нема животни.

Идентификација и регистрација на свињи

Идентификација и регистрација на свињи се врши со регистрирање на одгледувалиштата и движењето на свињите од одгледувалиштето на кое биле родени како и на движењата во и од сите други одгледувалишта, со евидентирање во компјутерската база на податоци. Податоците мора да се чуваат во базата на податоци најмалку три години од смртта на животното, односно од моментот кога во одгледувалиштето повеќе нема животни.

Идентификација и регистрација на копитари

Идентификација и регистрација на копитари (коњи, магариња, мазги и мулиња) се врши врз основа на документ за движење издаден од Управата за ветеринарство.

Идентификација и регистрација на други животни

Системот за идентификација на другите животни овозможува регистрирање на овие животни, одгледувалиштата на кои се чуваат и нивното движење. Со системот за идентификација и регистрација на другите животни се опфатени животните кои припаѓаат на видовите како што се домашните миленици чувани од физички лица и трговци, како и животните чувани во зоолошки градини, саеми и циркуси и сите други животни кои можат да претставуваат закана за здравјето на животните и здравјето на луѓето.

Примена, контрола и заштита на податоците

Надоместоци и трошоци

Средствата за воспоставување на системот за идентификација и регистрација на животните и отпочнување на негова примена се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, донации и други извори. Средствата за одржување на системот за идентификација и регистрација на животните до 2008 година се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија, со постепено преминување на трошоците на товар на одгледувачите до 2011, а за 2011 и натаму, целосно се на товар на одгледувачите.

Заштита на податоците

Податоците за одгледувачите и одгледувалиштата на животни кои се чуваат во регистрите и базите на податоци, се строго доверливи и мора да бидат заштитени согласно со прописите за заштита на личните податоци .

Контрола

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство го пропишува минималниот број на инспекциски контроли кои треба да се спроведат со цел да се обезбеди правилно спроведување на системот за идентификација и регистрација на животните, пропишан со овој закон. Таквите инспекциски контроли секоја година мора да опфаќаат најмалку 10% од одгледувалиштата кои се наоѓаат на територијата на Република Македонија. Минималната стапка на контроли мора да биде зголемена онаму каде што е утврдено дека идентификацијата и регистрацијата на животните не е во согласност со овој закон.

Кога компјутерската база на податоци ќе биде целосно оперативна, инспекциските контроли може да се намалат на најмалку 5 % од одгледувалиштата.

Управата за ветеринарство ги спроведува контролите врз основа на анализи на ризик, во кои ќе се земат во предвид сите важни фактори, вклучувајќи ги бројот на животни на едно одгледувалиште и бројот на животни идентификувани на едно одгледувалиште, здравјето на луѓето и здравјето на животните, значителни промени на бројната состојба во споредба со изминатите години, резултатите од контролите спроведени во претходните години, а особено водење на регистрите на одгледувалиштата, правилно чување на пасошите на животните на одгледувалиштата и правилна комуникација со Управата за ветеринарство и врз основа на други критериуми.

Проверките по правило не се најавуваат однапред, а во случај на најавени проверки однапред, по правило најавувањето не смее да надмине 48 часа

За секоја извршена инспекциска контрола се составува стандардизиран извештај, во кој се наведуваат резултатите од контролите, причината за контролите и утврдените неправилности.

По правило, сите животни на едно одгледувалиште треба да бидат опфатени со овие контроли, меѓутоа, доколку од практични причини ова не е можно, Управата за ветеринарство може да обезбеди соодветно избран систем на проверки, доколку се осигура задоволително ниво на контрола.

Усогласеност со ЕУ Легислативата

Системот за ИиР на говедата е во потполност усогласен со ЕУ легислативата, додека системот за ИиР за другите животински видови ќе биде постепено усогласен со ЕУ законодавството, а коресподентната табела е дадена во прилог (види Анекс 07_03).

4. Финансирање на ветеринарната инспекција и контроли (Директива на Советот 85/73/ЕЕЦ).

Ветеринарната инспекција е дел од државната администрација на Република Македонија и финансирањето на активностите е на товар на Буџетот на Република Македонија.

Согласно Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) ветеринарните инспектори за извршениот ветеринарно-санитарен преглед, наплаќаат надоместок според видот на прегледот од сопствениците, кои надоместоци се приход на Буџетот на Република Македонија. Висината на надоместокот за извршените ветеринарно-санитарни прегледи ја определува Владата на Република Македонија и тоа:

1. Одлука за висината на надоместокот за извршен ветеринарско-санитарен преглед на пратки на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, семе за вештачко осеменување, оплодени јајни ќелии за оплодување на животни и на други предмети со кои може да се пренесе заразна болест преку границата на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 36/94) и Одлука за изменување на Одлуката („Службен весник на РМ“ бр.30/96)

2. Одлука за определување на висината на надоместокот за уверението за здравствена состојба на животните и за висината на надоместоците за ветеринарно-санитарните прегледи („Службен весник на РМ“ бр.21/02)

Ветеринарните друштва од примарната ветеринарно-здравствена дејност, кои се овластени врз основа на јавен тендер за извршување на минимален задолжителен обем на здравствена заштита на животните од заразни болести како ветеринарно-здравствена дејност од јавен интерес, издаваат уверение за здравствена состојба на животните. За издадените уверенија наплаќаат надоместок согласно Одлуката за определување на висината на надоместокот за уверението за здравствена состојба на животните и за висината на надоместоците за ветеринарно-санитарните прегледи („Службен весник на РМ“ бр.21/02). Согласно Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), 80% од остварените средства се приход на Буџетот на Република Македонија и 20% приход на овластеното ветеринарно друштво, коишто служат за покривање на трошоците за издавањето на уверението за здравствената состојба на животните.

5. Ветеринарни проверки на живи животни и производи од животинско потекло кои влегуваат во земјите на ЕУ од трети земји, вклучувајќи ги и граничните инспекции. Ве молиме јасно наведете одделни информации за проверките спроведени во Република Македонија пред извоз (во моментот како трета земја) и проверки и контроли за пратките презентирани на надворешните граници за увоз во земјата или за транзит низ Република Македонија.

Ветеринарно санитарни прегледи и контроли спроведени во Република Македонија пред извоз

Со одредбите од Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) и подзаконските акти кои произлегуваат од овој закон и другите релевантни закони подетално се уредени сите постапки за преглед и контрола пред извоз на пратките од животинско потекло.

Со подзаконските акти се регулирани прашањата за здравствената заштита на животните од болести, заштита од заразните болести кои од животните се пренесуваат на луѓето, ветеринарно-санитарен преглед и контрола, ветеринарна заштита и унапредување на животната средина и природата, минималниот задолжителен обем на здравствена заштита на животните од болести, надоместоци и трошоци за здравствена заштита на животните, организација и вршење на ветеринарно-здравствената дејност и други прашања од областа на ветеринарното здравство.

Системот на контрола на живи животни и производи од животинско потекло е уреден со одредбите на Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) за обврските и начинот на ветеринарно-санитарен преглед и контрола во внатрешниот промет. Контролата над наведениот систем го изведуваат државните ветеринарни инспектори.

Ветеринарно-санитарниот преглед и контрола во внатрешниот промет се задолжителни при товарање, претоварање и растоварање на пратки на животни, производи (освен конзерви), сировини и отпадоци од животинско потекло, мрши, конфискати од животинско потекло, шталско ѓубре, осока и компост коишто се испраќаат со превозни средства надвор од

епизоотиолошкото подрачје, како и за копитари и чапункари кои се тераат пеш надвор од епизоотиолошкото подрачје.

Државниот ветеринарен инспектор од епизоотиолошкото подрачје, врз основа на 24 часа претходно поднесено барање од странката, врши ветеринарно санитарен преглед и доколку животните, производите, суровините и отпадоците од животинско потекло, мршите и шталското ѓубре се испраќаат во друго епизоотиолошко подрачје, на позадината од уверението за здравствената состојба на животните, го потврдува својот преглед заверувајќи го со печат и факсимил (транспортно уверение), додека за пратките на производи од животинско потекло се издава потврда за здравствената состојба на пратката. Подетален опис на системот на контрола на живи животни и производи од животинско потекло во внатрешниот промет е даден во одговорот на прашањето 07_VII_D__P2.

Регистрација на извозни објекти

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) одгледување на приплодни риби и живина, производство на јајца за приплод, колењето на животни, собирање и производство на производи и суровини од животинско потекло наменети за извоз е дозволено само во објекти за извоз, за кои министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на предлог на стручната комисија која тој ја именува, ќе утврди дека ги исполнува пропишаните услови со овој закон, односно условите за одредени држави.

Управата за ветеринарство води регистар на објектите за производство на производи од животинско потекло, како и на извозните објекти од Република Македонија.

Подетален опис на системот на регистрација на објектите за извоз е даден во одговорот на прашањето 07_VII_B__P1(384); 07_VII_C__P1 и 07_VII_D__P9.

Објектите за извоз се под постојан надзор на државен ветеринарен инспектор. Ако ветеринарниот инспектор утврди дека извозниот објект престанал да ги исполнува пропишаните услови или ако претходно утврдените недостатоци кои штетно влијаат на хигиената на производството не се отстранети во определениот рок, или ако се утврди дека извозниот објект извезувал производи и суровини од животинско потекло кои не се произведени во извозниот објект, се донесува решение за бришење на извозниот објект од регистарот на извозни објекти, со што престанува правото на употреба на извозничкиот контролен број. За решението од се известува државата увозничка, надлежната комисија на Европската унија и ветеринарните инспектори на граничните премини.

Процедура на ветеринарно санитарен преглед и контрола на извоз

По извршените проверки ветеринарните инспектори за извоз на здрави животни и здравствено исправните производи од животинско потекло издаваат меѓународно ветеринарно уверение за здравствена исправност на пратката. На самите гранични премини од страна на ветеринарните инспектори на граничен премин исто така се врши ветеринарно санитарен преглед и контрола на пратките од животинско потекло при извоз, при што се дозволува или не се дозволува извозот. Меѓународните ветеринарни уверенија се изготвуваат и печатат од страна на стручните служби на Управата за ветеринарство. Истите се изготвуваат согласно директивите на Европската унија кои ја регулираат сертификацијата и моделите на сертификати за поодделните видови на пратки од животинско потекло.

Ветеринарно санитарните прегледи и контроли при увоз во или транзит низ Република Македонија

На ветеринарно-санитарен преглед и контрола во прометот преку границата на Република Македонија, подлежат пратките на животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, пратки кои содржат состојки од животинско потекло, семе за вештачко осеменување, оплодени јајце клетки и ембриони, добиточна храна, шталско ѓубре, осока, компост и други

предмети со кои може да се пренесува заразна болест, кои се извезуваат, увезуваат или се провозуваат - транзитираат и се товарат, претовараат и растовараат на пропишан начин.

Ветеринарно-санитарен преглед и контрола на пратките кои се увезуваат, извезуваат и транзитираат врши ветеринарен инспектор на граничен премин. Ветеринарно-санитарен преглед и контрола на пратките од животинско потекло при увоз, извоз и транзит се задолжителни заради заштита на здравјето на луѓето и животните, контрола на објектите на граничните премини и превозните средства преку кои можат да се пренесат заразни болести на животните. За пратките кои се увезуваат, покрај ветеринарно-санитарниот преглед на граница, преглед се врши и на местото на царинењето, на местото на истоварот и во објектите кои се одредени за карантин.

Пратките од животинско потекло, мора да бидат поединечно обележани на пропишан начин, а контејнерите, палетите, пакетите со производи и сировини од животинско потекло, базени со жива риба, амбалажа со натоварени жаби, полжави, ракови, желки, пијавици, свилени буби, школки и ежеви мораат да бидат обележани согласно со одредбите на овој закон со пропишана етикета со втиснат жиг на ветеринарниот инспектор и ветеринарен контролен број на објектот во округ се произведени, складирани и пакувани.

Согласно Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) на ветеринарно-санитарен преглед и контрола не подлежат производите од животинско потекло во личниот багаж на патниците или кои се испраќаат во пакети, во тежина до еден килограм, наменети за лична потрошувачка ако потекнуваат од земја или подрачје на земјата од каде што не е забранет увозот или превозот. Ако се работи за појава на заразна болест во некоја земја, на ветеринарно-санитарна контрола подлежат и производите од животинско потекло во личниот багаж на патниците и личниот багаж на сопственикот на превозното средство кој се внесува од таа земја. Патниците и сопственикот на превозното средство се должни производите од животинско потекло во личниот багаж да ги пријават на ветеринарниот инспектор на граничниот премин за да се изврши ветеринарно-санитарен преглед и контрола.

Увозникот, шпедитерот и превозникот кои вршат превоз со железница, брод, авион или друго превозно средство, за секоја пратка од животинско потекло мораат да поднесат поединечно барање до ветеринарниот инспектор на граничен премин заради вршење на задолжителен ветеринарно-санитарен преглед на пратката.

Меѓународно Ветеринарно Санитарно Уверение

При увоз, извоз и транзит, пратките од животинско потекло мораат да имаат пропишано меѓународно ветеринарно уверение, во форма согласно легислативата на ЕУ. Тоа мора да биде оригинално издадено на денот на натовар на пратката, за еден вид на животни, производи или сировини од животинско потекло, за еден увозник, заверено на пропишан начин, означено со сериски број, напишан на јазикот на земјата од каде потекнува пратката, оносна на јазикот на земјата на крајната дестинација на пратката.

Одобрение за ветеринарно – санитарни услови за увозот, транзитот и складирањето

Увозот, транзитот и складирањето на пратките на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, добиточна храна (слама, сено и друго), семе за вештачко осеменување, оплодени јајце клетки и ембриони, шталско ѓубре, осока, компост и други предмети, со кои може да се пренесе заразна болест, го одобрува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство со решение, со кое за секој поединечен случај ќе утврди дека не постојат ветеринарно-санитарни пречки за нивниот увоз, транзит и складирање согласно со одредбите на овој закон. Во решението се определуваат и ветеринарно-санитарните услови за увоз и транзит и се наложува на увозникот да ја даде на испитување или да ја задржи во карантин пратката, или да определи други превентивни мерки. Увозот и транзитот на пратките од животинско потекло не се одобрува ако во државата извозничка или во државите низ кои се одвива транзитот на пратката има заразна болест и ако постои опасност заразната болест да се пренесе во Република Македонија.

За увоз на неавтохтони видови на животни кои живеат на слобода, увозникот мора да добие претходна согласност од Управата за ветеринарство.

Увоз и внесување на живи микроорганизми патогени за животните (бактерии, вируси, габи, екто и ендопаразити) е забранет. По исклучок министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство може да одобри на научни установи увоз на патогени микроорганизми за научни и истражувачки цели.

Не се дозволува увоз на производи од животинско потекло кои не се произведени во извозни објекти регистрирани од страна на надлежниот орган на земјата извозничка.

При прегледот, ветеринарниот инспектор на граничниот премин, ако се посомнева во здравствената исправност на пратката е должен да зема мостри од производи, суровини и отпадоци од животинско потекло и добиточна храна кои се увезуваат, без надоместок заради лабораториско испитување и утврдување на ветеринарно-санитарна исправност на пратката. Ветеринарниот инспектор на граничниот премин зема мостри од пратки за кои е издадено решение од Управата за ветеринарство.

Увоз, транзит и извоз на пратките од животинско потекло се дозволени само на граничен премин што го определува Владата на Република Македонија.

Увозникот увезените животни по увозот мора да ги држи во карантин, во кој ќе се извршат сите испитувања и ќе се исполнат другите услови, определени со решението за увоз и решението за карантин. Местото на карантинот, видот на испитувањата и времетраењето на карантинот, како и ветеринарното друштво кое ќе ги спроведе мерките предвидени за карантин ги определува директорот на Управата за ветеринарство.

По исклучок за животните што се увезуваат за учество на спортски натпревари, циркуски и други приредби, изложби или саеми, кучиња и мачки и други домашни миленици во придружба на сопственици при престојот во траење од најмногу 15 дена, како и за копитарите, чапункарите, пернатата живина и куникулите што се увезуваат за да се заколат непосредно по увозот, во решението може да се определи дека не мораат да бидат во карантин, ако епизоотиолошката состојба во земјата извозничка е таква што нема опасност од внесување на заразни болести во Република Македонија. Животните кои се увезуваат за колење, мораат да се заколат во рок не пократок од 24 часа и не подолг од три дена од влегувањето во Република Македонија во кланица за колење на животни од увоз која ги исполнува техничко-технолошките услови што ги пропишува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Производите, суровините и добиточната храна во слободните и царински зони и царинските складови, се складираат, пакуваат, преработуваат и обработуваат под ветеринарно-санитарна контрола на ветеринарниот инспектор на граничниот премин.

Трошоците настанати заради применување на мерките при увозот, извозот и провозот на животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, добиточна храна, семе за вештачко осеменување, оплодени јајце клетки за оплодување на животни и други предмети со кои може да се пренесува заразна болест, трошоците на карантинот и на продолжениот карантин и трошоците настанати со применување на мерките во карантинот ги плаќа увозникот, извозникот, односно превозникот.

Државни ветеринарни Инспектори на Гранични Премини

Ветеринарните инспектори се независни во вршењето на нивната работа и со оглед на тоа имаат и посебни овластувања. Врз основа на Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), ветеринарниот инспектор на граничниот премин при инспекцискиот надзор има право и должност да:

- врши ветеринарно-санитарен преглед и контрола на пратките и документацијата што ги придружуваат пратките согласно со одредбите на овој закон;
- го заверува здравственото уверение за меѓународен промет за пратките што се извезуваат;
- зема мостри на производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, како и добиточна храна без надомест на нивната вредност, за лабораториско испитување и утврдување на нивната ветеринарно-санитарна исправност;
- ги прегледува документите на правните и физичките лица во врска со спроведување на одредбите од овој закон за промет на пратки преку границата на Република Македонија;
- собира податоци и известувања од одговорните лица, сведоците, вештаците и други лица, ако е потребно успешно да ја изврши својата работа;
- поднесе кривична пријава и пријава за прекршоци кога извршеното дејствие се казнува според овој закон;
- води евиденција на извозните, увозните и транзитните пратки при преминувањето преку државната граница;
- врши контрола на увозните, извозните и транзитните пратки и складовите на граничните премини;
- врши контрола над дезинфекцијата на возилата, опремата на граничните премини, царинските складови, слободните и царинските зони;
- ја следи појавата и движењето на заразните болести кај животните во соседните држави и за тоа ја известува Управата за ветеринарство и врши и други работи пропишани со Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) и прописите донесени врз основа на него.

При вршењето на работите определени со овој закон и со други прописи, ветеринарниот инспектор на граничниот премин има право и должност да нареди или да ги преземе следниве мерки:

- да забрани извоз, увоз и транзит на пратки, без оглед на тоа, од каде доаѓаат, каде се упатени и за која цел, ако пратката или превозното средство не одговара на пропишаните услови, утврди дека пратката е заразена, ако се сомнева дека е заразена или ако потекнува од заразено подрачје, констатира дека пратката не е здравствено исправна и го загрозува здравјето на луѓето и животните, констатира дека пратката ги нема пропишаните меѓународно ветеринарно-санитарни уверенија или други потребни документи и производите наменети за исхрана на луѓето содржат штетни материји над дозволеното ниво;
- привремено да го забрани увозот, извозот и транзитот на пратките, ако треба да се отстранат недостатоците на пратката или документите што ја придружуваат пратката;
- да нареди складирање на пратките, ако треба да се испита здравствената состојба на пратката;
- да ги одземе животните, производите и сировините од животинско потекло од лицата кои ја поминуваат границата на Република Македонија и на нештетен начин да ги уништи доколку е предвидена таква мерка со пропис донесен од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- да нареди и други мерки за заштита на животните во согласност со овој закон и обврските од меѓународните договори за здравствена заштита на животните;
- да нареди дезинфекција на возилата, објектите и опремата кои се употребуваат во прометот на пратките;
- да забрани употреба на објекти на граничниот премин, ако не ги исполнуваат пропишаните услови;
- да забрани употреба на добиточна храна и слама или друг материјал за простирка ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој закон;
- да забрани употреба на возила за промет на пратки ако не ги исполнуваат пропишаните услови со овој закон;
- да нареди отстранување и на други неправилности во прометот со пратки на граничниот премин и да одземе пратка која е во врска со казниво дејство.

Службеното лице на Царинската управа е должно на граничниот премин да ја пријави секоја пратка на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, семе за вештачко осеменување и оплодени јајце клетки, риби, ракови, школки, полжави и жаби и нивните производи, диви животни, добиточна храна и адитиви за добиточна храна, при увоз, извоз и транзит на ветеринарниот инспектор на граничниот премин и не смее да отпочне царинска постапка без негово присуство. Службеното лице на Министерството за внатрешни работи и службеното лице на Царинската управа во рамките на своите надлежности спречуваат недозволен премин, односно превоз на пратки надвор од определените гранични премини.

Пратките од животинско потекло кои доаѓаат на територијата на Република Македонија надвор од определениот граничен премин, службените лица на Министерството за внатрешни работи и на Царинската управа ги задржуваат и за тоа ја известуваат надлежната ветеринарна инспекција, или ги упатуваат на определен граничен премин, ако превозникот од незнаење или друга оправдана причина се упатил на погрешен граничен премин.

Со пратките од ваков тип се постапува согласно со одредбите од Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) и со меѓународните договори.

6. Трошоци во ветеринарството.

Врз основа на Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), Република Македонија во целост ги поднесува трошоците за:

1. Минимален задолжителен обем на заштита на животните од заразни болести за :
 - a. Систематска и превентивна заштита – вакцинација на определни заразни болести;
 - b. Теренска, патоанатомска и лабораториска дијагностика при сомневање на заразни болести;
 - c. Спречување и сузбивање на заразни болести при природни и други непогоди, или при појава на особено опасни заразни болести во соседните земји или во Република Македонија, како и лабораториски испитувања и дијагностика на заразни болести за кои треба веднаш да се утврди заразната болест или причината за пцовисување
 - d. Проучување на епизоотиолошката состојба, усвојување и воведување нови лабораториски методи за дијагностика и надзор, нови ветеринарни достигнувања, прописи, постапки и методи на стручно усовршување;
 - e. Подготовка на епизоотиолошки студии за ризик од внесување на заразни болести од други држави и студија за економско оптимални мерки за сузбивање и искоренување на заразни болести кај животните
 - f. Обезбедување залиха на вакцини, дезинфекциони и други средства за спречување, дијагностика и искоренување на заразните болести кај животните
 - g. Организирано ветеринарно медицинско просветување на сопствениците на животните
 - h. Обезбедување на континуирана теренска и лабораториска дијагностика на заразни болести, за кои треба веднаш да се установи заразната болест или причина на пцовисување
 - i. Стручно усовршување на ветеринарните работници
 - j. Опременување на ветеринарната инспекција за теренска работа и заштита при работа
2. Надоместок на штета за еутаназирани или заклани животни при сузбивање на заразни болести, кои се убиени или заклани, како и за производи и сировини од животинско потекло или предмети кои се оштетени, расипани или уништени при спроведување на одредени мерки за искорнување на заразната болест;
3. Искоренување на Беснило вклучувајќи ги трошоците за вонредна вакцинација на кучиња и други животни, што се врши при појава на Беснило;

4. Превенирање, дијагностицирање и искоренување на особено опасни заразни болести од листата “А” на Меѓународната организација за здравствена заштита на животните ОИЕ предвидени и одредени болести од листата Б;
5. Задолжителни прегледи на копитари на сакагија и трошоците за спречување и искоренување на оваа заразна болест;
6. Земање, пакување и испраќање на материјал (крв и друго) за лабораториско испитување и за самото лабораториско испитување на болестите кај животните;
7. Уништување на кучиња и мачки наредено при искоренување на Беснило и Ехинококоза;
8. Санација на пасишта заразени од паразити “метилави пасишта”;
9. Дезинфекција, дезинсекција и дератизација при искоренување на заразните и други болести кај животните;
10. Ретуберкулинизација на позитивните или сомнителните реагенти на говеда; и
11. Обезбедување резерва на лекови и други помошни лековити средства.

Република Македонија ги поднесува трошоците во износ од 50% за:

- Превенирањето и искоренувањето на болестите: Квачична чума кај свињите и Класична чума кај живината Белодробна стронгилоза кај овците, Гангренозно воспаление на вимето кај овците, Ехинококоза; Ентеротоксемија кај овците и заразен пролив кај јагнињата, Желудочна цревна стронгилоза кај говедата и овците; Заразна агалакција кај козите и овците, Инфлуенца кај коњите, Пролетна вирамија кај крапот и Трихинелоза.
- Туберкулинизација на говедата.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на крајот на секоја тековна година за наредната година наредува преземање мерки за заштита на животните за определени заразни болести и определува рокови за спроведување на наредените мерки (Годишна Наредба). Оваа Годишна Наредба се објавува во Службен весник на РМ.

Средствата кои се на терет на Буџетот на Република Македонија потребни за извршување на активностите согласно Годишната Наредба се регулирани со Програмата за користење средства за здравствена заштита на животните. Оваа Програма ја донесува Владата на Република Македонија за секоја година и се објавува во Службен весник на РМ. Висината на средствата предвидени со Програмата зависи од потребите согласно Годишната Наредба и средствата кои се на располагање.

Со посебна одредба е уредено дека трошоците за заштитна вакцинација, дијагностичко испитување и други трошоци настанати во врска со спроведувањето на мерките од Годишната Наредба ги поднесува сопственикот на животните, освен кога тие трошоци во согласност со овој Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) се покриваат од Буџетот на Република Македонија.

7. Мерки за контрола на болести кај животни, вклучувајќи и акциони планови за болести од листа А.

Контролата на болестите кај животните во Република Македонија е регулирана со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) и следните подзаконски акти:

- Правилник за начинот, постапките и мерките за сузбивање и искоренување на лигавката и шапот (Службен лист на СФРЈ 5/70; 32/70)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на бруцелозата кај говедата, овците, козите и свињите (Службен Лист на СФРЈ 44/1984)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на класичната чума кај свињите (Службен Лист на СФРЈ 6/88)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на тифус на перната живина (Службен Лист на СФРЈ 6/88)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на салмонелоза на перната живина (Службен Лист на СФРЈ 6/88)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на лептоспироза кај животните (Службен Лист на СФРЈ 6/88)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на ЊуКастл-болеста кај перната живина (Службен Лист на СФРЈ 39/88)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на туберкулозата кај животните (Службен Лист на СФРЈ 22/89)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на бруцелозата кај говедата, овците, козите и свињите (Службен Лист на СФРЈ 22/89)
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на фурункулоза кај пастрмките (Службен лист на СФРЈ бр. 72/91).
- Правилник за мерките за сузбивање и искоренување на вртичавост кај пастрмките (Службен лист на СФРЈ бр. 72/91).
- Со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) се дефинираат:
- Заразните болести чие спречување и сузбивање се од интерес за Република Македонија
- Мерките за откривање и спречување на заразните болести
- Обврските на одгледувачите и сопствениците на животните
- Мерките за сузбивање и искоренување на заразните болести кај животните
- Минималниот задолжителен здравствен обем за заштита на животните од болести
- Оперативните планови за контрола и ерадикација на одредени заразни болести

Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) ги дефинира и таксативно ги наведува болестите кај животните. Болестите се поделени во групи: особено опасни заразни болести (болестите од листата А на ОIE) и други заразни болести. Во случај на појава на друга заразна болест која не е наведена во Законот или чиј причинител сеуште не е утврден, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство наредува кои мерки од законот ќе се превземат заради заштита од болеста.

Мерки за откривање и спречување на заразните болести

Со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) се одредуваат мерки за откривање и спречување на појава на заразни болести. Заради откривање и спречување на појава на заразна болест во зависност од нејзината природа и степенот на опасноста, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство може да нареди една или повеќе од следниве мерки:

1. Заштитна вакцинација;
2. Дијагностички и други испитувања;
3. Утврдување на причините на заболувањето и пцовисувањето;
4. Еутаназија во дијагностички цели;
5. Лабораториска анализа на сурови кожи на црн пришт;
6. Лабораториско испитување на водата;
7. Лабораториско испитување на добиточната храна во производството;
8. Дезинфекција, дезинсекција, дератизација, дезодоризација и деконтаминација;
9. Спроведување на зоохигиенски, зоотехнички и изолациски мерки;

10. Контрола на животните, производите и суровините од животинско потекло во производството и прометот;
11. Контрола на животните на саеми, пазари, пасишта, изложби, аукции, берза на животни и спортски натпревари;
12. Контрола на објектите за одгледување и сместување на животните;
13. Контрола на средствата и условите за превоз на животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло;
14. Контрола на објектите за колење на животни, обработка, преработка, складирање и промет на производи, суровини и отпадоци од животинско потекло;
15. Собирање и нештетно отстранување на мрши од животни, конфискати и отпадоци од животинско потекло;
16. Контрола во производството, прометот, употребата и складирањето на семе за вештачко осеменување и оплодени јајце клетки и ембриони;
17. Обележување на животните заради здравствена заштита;
18. Посебни услови, ограничување или забрана на увоз и транзит на животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло;
19. Ограничување или забрана на движење на животни и луѓе;
20. Ветеринарно-санитарни прегледи и контрола на добиточна храна во производство, промет и употреба за исхрана на животните и
21. Ветеринарно-медицинско просветување на сопственици на животните.

Заради запознавање со заразните болести кај животните, нивното спречување и искоренување, за сопствениците на животни и лицата кои доаѓаат во непосреден допир со животни, производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, мрши и конфискати, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство организира курсеви, издавање на брошури и дава информации преку средствата за јавно информирање во врска со заштитата од болести на животните.

Оберски на одгледувачите и сопствениците на животни

Заради спречување и заштита од заразни болести кај животните сопствениците на животни се должни да ги преземаат следниве задолжителни општи превентивни мерки, и тоа:

- Обезбедување на хигиенски исправна вода за напојување на животните;
- Обезбедување и одржување на здравствени услови во објектите за одгледување на животни, во другите простории каде што се собираат животните, како и во испустите и местата каде што престојуваат животните и во непосредната околина на животните;
- Обезбедување хигиена при породувањето на животните и при молзењето;
- Придржување на ветеринарно-санитарниот ред на јавните места каде што се собираат и продаваат животните, во возилата за превоз на животните, производите, суровините и отпадоците од животинско потекло и добиточната храна, во објектите за одгледување на животните и на пасиштата, како и исполнување на техничко-технолошките услови во објектите за собирање и колење на животните, обработка, преработка, складирање на производите, суровините и отпадоците од животинско потекло и на добиточна храна;
- Обезбедување на ветеринарно-санитарни услови за производство и промет на хигиенски исправни производи и суровини од животинско потекло;
- Спречување да се внесуваат причинителите на заразни болести во објектите каде што се одгледуваат животните;
- Преземање на ветеринарно-санитарни мерки во технологијата на интензивно одгледување на животни;
- Нештетно отстранување на мршите, конфискати и отпадоците од животинско потекло, ѓубрето, осоката, компостот и отпадните води;
- Вршење на превентивна дезинфекција, дезинсекција, дератизација, дезодоризација и деконтаминација во објектите и на возилата;
- Обележување на животните заради здравствена заштита и
- Други мерки предвидени со овој закон.

Објектите, постројките и опремата за одгледување на животни, за одгледување на копитари и чапункари со капацитет поголем од 20 условни грла, а за живина и куникули со капацитет поголем од десет условни грла, објекти (стационари) за собирање на кучиња и мачки скитници, заграден простор за диви животни, простории и опрема за производство и складирање на животинско семе, оплодени јајце клетки за оплодување и ембриони, како и простории за инкубирање на јајца и производство на еднодневни пилињ, објекти и опрема за промет со животни (сајмишта, изложби, добиточни пазари и друго), рибниците за одгледување и производство на риби, мораат да бидат уредени така да не претставуваат опасност по здравјето на животните и луѓето, да се спречи внесувањето и ширењето на болести, да се обезбеди хигиенски исправно производство и промет и да се спречи загадување на животната средина и природата.

Сопствениците на животни, правните и физичките лица што одгледуваат животни, правните лица што вршат производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна храна, како и одгледувачите на кучиња, животни од зоолошките градини, пчелни матици и риби се должни да ги пријават животните, објектите и опремата, како и секоја промена во врска со нив во рок од осум дена на Министерството заради нивно евидентирање во регистар на објектите за одгледување на животни и објектите за производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна храна.

Начинот и процедурата на регистрација на објектите кои се под надлежност на Управата за ветеринарство е детално опишан во одговор на прашањето 07_VII_B_P1.

Мерки за сузбивање и искоренување на заразни болести кај животните

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), сопственикот е должен да го чува здравјето на животните и здравјето на луѓето од болести кои се пренесуваат меѓу животните и животните и луѓето. Во случај сопственикот да се посомнева на заразна болест, должен е за тоа да го извести ветеринарниот инспектор или ветеринарното друштво одговорно за таа епизоотиолошка единица. Доколку сомнежот е потврден, ветеринарниот инспектор ќе нареди одредени превентивни мерки до потврдување или отфрлање на сомнежот на болеста. Ветеринарното друштво е должно да земе примероци за лабораториско испитување. Доколку тоа не го стори ветеринарното друштво, тоа ќе го стори ветеринарниот инспектор на сметка на ветеринарното друштво. Сопственикот на животните е должен да овозможи применување или да ги примени сите мерки пропишани со закон, а наредени од ветеринарниот инспектор, заради сузбивање и спречување на ширење на болестите.

Доколку сомнежот со лабораториското испитување се потврди, ветеринарниот инспектор во зависност од опасноста и степенот на раширеност на болеста, ќе нареди една од следните мерки:

- Издвојување на здравите од болните и сомнителните животни;
- Затворање на болните и сомнителните животни;
- Затворање на заразените или сомнителните дворни места или објекти и забрана на внесување, или изнесување на животни во или од заразените или сомнителните дворни места или објекти;
- Забрана или ограничување на движењето и прометот (продажба) на животни;
- Забрана или ограничување на изнесување, односно промет на производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, на добиточна храна, суровини кои служат за производство на добиточна храна и на други предмети со кои може да се пренесе заразна болест;
- Забрана на одржување и настапување на саеми, пазари, изложби, спортски натпревари и други јавни смотри на животни;
- Колење или еутаназија на заболени или сомнителни животни;
- Забрана на колење на заболени или сомнителни животни;
- Забрана на колење на копитари, чапункари, перната живина и куникули;

- Забрана на издавање на уверенија за здравствената состојба на животните;
- Попис и обележување на животните заради здравствена заштита;
- Забрана или ограничување на одгледување-чување на животни во определени објекти за определено време;
- Забрана или ограничување на производство, складирање, промет и употреба на семе за вештачко осеменување и оплодени јајце клетки и јајца за инкубирање;
- Забрана на природен припуст и кастрација на заразените или сомни-телните животни;
- Превентивно вакцинирање, дијагностички испитувања и лекувања на животни;
- Ставање под контрола на заразени и сомнителни стада кои се напасуваат на пасишта;
- Забрана, ограничување или зголемен отстрел на дивеч;
- Систематско сузбивање на преносители (вектори) на заразни болести;
- Затворање на мачки и кучиња (домашни миленици);
- Еутаназија на мачки и кучиња скитници;
- Термичка обработка на производи, сировини и отпадоци од животинско потекло кои се контаминирани или се сомнева дека се контаминирани со причинители на заразни болести;
- Уништување на контаминирани предмети, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло и добиточна храна со која може да се пренесе заразна болест;
- Забрана на употреба на контаминирани објекти и опрема и
- Дезинфекција, дезинсекција, дератизација, дезодоризација и деконтаминација на објектите за одгледување на животни, трлата, дворовите, просториите во кои се наоѓаат инкубатори, објектите за обработка, преработка, складирање и промет на производи, сировини и отпадоци од животинско потекло и на други места на кои се наоѓале заболени или пцовисани животни и предмети што биле во допир со нив.

Наведените мерки можат да се наредат и кога постои непосредна опасност од појава на заразна болест.

Минималниот задолжителен здравствен обем за заштита на животните од болести

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) Република Македонија е должна да обезбеди “Минималниот задолжителен здравствен обем за заштита на животните од болести” што подразбира:

- Систематска и превентивна заштита - вакцинација од определени заразни болести на животните;
- Земање, пакување и испраќање на материјал (крв и друго) за лаборато-рско испитување на заразни болести;
- Теренска, патоанатомска и лабораториска дијагностика при сомневање на заразни болести;
- Спречување и сузбивање на заразни болести при природни и други непогоди, или при појава на особено опасни заразни болести во соседните земји или во Република Македонија, како и лабораториски испитувања и дијагностика на заразни болести за кои треба веднаш да се утврди заразната болест или причината за пцовисувањето;
- Проучување на епизоотиолошката состојба, усвојување и воведување нови лабораториски методи за дијагностика и надзор, нови ветеринарно-медицински достигнувања, прописи, постапки и методи на стручно усовршување;
- Задолжителен ветеринарно-санитарен преглед пропишан со овој закон;
- Подготовка на епизоотиолошки студии за ризик од внесување на заразни болести од други држави и студија за економско оптимални мерки за сузбивање и искоренување на заразните болести кај животните;
- Издавање на уверението за здравствена состојба на животните, потврда за потеклото и хигиенската исправност на производите, сировините и отпадоците од животинско потекло, ветеринарниот упат за колење на животни од нужда;
- Обезбедување залиха на вакцини, дезинфекциони и други средства за спречување, дијагностика и искоренување на заразните болести кај животните;
- Организирано ветеринарно-медицинско просветување на сопственици-те на животни;

- Обезбедување на континуирана теренска и лабораториска дијагностика на заразни болести, за кои треба веднаш да се установи заразната болест или причината за пцовисување;
- Стручно усовршување на ветеринарните работници и
- Опременување на ветеринарната инспекција за теренска работа и заштита при работа.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на крајот на секоја тековна година за наредната година, наредува преземање мерки за здравствена заштита на животните за определени заразни болести и определува рокови за спроведување на наредените мерки.

Годишната Наредба ги предвидува болестите, видот на превентивни мерки кои ќе се применат за нивна контрола/ерадикација и роковите во кои овие мерки ќе се применат. Болестите кои се вклучени во Годишната Наредба се оние за кои се смета дека предизвикуваат значајни последици по здравјето на луѓето (зоонози) и животните и кои предизвикуваат значајни економски штети.

Овие превентивни мерки ги спроведуваат ветеринарни друштва кои врз основа на јавен повик се овластени од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство за период од 5 години. Ветеринарните друштва секоја година потпишуваат договор со Министерство за спроведување на мерките. За спроведување на мерките од Годишната Наредба Владата на Република Македонија донесува годишна Програма за користење на средства за здравствена заштита на животните.

За здравствена заштита на животните за определени болести, Владата на Република Македонија може да донесе повеќегодишна Програма за сузбивање и искоренување на болеста.

Акционите планови за болестите од листата А

Со Законот за Ветеринарно Здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) се одредуваат активностите и обврските во однос на контрола и ерадикацијата на особено опасните заразни болести.

Во случај на појава на големи природни непогоди или епидемии кои можат да предизвикаат заболување на поголем број животни, Владата на Република Македонија може за територијата на Република Македонија или нејзин дел да предложи прогласување на вонредна состојба и да предложи една или повеќе од следниве мерки:

- Мобилизација на ветеринарните работници и други граѓани за спроведување на пропишаните мерки за здравствена заштита на животните;
- Одземање и користење на лекови, опрема и превозни средства во согласност со посебните прописи и времена употреба на земјиштето и објектите за извршување на пропишаните мерки за здравствена заштита на животните; и
- Посебни задачи за ветеринарните друштва и други правни и физички лица за извршување на пропишаните мерки за здравствена заштита на животните, како и учество на органите за внатрешни работи, единиците на цивилната заштита и единиците на Армијата на Република Македонија.
- Во однос на спречувањето внесување на заразни болести од други земји, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство може да нареди една или повеќе од следниве мерки:
- Ставање на определен дел од границата на Република Македонија под постојан ветеринарно-санитарен надзор и спроведување на одделни мерки во граничните општини;
- Ограничување или забрана на увозот или провозот (транзитот) на пратки на животни, производи, сировини, отпадоци од животинско потекло и други предмети преку територијата на Република Македонија, со кои може да се пренесува заразна болест и

ако постои опасност со увозот или провозот болеста да се внесе во Република Македонија;

- Дезинфекција на возилата кои влегуваат во Република Македонија, а за патниците задолжително поминување преку дезинфекциона бариера; и
- Ограничување или забрана за преминување на лица на државната граница во двата правца во соработка со министерот за внатрешни работи, ако во граничната општина на Република Македонија или во соседна земја се појави и шири особено опасна заразна болест.

Подетални оперативни планови акциони планови за сузбивање на заразните болести не постојат со оглед дека Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) нема основа за изработка на Акциони планови (Contingency plan) за одредени заразни болести. Оваа основа е предвидена во новиот Закон за ветеринарно здравство кој е во фаза на изработка и кој согласно Акциониот План за Европско партнерство треба да се донесе во првата половина 2005 година.

8. Здравствена заштита на животните – трговија со живи животни и производи од животинско потекло.

Здравствената заштита на животните – трговија со живи животни и производи од животинско потекло е регулирано со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98). Со законот се одредуваат обврските и одговорностите на сите субјекти во производството и прометот со животните и производите од животинско потекло: обврски на одгледувачот и сопственикот на животните; идентификација и регистрација на животните; и одредбите за ветеринарно санитарен преглед и контрола во внатрешниот прометот;

а) живи животни

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) дозволен е промет само на здрави животни.

Со законски прописи се регулирани и обврските на одгледувачот на животните и системот на идентификација и регистрација на животните.

Одгледувачите и сопствениците на животните заради спречување и заштита од заразни болести кај животните се должни да преземат мерки за обезбедување и одржување на здравствени услови во објектите за одгледување и да се придржуваат на ветеринарно санитарниот ред на јавните места. Детален опис на обврските на одгледувачот на животните во однос на обезбедување на задоволителни општи превентивни мерки во одгледувањето на животните се дадени во одговор на прашањето 07_VII_D_P7.

Идентификацијата и регистрацијата на животните е регулирано со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) и Законот за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на РМ“ бр. 69/04) како задолжителна обврска на одгледувачите на животните со цел подобрување на контролата и искоренување на заразните болести кај животните, подобрување на надзорот и ефикасноста на ветеринарните прегледи при увозот и извозот на животните, подобрување на следењето на животните и одгледувалиштата во однос на мерките за епидемиолошки надзор и контрола на резидуи. Детален опис на системот на идентификација и регистрација на животните е даден со детален опис во одговорот на прашањето 07_VII_D_P3.

Во случај на продавање или друг начин на отуѓување на животното или носење на паша надвор од границите на епизоотиолошката подрачје, сопственикот на животните мора да извади Уверение за здравствената состојба на животните. Со уверението за здравствената состојба се потврдува дека во местото на потеклото или на престојот на животните не е

утврдено дека постои заразна болест која можат да ја пренесат тие животни и дека се преземени наредените превентивни мерки и други дијагностички испитувања предвидени со Наредбата за преземање мерки за здравствена заштита на животните за определени заразни болести и рокови за спроведување на наредените мерки. Детален опис на начинот и постапката на издавање на уверението за здравствена состојба на животните е даден во одговор на прашањето 07_VII_D_P2.

За организирање на натпревари, изложби, оценување, за внесување на животни во зоолошка градина, за разни приредби на патувачки животни (циркуси, патувачки зоолошки градини и слично) и за организирање продажба на животни (сајмиште, добиточни пазари и слично), како и продажба на производи, суровини и отпадоци од животинско потекло надвор од деловните простории, потребно е претходно да се добие согласност од Управата за ветеринарство.

б) производи од животинско потекло

Според Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), ветеринарно-санитарните прегледи и контролата се задолжителни за копитарите, чапункарите, пернатата живина и куникулите пред колењето, како и за месото од копитарите, чапункарите, пернатата живина, куникулите и дивечот, рибите, млекото и јајцата, производите од месо, риби, млеко и јајца, медот, раковите, школките, полжавите и жабите и производите од ракови, школки, полжави и жаби наменети за јавна потрошувачка.

Чапункарите и копитарите мораат да бидат прегледани пред и по колењето, дивечот по отстрелот, кога нивното месо е наменето за јавна потрошувачка, говедата, биволите и копитарите кога нивното месо е наменето за сопствена домашна потрошувачка.

При епизоотии на заразни болести прегледот е задолжителен и за овците, козите и свињите пред и по колењето кога нивното месо е наменето за сопствена домашна потрошувачка или за исхрана на животните.

Објектите, постројките и опремата за колење на животни, за обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење и смрзнување, како и промет со производи и суровини од животинско потекло, објекти за производство, обработка, откуп, складирање и промет со млеко и млечни производи, објекти за собирање, сортирање, пакување, складирање и продажба на јајца, објекти за производство на меланж, објекти за откуп, обработка, преработка, складирање, промет на мед и производи од мед, мораат да бидат уредени така да не претставуваат опасност по здравјето на животните и луѓето, да се спречи внесувањето и ширењето на болести, да се обезбеди хигиенски исправно производство и промет и да се спречи загадување на животната средина и природата.

Ако ветеринарниот инспектор врз основа на прегледот и другите испитувања утврди дека производите хигиенски се исправни за исхрана на луѓето, таквите производи се обележуваат на пропишан начин и се дозволува нивен промет за јавна потрошувачка, односно обработка или преработка. Производите пуштени во промет за јавна потрошувачка, без да биде извршен ветеринарно-санитарен преглед и контрола и ако не се на пропишан начин обележани, се сметаат дека се хигиенски неисправни.

Подетален опис за начинот и процедурата на ветеринарно санитарната контрола на производите од животинско потекло односно условите кои треба да ги исполнат за хигиенска исправност е дадено во одговорот на прашањето 07_VII_D_P9.

Ветеринарно Санитарен преглед и контрола во прометот

Ветеринарно-санитарниот преглед е задолжителен при товарање, претоварање и растоварање на пратки на животни, производи (освен конзерви), суровини и отпадоци од животинско потекло, мрши, конфискати од животинско потекло, шталско ѓубре, осока и компост коишто се испраќаат со превозни средства надвор од епизоотиолошкото подрачје, како и за копитари и чапункари кои се тераат пеш надвор од епизоотиолошкото подрачје.

Забрането е товарање, претоварање и растоварање на пратки, движење на копитари и чапункари ако при задолжителниот ветеринарно-санитарен преглед се утврди или посомнева дека: пратката е заразена со заразна болест; потекнува од заразено подрачје; ако нема уверение за здравствена состојба; ако превозното средство не ги исполнува пропишаните ветеринарно-санитарни услови или ако пратката не ги исполнува пропишаните хигиенско-технички услови.

Превозните средства со кои се превезуваат пратките пред товарањето и по растоварањето мора да бидат исчистени и дезинфицирани под ветеринарно санитарна контрола.

Ќе се забрани промет и истовар на пратките, ако при задолжителниот ветеринарно-санитарен преглед и контрола се утврди дека: пратката нема уверение за здравствената состојба на животните или друга потврда за хигиенската исправност на пратката пропишана со овој закон; уверението или потврдата имаат недостатоци односно ако неправилно се пополнети и заверени, се нечитливи и не овозможуваат идентификација на животните или на производите од животинско потекло; ако уверението или потврдата се издадени од неовластено лице, ако не е извршена или неправилно е извршена заверката на товарниот лист при утоварот на животните или ако пратката е донесена од непознато епизоотиолошко подрачје или ако пратката потекнува од подрачје со непозната епизоотиолошка состојба.

Подетален опис за начинот и процедурата на ветеринарно санитарната контрола во внатрешниот промет односно при товарење, претоварање и растоварање на пратки на животни, производи (освен конзерви), суровини и отпадоци од животинско потекло, мрши, конфискати од животинско потекло, шталско ѓубре, осока и компост е дадено во одговорот на прашањето 07_VII_D_P2.

9. Секторот за јавно здравство, вклучувајќи ја состојбата на капацитетите за храна:

- a) говедско месо во однос со големи фарми за дивеч;
- b) месо од живина во однос со мали фарми за дивеч и зајачко месо;
- c) месо од дивеч;
- d) месни производи;
- e) мелено месо и месни преработки;
- f) млеко и млечни производи;
- g) риба и производи од риба, вклучувајќи и рибници;
- h) ракови, школки, полжави;
- i) јајца и производи од јајца;
- j) “Балај-производи”, производи од животинско потекло кои не се наведени во точките а – i.

Општи услови

Обврската за ветеринарно-санитарните прегледи и контрола во прометот и на животните за колење, производи и суровини од животинско потекло наменети за јавна потрошувачка како и обврската за регистрација на објекти за колење на животни, обработка, преработка, производство, собирање, складирање, ладење, смрзнување и промет на производи и суровини од животинско потекло е дадена во Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) поглавје 3 - ветеринарно-санитарна превентива во прометот и производството.

Подзаконски акти кои поблиску ја утврдуваат дадената област се:

- Правилник за начинот на вршење на ветеринарно-санитарниот преглед и контрола на животните за колење и на производите од животинско потекло (Службен Лист на СФРЈ 68/89).
- Правилник за условите што мораат да ги исполнуваат објектите за колење на животни, обработка, преработка и складирање на производи од животинско потекло во поглед

на изградбата, техничкото уредување, опремата, начинот на работа, стручниот кадар и хигиената (Службен Лист на СФРЈ 53/89).

- Правилникот за безбедноста на водата за пиење (Службен весник на РМ 57/2004)
- Правилник за начинот на натовар, претовар и истовар на на пратки на животни и на производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, за условите што мора да ги исполнува превозното средство, за хигиенско-техничките услови што мора да ги исполнува пратката и за образецот на уверението за здравствената состојба на пратката се дадени во (Службен лист на СФРЈ 69/90).
- Правилникот за начинот на вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола и начин на водење на евиденција за резидуи и определени супстанции во сировини, живи животни и производи од животинско потекло (“Службен весник на РМ“ бр. 8/02).

Објектите за колење на животни, обработка, преработка и складирање на производи од животинско потекло согласно се делат на:

- објекти за колење на животни;
- објекти за расекување на месо;
- објекти за обработка и расекување на месо од дивеч;
- објекти за преработка на месо и изработка на производи од животинско потекло;
- објекти за ладење, смрзнување и складирање на производи од животинско потекло.
- Во поглед на изградбата, техничката опременост, капацитетот, начинот на работа и организација на ветеринарната инспекција се класифицираат на:
- објекти со поголем обем на производство - индустриски објекти;
- објекти со помал обем на производство - занаетчиски објекти;
- објекти (простории) во домаќинството за обработка на млеко и изработка на производи од млеко, обработка и преработка на мед и собирање, сортирање и паковање на јајца.

Наведените објекти мораат да ги исполнат општите услови заеднички за сите објекти во поглед на локацијата, кругот на објектот, патиштата, снабдувањето со вода и одводот на отпадни води, материјалите за изградба на просториите, опремата, вентилацијата, осветлувањето, просториите за санитација на опремата, просториите за потребите на работниците и ветеринарната инспекција, и хигиената на вработените. Посебните услови се во зависност од видот и обемот на производство.

Надлежностите на ветеринарниот инспектор за инспекциски надзор во сегментот на јавно ветеринарно здравство се дадени во Законот, според кој меѓу другото тој врши:

- здравствен преглед на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло, премикси, добиточна храна, вода за напојување на животните и вода во процесот на производството на хигиенска исправност, зема и испраќа материал за лабораториско испитување ;
- систематски преглед на производи и сировини од животинско потекло, добиточна храна, вода за напојување на животните и вода во процесот на производството, како и на присуство на штетни материи;
- забранува товарење, претоварање и истоварање на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло и добиточна храна ако не ги исполнуваат пропишаните услови;
- забрани употреба на возила за превоз на животни, производи, вода за напојување ако не ги исполнуваат пропишаните услови;
- забрани промет и употреба на производи и сировини од животинско потекло преку кои може да се пренесе болест од животните на луѓето;
- одзема и уништува производи и сировини од животинско потекло, добиточна храна кои не се здравствено исправни;
- определува начин на оспособување на условно употребливи производи и сировини од животинско потекло, добиточна храна или преработка за други цели;
- нареди отстранување на неправилностите во производството и прометот со животни, производи и сировини од животинско потекло и добиточна храна;

- зема мостри на производи, суровини и отпадоци од животинско потекло, добиточна храна и додатоци, вода за напојување на животни и вода во процесот на производство со цел да се испита дали одговараат на прописите за хигиенска исправност;
- забрани употреба и запечати работни простории, опрема и предмети, кои се наоѓаат под негова контрола, ако не ги исполнуваат пропишаните услови;
- забрани колење на животни, собирање и обработка на суровини за производство на производи од животинско потекло ако не се исполнети пропишаните услови;
- нареди да се отстранат организационите и хигиенско-техничките и други недостатоци кои предизвикуваат несоодветен квалитет или стручност во работењето.

Контролата во кланиците е постојана во време на колењето на животните, додека во објектите за производство на месни, млечни и други производи како и во складиштата контролата е сразмерна на производството - обемот на работа и по потреба.

На местото на производство и складирањето на производите од животинско потекло ветеринарно-санитарната контрола спроведена од надлежниот ветеринарен инспектор треба да утврди:

- да се обезбеди дека суровината наменета за преработка во производ, врз основа на претходен преглед е оценета како употреблива за човечка исхрана, односно употреблива само за преработка, а тоа се однесува и на други суровини и адитиви кои влегуваат во состав на производот, преку контрола на придружната документација - потврда од надлежниот орган за извршениот преглед на производите од животинско потекло на местото на производството и потврда за здравствената состојба на пратката на производи од животинско потекло што се испраќа со превозни средства во внатрешниот промет; органолептички; а по потреба и лабораториски преглед.
- да се обезбеди дека кругот на објектот, просториите, опремата и приборот се чисти, пред почетокот и во текот на работата,
- спроведувањето на дезинфекцијата, дезинсекцијата и дератизацијата,
- ефикасност на топлотната обработка на производите и работата на уредите за топлотна обработка, контрола на компактоста на шавовите, како и контрола на обезбедување на потребната температура во просториите со термички режим;
- учество во производството на вработени лица кои имаат извршено санитарни прегледи и кои во текот на работата не би го онечистиле производот.
- хигиенска исправност на водата во производството и нејзино хлорирање.
- контрола на условите за складирање и транспорт на производите.

Во прометот контролата на производите од животинско потекло опфаќа контрола на придружната документација, хигиенската исправност на производите и хигиенските услови за складирање и продажба.

Ако ветеринарниот инспектор во текот на ветеринарно-санитарната контрола се посомнева дека во хигиенската исправност на производите од животинско потекло, зема мостри за микробиолошки и други лабораториски прегледи, привремено ја забранува употребата на производите за јавна потрошувачка и го одредува местото и начинот на чувањето на тие производи до донесувањето на одлуката за нивната исправност за јавна потрошувачка. Доколку врз основа на органолептички и / или лабораториски прегледи се утврди дека производот не е погоден за јавна потрошувачка, се налага негово нештетно отстранување.

Во прометот контролата на производите од животинско потекло опфаќа контрола на придружната документација, хигиенската исправност на производите и хигиенските услови за складирање и продажба.

Ако ветеринарниот инспектор во текот на ветеринарно-санитарната контрола се посомнева дека во хигиенската исправност на производите од животинско потекло, зема мостри за микробиолошки и други лабораториски прегледи (биолошки остатоци, радионуклеиди), привремено ја забранува употребата на производите за јавна потрошувачка и го одредува

местото и начинот на чувањето на тие производи до донесувањето на одлуката за нивната исправност за јавна потрошувачка.

Доколку врз основа на органолептички и / или лабораториски прегледи се утврди дека производот не е погоден за јавна потрошувачка, се налага негово нештетно отстранување.

**а) црвено месо во однос со големи фарми за дивеч;
Контрола при добивање на црвено месо**

Држателот на животно (говеда, овци и кози, свињи, копитари) најдоцна 12 часа пред колењето му го пријавува на надлежниот орган колењето. По исклучок не мора да се пријави колење на свињи, овци и кози, ако животните се здрави, а месото служи за потрошувачка во сопственото домаќинство и ако колењето не се врши во кланица. Кон пријавата за колење се поднесува и уверение за здравствената состојба на животните кои се испраќаат во кланица заради колење.

Објектите за колење зависно од видот на животните што се колат, начинот на работата и видот на производството, мораат да имаат и по технолошки редослед функционално поврзани и технички опремени простории за:

- прием и привремено сместување на животните за колење;
- колење на животни;
- обработка на желудци и црева;
- ладење и смрзнување;
- расекување-четвртење на половинките;
- производство на маст и топење на лој;
- експедирање на месо;
- нејестиви производи и конфискат;
- преглед на месото на трихинела;
- чистење, миење и дезинфекција на превозните средства

Преглед на животните пред колењето се врши при истовар во депото на кланицата, за време на престојот во сточното депо и непосредно пред испраќање на колење, со што се утврдува дали животните се заболени или сомнителни на заболување од болести кај кои е забрането колење или болести кои можат месото да го направат хигиенски непогодно за консумација, дали животните примале супстанции со фармаколошко дејство и дали животните се уморни, вознемирени или повредени.

Животните за кои се сомнева дека постои заразна болест или некое друго заболување, покажуваат нејасни знаци на некое заболување - покачена телесна температура, што не се во состојба да се кренат и движат, животни со поткожни едеми, апсцеси или други промени нерестови и крипторхиди мораат да се одвојат во посебна просторија за сомнителни животни, во која детално се прегледуваат и набљудуваат до донесувањето на одлуката.

Одземање и убивање на животните се врши ако со прегледот пред колење се утврди дека покажуваат симптоми на одредени заразни болести (антракс, шушкавец и други гасни едеми, беснило, сакагија, дурина, говедска чума, белодробна зараза кај говедата, листериоза, африканска чума кај свињите, чума кај свињите, чума кај коњите, лигавка и шап, везикуларно заболување кај свињите, заразна фатеност кај свињите, септикемичка форма на црвен ветер, сипаници кај овците, мелитококоза и акутна салмонелоза); симптоми на болест поради која по постморалниот преглед труповите и органите мораат да се одземат, сомнителните животни и после 24 часа имаат покачена телесна температура, состојба на агонија или контузии во висок степен, епителиом на очите или симптоми на заболување на орбиталната регија, очите им се разорени или заматени со неоплазматично ткиво, интензивна инфекција, гноење и некроза придружна со непријатна миризма и кахексија.

Покрај наведеното, колење не се дозволува ако не е поднесено уверение за здравствената состојба на животните, женски животни во последната третина на гравидитет или ако не

поминале осум дена од породување, уморни животни, вознемирени или повредени, извалкани, кај кои не е помината каренцата по извршениот третман со ветеринарни лекови.

Пред колење животните се зашеметуваат на хуман и стручен начин со пиштол со барутно полнење или пневматски пиштол со потрес • удар на мозокот кој не доведува до разорување на мозочното ткиво или со електрична струја, следи итно искрварување на зашеметените животни и понатамошна обработка на закланите животни после целосното искрварување.

Кога ветеринарниот инспектор ќе утврди несоодветна конструкција на опремата, нехумана постапка со животните, или неправилно зашеметување, забранува колење до отстранување на недостатокот.

Во текот на колењето на животните и обработката на труповите на закланите животни треба да се спречи секоја контаминација на месото и органите.

Месото и органите од заклани животни соодветно се обележуваат до завршувањето на ветеринарно-санитарниот преглед со хартиени ознаки да би се знаело на кој труп му припаѓаат (кај говеда, јуниња, телиња, биволи и копитари - со петделни хартиени ознаки со идентични броеви за деловите од трупот и органите кои се со соодветна големина и боја; кај заклани свињи се користат четириделни ознаки, а за заклани ситни животни означувањето се врши како во претходните случаи, но со онолку ознаки на број колку што има одвоени органи или делови на трупот во часот на прегледот.

Во случаите кога во текот на прегледот не може да се донесе одлука за хигиенската исправност на месото и органите, истите се обележува со картичка со ознака “задржано” и се чуваат во одвоена комора за задржано месо, до донесувањето на конечната одлука за нивната исправност за јавна потрошувачка (лабораториско испитување).

Ниеден дел од закланото животно не смее да се отстрани ниту да се обработи додека не заврши ветеринарниот преглед на месото и органите.

Ветеринарно-санитарен преглед на трупот и органите на закланите животни се врши визуелно (адспекција), опипување (палпација), резекување на месото, органите и лимфните јазли (инцизија), а по потреба микробиолошки и други лабораториски испитувања. Се врши преглед на крвта, трупот, главата, јазикот, хранопроводот, душникот и белите дробови, срцето со срцевото кесе, црниот дроб, слезената, желудникот, цревата и стомачната обвивка, бубрезите, дијафрагмата, плеврата, перитонеумот, сланината, лојот, видливите коски, карлицата, зглобовите, големите лимфни јазли на цревната коска, вимето, полните органи, мочниот меур, панкреасот и други органи.

Кај говедата, јунињата и биволите заради утврдување на бобичавост се врши и инцизија на надворешните и внатрешните жвакачки мускули, јазикот, срцето, хранопроводот, преглед на површината на сите мускули особено на мускулниот дел од дијафрагмата и меѓуребрните мускули, а кај овците, козите и свињите со адспекција на видливата мускулатура на трупот, главата, срцето и мускулниот дел на дијафрагмата.

Посебен преглед на главата од заклани копитари заради утврдување на постоење на сакакија-преглед на слузокожата на носната преграда и на носните празнини.

Кај закланите свињи се врши и преглед на трихинелоза со метод на компресија или вештачка дигестија на збирни мостри месо.

Врз основа на прегледот, како и резултатите од евентуалните лабораторијски испитувања месото и органите од закланите животни се оценуваат како:

- хигиенски исправни за јавна потрошувачка;
- хигиенски неисправни за јавна потрошувачка;
- условно хигиенски исправни за јавна потрошувачка;

- хигиенски исправни за преработка.

Обележување на хигиенски исправното месо од заклани животни по извршениот преглед се врши со жиг кој го содржи текстот: Ветеринарна инспекција, назив на општината и датумот на прегледот, а за извозните кланици и извознички контролен број, натопен со трајна и за здравјето на луѓето нештетна боја (најчесто метил-виолетова) и тоа:

- за говедското, свинското и овчото месо со овален жиг со димензии 6,5 x 4,5 cm се обележуваат;
- за биволско, козјо и месо од копitari со тркалезен жиг со пречник од 5 cm во кој е испишан видот на месото.

Жигот се става на одредени места, при што секое парче месо експедирано од кланицата мора да биде обележано со жиг.

За конфекционираното месо или органите жигот мора да се стави на налепница прицврстена на пакувањето или мора да биде отпечатен на налепница или на пакувањето на начин кој обезбедува поништување на жигот кога ќе се отвори пакувањето.

По прегледот месото и органите на закланите животни треба да се оладат така што во длабочината на мускулното ткиво се постигне температура до +7°C, а во органите до +3°C;

Ако месото се смрзнува, смрзнувањето се врши на температура од најмалку -12°C за смрзнато месо, односно најмалку -18°C за длабоко смрзнато месо.

Ветеринарниот инспектор во кланицата води пропишана евиденција и тоа: евиденција за прегледот на животните за колење по втасувањето во депото на кланицата, евиденција за прегледот на животните пред колење, извештај за прегледот на животни пред колење, евиденција за прегледот на сомнителни - заболени животни пред колење, извештај за прегледот на сомнителни - заболени животни пред колење, евиденција за заплени трупови на пцовисани животни - конфискат, евиденција за оцената на употребливоста на прегледаното месо и на органите на линијата на колењето, евиденција за наодот на линијата на колењето, евиденција за заплени на линијата на колењето, евиденција за задржаните трупови, полутки и органите на линијата на колењето, евиденција за условно хигиенски исправните трупови, полутки и органи на линијата на колењето, евиденција за прегледот на месото на трихинелоза.

Во Република Македонија постојат 21 кланица за колење на животни за добивање на црвено месо ; 9 со поголем обем на производство и 12 со помал обем на производство. Седум објекти се од извозен карактер.

Постапката на ветеринарно санитарниот преглед за фармски одгледаниот крупен дивеч е слична како и за соодветната врста на домашни животни.

До сега во Република Македонија не е регистриран ниту еден објект за фармско одгледување на крупен дивеч.

**b) месо од живина во однос со мали фарми за дивеч и зајачко месо;
Контрола при добивање на месо од живина**

Перната живина наменета за колење подложи на преглед од страна на ветеринарниот инспектор во местото на потеклото 24 часа пред пристигнувањето во кланицата и за тоа издава уверение за здравствената состојба. Прегледот мора да се повтори ако поминале повеќе од 24 часа од првиот преглед пред колењето.

Најдоцна 12 часа пред колењето на живината на надлежниот ветеринарен инспектор му се пријавува колењето.

Прегледот пред колењето се врши во кланицата и има за цел да се утврди здравствената состојба (заразни болести што се пренесуваат на луѓе или животни и дали постојат симптоми што укажуваат на можноста за појавување на вакви болести; постоење на знаци на други болести или растројства на општата состојба кои би можеле да го сторат месото хигиенски неисправно за јавна потрошувачка; постоење на знаци што укажуваат дека на перната живина и се додавани материи со фармаколошко дејство или други материи што како биолошки остатоци се задржуваат во месото или органите), промените настанати за време на транспортот, при што особено внимание се посветува на отежнато дишење, појава на цијаноза, апатичност, тешкотии при движењето, појава на пролив, исцедок од очите и носот.

Колење нема да се дозволи ако не е поднесено уверение за здравствената состојба; ако при прегледот се утврдат знаци на агонија или тешки растројства на здравјето од која и да било причина; ако живината боледува или се сомнева дека боледува од генерализирана форма на дифтерија, салмонелоза, чума кај живината и њукастл-болест, орнитоза, пситакоза, колера кај перната живина, беснило и инфлуенца кај гуските - болести за кои постои забрана за колење и ако е утврдено труење со кој и да било отров; ако живината е лекувана со антибиотици, сулфонамиди или кокцидиостатици или ги примала овие супстанции за профилактички цели или нутритивни цели, а не поминало потребното време за излачување од организмот на животно според упатството на производителот за нивната употреба; ако храната со која е хранета содржела соединенија на арсен; ако перната живина наменета за колење била во контакт со живина зарамена со една од болестите за кои постои забрана за колење; ако здрава перната живина наменета за колење најде во истата кланица истовремено со живина наменета која боледува од болестите за кои постои забрана за колење; ако постои соменање дека месото и органите од пернатата живина не можат да се оценат како употребливи за јавна потрошувачка.

Пред колење на живината се врши зашеметување со примена на електрична енергија; искрварувањето со пресекување на крвните садови на вратот; за време на обработка труповите од заклана живина мораат да се исчистени од перја и ситни меки пердуви, мораат да бидат без крвни подливи и оштетувања на кожата, на екстремитетите не смеат да бидат извалкани со содржина од внатрешните органи.

Преглед на заклана перната живина се врши со визуелен преглед на главата, надворешната и внатрешната површина на трупот и внатрешните органи, а по потреба и со палпација и засекување, како и лабораториско испитување. Ако при прегледот се утврдат било какви патолошки промени, трупот и органите се задржуваат и подоцна подетално се прегледуваат.

Врз основа на прегледот и резултатите од евентуалното лабораториско испитување, месото и органите од закланата перната живина се оценуваат како хигиенски исправни за јавна потрошувачка, хигиенски неисправни за јавна потрошувачка, хигиенски исправни за преработка.

За труповите од перната живина оценети како хигиенски исправни за јавна потрошувачка, нивни делови или внатрешни органи, ознаката за употребливост на месото за јавна потрошувачка се печати на палстичната фолија или кесичка во која се обвиткани или напукувањето се става етикета со соодветно испечатен печат сооавелн облик 6,5 X 4,5 cm и текст ветеринарна инспекција, назив на општината и датум на колењето во него, а за извозните кланици и извознички контролен број.

По прегледот труповите на закланата живина, јастивите делови и внатрешните органи треба да се оладат така што во длабочината на мускулното ткиво на трупот да се постигне температура до +4°C, а на јастивите делови и органите до +3°C;

Ако месото од закланата перната живина се смрзнува, смрзнувањето се врши на температура од најмалку -12°C за смрзнато месо, односно најмалку -18°C за длабоко смрзнато месо.

Ветеринарниот инспектор во кланицата ја води пропишана евиденција како и во кланиците за црвено месо.

Во Република Македонија постојат две регистрирани кланици за колење на живина, кои се и извозни.

Прегледот на питомите зајци (преглед на фарма, преглед пред колење и прегледот на месото и органите, означувањето и ладењето е слично како и за пернатата живина, но во Република Македонија нема фармско одгледување на зајци, како ни фармско одгледување на ситен дивеч наменети за јавна потрошувачка

с) месо од дивеч;

Контрола на месо од дивеч

Со Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), предвидено е ветеринарно-санитарниот преглед на отстреланиот дивеч да се врши на место определено за преглед во собиралиштата на ловечките друштва.

Отстреланиот дивеч му се пријавува на надлежниот ветеринарен инспектор заради преглед во рок од 12 часа од моментот на отстрелот.

Кај крупниот дивеч веднаш по отстрелот мораат да се извадат внатрешните органи; срцето, белите дробови, црниот дроб и бубрезите и спакуваат во пластични означени ќеси, така што да се утврди нивната припадност на трупот и мора да се сочуваат до завршувањето на прегледот.

На местото на отстрелот не е дозволено симнување на кожата и расекување на дивечот.

По отстранувањето на внатрешните органи на застреланиот дивеч се става етикета која содржи податоци за местото на отстрелот и датум на отстрелот.

При вадењето на внатрешните органи на отстреланиот дивеч треба да се утврди постоење на промени што укажуваат на сомнение или на заболување од заразни болести што се пренесуваат на луѓето или животните, појави на болест или промени на општата состојба, врз основа на кои месото од дивеч би можело да се прогласи како неупотребливо за јавна потрошувачка, знаци што укажуваат на тоа дека на дивечот му се давани материи со фармаколошко дејство или дека дивечот земал други материи што можат да преминат во месото поради кои тоа може да биде хигиенски неисправно за јавна потрошувачка или дека постои оправдано сомнение на присуство на биолошки остатоци или други отровни материи.

Труповите од отстреланиот дивеч мора да се олади до +7°C и во рок од 24 часа да се експедира во објект за обработка во кој може да се прегледа, оцени и обележи. Ако надворешната температура не овозможува доволно брзо да се постигне температурата од +7°C во длабочината на месото треба, што е можно побргу, а најдоцна за 10 часа по отстрелот да се смести во соодветен уред за ладење.

Прегледот на месото и органите од дивеч се врши визуелно, а по потреба со палпација и засекување, како и соодветни лабораториски испитувања ако е потребно.

Прегледот има за цел да утврди постоење на болести што се пренесуваат на луѓето и животните, малигни и мултипни отоци и мултипни апсцеси, распространетост на паразити во супкутисот или во мускулатурата, труење, знаци на природна смрт, колење или отстрел во агонија, повреди, крварење и отоци, знаци на распаѓање, особено при доцнежено наоѓање на отстрелан дивеч или при доцна извршена егзнетерација, отстапувања во поглед на бојата, миризбата или вкусот; отстапувања во поглед на конзистенцијата, особено воденикавоста и исклучителна ослабнатост, извалканост која ни со темелно исекување не може да се отстрани.

Месото од диви свињи и мечки мора да се прегледа заради утврдување на содржина на ларви од *Trihinela spiralis*.

Врз основа на извршениот преглед месото од дивеч се оценува како хигиенски исправно за јавна потрошувачка или хигиенски неисправно за јавна потрошувачка.

Обележувањето на месото од дивеч се врши со овлаен жиг 6,5 X 4,5 cm или со овална етикета на која е одштампан печат.

По завршениот преглед месото од дивеч што е хигиенски исправно за јавна потрошувачка мора да се излади така што во длабочината на мускулното ткиво да се постигне температура до $+7^{\circ}\text{C}$, а ако месото се смрзнува мора да се обезбеди температура најмалку од -12°C за смрзнато месо односно најмалку -18°C за длабоко смрзнато месо.

Во Република Македонија засега нема регистрирано објект за обработка и преработка на месо од дивеч.

d) месни производи;

Покрај исполнувањето на општите услови заеднички за сите објекти кои обработуваат производи од животинско потекло, објектите за преработка на месо и за изработка на производи од месо зависно од видот на месото што се преработува, од начинот на работата и видот на производство, мора да имаат и по технолошки распоред функционално поврзани и технички опремени простории за:

- прием на месо;
- ладење и смрзнување;
- расекување и обработка;
- солење и саламување;
- производство на иситнето и обликовано месо;
- производство на колбаси и сувомесни производи;
- полутрајни и трајни производи и готови јадења;
- производство на маст - лој;
- термичка обработка - димење;
- термостатирање на конзерви;
- складирање и паковање на готови производи;
- експедирање на готови производи;
- подготовка на мирудии и адитиви;
- складирање на мирудии, адитиви и материјал за паковање;
- нејестиви производи и конфискат;
- лабораторија;
- чистење и дезинфекција на превозните средства.

Температурата на воздухот во просториите каде месото се обработува (расекување, обескоскување, саламување нарежување и пакување) треба да изнесува 10°C .

Ветеринарно санитарните контроли кои се спроведуваат при прием на месото и во процесот на обработката на месо и изработката на производи од месо е прикажан во делот општо.

Во Република Македонија постојат 37 објекти за преработка на месо и за изработка на производи од месо ; 8 со поголем обем на производство и 29 со помал обем на производство. Од нив 11 објекти се извозни.

е) мелено месо и месни преработки;

Условите за производство и контролите се исти како што е прикажано во одговор на прашањето д) месни производи.

f) млеко и млечни производи;

Млекото и производите од млеко се хигиенски исправни за јавна потрошувачка ако потекнуваат од здрави животни и ако во текот на добивањето, преработката, складирањето и транспортот се исполнети пропишаните услови.

Млекото наменето за јавна потрошувачка може да се добива само од здрави животни прегледани од надлежната ветеринарна служба и испитани на заразни болести (бруцелоза, туберкулоза и други болести, како и маститиси предизвикани со стрептококи и стафилококи).

Ветеринарениот инспектор врши контрола на извршените прегледи на животните, на водењето евиденција и на производството на млеко и производи од млеко, при што ако се утврди дека животните се здрави, дека се исполнети пропишаните услови за објектите во кои се произведуваат и складираат млекото и производите од млеко, се дозволува производство на млеко и на производи од млеко за јавна потрошувачка.

Производството, просториите за складирање и преработка на млекото, како и сатовите и опремата што доаѓаат во контакт со млекото во текот на добивањето, преработката и транспортот мораат да ги исполнуваат хигиенските и другите барани услови. Проверка на исполнетоста на условите врши ветеринарниот инспектор преку:

- проверка на хигиенските услови во текот на добивањето и транспортот на млекото до собиралиштето - најмалку двапати годишно;
- при предавањето на млекото во собирањата станица, од секој производител се земаат мостри за испитување на вкупниот број на микроорганизми и бројот на соматски клетки, како и заразеноста со бруцелоза со млечно прстенеста проба најмалку двапати годишно, односно четирипати годишно од производителите кои производите директно ги пласираат на пазар за продажба.
- визуелен преглед на кантите, цистерните за млеко, млеководите и другата опрема и земање испироци и брисеви за микробиолошко испитување.
- контрола на ефикасноста на термичката обработка на млекото - секој лист за регистрација на температурата - термограф пред почетокот на термичката обработка треба да се означи со датум и да се завери со печат на ветеринарниот инспектор. За време на термичката обработка термографот е заклучен, а по завршувањето на термичката обработка на термограмот се запишуваат податоци за количеството на термички третираното млеко и евентуалните промени на температурата и времето на термичката обработка, кој го заверува надлежниот орган со потпис и печат и го чува 12 месеци од денот на термичката обработка.

Ефикасноста на термичката обработка се контролира со докажување на фосфатаза односно пероксидаза во млекото.

Ако на местото на добивање млекото се чува до 24 часа истото мора да биде изладено до 8° С, а ако се чува до 48 часа до 4° С, по извршената пастеризација до 5° С, а за време на транспортот температурата не смее да биде повисока од 10° С.

Врз основ на органолептичкиот и потребните лабораториски прегледи, млекото и производите од млеко се оценуваат како: хигиенски исправни за јавна потрошувачка, хигиенски неисправни за јавна потрошувачка и условно хигиенски исправни за јавна потрошувачка.

Хигиенски исправни за јавна потрошувачка се млекото и производите од млеко кои потекнуваат од здрави животни прегледани од надлежната ветеринарна служба и испитани на заразни болести (бруцелоза, туберкулоза и други болести како и маститиси предизвикани со стрептококи и стафилококи).

Хигиенски неисправно за јавна потрошувачка е млекото ако потекнува од молзници што боледуваат или се сомнева дека боледуваат од туберкулоза, како и молзници што позитивно реагираат на туберкулоза; што се заразени со бруцела; што боледуваат од лептоспироза, листериоза, кју треска и кравји сипаници; што боледуваат или се сомнева дека боледуваат од

говедска чума, белодробна зарза кај говедата, лигавка и шап, антракс, шушкавец, хеморагична септикемија, беснило, инфективна булбарна парализа, овчи сипаници, брадсот и мелитоккоза или се сомнева дека се заразени со тие болести; што се вакцинирани со жив вирус на беснило, а не поминале 14 дена од денот на вакцинирањето; што се заразени со салмонели или се трајни излачувачи на тие бактерии; што боледуваат од акутно или хронично воспаление на вимето, а млекото содржи *Streptococcus agalactiae* или *Staphylococcus aureus*; чијашто здравствена состојба е тешко растроена; што излачуваат гној од половите органи; што служат за производство на вакцина во време на тоа производство и по тоа време додека излачуваат патогени бактерии или вируси; што се лекувани со лекови кои се применуваат во млекото за време на лекувањето и по последната апликација од лековите не поминало потребното време за излачување од организмот на животното, спред упатството на производителот за нивната употреба (каренца); ако е контаминирано со причинители на заразни болести кај луѓето: *Vibrio cholerae*, *Corinebacterium diphtheriae*, *Strptococcus scarlatinae*, *Enteropatogeni e. coli*, *Shigela*, *mycobacterium tuberculosis*, *S. Typhi et paratyphi A, B, C*, вирус на епидемички хепатитс, вирус на полиемиелитс; ако во 1 мл содржи повеќе од 500.000 клетки; ако е видливо загадено со нечистотии, ако е конзервирано со хемиски средства односно содржи други адитиви и биостимулатори; ако бојата, миризбата, вкусот и конзистенцијата се променети; ако не им одговараат на одредбите од Правилникот за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во прометот; ако не им договара на одредбите од Правилникот за количествата на пестициди и други отровни материи, хормони, антибиотици и микотоксини кои можат да се наоѓаат во животните намирници; (Службен лист на СФРЈ 59/83 и 79/87); ако е утврдена контаминација со радонуклеиди над дозволеното ниво на активност; како и остатоците по пречистувањето на млекото; остатоците од млеко во канти по излевањето и остатоците од машина за миење садови.

Условно хигиенски исправно млеко за јавна потрошувачка е ако потекнува од здрави молзници од штала во која е утврдена зараза или се сомнева дека во таа штала има молзници заболени од салмонелоза, туберкулоза, бруцелоза, кју треска или кравји сипаници; молзници кои реагирале сомнително на туберкулинска проба; молзници 14 дена по вакцинирањето против антракс и 14 до 90 дена по вакцинирањето против беснило.

Условно хигиенски исправното млеко мора да се пастеризира, стерилизира или проврие под контрола на ветеринарен инспектор после што е употребливо за јавна потрошувачка.

Условно хигиенски исправното млеко смее да се транспортира во млекарница на термичка обработка само одвоено од млеко што е хигиенски исправно за јавна потрошувачка. На кантата, цистерната односно на друга амбалажа во која се транспортира условно хигиенски исправното млеко, мора да постои видна ознака во форма на буквата "Т" во црвена боја, висока 25 цм.

Ако термичката обработка не може да е изврши, условно хигиенски исправното млеко е хигиенски неисправно за јавна потрошувачка.

Термички обработеното млеко и производи од млеко се оценуваат како хигиенски неисправни за јавна потрошувачка ако се контаминирани со причинители на заразни болести кои се пренесуваат од човек на човек преку намирници или се контаминирани со причинители на зоонози, се механички загадени со примеси кои можат да бидат штетни за јавна потрошувачка, содржат адитиви во количество поголемо од дозволеното или недозволен адитиви, составот и органолептичките својства им се променети поради хемиски, микробиолошки и други процеси, ако не им одговараат на одредбите од Правилникот за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во прометот; ако не им договара на одредбите од Правилникот за количествата на пестициди и други отровни материи, хормони, антибиотици и микотоксини кои можат да се наоѓаат во животните намирници; ако е утврдена контаминација со радонуклеиди над дозволеното ниво на активност.

Ако млекото е оценето како хигиенски неисправно за јавна потрошувачка, ветеринарниот инспектор нема да дозволи промет на тоа млеко и негова преработка во кој и да е производ од млеко за јавна потрошувачка.

Објектите за обработка на млеко и за изработка на производи од млеко според видовите на производство се распределени во објекти за производство на конзумно млеко, путер и павлака, ферментирани производи, млеко во прав, ферментирани сирења, топени сирења и сладолед. Наведените објекти мораа да имаат покрај општите, по технолошки редослед функционално поврзани и технички опремени простории за соодветни намени: прием на млеко, термичка обработка и ладење на млекото, производство на производи (по врсти), полнење и пакување, ладење и складирање на готовите производи, експедирање, складирање на материјал за пакување и лабораторија.

Во Република Македонија постојат 70 објекти обработка на млеко и за изработка на производи од млеко; 6 со поголем обем на производство, 53 со помал обем на производство и 11 објекти во домаќинство. Шест од нив се со извозен карактер.

г) риба и производи од риба, вклучувајќи и рибници;

Рибите наменети за јавна потрошувачка мораат да се пријават на надлежниот ветеринарен инспектор најдоцна 12 часа од моментот на уловот заради преглед.

Прегледот на рибите се врши со адспекција на кожата, очите, жабрите, аналниот отвор и месото, а по потреба и со зарезување, а за рибите за кои постои сомневање на расипување им се отвора телесната празнина и се прегледуваат внатрешните органи и серозите, а по потреба се врши лабораториско испитување (проба со варење, микорбиолошки преглед, хемиски преглед и испитување на радиоактивносот и присуство на соли на тешки метали и на биолошки остатоци).

Врз основа на прегледот рибите се оценуваат како хигиенски исправни за јавна потрошувачка и хигиенски неисправни за јавна потрошувачка.

Хигиенски исправни за јавна потрошувачка се риби без органолептички промени.

Хигиенски неисправни за јавна потрошувачка се мрени со икра за време на мрестење (март-април); заболени од заразни болести во акутна форма; ако поради болест покажуваат изразити промени на кожата и мускулното ткиво; ако пред прегледот им е отстранета главата, очите или жабрите; ако жабрите им се бојосани со крв или со боја; ако испуштаат миризба што не му е својствена на видот на свежа риба или која е последица од распаѓање; ако се нападнати со паразити или нивни развојни форми; ако се изразито слаби; ако очите им се упаднати и корнеата заматена; ако жабрите им се покриени со млечно-бела слуз и ако оддаваат несвојствена миризба; ако кожата им е покриена со леплива слуз; ако месото им е толку меко што на него остануваат отпечатоци од прсти; ако аналниот отвор им е издаден и сиво обоен и ако од него излегува содржината на цревата; ако им се извадени внатрешните органи, а внатрешната обвивка заматена и покриена со леплива слуз; ако се отруени или пцовисани поради дејство на некое хемиско средство или убиени со експлозив; ако со убод им е оштетен дигестивниот тракт; ако органите покажуваат знаци на расипување, а содржината на цревата се разлеала по стомачната празнина; ако не одговараат на одредбите од Правилникот за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во прометот; ако не им одговара на одредбите од Правилникот за количествата на пестициди и други отровни материји, хормони, антибиотици и микотоксини кои можат да се наоѓаат во животните намирници; ако е утврдена контаминација со радионуклеиди над дозволеното ниво на активност.

Во Република Македонија од свежа риба на пазарот се наоѓа езерска риба и риба од рибници.

Смрзнатата риба која се наоѓа на пазарот во Република Македонија, по потекло е од увоз.

Пред пуштање во промет со преглед на одмрзнати мостри од смрзната риба, треба да се утврди дали дошло до некои проемни во текот на скалдирањето поради кои рибите не се повеќе хигиенски испарвни за јавна потрошувачка.

Хигиенски неисправни за јавна потрошувачка се смрзнати риби и смрзнати делови од риба кои по одмрзнувањето имаат: обоени дамки по кожата; месо од риба со променета боја, миризба, вкус и конзистенција; месо од риба кое содржи паразити или нивни развојни форми; месо од риби кои не им одговараат на одредбите од Правилникот за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во прометот; ако не им одговараат на одредбите од Правилникот за количеството на пестициди и други отровни материи, хормони, антибиотици и микотоксини што можат да се наоѓаат во животните намирници; месо од риби конатминирани со радионуклеиди над дозволеното ниво на активност.

Забрането е еднаш одмрзната риба повторно да се замрзнува освен ако е за преработка и тоа под надзор на надлежниот орган.

За изработка на производи од риба можат да се користат само сировини кои се прегледани и оценети како хигиенски исправни за јавна потрошувачка.

Засега во Република Македонија нема регистрирани објекти за изработка на производи од риба.

h) ракови, школки, полжави;

Во Република Македонија не постои производство и улов на ракови и школки за јавна потрошувачка.

i) жаби и полжави

Хигиенски исправни за јавна потрошувачка се само копани од жаба без кожа и тоа копани од зелена жаба и копани од костенлива мала жаба. Во Република Македонија нема производство на жаби.

За јавна потрошувачка може да се користат само големиот градинарски полжав и на него сродните кои мора да се живи, со неоштетени куќучки или конзервирани со смрзнување (се смрзнуваат и се скалдираат на температура од -18°C , претходно извадени од куќичката и ослободени од слузта.

Објектите за обработка на полжави, покрај општите, мораат да имаат, по технолошки редослед функционално поврзани и технички опремени простории за прием на сировините со прифатни базени, садови или друг соодветен вид на опрема; расекување, примарна обработка и конфекционирање, ладење, смрзнување и складирање, конзервирање и термичка обработка, складирање на готови производи, пакување и експедиција, нејестиви производи и конфискат; чистење, миење и дезинфекција на превозните средства.

За обработка на полжави во Република Македонија се регистрирани 2 објекти кои се и извозни.

j) јајца и производи од јајца;

Пријава на преглед од страна на производителот до надлежниот ветеринарен инспектор се врши во рок од 12 часа пред пуштањето на јајцата во промет.

Јајцата може да се пуштаат во промет за јавна потрошувачка само ако ветеринарниот инспектор што извршил преглед на местото на производство издаде уверение за нивната исправност.

Јајцата се прегледуваат визуелно заради оценување на чистотата на површината и на обликот и со просветлување (лампирање), а по потреба и со разбивање и со преглед на нивната содржина, како и со соодветни лабораториски испитувања.

Врз основа на прегледот јајцата се оценуваат како:

- Хигиенски исправни за јавна потрошувачка - потекнуваат од здрави несилки и се органолептички непроменети;
- Хигиенски неисправни за јавна потрошувачка - содржат причинители на туберкулоза, салмонелоза, супстанции со фармаколошко дејство, штетни материи, микробиолошка контаминација, обоеноста на жолчката потекнува од синтетички бои, зафатени со гнилежен процес, мувлосани, содржат туѓи тела и крвави дамки, жолчката и белката се измешани, имаат туѓа миризма и вкус, ако при просветлување е видлив зародок, ако биле инкубирани повеќе од 24 часа.
- Условно хигиенски исправни за јавна потрошувачка се пајкини јајца и јајца што потекнуваат од запат сомнителен на салмонелоза. На амбалажата во која се спакувани пајкини јајца мора да стои ознака: "Пајкини јајца" и предупредување дека мора да се вараат најмалку 10 минути.
- Хигиенски исправни за преработка се јајца деформирани и напукнати, ако со лампирање е утврдено дека жолчката налегнува на внатрешниот сид од лушпата, што се во поголем степен извалкани, биле инкубирани повеќе од 24 часа.

Јајцата се чуваат во складови (ладилници) на температура на воздухот од $-0,5^{\circ}\text{C}$ до $+2^{\circ}\text{C}$, лесно пристапни за преглед кој се врши пред и во текот на складирањето, а за што се води евиденција од која мораат да се видат датумот на ставањето на јајцата во ладилникот и датумот на експедирањето.

Годишно во Република Македонија се произведуваат 8.500.000 кгр јајца.

За производство на производи од јајца може да се користат јајца хигиенски исправни, условно хигиенски исправни и хигиенски исправни за преработка

Производите од јајца се прегледуваат органолептички и по потреба лабораториски.

Хигиенски неисправни за јавна потрошувачка се производи од јајца контаминирани со причинители на зоонози; биле во допир со лица заболени од заразни болести што можат да се пренесат преку тие производи; ако се загадени механички; ако се обоени или конзервирани со недозволен конзерванс; ако имаат органолептички изменети својства, не им одговараат на условите од Правилникот за условите во поглед на микробиолошката исправност на кои мораат да им одговараат животните намирници во прометот; не им одговараат на условите од Правилникот за количеството на пестициди и други отровни материи, хормони, антибиотици и микотоксини што можат да се наоѓаат во животните намирници; утврдена е контаминација со радионуклеиди над дозволеното ниво на активност.

За производство на производи од јајца се регистрирани 2 објекти кои се и извозни.

Балај-производи, производи од животинско потекло кои не се наведени во точките а-і.

Мед

Пчеларникот од кој е добиен медот како и објектите за собирање, складирање и паковање на мед се под контрола на ветеринарната инспекција.

Прегледот на медот се врши органолептички и по потреба лабораториски.

Врз основа на прегледот медот се оценува како:

- хигиенски исправен за јавна потрошувачка - добиен од пчелно семејство кое не боледува од заразни болести кај пчелите, органолептички непроменет и хигиенски исправен;
- хигиенски неисправен за јавна потрошувачка - добиен од пчеларник кај кој е утврдена чума на пчелиното легло, акароза и ноземоза, собран е од цветови на растенија од

видот азалеа, рододендрон, олеандер и горски ловор, механички загаден со примеси; бојосан или конзервиран о хемиски средства за намалување на кисеоста; мувлосан; зафатен со млечно-киселинско оцетно вриење; ако има несвојствена миризба и вкус; кои не одговара на микробиолошки и ако има присуство на штетни материи.

Производството на мед во Република Македонија се врши од страна на индивидуални производители организирани во пчеларски друштва, во пчеларници со варијабилан број на кошници, од неколку до пеесетина. Годишната количина на произведен мед во Република Македонија е околу 400.000 кг. Произведениот мед наменет за јавна потрошувачка се откупува од страна на три регистрирани објекти за обработка и паковање на мед, од кои два се извозни.

Приближување на секторот кон ЕУ стандардите

	Збирна табела Објекти за производство по категории	Број на објекти	Извозни објекти
А	Кланици за колење на животни за добивање на црвено месо	21	7
Б	Кланици за колење на живина	2	2
Ц	Месо од дивеч	-	-
Д	Објекти за преработка на месо и за изработка на производи од месо	37	11
Е	Содржано во претходниот	-	-
Ф	Објекти обработка на млеко и за изработка на производи од млеко	70	6
Г	Риба и производи од риба	-	-
Х	Објекти за обработка на полжави	2	2
И	Објекти за производство на производи од јајца	2	2
Ј	Балаи производи (мед)	3	2
	Други Објекти	6	5
	Вкупно	143	37

Детален опис на бројот на производните објекти кои обработуваат и преработуваат производи од животинско потекло, нивниот капацитет и просечното тековно производство се дадени во одговор на прашањето 07_VII_C__P1.

Во однос на исполнетоста на условите според соодветната Европската легислатива (Council Directive 64/433 EEC; Council Directive 71/118 EEC; Council Directive 92/45 EEC; Council Directive 77/99 EEC; Council Directive 94/65 EC; Council Directive 92/46 EC; Council Directive 91/493 EC; Council Directive 89/437EC; Council Directive 89/437EC) кај индустриските објекти се потребни помали инвестиции за потполно усогласување, додека кај поголемиот број занаетчиски објекти потребни се покрупни зафати. Заедничка е потребата од соодветен третман на отпадните води и нештетното отстранување на отпадоците и конфискатите од колењето и преработката.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија до крајот на 2007 година предвидено е донесување на следните закони и подзаконски акти со кои областа на јавното ветринарно здравство ќе биде хармонизирана со соодветната Европска легислатива:

Законски акти и динамика на нивно донесување	
Закон за нус производи, отпад и TSE - агенци	2005/III

Подзаконски акти	2005/IV
Закон за безбедност на месо	2006/III
Подзаконски акти	2006/III
Закон за безбедност на млеко	2006/IV
Подзаконски акти	2006/IV
Закон за безбедност на други производи	2006/III
Подзаконски акти	2007/IV

10. Заеднички мерки, вклучувајќи мониторинг на резидуи и зоонози.

а) мониторинг на резидуите

Мониторинг на резидуите има за цел откривање на недозволено лечење на животните и да утврди дали се задоволени условите за максимално дозволените количества на резидуи на лекови за употреба во ветеринарната медицина, пестициди и контаминанти во производите од животинско потекло.

Мониторингот на резидуи се врши според Правилникот за начинот на вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола и начин на водење на евиденција за резидуи и определени супстанции во сировини, живи животни и производи од животинско потекло (Службен весник на РМ број 8/2002 година).

Со наведениот правилник се пропишува начинот на вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола и начин на водење на евиденција за резидуи и определени супстанции како:

Недозволени супстанции во сировини, живи животни и производи од животинско потекло.

– Група А - супстанции кои имаат анаболички ефект и недозволени супстанции

1. 1.Стилбени, деривати на стилбени, нивни соли и естри.
2. Антитиреоидни супстанции
3. Стероиди
4. Кисели лактони на резолинот вклучувајќи го и зеранолот
5. Бета-агонисти
6. Хлорамфеникол, Нитрофурани, Метронидазоли

– Група Б - ветеринарни лекови контаминанти

1. Антибактериски супстанции вклучувајќи ги сулфонамидите и хинолите
2. Други ветеринарни лекови
 - а) антихелминтици
 - б) кокцидиостатици, вклучувајќи ги и нитромидазолите
 - в) карбамати и пиретроиди
 - г) седативи
 - д) нестероидни антиинфламаторни лекови
 - е) други фармаколошко активни супстанции
 - ж) други супстанции и загадувачи на околината
 - з) органохлоридни соединенија вклучувајќи ПцБс
 - и) органофосфорни соединенија
 - ј) хемиски елементи
 - к) микотоксини
 - л) вештачки бои
 - м) друго

Поглавје 1 од правилникот ги дава општите одредби и изрази кои се применуваат.

Поглавје 2 од правилникот го опишува планот за следење на резидуи според кој процесите на производство на животни за колење и на производите од животинско потекло се надгледуваат со цел за откривање на резидуи и тоа:

- во живи животни и нивните екскременти, телесни течности и ткивата;
- производи од животинско потекло и
- во добиточна храна и водата за пиење.

Планот го донесува Управата за ветеринарство најдоцна до 31 март во тековната година и за истиот заедно со реализацијата од изминатата година ја известува Комисијата на ЕУ, ја следи и координира активноста на државните ветеринарни инспектори во извршување на планот, собира, обработува и анализира податоци во врска со спроведување на планот.

Со планот за следење и откривање на резидуи се определуваат резидуи на определени супстанции кои се испитуваат зависно од видот на животните и производите согласно со дадениот прилог 2 во правилникот и тоа во живи животни, нивни екскрети и телесни течности, во животинските ткива и во производите како месо од говеда, свињи, овци и кози, живина, риба, млеко - крајо и овчо, јајца, мед и дивеч од природата, како и определени супстанции во водата за пиење и добиточната храна во местата каде тие се држат и одгледуваат.

Планот се донесува врз основа на производството во изминатата година, а обемот и фреквенцијата на земање мостри се определени во Прилозите 2 и 3 од Правилникот.

Планот содржи:

1. начин на користење на супстанциите од Прилог 1 од Правилникот;
2. начин на спроведување на контрола на теренот;
3. овластена лабораторија за испитување на мострите;
4. ниво на максимално дозволени граници за резидуи;
5. листа на супстанции што треба да бидат откриени, методи на анализа, стандарди за интерпретација на резултатите во однос на испитаните супстанции;
6. број на официјалните мостри што треба да се земат во однос на закланите животни поединечно за секој вид во минатата година, а во соогласност со обемот и зачестеноста на земање на мостри дадени во Прилог 3 од Правилникот;
7. начин на земање на официјални мостри;
8. мерки кои овластеното лице може да ги преземе во случај на утврдување на присуство на резидуи.

Поглавје 3 од Правилникот ги опишува контролите што ги спроведуваат правните и физичките лица вклучени во производството на животни и производи од животинско потекло. Во промет може да се најдат само животни на кои не им се давани забранети супстанции или кои не се недозволено лекувани, животни на кои им се давани одобрени супстанции кај кои е истечена пропишаната каренца, како и производи кои потекнуваат од претходно наведените животни. Докторот по ветеринарна медицина кој врши лекување на животните води евиденција за начинот на лекувањето, видот на лекот, обележување на лекуваните животни и времетраењето на каренцата. Сопственикот на животните може да дава ветеринарни лекови само под контрола на докторот по ветеринарна медицина, при што треба да се почитува упатството на производителот на лекот и времетраењето на каренцата.

Поглавје 4 ги одредува повремените контролни мерки, мимо планот, кои може да се спроведат во секое време без претходна најава, опфаќајќи го целиот ланец на производство на храна од животинско потекло, добиточна храна како и ветеринарните лекови, за време на производството, складиштењето и нивна примена.

Поглавје 5 ја одредува контролата на животните и производите од животинско потекло од увоз.

Поглавје 6 ги определува мерките кои треба да се преземат во случај на недозволено постапување. Доколку присуство на резидуи биде потврдено се спроведува истрага за да се утврди причината за присуството на резидуи во недозволените количини, а секој труп или производ од животинско потекло каде испитаните резидуи се над максимално дозволените количини се прогласуваат за хигиенски негодни за јавна потрошувачка, а животните кај кои е утврдено лекување со недозволените супстанции се обележуваат, евидентираат и нештетно се отстрануваат. Фармата односно производниот објект од каде потекнуваат животните-производите кај кои е утврден позитивен резултат во наредните 12 односно 6 месеци се предмет на појачано надгледување и контрола.

Наведениот правилник е усогласен со Директивата на советот на ЕУ 96/23/ЕС .

b) Мониторинг на зоонози

Контролата и Ерадикација на зоонозите е една од мерките на здравствена заштита на животните и заштита на луѓето од болести кои може да се пренесат од животните. Созбивање на зоонозите е одредена со Законот за ветеринарно здравство и одделни подзаконски акти.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство на крајот на секоја тековна година за наредната година, наредува преземање мерки за здравствена заштита на животните за определени заразни болести и определува рокови за спроведување на наредените мерки. Со Наредба за преземање на мерки за здравствена заштита на животните за определени заразни болести се пропишуваат дијагностички - лабораторијаки испитувања, како и превентивни мерки - заштитни вакцинации и определуваат роковите за спроведување на мерките.

За спроведување на мерките Владата на Република Македонија донесува годишна Програма за користење на средства за здравствена заштита на животните.

Во Годишната Наредба, која се спроведува секоја година, опфатени се следните зоонози:

Беснило (*Rabies*)

Годишната Наредба предвидува задолжителна вакцинација на сите кучиња постари од 4 месеци. Во однос на дивечот, сите угинати животни како и животните сомнителни на Беснило задолжително ќе се достават на лабораториско испитување заради докажување или отфрлање на сомнежот. Главата од сите одстрелани лисици и волци, запакувана во двојна поливинилска вреќа ќе се испрати на лабораториско испитување на Беснило во Факултетот за ветеринарна медицина.

Антракс (*Antrax*)

Во сите населени места каде Антраксот се појавил во последните 20 години се врши задолжителна вакцинација на сите говеда, овци, кози и коњи. Доколку Антраксот се појави, покрај вакцинацијата, се применуваат и други превентивни мерки за спречување на ширењето на болеста.

Трансмисивна спонгиоформна енцефалопатија кај говедата (Bovine Spongiform Encephalopathie)

Годишната наредба предвидува заради утврдување на присуство на причинителот на Трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии, дијагностичко испитување на говедата, овците и козите.

Со Упатството за ветеринарно-санитарниот преглед и контрола врз начинот и постапките што треба да се применат при колење на животни што се однесува на трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии донесено од страна на Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство ("Службен весник на РМ број 85/04), се прецизира начинот на ветеринарно-санитарниот преглед и контрола кон посебните барања при процесот на колење на говеда, овци и кози и соодветните постапки на отстранување и собирање на специфичениот ризичен материјал, како и земање и достава на материјал за лабораториско испитување во врска со ТСЕ.

Мерките во однос на оваа болест подетално се опишани во прашањето 07_VII_P11.

Туберкулоза (Tuberculosis)

Во стадата во кои во претходната година била дијагностицирана Туберкулозата, задолжително се изврши туберкулинизација на сите приплодни говеда постари од 6 недели. Во останатиот дел од епизоотиолошките единици, согласно планот на ветеринарниот инспектор во 1/3 од населените места се изврши туберкулинизација врз сите говеда постари од 6 недели. За позитивно се смета говедото кое дало позитивен резултат на симултана туберкулинизација со бовин и авиарен туберкулин. На сопственикот на позитивно дијагностицираните животни, согласно членот 78 од Законот за ветеринарното здравство ("Службен весник на РМ" бр. 28/98), му се обезбедува надоместок на штетата.

Доколку при редовното (комерцијално) колење на говедата се констатира Туберкулозата, ветеринарниот инспектор од кланицата ќе го информира ветеринарниот инспектор од епизоотиолошкото подрачје од каде потекнува туберкулозното говедо, кој ќе превземе мерки предвидени со закон-туберкулинизација на говедата во дворот од каде што потекнува туберкулозното заклано говедо.

Во одгледувалиштата во кои е констатирана Туберкулозата ќе се врши симултана туберкулинизација на преостанатите грла 2 месеци по отстранувањето на туберкулозните грла. После добивањето на негативен резултат кај сите присутни говеда, ќе се изврши симултана туберкулинизација после 6 месеци.

За обновување на стадото можат да се користат само говеда кои претходно биле туберкулинизирани и дале негативен резултат на Туберкулоза.

Во случај на продавање или било кој друг начин на отуѓување на животните, мора претходно да бидат испитани и да се со негативен резултат на Туберкулоза.

Бруцелоза кај овци, кози и говеда (Brucella)

Заради сузбивање и искоренување на Бруцелозата кај овците и козите се вади крв за серолошки испитувања на сите овци и кози постари од 6 месеци. Сите овци и кози кои одат од зимско на летно напасување и обратно, од едно во друго епизоотиолошко подрачје, пред селењето се испитани на Бруцелоза. Селењето на овците е условено со негативниот резултат, што се докажува со уверението за здравствената состојба на животните. Докторите по ветеринарна медицина се должни при секој абортус да достават крв за лабораториско испитување. Животните кои во текот на годината не го напуштаат епизоотиолошкото подрачје ќе бидат еднократно испитани на Бруцелоза. Во случај на продавање или било кој друг начин на отуѓување на животните, мора претходно да бидат испитани со негативен резултат на Бруцелоза.

Позитивните овци и кози на Бруцелоза по добивањето на резултатот, ќе бидат еутаназирани. На сопственикот на заболените животни, Законот за ветеринарното здравство, му се обезбедува надоместок на штетата.

За обновување на матичното стадо можат да се користат само овци и кози кои претходно биле тествирани со негативен резултат.

Вадењето на крв и лабораториските претраги во целост се на терет на Програмата за користење на средствата за здравствена заштита на животните.

Кај држателите каде во претходната година имало појава на Бруцелоза кај говедата, овците или козите, како и кај држателите каде била дијагностицирана бруцелозата кај овците или козите, во тековната година ќе се вади крв од сите говеда постари од 6 месеци.

Во останатиот дел од епизоотиолошкото подрачје, каде во претходната година немало појава на Бруцелоза, согласно планот на ветеринарниот инспектор, во 1/3 од населените места ќе се изврши серолошко испитување кое ќе биде извршено врз сите приплодни говеда постари од 6 месеци.

Докторите по ветеринарна медицина се должни при секој абортус на крави и јуници да достават крв за лабораториско испитување.

Позитивните грла на Бруцелоза по добивањето на резултатот ќе бидат заклани од нужда. На сопственикот на животните, согласно Законот за ветеринарното здравство, му се обезбедува надоместок на штетата.

Во случај на продавање или било кој друг начин на отуѓување на животните, мора претходно да бидат испитани со негативен резултат на Бруцелоза. За обновување на матичното стадо можат да се користат само говеда кои претходно биле тествирани на Бруцелоза и дале негативен резултат. Вадењето на крв и лабораториските претраги во целост се на терет на Програмата за користење на средствата за здравствена заштита на животните.

Салмонелоза (*Salmonellosis*)

Конзумните јајца и јајцата за расплод може да бидат ставени во промет односно инкубирани само доколку потекнуваат од јата кои се слободни од салмонелоза, односно доколку имаат потврда за здравствената состојба издадена врз основа на лабораторискиот наод од овластената лабораторија.

Заради докажување на инфекција со салмонела кај домашната живина, од фармите со над 500 единки, за бактериолошко и серолошко испитување се земаат крв, брисеви од клоаката и лешеве (од несилки и еднодневни пилиња). Земањето мостри се врши согласно следната шема:

Од родителските јата: од секој објект со над 500 единки се земат клоакални брисеви и крв од 30 единки како и угинати единки (дневен морталитет) еднаш месечно.

Од инкубаторските станици: една збирна мостра прашина од сите машини, неизведени ембрионирани јајца и слабо витални пилиња (најмногу 30) и 20 брисеви од опремата и просториите еднаш месечно.

Од еднодневни пилиња (родителски или комерцијални): при приемот на фармата ќе се земе по една мостра подлошки од кутиите за транспорт на секои 1000 пилиња (до најмногу 10 мостри), угинати пилиња во текот на транспортот и првите три денови (најмногу 60 пилиња од секој ден).

Од бројлерските пилиња во текот на тобот: од секој објект со над 500 пилиња ќе се земат клоакални брисеви од 20 единки и дневен морталитет најдоцна една недла пред завршување на тобот.

Од пилиња од хибрид за производство на јајца: од секој објект со над 500 единки 10 збирни мостри феџес и дневен морталитет и тоа во 4 недла од одгледувањето и 2 недли пред преселувањето односно пуштањето во промет.

Од јатата несилки за производство на конзумни јајца: од секој објект со вселени над 500 единки клоакални брисеви и проби крв од 20 единки и дневниот морталитет секои три месеџи.

Компоненти од анимално потекло кои се користат во исхраната на живината: мостри од сите пратки.

Земањето на мострите и нивниот транспорт до лабораторијата ќе се врши според Упатството за земање мостри.

Вадењето крв и лабораториските претраги се 50% на терет на Програмата за користење на средствата за здравствена заштита на животните.

Трихинелоза (Trichinellosis)

За контролата, сузбивањето и искоренувањето на трихинелозата кај домашните и дивите животни, задолжително се врши трихинелоскопски преглед на месото заклано во приватниот сектор од домашните свињи, како и на месото од свињите заклани во кланиџи со потекло од свињарски фарми со методите вештаџка дигестија или трихинелоскопија. Иницијалните испитувања се вршат во кланиците и ветеринарните друштва. Сомнителните и позитивните случаи се испраќаат во Факултетот за ветеринарна медицина за потврдување.

Ловџките друштва, концесионерите на ловиштата и Националните паркови треба да испратат материјал за испитување (мускулен дел од дијафрагмата, дел од масетерот и/или меѓуребрена мускулатура) на присуство на Трихинелоза во Факултетот за ветеринарна медицина од сите отстрелани дивџ свињи.

Трошоџите за сите испитувања во џелост се на терет на сопствениџите.

Подетален опис на општите мерки за мониторинг, контрола и ерадикаџија на зоонозите, во склоп на мерките на мониторинг, контрола и ерадикаџија на другите заразни болести кај животните е даден во одговорот на прашањето 07_VII_P7.

11. Мерки за ТСЕ (Пренослива Спонгиоформна Енџефалопатија) и нуспроизводи од животинско потекло, вклучувајќи и кафилерии. Ве молиме наведете:

- a) Како е организирано тестирањето на излаџениот добиток и дали овџите и козите се опфатени со рутинско ТСЕ тестирање;**
- b) Детали за методите на тестирање;**
- c) Кои мерки се предвидени во случај на осомниџени или потврдени случаи на БСЕ?**
- d) Која е џочната дефиниџија на СРМ?**
- e) Детали за спроведувањето на џелосна забрана за добиточна храна, пример, можна употреба на рибино брашно, дикалџиум фосфат итн.**
- f) Информаџија за транспозиџијата и имплементацијата на новите правила за нуспроизводи од животинско потекло, како што е пропишано во Регулативата 1774/2002?**
- g) Број, локаџија и капаџитет на кафилериите.**

а)

Со Наредбата за преземање на мерки за заштита на животните од заразни болести и рокови за спроведување на наредените мерки во 2004 година (“Службен весник на РМ“ број 25/2004) донесена од страна на Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство, врз основа на Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98), е предвидено дијагностичко испитување на говедата, овците и козите заради утврдување на присуство на причинителот на Трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии, и тоа:

Дијагностичко испитување на Спонгиоформна енцефалопатија кај говедата :

- Без оглед на староста:
- животни кои покажуваат пореметување на централниот нервен систем со што не може да се отклони сомнежот на присуство на Спонгиоформна енцефалопатија кај говедата;
- потекнуваат од истата одгледувачка група во која е утврдено постоењето на Спонгиоформна енцефалопатија кај говедата;
- потекнуваат од исти животни кај кои е утврдена Спонгиоформната енцефалопатија кај говедата родени во периодот од две години пред и после појавата на првите клинички знаци на болеста кај заболената мајка.
- Постари од 24 месеца после:
- угинување од било која причина;
- сите говеда пратени на редовно колење.

Дијагностичко испитување заради утврдување на присуство на причинителот на Скрапи кај овци и кози постари од 12 месеци кои:

- Покажуваат клинички знаци на пореметување на централниот нервен систем и промени во однесувањето кои траат најмалку 15 дена и кои со лекување не може да се отстранат;
- Покажуваат знаци на малаксаност без знаци на заразни и трауматски болести;
- Покажуваат други болни прогресивни промени.

Со Упатството за ветеринарно-санитарниот преглед и контрола врз начинот и постапките што треба да се применат при колење на животни што се однесува на трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии донесено од страна на Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство (“Службен весник на РМ“ бр.85/04), се прецизира ветеринарно-санитарниот преглед и контрола кон посебните барања при процесот на колење на говеда, овци и кози и соодветните постапки на отстранување и собирање на специфичениот ризичен материјал, како и земање и достава на материјал за лабораторијско испитување во врска со ТСЕ. Со испитување при редовно колење се опфаќаат сите говеда постари од 30 месеци, како и од 10 % од бројот на овци постари од 18 месеци. Во периодот 17.08.2004 до 01.11.2004 година со испитување беа опфатени говеда заклани само во три поголеми кланици во Р.Македонија постари од 24 месеци, поради ухедување на целата постапка, а од 01.11.2004 година мерките и постапките што треба да се применат при колење на животни, а што се однесува на трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии, како и земање на материјал за дијагностичко испитување од сите заклани говеда постари од 30 месеци и 10 % од бројот на закланите овци постари од 18 месеци, се применуваат при редовното колење на преживните животни во целата држава.

Мострите за дијагностичко испитување на ТСЕ се земаат од страна на државните ветеринарни инспектори и во разладена состојба, користејќи ја услугата на брза пошта се доставуваат до Факултетот за ветеринарна медицина - лабораторија за дијагностика на трансмисивни спонгиоформни енцефалопатии во Скопје.

б) Детали за методите на тестирање;

Во дијагностицирање на ТСЕ се користи дијаностичкиот метод:: BIO RAD.

ДИЈАГНОСТИЧКИ МЕТОД: BIO RAD

TeSeE

ОПРЕМА ЗА ПРОЧИСТУВАЊЕ	Ref.:355 1144
ОПРЕМА ЗА ДЕТЕКЦИЈА	Ref.:355 1145

ОПРЕМА НА РЕАГЕНСИ ЗА *IN VITRO* ПРОЧИСТУВАЊЕ И ДЕТЕКЦИЈА НА PrP

Во рамките на Европската унија овој тест е докажан како брз тест за BSE и тестинг програмите за говеда, овци и кози кои се утврдени согласно со анекс III, глава A од Регулацијата (ЕЗ) бр. 999/2001.

Оваа утврдување се состои од следните реактивни чекори:

Прочистување на PrP

Фаза која се изведува со следните реагенси и помошни средства:

- TeSeE опрема за прочистување Ref.: 355 1144
- Шприц и игла за калибрација Ref.: 355 1120

PrP детекција

Фаза која се изведува со следните реагенси:

- TeSeE опрема за детекција Ref.: 355 1145

TeSeE ОПРЕМА ЗА ПРОЧИСТУВАЊЕ

2-1 НАЧИН НА ПРОЧИСТУВАЊЕ НА PrP

Реагенсите на TeSeE опремата за прочистување овозможуваат прочистување, концентрирање и растворање на PrP од примероците на нервното ткиво кои се добиени од заразеното животно.

- Мелење на примероците
- Третирање на примероците со протеиназа К
- Концентрирање на PrP со кондензација
- Растворање на PrP за имуноензимски проби со помош на реагенси од TeSeE опремата за детекција.

2-2 ПРИМЕРОЦИ

Прочистувањето на PrP се изведува на примероци од нервно ткиво. Бидејќи дистрибуцијата на PrP е хетерогена во централниот нервен систем за оптимална детекција потребно е да се земе примерок од мозочните клетки.

Што се однесува на труповите на говеда, земање примерок со шприц (Ref: 355 1121) овозможува едноставно, брзо и безбедно земање примероци од мозочните клетки.

2-3 ДЕЛОВИ НА TeSeE ОПРЕМАТА ЗА ПРОЧИСТУВАЊЕ

ОЗНАКА	ВИД НА РЕАГЕНСИ	ПРЕСЕНТАЦИЈА
Туба за мелење	тубата за мелење се состои од керамички зрнца во блага солуција РПрезерватив: проклин 300 (0.1%)	2 кеси (2 x 96 туби)
Реагенс А	Денатурализирана солуција	1 шише (55ml)
Реагенс Б	Солуција за прочистување Обојување: плава бромна киселина	1 шише (55ml)
Реагенс В	Раствор за ублажување	1 шише (7ml)
РК	протеиназа К Обојување: црвен фенол	1 шише (0.5ml)

2-4 ПОДГОТОВКА НА РЕАГЕНСИТЕ

Сите реагенси на TeSeE опремата за прочистување, освен протеиназа К се подготвени за употреба.

Реагенсот А е растворен ублажувач за протеиназа К.

Солуцијата мора да биде подготвена на следниот начин (4 µl of протеиназа К во 1 ml реагенс А):

БРОЈ НА ПРИМЕРОЦИ	РЕАГЕНС А	ПРОТЕИНАЗА К
2	1 ml	4 µl
10	3 ml	12 µl
18	5 ml	20 µl
26	7 ml	28 µl
34	9 ml	36 µl
42	11 ml	44 µl
50	13 ml	52 µl
58	15 ml	60 µl
66	17 ml	68 µl
74	19 ml	76 µl
82	21 ml	84 µl
90	23 ml	92 µl

Количината мора точно да се измери со пипета. Врвот со РК мора правилно да се испира после секое убризгување/разнесување на растворот А.

После секоја промена солуцијата се хомогенизира со постојано превртување додека да се добие црвена хомогена солуција.

2-5 ЧУВАЊЕ, ТРАЈНОСТ

TeSeE ОПРЕМАТА ЗА ПРОЧИСТУВАЊЕ се чува на (Ref.: 355 1144) +2°C до +8°C. Сите реагенси се стабилни на оваа температура до истекот на рокот на траење кој е наведен на опремата (пред и после отворање на шишињата).

После расворањето, променетата солуција на протеиназа К кога се чува на собна температура (+18°C до +30°C) мора да се употреби во рок од 6 часа. 2-6

ПОСТАПКИ

За полуавтоматската обработка на протоколот за прочистување погледнете во прирачникот на операторот TeSeE NSP.

За автоматска обработка на протоколот за прочистување погледнете во прирачникот на операторот TeSeE NSP 1 и TeSeE NSP 2.

Постапка за рачна обработка:

1. Земање на примерок:

Земете маса од 350mg ± 40 mg од нервното ткиво од мозочните клетки

Ставете го примерокот од нервното ткиво во тубата за мелење, затворете внимателно и започнете со мелење во хомогенизаторот (Ribolyser – или TeSeE Process 48 – систем).

2. Мелење на примерокот:

Ставете ги тубите: во круната на хомогенизаторот (Ribolyser – или TeSeE Process 48 – систем). Направете првичен круг со следните параметри на инструментите:

	Ribolyser	TeSeE процес 48
Време (сек.)	45	-
Брзина	6.5	-
Програма	-	Програма 1

Кога мелењето не е доволно, може да се направат уште 1 или 2 пробни круга при што треба да се обезбеди температурата во тубата да се врати на собна температура (+18°C до +30°C) помеѓу двата круга (на пример може да се употреби кршен лед).

3. Калибрирање на примероците:

Тубите за мелење се вадат од хомогенизаторот, а хомогенатот се промешува пред да се отвори тубата и со шприц за калибрација се зема 250µl водејќи сметка иглата да се стави во палетата со зрнца за да се избегне слабо фрагментирање на хомогенизираниот примерок од ткивото.

Се префрла секој примерок од 250µl во 2 Eppendorf микро пипети за тестирање.

Забелешка:

Во оваа фаза и двете туби за мелење после хомогенизацијата и микро пипетите за тестирање после калибрирањето на примерокот може да се складираат како следи:

- На собна температура (+18°C до +30°C) 8 часа.
- На +2°C до +8°C (на мраз или фрижидер) 15 часа.
- На -20°C 1 година. Замрзнатите примероци мора да се одмрзнуваат на собна температура (+18°C до +30°C) . Примероците може да се изложат само на 3

замрзнување/одмрзнување циклуси. Примероците секогаш мора да се хомогенизираат со превртување пред употреба.

4. Рк постапка:

Се става 250 µl обновена солуција на протеиназа К [види став 2.4] во секоја микро пипета, се хомогенизира и инкубира $37^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}$ во топлотен блок инкубатор 10 ± 1 минути.

Хомогенизацијата на затворената пипета се изведува со превртување (10 пати).

5. кондензација на PrP со разблажувач В:

Се вадат микро пипетите од топлотниот блок инкубатор. Се отвораат и се става 250µl реагенс В во секоја микро тест пипета. Се хомогенизира додека да се добие плава боја. Се постапува по истиот редослед на префрлување како е опишано во фазата 4.

Хомогенизацијата се изведува според истите услови како е дадено во фаза 4.

6. Концентрација на PrP (центрифугирање):

Во рок од 30 минути по додавањето и мешањето на растварачот Б , микро тест пипетите се центрифугираат 5 минути за 20.000 g и 7 минути за 15.000 g на 20°C .

7. Прочистување на примероците:

Супернатантот се празни со превртување врз контејнерот за отпад по завршувањето на центрифугирањето.

Микро тест пипетите се сушат 5 минути превртени врз упивателна хартија.

Се префрлува 25 µl реагенс С во секоја микро тест пипета.

Веднаш се затоплува 5 ± 1 минути на $100^{\circ}\text{C} \pm 5^{\circ}\text{C}$. Не смее да поминат 2 минути помеѓу префрлувањето на реагенсот С и почетокот на затоплувањето.

Микро тест пипетите се вадат од инкубаторот и се хомогенизираат со Vortex (5 ± 2 секунди).

Примероците може да се чуваат 5 часа на температура од $+2^{\circ}\text{C}$ до $+8^{\circ}\text{C}$ или 72 часа ако се замрзнати на -20°C . Замрзнатите примероци мора да се одмрзнуваат на собна температура ($+18^{\circ}\text{C}$ до $+30^{\circ}\text{C}$) и да се хомогенизираат со Vortex (5 ± 2 секунди) по одмрзнувањето пред употребата.

TeSeE ОПРЕМА ЗА ДЕТЕКЦИЈА

3-1 МЕТОД НА PrP ДЕТЕКЦИЈА СО EIA

TeSeE опремата за детекција и имуно-ензиматска техника (сендвич форма) која користи 2 моноклони антитела за откривање на абнормален прион протеин кој е отпорен на протеиназа К и CNS (централниот нервен систем) на заразеното животно. Опремата содржи доволно реагенси за изведување на 192 теста.

Тврдата: цврстата фаза се состои од 13 ленти на 8 стиропорни простори обложени со првото моноклонално антитело. Второто моноклонално антитело се додава во пероксидаза.

Анализата се состои од следниве реактивни чекори:

1. Распределување на негативни (R3) и позитивни контроли (R4), примероците се подготвуваат со реагенси на TeSeE опремата за прочистување (Ref.: 355 1144) во просторите на микроплочите обложени со првото моноклонално антителио.
2. Инкубација
3. Миеење, потоа, распределување на антителиото означено со пероксидаза.
4. Инкубација
5. Миеење, потоа ревелација на ензимската активност додадена на тврдата фаза со додавање на сустрат.
6. Прекин на обојувањето, одредување на оптичката густина на 450 nm – 620nm (модел на бихроматизам) и интерпретирање на резултатите.

3-6 ПОДГОТОВКА НА ПРИМЕРОЦИТЕ ЗА PrP ДЕТЕКЦИЈА СО EIA

Прочистените примероци (глава 2.6) мора да се растворат со 125µl на реагенсот R6.

Растворените примероци мора да се хомогенизираат со Vortex (5 сек. ± 2 сек.) пред да се пренесат во садот (R1).

3-7 ПОСТАПКА

За автоматска обработка на протоколот за детекција видете во прирачникот на операторот TeSeE Key 2.

Постапка за рачна обработка:

1. Се подготвува позитивната контрола (R4) како што е опишано во глава 3.4.2.
2. За секоја серија на тестирање и за секој поединечен сад се префрлува во просторите според следниот редослед:
 - Простори A1, B1, C1, D1: 100µl негативна контрола (R3)
 - Простори E1, F1: 100µl позитивна контрола (R4)
 - G1, H1, и тн.....: 100µl примероци растворени со реагенс (R6)Примероците се третираат во сингулат.
3. Се покрива со леплив филм и се инкубира Cover 75 nm ± 15 nm на 37°C ± 2°C
4. Се подготвува солуцијата за миеење (R2)
5. Се подготвува солуцијата за поврзување (R7)
6. Се вади лепливиот филм, се третира со 3 циклуси на миеење.
7. Се распоредува 100µl на солуција на поврзување (R7) во секој простор.
8. Се покрива со леплив филм се третира 5 циклуси на миеење.
9. Се подготвува ензимска солуција за ревелација (R8+R9).
10. Се вади лепливиот филм се третира 5 циклуси на миеење.
11. Се распоредува 100 µl солуција за ревелација (R8+R9) во секој простор и се инкубира садот на темно место и собна температура од 30 nm ± 5 mn. Не се користи леплив филм за време на инкубацијата.
12. Се додава 100 µl од солуцијата за прекинување (R10)
13. Внимателно се брише дното на садот и се одредува оптичката густина на 450nm – 620 nm (биохроматски модел) во рок од 30 минути после прекинувањето на реакцијата (низите мора да биде заштитена од светло пред да се прочита)

3-8 ПРЕСМЕТУВАЊЕ И ИНТЕРПРЕТИРАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

1) Пресметување на средната оптичка густина (OD) на негативната контрола

OD R3 = средна вредност од четири OD од R3 извори

2) Пресметување на прекинатата вредност

Прекинатата вредност е еднаква на: OD R3 + 0.210

Пример

OD R3 = 0.020

Прекината вредност = $0.020 + 0.210 = 0.230$

3) Услови за оценување на тестот

- *Негативна контрола (R3):*

- a) *Оценување на индивидуалните негативни контролни вредности:*

Оптичката густина на секоја негативна контрола мора да е пониска од 0.150.

Меѓутоа, може најмногу да се елиминира само една абнормална вредност кога оптичката густина е повисока или еднаква на 0.150.

Тестот мора да се повтори ако повеќе од една од негативните контроли е надвор од оваа граница.

- b) *Хомогеност на вредностите на негативната контрола:*

Се пресметува средната вредност на негативната контрола со останатите поединечни вредности.

Вредностите кои се повисоки од средните вредности на негативната контрола + 40% (OD R3 + 40%) мора да се елиминираат.

- Ако една поединечна вредност се елиминира во a), една дополнителна вредност може да се елиминира во in b).
 - Ако не се елиминира ниту една вредност на негативната контрола во a), најмногу две вредности може да се елиминираат во b).

Тестот мора да се повтори ако се елиминираат повеќе од две вредности на негативната контрола [критериум a) + b)].

- *Позитивна контрола (R4):*

Средната вредност на густината на позитивната контрола (R4 Ods) мора да е повисока или еднаква на 1.000.

Тестот мора да се повтори ако средната вредност на густината на позитивната контрола (R4 Ods) е доста пониска од оваа граница.

4) Интерпретирање на резултатите

Примероците со оптичка густина пониска од прекинатата вредност се сметаат негативни согласно на TeSeE опремата за детекција.

Меѓутоа, резултатите кои се нешто пониски од прекинатата вредност (прекината вредност – 10%) мора внимателно да се интерпретираат а соодветните примероци треба да се тестираат повторно на ис начин започнувајќи од оригиналниот хомогенат.

Примероците кои имаат оптичка густина повисока или еднаква на прекинатата вредност се сметаат за иницијално реактивни според TeSeE опремата за детекција и треба идентично да се тестираат повторно започнувајќи од оригиналниот хомогенат пред конечното интерпретирање.

После повторувањето на тестот примероците се сметаат за позитивни според TeSeE опремата за детекција, ако барем една од двете мерки е позитивна (повисока или еднаква на прекинатата вредност). Примерокот се смета за негативен според TeSeE опремата за детекција кога овие две вредности се пониски од прекинатата вредност.

Примероците кои повторно се тестираат на идентичен начин и се негативни според TeSeE опремата за детекција, но онаа вредност која е најблиска до прекинатата вредност (прекината вредност – 10%) мора внимателно да се интерпретираат.

с) Кои мерки се предвидени во случај на осомничени или потврдени случаи на БСЕ?

Соогласно со Наредбата за преземање на мерки за заштита на животните од заразни болести и рокови за спроведување на наредените мерки во 2004 година во случај на сомнеж на ТСЕ кај говеда без оглед на староста, кои покажуваат пореметување на централниот нервен систем со што не може да се отстрани сомнежот на присуство на Спонгиоформна енцефалопатија или при угинување од било која причина кај говеда постари од 24 месеца или кај овци и кози постари од 12 месеци кои покажуваат клинички знаци на пореметување на централниот нервен систем и промени во однесувањето кои траат најмалку 15 денови и кои со лекување на може да се отстранат, покажуваат знаци на малаксаност без знаци на заразни и трауматски болести или покажуваат други болни прогресивни промени, се спроведува дијагностичко испитување.

Во случај на позитивен резултат се врши дијагностичко испитување кај говедата кои потекнуваат од истата одгледувачка група во која е утврдено постоењето на Спонгиоформна енцефалопатија и кои потекнуваат од исти животни кај кои е утврдена Спонгиоформната енцефалопатија родени во периодот од две години пред и после појавата на првите клинички знаци на болеста кај заболената мајка.

Во случај на добивање на позитивен резултат при редовно колење веднаш се известува Управата за ветеринарство, а секој дел од позитивното животно се конфискува и нештетно се уништува, како и труповите од животните кои дошле во контакт со него (одредена партија животни или трупот пред и двата трупа после позитивниот од линијата на колење), поради можната крос-контаминација како што е наведено во Упатството за ветеринарно-санитарниот преглед и контрола врз начинот и постапките што треба да се применат при колење на животни што се однесува на трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии (Службен весник на РМ број 85 / 2004).

Покрај наведеното, се постапува и според Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98) со преземање на мерки за сузбивање и искоренување на заразни болести во случај на постоење на сомневање или кога ќе се утврди постоење на заразна болест. Сопственикот на животното е должен веднаш да извести за појава на сомнеж на заразна болест, истата обврска ја има и ветеринарното друштво од соодветната епизоотиолошката единица кое заедно со ветеринарниот инспектор преземаат мерки за спречување на ширење - забрана на промет, дијагностичко испитување и други активности и мерки. Управата за ветеринарство, ветеринарните друштва, Факултетот по ветеринарна медицина ја следат и проучуваат епизоотиолошката состојба во Република Македонија и преземаат мерки во соогласност со обврските определени од Меѓународната канцеларија за епизоотии.

д) Која е точната дефиниција на СРМ?

Според Упатството за ветеринарно-санитарниот преглед и контрола врз начинот и постапките што треба да се применат при колење на животни што се однесува на трансмисивните спонгиоформни енцефалопатии донесено од страна на Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство (“Службен весник на РМ број 85 / 2004”), во процесот на колење и расекување на труповите од говеда, овци и кози постојат неколку критични фазни процеси при што ткивата, односно органите кои можат да покажат висок степен на инфективност, мора

да се исфрлат од ланецот на исхраната и како специфичен ризичен материјал (CPM), да се отстранат и нештетно уништат.

Како Специфичен Ризичен Материјал се сметаат следните делови од животинското тело:

- Черепот вклучувајќи го мозокот, очите, тонзилите и рбетниот мозок од говеда постари од 12 месеци, како и цревата од дуоденумот до ректумот од говеда од сите старосни категории;
- Черепот вклучувајќи го мозокот, очите, тонзилите и рбетниот мозок од овци и кози постари од 12 месеци или кои имаат избиено трајни секачи, како и слезина од овци и кози од сите старосни категории.

Наведените животински ткива кои преставуваат Специфичен Ризичен Материјал се забранети и за увоз во Република Македонија според Наредбата од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство за забрана за увоз во Република Македонија на животни, производи, сировини и отпадоци од животинско потекло зарсди спречување на внесување на трансмисивни спонгиозни енцефалопатии (“Службен весник на РМ“ бр. 98/2003. 29/04).

е) Детали за спроведувањето на целосна забрана за добиточна храна, пример, можна употреба на рибино брашно, дикалциум фосфат итн.

Наредба за забрана на употреба на протеини по потекло од животни во исхраната на домашните животни донесени е во јуни 2001 година, каде се забранува употребата на протеини и преработни анимални протеини (месно коскено брашно, месно брашно, косекно брашно, крвно брашно, исушена плазма и други крвни производи, хидролизирани протеини, брашно добиено од чапунки и рогови, месно брашно добиено од внатрешни органи на живина, брашно добиено од пердуви, суви коски, рибино брашно, дикалциум фосфат, челатин и други сродни протеини добиени од животни), вклучително и премикси, добиточна храна, додатоци за добиточна храна и концентрати кои содржат такви производи, во исхраната на животните кои се одгледуваат за производство на прехранбени производи за исхрана на луѓето. Забраната не се однесува на млеко и млечни производи во исхраната на животни, рибино брашно во исхраната на други домашни животни освен преживарите; и дикалциум фосфат и хидролизирани протеини во исхрана на други домашни животни.

ф) Информација за транспозицијата и имплементацијата на новите правила за нуспроизводи од животинско потекло, како што е пропишано во Регулативата 1774/2002?

Во Република Македонија моментално се спроведува CARDS проектот “Зајакнување на ветеринарната служба во Република Македонија - Хармонизација на ветеринарната легислатива со Aquis Communautaire”. Во рамките на краткорочниот дел од проектот е опфатено донесување на основниот закон за ветеринарство и соодветни правилници во врска со него, додека во долгоречниот дел (до крајот на 2006 година) е предвидено донесување на уште 7 посебни закони и соодветни подзаконски акти во областа на ветеринарство, што е детално елаборирано во одговорот на прашањето 07_VII_D__ P1.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство во втората половина на 2005 година се планира донесување на Закон за животински споредни производи, отпад од анимално потекло и TCE агенси во кој ќе се транспонира на спомената Регулатива.

г) Број, локација и капацитет на кафилериите.

Во Република Македонија овој начин на отстранување на отпадоците од животинско потекло не се применува поради непостоење на соодветни капацитети за таа намена.

Отстранувањето на отпадоците од животинско потекло во Република Македонија е регулирано со Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98)според кои животинските мрши, конфискатите и отпадоците од животинско потекло нештетно се

отстрануваат со спалување во објекти (крематориуми), фрлање во јами гробници или со закопување на животински гробишта или на друго соодветно место што ќе го одреди ветеринарниот инспектор на предлог на Министерството за транспорт и врски.

Иако со Законот за ветеринарното здравство (“Службен весник на РМ“ бр.28/98) е предвидено постоење на објекти за собирање и согорување на отпадоци од животинско потекло, поради непостоење на такви објекти во Република Македонија, нивното отстранувањето се врши исклучиво во јами гробници или со закопување според условите определени во Правилникот за начинот на нештетно отстранување на животинските мрши и отпадоците од животинско потекло и за условите што мораат да ги исполнуваат објектите и опремата за собирање, нештетно отстранување и утврдување на причините за пцовисување и превозните сретства за транспорт на животинските мрши и отпадоци од животинско потекло (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 53/89).

12. Благосостојба на животните:

- a) Фармски животни;**
- b) Несилки;**
- c) Свињи;**
- d) Телиња;**
- e) Животни за колење;**
- f) Транспорт.**

Областа на благосостојбата на животните во Република Македонија е регулирана делумно од Законот за ветеринарно здравство (Службен весник на РМ 28/98). Со одредбите од Законот за ветеринарно здравство се регулира спречувањето на непотребното страдање и измачување на животните односно заштитата на животните од непотребни болки, измачувања и повреди. Со одредбите се даваат обврските на одгледувачите и сопствениците на животните, начинот на постапување со животните и пружање на ветеринарно здравствена помош, начинот на сместување и исхрана и задоволување на биолошките потреби на животните.

Со законските одредби се уредуваат обврски на одгледувачот во однос на благосостојба на животните: секој е должен да го чува здравјето на животните, како и здравјето на луѓето од болести кои се пренесуваат меѓу животните и од животните на луѓето и обратно; сопственикот на животните е должен со животните да постапува хумано и да ги заштити од болка и правовремено да побара да им се укаже ветеринарно-здравствена помош; болното и повреденото животно, кога болеста или повредата е од таква природа, што животот на животното не може да се спаси, треба безболно да се убие; објектите во кои се сместуваат животни мораат да бидат прилагодени да ги задоволат биолошките потреби на секоја категорија на животно; на животните мора да им се обезбеди потребната хигиенска исправна добиточна храна и вода.

Забрането е мачење на животните во текот на одгледувањето, чувањето, користењето при работа и при обука (дресура). Научно-истражувачки испитувања на животните може да се вршат само во здравствено-медицински, ветеринарно-здравствени, фармацевтски и други научни институции при што животните не смеат да се изложуваат на мачење.

Исто така е уредено и начинот на еутаназија на животни при што правно лице кое ќе врши собирање и нештетно одстранување на животински мрши, еутаназија на кучињата и мачките скитници, и гради објекти за времено згрижување (азил) на животните скитници) е должно при еутаназија на животните скитници или за намалување на нивната популација да применува метод кој е во согласност со меѓународните стандарди за заштита на животните.

Со поедини одредби се регулираат казните за повреда на правата за заштитата на животните доколку се постапува нехумано со животните, не се обезбедува правилно сместување и мачење на животните при одгледување

а) Фармски животни;

б) Несилки;

с) Свињи;

д) Телиња;

Во моментот не постои посебен законски акт со кој би се регулирале посспецифични одредби од областа на благосостојбата на животните компаративни на легислативата на ЕУ.

е) Животни за колење;

Заштита на животните во текот на колењето е регулирано со Правилникот за начинот на вршење на ветеринарно санитарен преглед и контрола на животните пред колење и на производите од животинско потекло (“Службен Лист на СФРЈ” 68/89). Со правилникот се одредува одредени мерки: за истоварање и сместување на животните во штали и трла, како и забрана на непотребно возбуждавање, нанесување бол и повреди. Гонење на животните се дозволува користење само на електрични гоничи без остри врвови односно камшици од платно. Пред колење животните мора да се зашеметат на хуман и стручен начин.

ф) Транспорт.

Заштитата на животните во текот на транспортот е одредена со Правилникот за начинот на натовар, претовар и истовар на пратките на животни, производи од животинско потекло, сировини и отпадоци од животинско потекло, во внатрешниот промет, извоз, увоз и провоз, условите кои мора да ги исполнува превозното средство, хигиенско техничките услови кои мора да ги исполнува пратката и образецот на уверението за здравствената состојба на пратката наменета за извоз (“Службен Лист на СФРЈ” бр. 22/79). Натоварот, претоварот и истоварот на животните мора да се врши брзо, стручно и така да се избегне мачење на животните, како и контакт со други животни. При натоварот, истоварот и превозот на животните мора да се обезбеди соодветни хигиенско технички и други услови утврдени со овој правилник. Во отворени камиони или на отворена палуба на пловниот објект животните мора да бидат заштитени од влијанието на сонцето, врнежите и ветерот со соодветни прекривачи. Ако превозот се врши за времен на летните врски со затворени превозни средства, мора да се обезбеди доволна вентилација на превозното средство со отварање на прозори (капаци) или со помош на вентилатори.

При превоз на животни (особено млади и пилиња) кои се осетливи на ниски температури за време на студено време мора да се обезбеди соодветна температура.

Животните пред натоварот треба да се нахранат и напојат. Доколку превозот трае подолго од 24 часа, животните треба да се напојуваат и нахранат на секои 24 часа и тоа се врши во превозното средство. Ако превозот се врши со железница, а исхраната и поењето на животните мора да се изврши во текот на превозот, во железничката документација која ја прати пратката мора да биде назначена железничката станица во која треба да се изведе напојуањето и хранењето.

Кај пратки животни во извоз кои се превезуваат со железнички вагони, задолжително е лице кое ја прати пратката. Едно лице може да прати најмногу два вагона и мора да патува со ист воз. Исклучително, во погодни временски услови за превоз на животни и доколку превозот трае помалку од 12 часа, може да се дозволи превоз на животни без лице кое ги прати, а железничкиот вагон мора да биде пломбиран.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира донесување на Закон за Благостостојба на животните во 2005 година со донесување на подзаконски акти во 2006 година кои ќе бидат апроксимирани со легислативата на Европската Унија.

13. Зоотехничко законодавство.

Прашањата од областа на зоотехниката во Република Македонија е уредено со закон и подзаконски акти на основа на законот:

- Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр.61/97).
- Правилник за условите што треба да исполнува квалитетниот приплоден и елитниот приплоден добиток во поглед на производната и и приплодната способност („Службен весник на РМ“ 29/75)
- Правилник за начинот на испитување на машките приплодни грла на потомство (прогено тестирање) според единствен метод („Службен весник на РМ“ 29/75)
- Правилник за начинот и постапката за вршење на стручен надзор, одбирање и оценување на квалитетниот и елитниот приплоден добиток („Службен весник на РМ“ 29/75)
- Упатство за начинот на водење на регистерот и обрасците на регистерот на производителите на квалитетен и елитен приплоден добиток („Службен весник на РМ“ 29/75)

Со Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр.61/97) се уредува одгледувањето и прометот на говеда, овци, кози, свињи, коњи, живина, куникули и други животни од стопанско значење, добивањето на добиточни производи, добивањето и прометот на семе и ембриони, производството и прометот на добиточна храна и други прашања во врска со сточарството.

Со подзаконските акти се уредуваат поедини области од зоотехниката:

Со Правилник за условите што треба да исполнува квалитетниот приплоден и елитниот приплоден добиток во поглед на производната и и приплодната способност („Службен весник на РМ“ 29/75) се утврдуваат условите што треба да го исполнува квалитетниот приплоден и елитниот приплоден добиток во поглед на производната и приплодната способност.

Со Правилник за начинот на испитување на машките приплодни грла на потомство (прогено тестирање) според единствен метод („Службен весник на РМ“ 29/75) се утврдува начинот и институцијата за испитување на машки приплодни грла на потомство за да се одреди неговата приплодна вредност и пренесување на неговите наследни особини на потомството.

Со Правилник за начинот и постапката за вршење на стручен надзор, одбирање и оценување на квалитетниот и елитниот приплоден добиток („Службен весник на РМ“ 29/75)се утврдува начинот и институцијата за вршење на стручниот надзор над селекцијата и матичното книговодство, и начинот и постапката за оценување на приплодниот добиток и негово распоредување во класи.

Со Упатство за начинот на водење на регистерот и обрасците на регистерот на производителите на квалитетен и елитен приплоден добиток („Службен весник на РМ“ 29/75) подетално се утврдува начинот на водење на регистерот и обрасците на регистерот на производителите на квалитетен и елитен приплоден добиток.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира ревизија на постојниот Закон за сточарство (Службен весник на РМ“ бр.61/97), со донесување на подзаконски акти во 2006 година кои ќе бидат апроксимирани со легислативата на Европската Унија.

Е. Фитосанитарно законодавство

1. Општо

а) Општа структура на правната основа; организација и одговорности на различните вклучени надлежни институции.

б) Области на одговорност на засегнатите надлежни институции.

а)

Основен пропис од областа на заштитата на растенија кој служи како основа за донесување на подзаконски акти е Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98,6/00). Законот обединува две главни области од заштита на растенија и тоа: здравствена заштита на растенија (заштита на растенијата и растителните производи од растителни штетници, здравствена контрола на растенијата во прометот и на пратките од увоз), и средствата за заштита на растенија(регистрација, производство, промет на средства за заштита на растенијата, спречување на штетни последици од нивната примена по здравјето на луѓето, животните, растенијата и околината).

Со Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98,6/00) создадена е правна основа за формирање на национална служба за заштита на растенијата “Управа за заштита на растенијата”.

Работите од областа на заштита на растенијата, кои произлегуваат од Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98,6/00) и прописите донесени врз основа на истиот и спроведување на одредбите на меѓународните конвенции и договори од областа за заштита на растенијата, со кои е обврзана Република Македонија, ги извршува Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство преку Управата за заштита на растенијата, Државниот инспекторат за земјоделство и Државниот инспекторат за шумарство и ловство.

За спроведување на поедини одредби од овој закон и во случај на потреба од интервенции, министерот овластува или одредува и други стручни и здравствени институции, (ако се исполнуваат пропишаните услови) за вршење на одредени работи и задачи околу заштитата на растенијата и тоа: ЈНУ Земјоделски институт - Скопје, ЈНУ Институт за јужни земјоделски култури - Струмица, ЈНУ Институт за тутун – Прилеп, Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје и Шумарски Факултет - Скопје.

Управен надзор над спроведување на Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/9, 6/00) и прописите донесени врз основа на истиот, и контрола над работата на Управата за заштита на растенија врши Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Заштитата на растенија освен во Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00), е регулирана и во Законот за производство на отрови (Службен весник на СРМ бр. 18/76) и Законот за промет на отрови („Службен весник на РМ“ бр. 13/91) со одредби кои се однесуваат на средства за заштита на растенија и со Законот за безбедност на храна и производите и материјалите кои доаѓаат во допир со храната („Службен весник на РМ“ бр. 54/02) во кој постојат одредби кои се однесуваат на остатоците на средства за заштита на растенија. Носител на овие акти е Министерството за здравство.

Работите околу средствата за заштита на растенијата, покрај наведените министерства, во делот на испитувањата за постапката за одобрување и контрола на средствата за заштита на растенијата и остатоците од нив, ги вршат, овластените институции и установи: ЈНУ Земјоделски институт - Скопје, ЈНУ Институт за јужни земјоделски култури - Струмица, ЈНУ Институт за тутун - Прилеп, Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје, Шумарски факултет - Скопје, Институт за применета биологија - Скопје, Институт за предклиничка и клиничка фармакологија и токсикологија - Скопје, Републички завод за здравствена заштита – Скопје и Факултет за ветеринарна медицина - Скопје.

Управна контрола над спроведување на овие закони и прописи и на работата на наведените институции вршат министерствата: контрола врз Јавните научни институции и Факултетите врши Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, а над Институтот за применета биологија, Институтот за предклиничка и клиничка фармакологија и токсикологија и Републичкиот завод за здравствена заштита врши Министерството за здравство.

b)

Одговорни државни институции на централно ниво за фитосанитарната заштита се Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и Министерство за здравство.

За дел од технички и стручни работи: токсиколошки, физичко – хемиски и биолошки испитувања, за следење, прогнозирање, дијагностицирање и детерминирање на штетниците на растенијата и анализа на остатоци од средствата за заштита на растенијата вклучени се научно стручни институции и лаборатории.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство е одговорно за донесување на прописи за фитосанитарното законодавство, заштитата на растенијата, контрола на прометот преку државната граница, втора фаза на регистрација на средствата за заштита на растенијата, управна постапка за регистрација на средствата за заштита на растенијата, инспекциски надзор над спроведување на истите и меѓународна соработка.

Министерството за здравство одговорно е за донесување на дел од прописите кои се однесуваат за средствата за заштита на растенијата и остатоците, за спроведување на дел од инспекцискиот надзор, за прва фаза од постапката за регистрација на средствата за заштита на растенијата – распределба во одредена група на отровност и управна постапка за класификација на средствата за заштита на растенијата.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство

Во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство надлежни органи за извршување на наведените одговорности се :

- Управата за заштита на растенијата за управни, законодавни и меѓународни работи, за заштита на растенијата и регистрација на средствата за заштита на растенијата;
- Државниот инспекторат за земјоделство за инспекциски надзор и контрола на земјоделските растенија во внатрешноста на земјата, контрола на земјоделските и шумските растенија и растителни производи во прометот преку државната граница и надзор над спроведувањето на Законот и неговите поблиски прописи;
- Државниот инспекторат за шумарство за инспекциски надзор и контрола на растенија во шумарството во внатрешноста на земјата и надзор над спроведувањето на Законот и неговите поблиски прописи.

За одредени стручни работи од областа на заштитата на растенијата Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство може да одреди и други институции од областа на заштита на растенијата (овластени институции).

Управата за заштита на растенијата ги има следните надлежности: здравствената состојба на растенијата, регистрација на средствата за заштита на растенијата и застапување на Република Македонија во меѓународните тела и организации од областа на заштитата на растенијата.

Заштита на растенијата - следење на појавата, ширењето, прогнозирање, дијагностицирање и детерминирање на одреден број значајни штетници на растенијата врз основа на одредени програми, известување и давање препораки за оптимални рокови и соодветна заштита на производителите, интервенции во случај на карантински појави или каламитет, изготвување на прописи, издавање на дозволи за увоз на штетни организми за научни истражувања, мерки за анализа и оцена на здравствената состојба на растенијата и растителните производи со цел уртврдување на појавата и ширењето на штетниците во

земјата и странство, утврдување на степенот на ризик во случај на опасност и утврдување на нови штетници на растенијата, утврдување на заразени подрачја, водење евиденции, стручен надзор над спроведувањето на работите на институциите, обавестување на земјите извозници за задржаните пратки на растенија и растителни производи поради неисполнување на фитосанитарните барања, размена на информации врзани со појавата и ширењето на штетниците во согласност со билатералните договори. Информирање и учество во регионалната организација (EPPO) и по Меѓународната конвенција за заштита на растенијата (IPPC).

Регионални известувачи во областа на заштитата на растенијата се наоѓаат во Скопје, Кочани, Ресен, Тетово, Струмица, Кавадарци и Битола, кои во главно вршат следење на појавата и ширењето на штетниците на растенијата, известување и давање препораки за оптималните рокови и соодветната заштита на производителите, учествуваат во извршување на мерките - интервенциите во случај на карантин или каламитет и водаат евиденција за појавите и состојбата.

Регистрација на средства за заштита на растенијата - Управата за заштита на растенијата одговорна е за изработка на прописи, планирање и одредување на цели и стратегии на политиката за средствата за заштита на растенијата, координација на работата и размена на информации со други тела и установи вклучени во работите за средства за заштита на растенијата, координирање на работата на комисијата за средства за заштита на растенијата, обработка на извештаите за биолошки, физичко - хемиски испитувања и друго потребно за регистрација на средствата за заштита на растенијата, вршење на управни работи (издавање решенија за ставање во промет и примена на средствата за заштита на растенијата), управна постапка за дејност производство, промет и водење регистар на производителите и правните лица за промет на средства за заштита на растенијата, управна постапка за овластувања и стручен и управен надзор над институциите овластени за вршење стручно - технички работи на средствата за заштита на растенијата, соработка со останатите органи и државни тела во земјата, застапување на Република Македонија во меѓународните тела и организации во делокруг на средства за заштита на растенијата.

Државен инспекторат за земјоделство

Државниот инспекторат за земјоделство согласно законот за земјоделска инспекција и другите материјални закони од областа на заштита на растенијата врши инспекциски надзор над: спроведувањето на законите како и донесените наредби од страна на министерот за контрола над работата на правните лица кои имаат овластување во врска со спроведување на прописите или наредените постапки за заштита на растенија од штетници, карантинските објекти и евиденцијата за здравствената состојба на растенијата под карантински надзор, работата на правните лица на кои им се поверени одредени работи за заштита на растенија, организирање на стручни прегледи поради откривање (или одредување на карантин) штетници на растенија и наредување на искоренување на карантинските штетници на растенија. Инспекциски надзор и контрола над производството, прометот во однос на условите за вршење на дејноста, прометот на средствата за заштита на растенијата во однос на прописно пакување, етикетање, упатства, рок на употреба на средствата за заштита на растенијата, рок на важење на дозволата - решението за пуштање во промет и примена, примена според декларацијата и упатството, водење евиденција за прометот и примената и друго.

Здравствена контрола на земјоделски и шумски растенија и производи од растително потекло се врши од страна на гранични инспектори за заштита на растенијата. Тие вршат здравствена контрола на пратки во меѓународниот промет (увоз, извоз, реекспорт и провоз), издаваат фитосертификат за здравствената состојба на растенијата, земаат мостри и одредуваат фитосанитарни мерки. Покрај наведените работи вршат контрола на увозот на семенски и саден материјал во однос на пропишаните документи - одобренија, како и контрола на документацијата на пратката при увоз на средства за заштита на растенијата во однос на дозвола, рок на употреба, етикетање и друго.

Здравствените прегледи се вршат на премини и места одредени со одлука од Владата на Република Македонија. („Службен весник на РМ“ бр. 34/00). За промет на пратки од растенија и растителни производи Владата ги има определено следните премини : Табановце автопат - Прешево(Србија и Црна Гора), Скопје (железнички терминал, пошта и аеродром), Блаце - Генерал Јанковиќ(Косово - СР И ЦР), Блато - Блато (Албанија), Кафасан - Кафасан (Албанија), Меџитлија - Ники (Грција), Богородица - Евзони(Грција), Дорјан - Дорјани (Грција), Ново Село - Златарево (Бугарија), Делчево - Лисичково (Бугарија) и Деве Баир - Ѓуешево (Бугарија)

Покрај прегледите на гранични премини за прегледи од увоз, граничните инспектори за заштита на растенијата вршат прегледи и на пратки за извоз на 11 извозни терминали во Републиката и тоа: Скопје, Велес, Кавадарци, Прилеп, Битола, Ресен, Охрид, Кичево, Гевгелија, Струмица и Кочани.

Државните земјоделски инспектори во подрачните единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство се одговорни за: инспекциски надзор над здравствената состојба на растенијата во внатрешноста на државата, земјиштето, просториите за сместување на растенијата и растителните производи, уредите за преработка на растенија, средствата за превоз на растенија или уредите за примена на средствата за заштита на растенија, инспекциски надзор над спроведување на постапките за сузбивање на штетниците на растенијата, одредување на фитосанитарни мерки, земање на прописан начин примероци од растенија заради утврдување на нивната здравствена состојба, преглед на документи, исправи, општи акти и друга документација на физичко или правно лице кое поседува растение или растителен производ од аспект на производство и промет во внатрешноста.

Државен инспекторат за шумарство и ловство

Државниот инспекторат за шумарство и ловство одговорен е за вршење инспекциски надзор врз основа на Законот за шумите („Службен весник на РМ“ бр.47/97 и 7/00) и Законот за ловството („Службен весник на РМ“ бр.20/96, 26/96, 34/97 и 69/04), материјалните закони од областа на заштита на растенијата како и наредбите од министерот: контрола над работата на правните лица кои имаат овластување во врска со спроведување на прописите или наредените постапки за заштита на растенија од штетници, надзор над карантинските објекти и евиденцијата за здравствената состојба на растенијата под карантински надзор, надзор над работата на правните лица на кои им се поверени одредени работи за заштита на растенија, организирање на стручни прегледи поради откривање (или одредување на карантин) штетници на растенија, наредување на искоренување на карантинските штетници на растенија во областа на шумарството, контрола на овластени институции за карантин и вршење на други работи.

Овластени институции – ЈНУ Земјоделски институт - Скопје, ЈНУ Институт за јужни земјоделски култури - Струмица, ЈНУ Институт за тутун - Прилеп, Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје и Шумарски факултет – Скопје.

Овластените институции вклучени се во следењето на штетниците на растенијата во време на вегетацијата, прогнозирање, дијагностицирање и детерминирање со посебни програми за одредени реони и штетници на растенијата, одредување на превентивните и соодветни мерки, вршење на биолошки - вегетациски испитувања за ефикасноста, фитотоксичноста и резистентноста на средствата за заштита на растенијата за потребите за регистрација на средствата за заштита на растенијата, физичко - хемиски испитувања, лабораториско детерминирање на штетниците според потребите за испитувањата (ентомолошки, фитопатолошки, бактериолошки. вирусолошки идр.), здравствени прегледи на семе и објекти за производство на саден материјал во време на вегетација, здравствен преглед на семе и саден материјал пред пуштање во промет и издавање на уверение за здравствена состојба, одредување мерки - препораки за заштита на производителите, преглед и лабораториски испитувања на мостри од надлежните инспекции, едукација на надлежните инспекциски служби и лица вклучени во работите од областа на заштитата на растенијата и друго.

ЈНУ Земјоделскиот институт - Скопје

Во одделението за заштита на растенијата работат пет лаборатории и тоа за: ентомологија, нематологија, фитопатологија, вирусологија и за хемија. Во ентомолошката лабораторија работат 2 доктори на науки (ентомолози) и 1 магистер, во нематолошката 1 доктор на науки (нематолог), во фитопатолошката 1 доктор на науки (миколог), во вирусолошката 1 доктор на науки (вирусолог) и 1 магистер по хербологија и во хемиската лабораторија 1 доктор по хемија и 2 лаборанти.

ЈНУ Институт за јужни земјоделски култури - Струмица

Во одделението за заштита на растенијата работат три лаборатории: ентомолошка, фитопатолошка и нематолошка. Во лабораториите работат 4 доктори на науки (1 ентомолог, 1 фитопатолог, 1 бактериолог и 1 нематолог), 2 магистри (херболог и ентомолог) и 2 лаборанти.

ЈНУ Институт за тутун - Прилеп

Во одделението за заштита на растенијата се вршат вегетациските опити за оценка на ефикасноста и фитотоксичноста на растенијата и лабораториско детерминирање на штетниците според потребите за испитувањата. Во одделението за заштита на растенијата работат три лаборатории: ентомолошка, фитопатолошка и херболошка. Во лабораториите работат 4 доктори на науки (2 ентомолози, 2 фитопатолози, 1 херболог) и 2 лаборанти. Испитувањата се вршат за постапката за регистрација на средствата за заштита на растенијата, за постконтрола на средствата за заштита на растенијата.

Факултет за земјоделски науки и храна - Скопје

Во Катедрата за заштита на растенијата работат две лаборатории: ентомолошка со 3 доктори на науки и лаборант, и фитопатолошката со 1 доктор на науки - фитопатолог. Во катедрата за поледелство работат 2 доктори на науки-херболози и лаборант.

Шумарски факултет - Скопје

Во Катедрата за заштита на шумите работат две лаборатории: ентомолошка со 2 доктори на науки и лаборант, и фитопатолошката со 1 доктор на науки-фитопатолог.

Министерство за здравство

Министерството за здравство е надлежно за донесување на дел од прописите кои се однесуваат на средствата за заштита на растенијата, за спроведување на дел од инспекцискиот надзор, за првата фаза од постапката за регистрација на средствата за заштита на растенијата, токсиколошките испитувања, распределба на средствата за заштита на растенијата во одредена група на отровност и управна постапка за донесување на решение за распределба на средствата за заштита на растенијата во група на отрови. За токсиколошките испитувања од Министерството за здравство се овластени Институтот за предклиничка и клиничка фармакологија и токсикологија – Скопје и Институтот за применета биологија - Скопје. Министерството за здравство е надлежно и за изготвување на примарни и донесување на секундарни прописи за утврдување на остатоците од средствата за заштита на растенијата во намирниците. Лабораториските анализи на остатоците од средствата за заштита на растенијата се вршат во Републичкиот завод за здравствена заштита - Скопје, Завод – Скопје, Завод – Куманово и Факултет за ветеринарна медицина - Скопје.

Надлежни органи во Министерството за здравство се Бирото за лекови и Државниот санитарен и здравствен инспекторат како органи во состав на Министерството за здравство.

Бирото за лекови е одговорно за изготвувањето на примарните и секундарните прописи за отрови за првата фаза на регистрација на средствата за заштита на растенијата односно

токсиколошката оценка на активната материја и препаратот и класификација во група на отрови според степенот на отровноста.

Државниот санитарен и здравствен инспекторат е одговорен за инспекцискиот надзор над извршување на наведените прописи, поконкретно врши контрола над увозот, извозот и провозот на отрови и остатоците од средствата за заштита на растенијата во храната од увозот. Покрај тоа врши и контрола на отровите во производството, прометот и остатоците од средствата за заштита на растенијата во намирниците во внатрешноста.

Со Закон за безбедност на храната и на производите и материјалите што доаѓаат во контакт со храната ("Службен весник на РМ" бр. 54/02) е основана Дирекцијата за безбедност на храна. Дирекцијата со работа отпочна на 01.01.2005 година. Со ставањето во функција на истата дел од санитарната и здравствената инспекција се трансформира односно поминува во Дирекцијата за храна. Се до нејзиното конституирање вршител на надлежностите на именуваната дирекција во преодниот период е Државниот санитарен и здравствен инспекторат.

За токсиколошки испитувања и проценка на документацијата на средствата за заштита на растенијата кои се однесуваат на токсикологијата, Министерството за здравство има овластени стручни институции: Институт за предклиничка и клиничка фармакологија со токсикологија - Скопје и Институт за применета биологија - Катедра за токсикологија - Скопје.

Институт за предклиничка и клиничка фармакологија со токсикологија - Скопје врши проценка на документација за активна материја и препарат, испитување на токсичните својства на средствата за заштита на растенијата и издавање на токсиколошки оценки и предлог за распределба во група на отрови. Во Институтот за предклиничка и клиничка фармакологија со токсикологија - Скопје испитувањата на токсиколошките својства на средствата за заштита на растенијата се вршат во 6 работни односно во 24 лаборатории. Во работата за токсиколошките испитувања и издавање на токсиколошките оценки вклучени се 11 доктори - стручњаци од повеќе профили. Наведените стручњаци ангажирани се и за други работи во домен на институтот. Од досегашниот опсег на работа бројот на стручњаци е задоволителен.

Институт за применета биологија - Скопје врши испитување на токсичните својства на средствата за заштита на растенијата и издавање на токсиколошки оценки и предлог за разврстување во група на отрови. Во Институт за применета биологија испитувањата на токсиколошките својства на средствата за заштита на растенијата се вршат на Катедрата за применета токсикологија. Во него за наведените работи се запослени вкупно 5 стручњаци од релевантната област. Наведените стручњаци ангажирани се и за други работи во домен на Институтот. Од досегашниот опсег на работа бројот на стручњаци е задоволителен.

Во делот кој се однесува на остатоците на средствата за заштита на растенијата се вршат лабораториски анализи на храната. Во работата на Комисијата за отрови и Комисијата за утврдување на максимално дозволени количини одговорен е Републичкиот завод за здравствена заштита и регионалните заводи за здравствена заштита (Скопје и Куманово)

Во Републичкиот завод за здравствена заштита постојат одделенија кои се опремени и високо стручно обучени за проценка на здравствено - еколошките ризици. Во Секторот за хигиена и здравствена екологија се наоѓа и Одделение за екотоксикологија и контаминенти во кое се работи анализа на резидуи на пестициди. Во ова одделение се вработени пет обучени лица. Отсекот е сместен во задоволителни простории, меѓутоа лабораториската опрема и информациско-комуникациската опрема делумно ги задоволува современите стандарди. Од тие причини не е возможно да се изврши определување на сите резидуи кои се предвидени со европската регулатива.

Регионалните заводи за здравствена заштита во Скопје и Куманово располагаат со опрема и кадар (четири лица) за детекција на резидуи на пестициди и тоа е дел од нивните активности за следење на безбедноста на прехранбените продукти.

Факултет за ветеринарна медицина - Институтот за безбедност на храна - Одделение за прехранбени производи врши анализа на остатоци од средствата за заштита на растенијата. За анализа на остатоци од средствата за заштита на растенијата и други технички работи работат 3 стручни лица.

2. Заштита на растенијата, штетни организми:

- a) надзор над домашното производство;**
- b) фитосанитарни контроли на границите;**
- c) мерки за искоренување или спречување на ширењето на штетните организми;**
- d) статус на штетните организми наведени во *acquis* на ЕУ.**

a)

Состојбата со растителните карантински штетници се следи континуирано од страна на Управата за заштита на растенијата преку регионалните известувачи, Агенцијата за развој на земјоделството преку 30 центри низ Републиката и научно стручните институции.

Следењето на здравствената состојба на растенија со цел за утврдување на присуството/отсутност и раширеноста на карантински штетници во Република Македонија се врши врз основа на годишните програми кои ги потврдува Управата за заштита на растенијата и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и тоа за следните штетници:

- *Ralstonia solanacearum*(smith)Yabuchi et. al,
- *Clavibacter michiganensis*(Smith)Davis et al ssp.sepedonicus,
- фитоплазма на виновата лоза и овошките,
- Bemisia Tabaci,
- Epitrix hirti,
- Liriomyza huidobrensis (Bianchard),
- Liriomyza sativae(Bianchard),
- Trips palmi(Kamy),
- Quadraspidiotus perniciosus Comst.,
- Tomato spotted wilt virus (TSWV),
- Tobacco ring spot virus (TRSV),
- Вируси на компирот: (PLRV, PVA, PVM, PVS, PVX, PVY) Plum pox virus (PPV),
- Erwinia amylovora(Burill) Winslow et. al,
- Ceratitis capitata (Wiedemann),
- Diabrotica virgifera virgifera LeConte,
- Globodera rostochiensis(Wollenweber)Behrens,
- Globodera palida (Stone)Behrens.

Податоци и извештаи се доставуваат периодично, по потреба, а на крај од годината се изготвува годишен извештај. Истите служат за утврдување на статусот на одделни штетници во државата, за информирање, како и превземените обврски со билатералните договори и меѓународната конвенција за заштита на растенијата (IPPS) и Регионалната организација за заштита на растенијата (EPPO и др.)

За производството на семе и саден материјал за повеќегодишни растенија најмалку два пати во текот на вегетацијата е задолжителен здравствен преглед во согласност со одредбите од Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98) и прописите донесени врз основа на него. Задолжителниот здравствен преглед на семето и садниот материјал го вршат овластените институции. Уверението за здравствената состојба на посевите за производството на семе и саден материјал (реферира на растителен пасош на ЕУ) го издаваат

овластените институции. Семето и садениот материјал кои не се здравствено прегледани не смеат да се пуштат во промет. Во промет може да се стави семето и садниот материјал кој не е заразен со карантински штетници или економски важни штетници на растенијата над дозволеното присуство кое е пропишано со Правилникот за обавезен здравствен преглед на посеви и објекти, семе и саден материјал на земјоделски и шумски растенија („Службен весник на РМ“ бр.52/86).

Сместувањето на растенијата и растителните производи во складишта, објекти и простории, подлежи на задолжителна здравствена контрола, која ја вршат овластените институции. Државните инспектори за земјоделство вршат надзор дали здравствениот преглед бил во согласност со прописите и врз основа на записниците издаваат уверение за здравствената состојба на растенијата во внатрешниот промет. Ако се утврди присуство на растителен штетник инспекторот за земјоделство наредува мерки за дезинфекција, дезинсекција или уништување на истиот.

Промет на растенија и растителни производи во внатрешноста е одобрен само на пратки без присуство на карантински растителни штетници. Фитосертификатот за извоз се издава за растенија и растителни производи на кои покрај следењето во текот на производството и складирањето и пред отпремањето на пратката се врши здравствен преглед од инспекторот овластен за издавање на фитосанитарен сертификат или граничниот инспектор за заштита на растенијата од нај блискиот премин.

b)

За пратките на растенија кои се увезуваат, а со кои може да се пренесат штетници, задолжителен е здравствен преглед на влезот на граничниот премин. Здравствен преглед на увезените пратки, врши граничниот инспектор за заштита на растенијата на 14 гранични премини одредени од Владата на Република Македонија.

Постапката започнува со:

1. пријавување од увозниците, превозниците (шпедитери) до граничниот инспектор за заштита на растенијата за доаѓањето на граничниот премин (first point of entry) на пратките на растенија и растителни производи за кои прегледот е обавезен. Пријавата се поднесува писмено со преглед на сите документи кои ја пратат пратката. Царината не може да започне постапка на царинење додека граничниот инспектор за заштита на растенијата не изврши преглед на пратките на растенија и растителните производи.

2. Фитосанитарен преглед.

Фитосанитарниот преглед се состои од преглед на исправите кои ја пратат пратката, преглед на превозното средство, преглед на амбалажата, здравствен преглед на растенијата и растителните производи и евиденција за прегледот на пратката и наодот.

Преглед на исправите кои ја пратат пратката на растенијата вклучува: преглед на фитосанитарниот сертификат, одобрение од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (ако е пропишано), товарен лист, пропратници, рачуни и други исправи кои се со пратката.

Наведените исправи се прегледуваат за идентификација на пратките од растенија, за утврдување на пратката дали ги задоволува условите пропишани со Законот за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98) и поради процена од опасности од внесување карантински штетници на растенијата.

Пратката на растенија се идентификува со проверка на податоците во фитосертификатот и споредба на некои од пратечките исправи со ознаките на амбалажата, пакувањето и утврдувањето на содржината на пратката растение.

Граничниот инспектор за заштита на растенијата на граничниот премин го проценува степенот на опасност од внесување на карантински штетници на растенија со утврдување на обемот на прегледот (одредување број на пакувања од кои ќе се земат примероци, бројот и големината на примероците, лабораториски методи на прегледот, превентивни мерки и др.). За оценување на степенот на опасност се користат научни и технички податоци, податоци од поранешните наоди, податоци за претходните прегледи од земјата на потекло ако е извршен таков преглед, податоци за карантинските штетници на растенија на одредени растителни видови за потеклото на растенијата, за потеклото и присутноста на карантинските штетници во земјата на потекло, фитосертификат и друго.

Во случај на потреба од лабораториски преглед на растението кое трае подолго а на граничниот премин нема место за складирање, граничната инспекција за заштита на растенија во договор со царината, со решение дозволува пратката да се пренесе до место каде постои соодветно складиште и каде што ќе остане под царинска контрола до добивање на резултатите од наодот. Документацијата која ја прати пратката содржи податоци за местото и датумот на прегледот, потпис и заверка со печат од граничниот инспектор за заштита на растенијата.

Пратките на одредени видови саден материјал за повеќегодишни растенија може да се увезуваат во Македонија само врз основа на одобрение од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, со кое се дозволува пратката да се стави под карантински надзор - пратење на здравствената состојба на растението на местото на садење две години.

Кога при здравствен преглед се утврди дека пратката растенија е заразена со карантински штетници, со економски важни штетници над дозволеният процент, на местото на увоз не може потполно да се сузбие со дезинфекција и дезинсекција. Граничниот инспектор за заштита на растенија со решение го забранува увозот и наредува пратката да се уништи или да се врати од каде што доаѓа. Со решението се наредува да се превземат превентивни мерки против ширење на зараза (дезинфекција или дезинсекција на превозното средство, превоз под услови на ладење и друго).

Пратките на растенија кои се превезуваат (реекспортираат) и претоваруваат во други превозни средства на граничните премини (external border) на Република Македонија подлежат на здравствен преглед. Кога таква пратка влегува во Република Македонија на граничниот премин на кои не се врши претовар, граничниот инспектор за заштита на растенија ги прегледува само пратечките исправи. Доколку исправите се валидни граничниот инспектор за заштита на растенија го одобрува превозот.

Пратката на која ќе се врши претовар се става под царински надзор од граничниот инспектор на одреденото место каде се врши претовар и здравствен преглед на растенијата. Претоварот не смее да започне без увид на граничниот инспектор за заштита на растенија.

Пратките кои се превезуваат преку територијата на Република Македонија во затворени превозни средства (контањери) каде што е оневозможено ширење на заразни болести не се предмет на контрола на граничниот инспектор за заштита на растенијата, ги прегледува само пропратните документи.

Доколку пратката се претоварува, а ги задоволува одредбите од Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98) и правилниците, граничниот инспектор за заштита на растенија одобрува превоз на контејнерите, а се става под царински надзор на одредениот терминал каде се врши здравствен преглед и претовар на пратката.

Во случај исправите да не одговараат на бараните услови или пратката растенија е заразена со карантински штетници, граничниот инспектор за заштита на растенија ќе забрани увоз на пратката и ќе нареди истата да се врати на испраќачот.

с)

Со Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00) и поблиските прописи воспоставена е правна мерка со цел спречување на ширење и искоренување на штетниците на растенијата.

Со цел спречување на ширење и искоренување на заразата министерот може да забрани:

- одгледување на одделни видови на растенија за одредено време и на одредено место,
- ограничи увоз и премин преку територијата на Република Македонија на одредено видови на растенија,
- ограничи премин на лица преку државната граница, ако во поголема гранична област или во соседна земја се појават карантински штетници на растенија,
- одреди карантински надзор над одделни видови на растенија кои се увезуваат поради одгледување,
- ограничи промет на поедини видови на растенија, и да пропише или нареди други мерки во согласност со прописите и стандардите на ЕУ.

При увозот на растенија и производи од растително потекло инспекторот на граничниот премин ако утврди присуство на карантински растителни штетници може да нареди:

- дезинсекција или дезинфекција на растенијата што се увезуваат и ги контролира мерките;
- враќање или уништување;
- го забрани увозот на пратката и
- и други мерки во согласност со законот и обврските од меѓународните и билатералните договори.

Во случај на појава на карантински штетници на растенијата во внатрешноста инспекторот за земјоделство наредува една или повеќе мерки за:

- забрана за пристап до местото каде се појавиле карантинските штетници и изнесување на растенијата од тоа место ако постои опасност дека на тој начин ќе се прошират ;
- да се забрани ставање во промет заразени растенија со карантински штетници и употреба за производство на семе и саден материјал;
- да се нареди соодветно третирање на растенијата со надзор над спроведување на постапката;
- исклучок, со пропишаните услови да се дозволи ставање во промет на растенијата заради индустриска преработка, непосредна потрошувачка или за научни цели;
- да се нареди уништување на растението.

Постапките за уништување на растението се превземаат само ако е заразено со карантински штетници кои не може да се сузбијат на друг начин, а растението не може да се употребува за други цели. Уништувањето на растенијата се врши во согласност со Правилникот за начинот на уништување на растенија („Службен весник на РМ“ бр.4/78) и тоа со: палење, третирање со хемиски средства, закопување и заорување на начин кои оневозможува ширење на заразата .

Статус на штетните организми наведени во *acquis* на ЕУ

Врз основа на Законот за заштита на растенија донесени се листи за карантински штетници на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 9/ 96). Листа А1 на која се наоѓаат карантинските штетници на растенија кои не се утврдени во Република Македонија и Листа А2 на која се наоѓаат карантинските штетници кои се утврдени на ограниченото подрачје и се под контрола.

Околу 60% од штетните организми од Аппех I оддел 1 (штетните организми за кои не е познато дека постојат во било кој дел од заедницата и релевантни се за цела заедница) Директива 2000/29 се наоѓаат на Листа А1 за карантински штетници на растенија.

Поголем дел од штетните организми од Annex I оддел 2 (штетни организми за кои се знае дека постојат во заедницата и релевантни се за цела заедница) се наоѓа на македонската A1 за карантински штетници на растенија *Globodera pallidastone* (Behrens) i *Globodera rostochiensis*, *Popilia japonica* Newman, *Spodoptera littoralis* (Boisduval), *Clavibacter michiganensis*(Smith) *Davi set al. ssp sepedonicus* (spieckermann and Kottholf, Davi set. Al.. *Ralstonia solanacearum*(Smith) Yabuuchi, *Melampsora medusae* Thumen, *Synchytrium endobioticum* (Schilberski) Percival, *Apricot chlorotic mycoplasma*.

Поголем дел од штетните организми од Annex II од дел A оддел 2 се наоѓа во македонската Листа A1 за карантински штетници на растенија, со напомена дека оние штетни организми од Одделот 2 кои се во поголем дел усогласени се наоѓаат на македонската Листа A1 за карантински штетници на растенија(оние кои ги нема на територијата на Република Македонија). Споредба по видовите на растенија на кои штетните организми не смеат да се најдат не е возможна бидејќи во македонските прописи не е направена таква листа.

Листата на штетни организми од Annex III A 2000/29EC е делумно усогласен со Наредбата за забрана на увозот и транзитот на одделни видови растенија и за определување карантински надзор над одделни видови растенија што се увезуваат заради одгледување („Службен весник на РМ“ бр.59/91). Неусогласеноста со *acquis* се однесува и на видовите на растенија и на подрачјето на кое се однесува забраната.

Annex III B- не е ускладен со македонските прописи во смисла на заштитените зони иако одделни растенија се дел во член 10 од Правилникот за здравствената контрола на растенијата во прометот преку државната граница („Службен весник на РМ“ бр.59/91).

Листата на растенија и растителни производи во Annex iv A 2000/29/EC усогласен е во многу мал дел. За оделни видови на растенија и растителни производи пропишани се посебни услови кои мора да се исполнат во: Наредба за забрана на увоз и транзит на одделни видови растенија и за определување карантински надзор над одделни видови растенија што се увезуваат заради одгледување („Службен лист на СФРЈ“ бр. 59/91), Наредба за определување на карантински надзор при увоз на саден материјал на повеќегодишни растенија („Службен весник на РМ“ бр.81/03), Наредба за превземање на мерки при увоз на компир во Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр.88/00, 92/02) и во Правилникот за здравствена контрола на растенија и контрола во промет преку државната граница „Службен лист на СФРЈ“ бр.59/91).

Увоз на наведените растенија е забранет додека не се исполнат посебните услови.

Annex IV B - 2000/29/EC - не е усогласен во македонските прописи (заштитени зони).

Annex V B - 2000/29/EC - делумно усогласен со став два од чл.2 од Правилникот за здравствена контрола на растенија во промет преку државната граница („Службен весник на РМ“ бр.53/91). На здравствен преглед подlegнуваат сите растенија доколку не се хемиски, топлотно, механички или на друг начин отстранета можноста за пренесување на штетни организми.

Annex V A I - 2000/29/EC е делумно усогласен со чл. 22 од Закон за заштита на растенија („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 6/00). Не е воспоставен систем на растителни (пасоши), но садниот материјал пред земањето од објектот на кои е произведен, како и растенијата кои потекнуваат од заразените подрачја мора да имаат уверение за здравствената состојба на растенијата врз основа на кои се издава уверение за здравствената состојба на растенијата во внатрешниот промет.

Annex V A II - 2000/29/EC - делумно усогласен со Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр.25/98), ако не се земат во предвид заштитените зони

Annex VI - 2000/29/EC (Растенија кај кои може да се применат посебни мерки) делумно е усогласен со Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр.25/98)

3. Квалитетот на семето и материјалот за размножување на растенијата;

а) регистрација на вариетети;

б) сертификација од аспект на маркетинг. Дополнителни контроли.

Со Законот за семенски, саден материјал и материјал за размножување, признавање одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр. 41/00) се уредува производството, доработката, прометот и извозот и увозот на семенскиот материјал, садниот материјал и материјалот за размножување од растително потекло, како и признавањето, одобрувањето и заштита на сортата.

Здраствената состојба на земјоделските посеви и на семето и садниот материјал е регулирана со Законот за здравје на растенијата.

Подзаконски акти за вршење на стручни прегледи за време на вегетација и за испитување на квалитетните својства на семенскиот и садниот материјал се следни:

- Правилник за начинот за вршење на стручна и здравствена контрола над производството на семе од земјоделски растенија (“Службен лист на СФРЈ” бр.7/67)
- Правилник за квалитетните норми, пакување, пломбирање и декларирање на саден материјал за земјоделски растенија (“Службен лист на СФРЈ” бр.45/75 и 26/79.
- Правилник за квалитетот на семето на земјоделски растенија (“Службен лист на СФРЈ” бр.47/87, 60/87 и 81/89.)
- Правилник за содржината и податоците кои мора да ги содржи барањето за потврдување на новата сорта, односно дозвола за интродукција на на странска сорта на земјоделски и шумски растенија и за името на сортата (“Службен лист на СФРЈ” бр.56/89).
- Правилник за норми на квалитетот и други услови за промет на земјоделски саден материјал (“Службен лист на СФРЈ” бр.53/67)
- Правилник за норми на квалитетот за оделни видови на семе од земјоделски растенија и други услови за промет, како и единствена методика за анализа на земјоделско семе (“Службен лист на СФРЈ” бр.25/66 и 32/66).

а)

Постапката за признавање на новосоздадени домашни сорти и воведување во производство на странски сорти земјоделски растенија е регулирана со Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр.41/2000).

Постапката започнува со поднесување на барање за признавање и одобрување на сорта од страна на сопственикот или авторот на сортата, односно за странските сорти преку овластени застапници во Република Македонија.

Барањето се поднесува до Управата за семе и саден материјал при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Сортата, согласно цитираниот Закон, може да биде призната и одобрена ако е: различна, еднообразна, стабилна (Distinctness Uniformity Stability - DUS), има вредност на земјоделска култура и е означена со ознака на сорта, со која може да се регистрира.

Во Република Македонија нема овластена и регистрирана установа за вршење на DUS тестовите, односно за испитување дали сортата е различна, еднообразна и стабилна. Признавањето на сортата се врши врз основа на испитувањата за утврдување на нејзината земјоделска вредност во повеќе локалитети на различни типови на почва и различни климатски услови. Цел на овие испитувања е да се признае само онаа сорта која има

поголема земјоделска (агрономска) вредност од постојните најдобри сорти земјоделски растенија.

До Управата за семе и саден материјал, подносителот на барањето е должен во рок од еден месец пред сеидбата и садењето да достави семенски материјал и да ги уплати трошоците на постапката за признавање односно одобрување на сорта.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство има донесено Правилник за висината, начинот и временските рокови наплаќање на трошоците на постапката за признавање и одобрување на сортата и за контрола на сортата (“Службен весник на РМ “ бр.59/2001).

За признавање и одобрување на сорти, Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство формира Комисија за поледелски и градинарски растенија, која ја сочинуваат стручни лица од областа на генетиката и селекцијата и вработени лица од Управата за семе и саден материјал.

Врз основа на извршените испитувања на сортата, статистички обработени податоци и потврдување на добиените резултати, по предлог на Комисијата за признавање и одобрување на новата сорта, министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесува решение за признавање односно одобрување за воведување во производство на нова сорта.

Важноста на решението за признавање и одобрување на нова сорта кај нивските растенија трае десет години, а кај виновата лоза и овошните растенија дваесет години.

Кога сортата е призната или одобрена, Управата за семе и саден материјал изготвува листа на сорти на нови признати и одобрени сорти, која се објавува во “Службен весник на Република Македонија”.

б)

Целокупната материја од оваа област е регулирана во Законот за семенски, саден материјал и материјал за размножување, признавање одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ “бр.41/00)

Семенски материјал може во промет да се пушти единствено од сорти кои се запишани во сортната листа на Република Македонија и објавени во Службен весник на РМ.

Со промет со семенски и саден материјал можат да се баваат само трговски друштва кои се запишани во Регистерот на прометници што се води во Управата за семе и саден материјал .

Производителот на семенскиот материјал должен е да го пријави производството на семенскиот материјал до Управата за семе и саден материјал при Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство најкасно еден месец после извршената сеидба.

Семенски материјал кој се става во промет мора да е произведен под контрола на овластена институција, декларирани и прописно спакуван.

Контролата над семенските посеви ја вршат овластени институции. Нивни стручни лица излегуваат на терен, вршат увид и внимаваат дали посевите ги задоволуваат пропишаните норми за признавање на семенските посеви (предкултура, просторна изолација, идентитет и чистота на сортата, присуство на болести и штеточини , состојба на посевот и процена на приносот). После извршената контрола (апробација) се издава “Уверение за признавање на семенскиот посев”, покрај другите податоци во него се дава оценка за очекуваниот принос на натурален семенски материјал.

Оваа Уверение може да се спореди со OECD сертификатот, но во OECD сертификатот се искажува само за количината на семе што се става во промет.

Пред и пост контролни тестови за проверка на чистотата на сорта е предвидено во Законот за семенски, саден материјал и материјал за размножување, признавање одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ “бр.41/00), но во пракса оваа контролна мерка не се применува. Само во случај на барање на заинтересирана странка се врши контрола на чистотата на сортноста.

Испитување на квалитетот на семето се врши во овластени институции- лабаратории, кои треба да исполнат одредени законски услови во однос на стручен кадар и други услови. За резултатите од испитувањето на квалитетните својства на семето издаваат “ Извештај за квалитетот на семето” ,во кој се даваат податоци за : Бр. на Увернието за признавање на семенскиот посев, растителен вид, сорта, категорија, број на партија, количина на партијата во кг, чистота на семето, содржина на примеси, енергија на ртење %, ртливост на семето%, здравствена состојба на семето.

Во Република Македонија нема акредитирана лабараторија за испитување на квалитетните својства на семето, која е членка во Меѓународната организација за испитување на квалитетот на семето(ISTA - International Seed Testing Association) и која работи по процедурите на ISTA и овластена да издава Оранж сертификат.

Содржината на “ Извештај за квалитетот на семето” издаден од овластена лабараторија е сличен на содржината на Оранж сертификат- ISTA сертификатот. Истиот не е признаен во меѓународниот промет за семе од причините наведени во претходниот став.

Семето кое се пушта во промет мора да го прати Декларација за квалитетот на семето со испратницата и со фактурата.

Семето кое се става во промет мора да има на амбалажата прицврстена мала “декларација на стоката”, која ја издава доработувачот за домашното семе или пак увозникот на увезеното семе и во која се напишани дел од податоците од големата Декларација. Во големата декларација се опфатени сите податоци од добиениот извештај за квалитеот на семето кој го издава овластената лабараторија.

Големите и малите декларации (етикети) кои одат прицврстени со пратката ги изготвуваат доработувачите за домашното семе или увозниците за увезеното семе.

4. Права во врска со растителни вариетети

Заштитата на новите сорти растенија е регулирана со “Законот за семенски материјал, саден материјал и материјал за размножување, признавање, одобрување и заштита на сорта (“Службен весник на РМ” бр.41/00).

Барање за заштита на сорта поднесува сопственикот, авторот, лице овластено од него или негов правен следбеник. Ако сортата е создадена од повеќе автори , сите поднесуваат заедничко барање. Подносителот на барањето за заштита на сортата е потребно да наведе дека сортата е нова и дека не е одржувана од други лица. Подносителот на барањето е должен да ја наведе ознаката на сортата или привремената ознака. Барателот е должен еден месец пред сеидбата да достави мостри од семенскиот материјал и сите потребни документи : Решение за признатата или одобрената сорта и Ознака на сортата.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство формира Комисија за заштита на признатата и одобрена сорта составена од стручни лица од областа на генетика и селекцијата на растенија и правник.

Ако сортата според ознаката ги исполнува условите за добивање на заштитена сорта, Управата врши полски и други испитувања. Управата не врши испитувања, ако бидат

доставени резултати од официјални институции од земји членки на Меѓународната организација за заштита, идентификација на сорти и вариетети (UPOV- International Union for Protection of New Varieties of Plant).

За заштитената сорта Министерот на предлог на Комисијата за заштитената сорта донесува решение (Сертификат).Формата, содржината и начинот на издавањето на сертификатот ги пропишува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Решението за заштита на сорта кај нивските растенија трае до 25 години, кај виновата лоза, хмељот, компирот и овоштарските растенија до 30 години.

Досегашните анализи покажаа дека е потребно да се изготви нов Закон за заштита на нови сорти на земјоделски растенија усогласен со конвенцијата на УПОВ. Во тек се подготвителни активности за изготвување на работен текст за изработка на Закон за заштита на нови сорти. Се планира новиот Закон да биде изготвен во текот на 2006 година.

Република Македонија, односно Управата за семе и саден материјал при Минисерството за земјоделство, шумарство и воостопанство, не е членка на Меѓународната организација за заштита, идентификација на сорти и вариетети (UPOV- International Union for Protection of New Varieties of Plant). Република Македонија преку Управата за семе и саден материјал, планира во наредните 5 години да стане членка на оваа организација и да ја прифати конвенцијата на УПОВ .

5. Заштита на растенијата, производи за заштита на растенијата;

- а) пуштање во промет (пазар) на средствата за заштита на растенијата;**
- б) утврдување на максималното дозволено ниво на резидуи;**
- с) контрола на максималното ниво на резидуи**

а)

Во Република Македонија дозволен е увозот и користење само на регистрирани средства за заштита на растенија, соодветно пакувани, прописно декларирани и означени.

Постапката за регистрација на средствата за заштита на растенија, според сегашните важечки прописи поделена е во неколку фази или постапки. Одговорен орган (тело) за почетната фаза од постапката на регистрацијата на средствата за заштита на растенијата е Министерството за здравство , кое што постапката ја спроведува во согласност со одредбите од Законот за промет на отрови („Службен весник на РМ“ бр.13/91).

Со оглед на тоа дека дел од средствата за заштита на растенијата спаѓаат во одредена група на отрови, дел од одредбите на Законот за промет на отрови („Службен весник на РМ“ бр.13/91) ги регулира и обврските за средствата за заштита на растенијата. Во овој закон вградени се и одредби кои се однесуваат на класификација на отрови и на етикетите. Отровите не може да се пуштаат во промет доколку не се вклучени во листа на отрови. Листата се објавува во Службен весник на РМ.

Постапката за одредување на групата на отрови се отпочнува со поднесува барање од производителот на средства за заштита на растенијата за вршење токсиколошка проценка на средствата за заштита на растенијата. Истата ја вршат овластени институции од Министерството за здравство. Овластени институции за вршење токсиколошка проценка на документацијата за активната материја и препарат се Институтот за пред клиничка и клиничка фармакологија со токсикологија и Институтот за применета биохемија-катедра за применета токсикологија .

Врз основа на извршените токсиколошки истражувања на средствата за заштита на растенијата, од страна на овластената институција и добиениот извештај, произведувачот поднесува барање за добивање на решение за разврстување на средствата за заштита на растенијата во или надвор од групата на отрови. Покрај наведеното, Министерството за здравство обезбедува и позитивно мислење од Комисија за отрови. По добиеното решение од Министерството за здравство следува продолжување на постапката за регистрација на средствата за заштита на растенијата во Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство.

За следната фаза, односно регистрација - издавање на дозвола за промет и примена на средствата за заштита на растенијата надлежно е Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. За издавање на дозвола за средствата за заштита на растенијата задолжителни се испитувања за физичко- хемиските- својства и биолошките својства извршени исклучиво во овластени институции.

Испитување на физичко- хемиските- својства се врши според прифатени методи на меѓународните организации: WHO, FAO, OECD, EPA, EEA, EWRS, CIPAC, AOAC и методи дадени од производителот, а биолошките истражувања се прават со тестирање на поле(field testing) во траење од 1-2 вегетациски сезони, според стандардите и методите на Европската и регионалната организација за заштита. (EPPO).

По добивањето на позитивни резултати и извештаи, производителот или поднесувачот на барањето поднесува барање до Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство за добивање на дозвола за промет и примена на средства за заштита на растенијата.

Издавањето на дозволата се врши покрај наведеното и со позитивно мислење од Комисија за средства за заштита на растенија формирана од Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство. Комисијата е составена од членови-претставници од Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерство за здравство, стручњаци од научно стручни и образовни институции од областа на ентомологијата, фитопатологијата, хербологијата и токсикологијата.

Комисијата завршно ја разгледува приложената документација (извештаите од овластените институции, мислењето од Комисијата за отрови и решението за разврстување во група на отрови и др. пропратната документација) и дава предлог до Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство за издавање на дозвола за промет и примена на средства за заштита на растенијата на пазарот во Македонија.

Потоа следува административна постапка за издавање на дозвола во Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. Дозволата се издава за времетраење до 5 или 10 години во зависност од тоа дали е нова или позната активна материја. Доколку се работи за позната активна материја односно средство за заштита на растенијата кое имало примена повеќе од 20 години во Република Македонија и се покажало ефикасно и нема штетно дејство, се издава дозвола од 10 години. Средствата за заштита на растенијата мораат да бидат прописно пакувани. При пуштање во промет, етикетата мора да биде на македонски јазик и треба да бидат исполнети и останатите услови во согласност со одредбите од двата Закона и правилниците донесени врз основа на нив.

Детални одредби за постапката - регистрација на Средствата за заштита на растенијата пропишани се во Правилникот за услови и начинот на издавање дозвола и пуштање во промет на средства за заштита на растенијата („Службен весник“ бр.65/01, 99/02) и во дел од Правилникот за условите кои мора да ги исполнуваат правните лица кои вршат промет со средства за заштита на растенијата на големо и мало („Службен весник на РМ“ бр.54/01).

Листа на средствата за заштита на растенија кои имаат дозвола за промет и примена во Република Македонија службено се објавува во Службен весник. Во Република Македонија нема регистрирано и не се наоѓаат во листата средства за заштита на растенијата кои се забранети врз основа на ЕУ Директивата 79/117/ЕЕЦ.

Промет на средства за заштита на растенијата може да вршат само правни лица кои исполнуваат одредени услови во однос на простории, уреди и стручен кадар и кои се запишани во регистрот на правни лица во Управата за заштита на растенијата при Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство. Условите се пропишани со Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 06/00 и Правилникот за условите кои мора да ги исполнуваат правните лица кои вршаат испитување на средства за заштита на растенијата („Службен весник“ 54/01).

Според прописите во ЕУ треба да се одреди еден авторитет во државата т.н. designated authority како носител на постапката за регистрација на Средства за заштита на растенијата и надлежен за координација на другите институции инволвирани во работата за проценка на документацијата за средства за заштита на растенијата.

Во рамките на програмата CARDS 2002, NIPS проектот се обезбедува техничка помош за подготвување на Закон за средства за заштита на растенија, кои во целост ќе ги регулира средствата за заштита на растенијата (ќе се обединат одредбите кои се однесуваат на средствата за заштита на растенијата од сегашните: Законот за промет на отрови („Службен весник на РМ“ бр.13/91) и Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 06/00) и ќе се обединат постапките за проценка на документацијата за средствата за заштита на растенијата, за класификација, пакување, етикетирање . Со Законот ќе се направи усогласување со основните ЕУ директиви (91/414/ЕЕС и 99/45 ЕС) .

b) Утврдување на максимални нивоа на резидуи

Според Законот за заштита на растенијата („Службен весник на РМ“ бр. 25/98 и 06/00) и Правилникот за начинот на издавање дозволи за пуштање во промет на средства за заштита на растенијата , не може да се издаде дозвола ако за средствата за заштита на растенијата не се одредени максимално дозволени количини (МДК) (MRLs) и каренци, посебно за секоја намена и за секој начин на примена. Максимално дозволени количини на остатоци од средства за заштита на растенијата во прехранбени производи се утврдени со следните прописи:

- Правилник за количеството на пестициди и други отровни материи, хормони, антибиотици и микотоксини кои може да се најдат во животните намирници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/83,79/87).

Наведениот правилник се однесува на постари супстанции. Поради тоа Министерството за Здравство во приоритет го има ставено изготвувањето на правилник за утврдување на максимално дозволени количини за чие изготвување како основа се земени ЕУ регулативите.

Институционалната структура и постапките за утврдување ќе се дефинираат со новиот Закон за производи за заштита на растенијата.

c) Контрола на максималните дозволени количини на резидуи

Контролата ја спроведува Државниот санитарен и здравствен инспекторат при Министерство за здравство за граничен надзор и во подрачните единици на министерството. Надлежните инспектори земаат примероци според оценка или по барања на правни и физички лица. Со Правилникот за безбедност на водата за пиење пропишани се 6 мостри годишно.

Анализа на резидуи се врши на органохлорни, органофосфорни, карбамати и пиретроиди. Лимитирачки фактор за контрола на резидуите во намирниците е тоа што лабораториите не поседуваат потребна софистицирана опрема. Поради тоа не е можно да се врши анализа на максимално дозволени количини (МДК) за одредени комбинации на средства за заштита на растенијата во намирниците. Примероците за анализа се земаат и анализите се спроведуваат во согласност со поблиски прописи со кои е пропишано:

- начин на земање на примероци
- начин на анализа на резидуите

- критериуми што мора да ги исполнуваат овластените лаборатории во смисла на опремата и стручниот кадар.

Анализи на резидуи вршат лабораториите во Републички завод за здравствена заштита, регионални заводи за здравствена заштита во Скопје и Куманово и Факултет за ветеринарна медицина.

Просечен вкупен број на анализирани примероци за резидуи на пестициди во прехранбените производи во 2003 година е 10 573, од кои од увоз се 9854, а од домашно 719.

6. Хигиена на растенија

Хигиена на свежи производи од растително потекло и сировини за преработка, не е регулирано со посебен закон. Хигиената е регулирана со Правилникот за квалитетот на овошјето, зеленчукот и печурките (“Службен Лист на СФРЈ” бр.29/79) со кој наведените производи во прометот се пуштаат доколку ги исполнуваат условите:

- да се зрели;
- да е свежи;
- да не се извалкани, навлажнати и нагниени;
- да не содржат остатоци од средства за заштита на растенијата во количини поголеми од дозволените;
- да немаат туѓ и непријатен вкус и миризба и да не содржат туѓи примеси;
- да не се испукани, удрени, ниту оштетени од растителни болести и штетници, ако тоа со овој правилник за одделни видови и класи на овошје не е поинаку определено.

F. Исхрана на животните

7. Општо:

- а) општа структура на правната основа; организација и надлежности на различните вклучени институции;**
- б) Области на одговорности на засегнатите надлежни институции.**

а)

Исхраната на животните е регулирана со два закона и подзаконски акти кои се во надлежност на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство:

- Закон за Сточарство (“Службен весник на РМ” бр. 61/97)
- Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на РМ” бр. 28/98)
- Правилник за квалитет на добиточната храна (Службен Лист на СФРЈ бр. 15/89 и 54/90)
- Правилник за максималните количества на штетни материи и состојки во добиточната храна (Службен Лист на СФРЈ бр. 2/90)
- Правилник за методите на земање на мостри и методите за физички, хемиски и микробиолошки анализи на добиточната храна (Службен Лист на СФРЈ бр. 15/87).
- Правилник за начинот на вршење ветеринарно санитарна контрола на добиточната храна и на објектите во кои се произведува добиточна храна и за условите што мора да ги исполнуваат лабораториите што вршат суперанализа на добиоточна храна (Службен лист на СФРЈ бр. 72/91).

- Правилник за максимално дозволени граници на присуство на радионуклиди во добиточната храна во сировини за изработка на крмни смеси за исхрана на животни и во вода за напојување на животни и за условите под кои можат да се пуштаат во промет и да се употребуваат за исхрана на животни ако содржината на радионуклидите е над определените граници на активност (Службен Лист на СФРЈ бр. 16/92).

Надлежни органи во состав на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство за спроведување на законската регулатива од областа на добиточната храна се:

- Сектор за земјоделство;
- Управата за ветеринарство;
- Државен инспекторат за земјоделство;

Овластени институции и лаборатории за испитување на добиточната храна се:

- Факултетот за Ветеринарна Медицина
- Институт за Сточарство
- Факултет за земјоделски науки и храна

б) Области на одговорности на засегнатите надлежни институции.

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство преку Секторот за земјоделство врши надзор над спроведување на одредбите од областа на добиточната храна согласно Законот. Државниот инспекторат за земјоделство е надлежен орган за инспекциски надзор од аспект на контрола на квалитетот на концентрираната добиточна храна во производството и прометот.

Управата за ветеринарство е надлежен орган на управа од аспект на ветеринарно здравствената исправност на добиточната храна во делот на производството, увозот, прометот и употребата на добиточната храна. Инспекцискиот надзор и контрола се спроведува од страна на одделението за ветеринарна инспекција, односно државните ветеринарни инспектори во внатрешниот промет и на граничните премини.

Факултетот за ветеринарна медицина е лабораторија овластена за испитување на ветеринарно здравствената исправност на добиточната храна.

Институтот за сточарство и Факултетот за земјоделски науки и храна се лаборатории овластени за анализа, односно суперанализа на квалитет на добиточната храна.

8. Дозволени адитиви во добиточната храна.

Согласно Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) употребата на добиточна храна која го загрозува здравјето на добитокот или која, преку производите од добитокот може да го загрози здравјето на луѓето, не е дозволена во исхраната на добитокот.

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), забранет е прометот на хигиенски неисправна добиточна храна. Добиточната храна хигиенски е неисправна, ако: содржи патогени микроорганизми или паразити кои штетно влијаат врз здравјето на животните или ако содржи недозволен број на сапрофитски микро-организми како и нивни метаболити (ендотоксини и егзотоксини); содржи хормони, седативи, тиреостатици или недозволени количини на антибиотици, содржи повеќе од дозволените количества на пестициди, фунгициди, родентициди и други фитофармацевтски средства, соли на неоргански материи, радиоактивни материи, како и други штетни материи по здравјето на животните; органолептички е изменета; е со несоодветен состав што влијае на нејзината биолошка вредност и употребливост; е поминат рокот на употребата наведен во декларацијата и доколку солта за исхрана на животните не е јодирана.

Со правилник за адитиви на добиточна храна се уредуваат производството, регистрацијата, прометот и употребата на адитивите во добиточната храна. Со правилникот се пропишуваат: категориите и функционалните групи на адитивите на добиточна храна; условите кои треба да ги исполнат адитивите на добиточната храна за нивна регистрација; постапката за оценување на сообразност и регистрација на адитивите на добиточна храна; нивното декларирање и прометот и употребата.

Во зависност од функцијата и карактеристиките, адитивите на добиточна храна се категоризираат во една или повеќе од следните категории и функционални групи на адитиви:

1) Технолошки адитиви се сите супстанции додадени во добиточната храна за технолошки цели, со следните функционални групи:

- a) конзерванси: супстанции или, кога е применливо, микро-организми кои ја штитат храната од расипување причинето од микро-организми или нивните метаболити;
- b) антиоксиданси: супстанции кои ја продолжуваат должината на складирањето на добиточната храна и хранителните материи со нивна заштита од расипување со оксидација;
- c) емулзификатори: супстанции кои овозможуваат помагање на мешање на хомогени смеси на две или повеќе состојки на добиточна храна.
- d) стабилизатори: супстанции кои ја помагаат физичко-хемиска стабилност на добиточната храна;
- e) згуснувачи: супстанции кои го зголемуваат вискозитетот на добиточната храна;
- f) средства за гелирање: супстанции кои и даваат на добиточните храни форма на гел;
- g) биндери (супстанции кои врзуваат): супстанции кои ја зголемуваат тенденцијата на лепливост на деловите на добиточна храна;
- h) супстанции кои вршат супресија на радионуклеотиди или ја помагаат нивна екскреција;
- i) супстанции кои ја намалуваат тенденцијата на поединечно грудчење на добиточната храна кои би се залепиле;
- j) регулатори на киселост; супстанции кои ја регулираат pH вредноста на добиточната храна;
- k) адитиви на силажа; супстанции, вклучително и ензими или микро-организми, наменети да бидат додадени во добиточната храната за да ја подобрат продукцијата на силажа;
- l) денатуранти;
- m) супстанции кои кога се користат за добивање на добиточна храна, дозволуваат идентификацијата на потеклото на специфични добиточните храни или хранителни материи;

2) Сензорни адитиви се сите супстанции, чие додавање на добиточната храна ги подобрува или изменува органолептичките особини на добиточната храна, или подобрува или изменува визуелните карактеристики на храната од животинско потекло, со следните функционални групи:

- (a) бои;
 - супстанции додадени или повторно вратени во добиточната храна;
 - супстанции кои, кога се хранат животните, додадени бои во храна од животинско потекло;
 - супстанции кои го фаворизираат влијанието на бојата на украсните риби или птици;
- (б) смеси на зачини: супстанции кои додадени во добиточна храна го зголемуваат мирисот или вкусот на добиточната храна.

3) Нутритивни Адитиви се сите супстанции додадени со цел на подобрување на нутритивната вредност на добиточната храна, со следните функционални групи:

- (а) витамини, про-витамини и хемиски добро-определени супстанции кои имаат слични ефекти;
- (б) смеса на елементи во трагови;
- (в) аминокиселини, нивни соли и аналози;
- (г) уреа и нејзини деривати.

4) Зоотехнички Адитиви се сите адитиви кои се употребуваат за поволно делување на перформансите на животните од аспект на добра здравствена состојба на животните или поволно делуваат на животната средина, со следните функционални групи:

- (а) зголемување на сварливост: супстанции кои, кога се хранат животните се зголемува сварливоста на исхраната, преку дејство на определени хранителни материји;
- (б) стабилизатори на добра флора: микро-организми или нивни хемиски одредени супстанции, кои кога се храни животното имаат позитивни ефекти врз добрата флора;
- (в) супстанции кои имаат позитивно влијание врз животната средина;
- (г) други зоотехнички адитиви

5) Кокцидиостатици и хистомонистатици;

За да се регистрираат адитивите на добиточна храна треба да ги исполнуваат следните услови :

- да немаат штетен ефект на здравјето на животните, здравјето на луѓето и животната средина;
- да не се презентираат на начин кој може да го доведе во забуна корисникот;
- да не го оштетува корисникот со намалување на дадените карактеристики на производите од животинско потекло или да го доведе во заблуда корисникот во однос на одредени карактеристики на производите од животинско потекло;

и да поседуваат една или повеќе од следните карактеристики:

- поволно да делуваат на карактеристиките на добиточната храна;
- да ги задоволуваат нутритивните потреби на животните;
- поволно да делуваат на сточарското производство, перформансите или добробитот на животните, особено со делување на гастроинтестиналната флора или дигестивилноста на добиточната храна;
- поволно да делуваат на карактеристиките на производите од животинско потекло;
- поволно да делуваат на бојата на орнаменталните риби и птици;
- поволно да делуваат на животната средина од аспект на сточарското производство;
- да имаат кокцидиостатско или хистомонистатско делување.

Антибиотици, со исклучок на кокцидиостатици или хистомонистатици, нема да се регистрираат како адитиви на добиточна храна согласно овој правилник.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира донесување на Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект во четвртиот квартал на 2005 година, кој ќе биде апроксимиран со легислативата на Европската Унија.

9. Маркетинг на состојки на добиточна храна

Прометот на концентрирана добиточна храна е регулиран со два законски акти: Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) и Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98).

Согласно Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97), производство на концентрирана добиточна храна (кормна смеска, наменета за промет) може да врши правно лице ако исполнува одредени услови кои ги пропишува Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Концентрираната добиточна храна што се става во промет мора да има пропишана декларација на амбалажата и на придружниот книговодствен документ, во која се внесени основните податоци за квалитетот и количеството, и мора да одговара на декларираните податоци.

Правните лица кои произведуваат кабеста добиточна храна наменета за промет, се должни да вршат контрола на квалитетот во процесот на производството до пуштањето во промет.

Во промет се става добиточна храна која по однос на составот и квалитетот ги исполнува пропишаните услови. Употребата на добиточна храна која го загрозува здравјето на добитокот или која, преку производите од добитокот може да го загрози здравјето на луѓето, не е дозволена во исхраната на добитокот.

Увезената добиточна храна наменета за промет, по однос на составот и квалитетот, мора да ги исполнува условите како и добиточната храна која е произведена во Република Македонија.

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98), правните лица кои се занимаваат со производство и промет на добиточна храна мораат да обезбедат хигиенски исправна добиточна храна. Правните лица кои се регистрирани за производство и преработка на добиточна храна, се должни пред да ја пуштат во промет да ги извршат лабораториските испитувања за утврдување на ветеринарно здравствена исправност на храната. Забранет е прометот на хигиенски неисправна добиточна храна. Под редовна ветеринарно-санитарна контрола се и објектите за производство, преработка, складирање и промет на добиточна храна, а во случај на сомневање на заразна болест на контрола подлежи и добиточната храна во дворот на сопствениците на животните.

Увозот на добиточната храна го одобрува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство со решение, со кое за секој поединечен случај ќе утврди дека не постојат ветеринарно-санитарни пречки за нивниот увоз, транзит и складирање согласно со одредбите на Законот за ветеринарно здравство. Со решението се определуваат и ветеринарно-санитарните услови за увоз и транзит и се наложува на увозникот да ја даде на испитување пратката, или да определи други мерки. Пратката мора да биде пратена со меѓународен ветеринарно санитарен сертификат.

Начинот на пакување, транспортирање и чување на добиточната храна е регулирано со Правилникот за квалитет на добиточната храна. Хранивата може да се транспортираат и чуваат во истурена состојба или запакувани во соодветна амбалажа. Амбалажата во која се пакуваат хранивата мора да се затвара на начин со кој се обезбедува оригиналноста на пакувањето.

Транспортирањето се врши во затворени возила на железничкиот, друмскиот, поморскиот и речниот сообраќај, а на покуси растојанија дозволена е употреба и на отоворени возила. Транспортните средства во кои се превезуваат хранивата мора да бидат исчистени и потготвени така да се оневозможи загадување на добиточната храна. Храната се чува во амбалажа или без неа во простории што мораат да бидат чисти, суви и дотерани за проветрување, заради спречување на загревање, палење и расипување на хранивата. Во тие

простории не смее да има штетници ниту средства за заштита на растенијата, како ни други материји кои можат да ја затрујат или загадат добиточната храна.

10. Проток на суровини за добиточна храна

Промет на суровини за добиточна храна е регулиран согласно Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) и Правилникот за квалитет на добиточна храна („Службен Лист на СФРЈ“ бр. 15/89, 54/90).

Со правилникот се утврдува кои суровини од растително, минерално и животинско потекло може да се користат во исхраната на животните, како и условите во поглед на квалитет кои треба да ги исполнуваат.

Правните лица кои произведуваат кабеста добиточна храна наменета за промет, се должни да вршат контрола на квалитетот во процесот на производството до пуштањето во промет.

Во промет се ставаат суровини за добиточна храна која по однос на составот и квалитетот ги исполнуваат пропишаните услови. Употребата на суровини за добиточна храна кои ги загрозуваат здравјето на добитокот или која, преку производите од добитокот може да го загрози здравјето на луѓето, не е дозволена во исхраната на добитокот.

Увезените суровини за добиточна храна наменети за промет, по однос на составот и квалитетот, мора да ги исполнуваат истите услови за суровини за добиточната храна кои се произведени во Република Македонија.

11. Непожелни супстанции во добиточна храна

Согласно Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр.61/9) употребата на добиточна храна која го загрозува здравјето на добитокот или која, преку производите од добитокот може да го загрози здравјето на луѓето, не е дозволена во исхраната на добитокот.

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр.28/98) забранет е прометот и употребата на хигиенски неисправна добиточна храна. Добиточната храна хигиенски е неисправна, доколку меѓу другото содржи патогени микроорганизми или паразити кои штетно влијаат врз здравјето на животните или ако содржи недозволен број на сапрофитски микро-организми како и нивни метаболити (ендотоксини и екзотоксини); содржи хормони, седативи, тиреостатици или недозволените количини на антибиотици, содржи повеќе од дозволените количества на пестициди, фунгициди, родентициди и други фитофармацевтски средства, соли на неоргански материји, радиоактивни материји, како и други штетни материји по здравјето на животните.

Непожелните супстанции во добиточната храна се регулирани со Наредба за забрана на употреба на добиточна храна која содржи непожелни супстанции и производи во исхраната на животните. Со Наредбата се забранува производството, прометот и употребата на добиточна храна, сировините за производство на добиточна храна и другите производи за исхрана на животните кои содржат

- хормони, седативи, тиреостатици и антибиотици;
- непожелни супстанции и производи или нивни метаболити над максимално дозволените количества
- неоргански материји над максимално дозволените количества
- показатели на хемиското разлагање над максималните дозволените вредности.
- сапрофитски микроорганизми над максималниот дозволен број.
- патогени микроорганизми над максималниот дозволен број.
- токсини на токсигени бактерии во 1 грам ((*Clostridium botulinum*, *Clostridium perfringens* i *Staphylococcus piogenes*)
- токсини и токсигени габички над максималниот дозволен број

- отровни растенија и паразитски габички над максималните дозволени количества.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира донесување на Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект во четвртиот квартал на 2005 година, кој ќе биде апроксимиран со легислативата на Европската Унија.

12. Добиточна храна наменета за посебни прехранбени цели

Добиточната храна наменета за посебни прехранбени цели во моментот не е регулирано со постојната национална легислатива.

Прашањето за добиточна храна со посебни прехранбени цели ќе се уреди со ревизијата на Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) и со донесувањето на Законот за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект (IV/2005).

13. Одредени производи кои се користат во исхраната на животните

Производите кои се користат во исхрана на животните се регулирани со Правилникот за квалитет на добиточната храна („Службен Лист на СФРЈ“ бр. 15/89 и 54/90). Хранива се производи од растително, животинско и минерално потекло произведени природно или индустриски, а не се штетни за здравјето на животните и луѓето. Хранива можат да бидат:

- зрнести производи;
- производи и споредни производи на мелничарството;
- споредни производи на индустријата за скроб;
- споредни производи на индустријата на алкохол и вриење;
- споредни производи на индустријата за масло;
- производи на индустријата за шеќер;
- сушени растителни производи;
- хранива од животинско потекло;
- хранива со додаток на непротеински азотни соединенија;
- минерални хранива.

Прашањето за одредени производи кои се користат во исхраната на животните ќе се доуреди со ревизијата на Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) и со донесувањето на Законот за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект (IV/2005).

Наредба за забрана на употреба на протеини по потекло од животни во исхраната на домашните животни донесена е во јуни 2001 година, каде се забранува употребата на протеини и преработни анимални протеини (месно коскено брашно, месно брашно, косекно брашно, крвно брашно, исушена плазма и други крвни производи, хидролизирани протеини, брашно добиено од чапунки и рогови, месно брашно добиено од внатрешни органи на живина, брашно добиено од пердуви, суви коски, рибино брашно, дикалциум фосфат, челатин и други сродни протеини добиени од животни), вклучително и премикси, добиточна храна, додатоци за добиточна храна и концентрати кои содржат такви производи, во исхраната на животните кои се одгледуваат за производство на прехранбени производи за исхрана на луѓето. Забраната не се однесува на млеко и млечни производи во исхраната на животни, рибино брашно во исхраната на други домашни животни освен преживарите; и дикалциум фосфат и хидролизирани протеини во исхрана на други домашни животни.

14. Услови кои ја одредуваат подготовката, пуштањето во промет и употреба на добиточна храна која содржи медицински препарати

Подготовката, пуштањето во промет и употребата на добиточната храна која содржи медицински премикси не е регулирана со постојната законска регулатива на Република Македонија.

Согласно Акциониот План за Европско Партнерство на Владата на Република Македонија се планира донесување на Закон за добиточна храна од ветеринарно здравствен аспект во четвртиот квартал на 2005 година, кој ќе биде апроксимиран со легислативата на Европската Унија.

Областа на медицираните премикси е регулирана со Законот за лекови, помошни лековити средства и медицински помагала („Службен весник на РМ“ бр. 21/98). Фармаколошко активни сустанции кој се додаваат во добиточната храна и вода во форма на премикси се ставаат во промет по претходно добиено одобрение за ставање во промет издадено од надлежниот орган на управа - Управата за ветеринарство во состав на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Постапката за добивање на одобрение е регулирана со неколку последователни фази. Надлежен орган за регистрација на лековите за употреба во ветеринарната медицина е Управата за Ветеринарство.

Барање за ставање во промет на лек може да поднесе производителот, а за странски производител, овластеното застапништво со постојано седиште во Република Македонија. Барањето го разгледува соодветната комисија во согласност со редоследот на приемот. Одобрението за ставање во промет се издава на предлог на комисија за лекови. Членовите на комисиите ги назначува министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство од редот на истакнатите медицински, стоматолошки, фармацевтски, ветеринарни и други стручни и научни лица. Комисиите работат врз основа на деловник и се стручно независни и самостојни во рамките на својот делокруг на работа. Овластена институција за изработување на наод и резултати од лабораториското (фармацевтско-хемиско) испитување на лекот со метода на испитување и извештајот за извршените фармаколошко-токсиколошки испитувања е Факултетот по ветеринарна медицина.

Одобрението за ставање на лек за употреба во ветеринарната медицина во промет се издава најдолго за период од пет години. Одобрението за ставање во промет може да се преиспита во било кое време во рамките на групна проценка, во согласност со постапките утврдени со закон.

15. Принципи кои ја одредуваат организацијата на службените контроли.

Надзор над спроведување на законските прописи од областа на исхраната на животните согласно Законот за Ветеринарно Здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) и Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) го вршат надлежните органи на управа во состав на МЗШВ: Управата за ветеринарство и Државен инспекторат за земјоделство.

Под задолжителна ветеринарно санитарна контрола на државните ветеринарни инспектори се објектите и опремата за производство, доработка, преработка, обработка и промет, продавниците и други продажни места во кои се продаваат добиточна храна, добиточната храна и водата за напојување на животните.

Ветеринарниот инспектор при инспекцискиот надзор има право и должност да: врши здравствен преглед на премикси, добиточна храна, водата за напојување на животните и вода во процесот на производството на хигиенска исправност, зема и испраќа материјал за

лабораториско испитување; врши систематски преглед на добиточна храна и водата за напојување на животните и водата во процесот на производството, како и на присуство на штетни материи; забрани производство, промет и употреба на добиточна храна и вода за напојување на животните, ако содржат патогени бактерии и материи штетни за здравјето на животните; забрани товарање, претоварување и истоварување на добиточна храна ако не ги исполнуваат пропишаните услови; забрани употреба на возила за превоз на добиточна храна ако не ги исполнуваат пропишаните услови; одземе и уништи добиточна храна која не здравствено исправна; нареди отстранување на неправилностите во производството и прометот со добиточна храна; земе мостри на производи, сировини и отпадоци од добиточна храна и додатоци и вода за напојување на животните и водата во процесот на производството со цел да се испита дали одговараат на прописите за хигиенска исправност и ги определи потребните ветеринарно-санитарни мерки за заштита на добиточната храна и водата за напојување на животните.

Државниот инспекторатот за земјоделство врши инспекциски надзор од аспект на квалитет на добиточната храна преку инспектори за земјоделство. Инспекторот за земјоделството има право да врши надзор над, производството и прометот на добиточна храна и да зема мостри на сировини и добиточна храна. Инспекторот привремено ќе забрани вршење на определена дејност доколку утврди неправилност во работењето или правното лице престанало да исполнува некој од пропишаните закоснки услови до донесување решение за одземање на овластувањето.

16. Услови и начини за одобрување и регистрација на одредени капацитети и посредници кои делуваат во секторот на добиточна храна.

Одобрувањето и регистрацијата на објектите кои се бават со производство и промет на добиточна храна е регулирано е со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) и Законот за Сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97).

Согласно Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) производство на концентрирана добиточна храна (кормна смеска), наменета за промет, може да врши правно лице кое исполнува одредени услови. Условите кои треба да ги исполнува правното лице ги пропишува Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) под редовна ветеринарно-санитарна контрола се и објектите за производство, преработка, складирање и промет на добиточна храна, а во случај на сомневање на заразна болест на контрола подлежи и добиточната храна во дворот на сопствениците на животните.

Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство го пропишува начинот на земање мостри, начинот на вршење на ветеринарно-санитарна контрола на добиточна храна и техничко-технолошките услови на објектите во кои се произведува добиточна храна.

Правните лица што вршат производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна храна се должни да ги пријават објектите и опремата, како и секоја промена во врска со нив во рок од осум дена на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство заради нивно евидентирање во регистар на објектите за производство, преработка, складирање, промет и продажба на добиточна храна.

Управа за ветеринарство води регистар за објектите што вршат производство, преработка и складирање на добиточната храна.

Претпријатија кои вршат производство на добиточна храна			
Р. бр	Претпријатие	Локација	Вид на добиточна храна
1.	Декамел ДООЕЛ Демир Капија	Неготино	пченично, крмно брашно
2.	МПИ Жито Вардар	Велес	концентрирана добиточна храна и крмно брашно
3.	Гомил ДОО с. Облешево	Кочани	концентрирана добиточна храна
4.	Рекорд РЦ ДОО с. Прибачево	-	увоз, производство и промет на концентрирана добиточна храна
5.	Млин Мак ДОО с. Чешиново	-	увоз на компоненти за производство на концентрирана добиточна храна
6.	Агро Компани ДООЕЛ	-	сточно брашно
7.	АД Жито ориз	-	мешана сточна храна
8.	Жито Кочани ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна
9.	Млин Ристов Компани ДООЕЛ	Виница	производство на концентрирана добиточна храна
10.	ДОО Ветеринарна Станица Здравје	Делчево	производство на концентрирана добиточна храна
11.	АД ЗИК Сандански	-	производство на концентрирана добиточна храна
12.	Норел ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна
13.	Алфа Кор ДОО (не работи)	Св. Николе	производство на концентрирана добиточна храна
14.	ДПТУ Коки Лукс ДООЕЛ с. Горобинци	-	производство на крмно брашно
15.	ДПТУ Шекомел	-	производство на концентрирана добиточна храна
16.	Жито Прилеп	Прилеп	производство на концентрирана добиточна храна
17.	Нател ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна (има забрана)
18.	Агро Инвест ДОО	-	производство на концентрирана добиточна храна
19.	ЗПТУ Агро Маркет	-	производство на концентрирана добиточна храна
20.	Соро Промет	-	производство на концентрирана добиточна храна
21.	АД Жито Скопје	Скопје	пченично крмно брашно
22.	ЈНУ Институт за сточарство	-	производство на концентрирана добиточна храна
23.	ДПТУ Макс ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна мала количина
24.	Млин Жито Производи	-	производство на концентрирана добиточна храна мала количина
25.	Вадра Продукт Петровец	-	производство на концентрирана добиточна храна мала количина
26.	Мил Комерц ДОО	-	производство на концентрирана добиточна храна
27.	АД Жито Лукс	Скопје	производство на крмно брашно
28.	Млин Студеничани	-	производство на крмно брашно
29.	Млин Матка	-	производство на крмно брашно
30.	Млин Свиларе	-	производство на крмно брашно
31.	Млин Диме	-	производство на крмно брашно
32.	Млин Кадино	-	производство на крмно брашно
33.	Млин Љубанци	-	производство на крмно брашно
34.	Млин Страчинци	-	производство на крмно брашно
35.	ТДПУ Алком 95 ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна

36.	ТД Филпасо ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна
37.	Даст Трејд	-	производство на концентрирана добиточна храна
38.	Агро Унија ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна
39.	АД Жито Шар	Гостивар	производство на крмно брашно
40.	ТПП Рај Комерц Бука с. Жеграње	-	производство на крмно брашно
41.	ДПТУ Аграр Топлица ДООЕЛ с. Топлица	-	производство на крмно брашно
42.	АД Жито Полог	Тетово	производство на крмно брашно и концентрирана добиточна храна
43.	ТД Симо Пром ДООЕЛ	-	производство на концентрирана добиточна храна
44.	АД Агроплод	Ресен	производство на концентрирана добиточна храна
45.	МПИ Жито Караорман	Кичево	производство на крмно брашно
46.	ТД Гица ДООЕЛ	Охрид	производство на концентрирана добиточна храна
47.	ТД Ветеринар ДОО	Гевгелија	увоз и производство на концентрирана добиточна храна
48.	ТД Агри Про ДООЕЛ	Валандово	увоз и производство на концентрирана добиточна храна
49.	ВСЦ Тодор Велков	Куманово	производство на концентрирана добиточна храна
50.	Душан Млин с. Скачковце	-	производство на крмно брашно
51.	АД Жито Мел	-	производство на крмно брашно
52.	АД Жито Клас	-	производство на крмно брашно
53.	Амор Вел с. Нагоричани	-	производство на крмно брашно
54.	ЗЗ Агро Старт	-	производство на концентрирана добиточна храна
55.	Млин Стојчев	Битола	производство на крмно брашно
56.	АД Жито Битола	-	производство на крмно брашно
57.	Жито Брест	Д. Хисар	производство на крмно брашно
58.	Зенго Промет	-	производство на концентрирана добиточна храна
59.	Млин Дел Мак ДОО	Пробиштип	производство на крмно брашно
60.	Млин Проби Маел	-	производство на крмно брашно
61.	АСК	Штип	производство на концентрирана добиточна храна
Извор и обработка: Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство			

17. Методи на земање мостра и анализа за службена контрола на добиточната храна.

Земањето мостри на добиточната храна и сировините за добиточна храна се врши согласно Правилникот за методите на земање на мостри и методите за физички, хемиски и микробиолошки анализи на добиточната храна (“Службен Лист на СФРЈ“ бр. 15/87).

Земање мостри на добиточната храна може да вршат државните ветеринарни инспектори согласно Закон за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) и државните земјоделски инспектори согласно Законот за сточарство.

Согласно Законот за сточарство („Службен весник на РМ“ бр. 61/97) заради утврдување на декларираниот квалитет на добиточната храна што се става во промет може да се врши анализа, односно суперанализа. Анализите и суперанализите вршат правни лица овластени од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Инспекторот е должен за резултатите од анализата која се врши по негово барање да го извести производителот или прометната организација од кого е земена пробата (мострата) на добиточна храна. Ако производителот што ја произведува храната или прометната организација што ја пласира храната не е задоволна со резултатите од анализата, може да побара суперанализа во рок од осум дена од денот на известувањето за резултатите од анализата, и тоа на иста мостра (трета вреќичка) која е депонирана кај инспекторот. Ако резултатот од суперанализата не е истоветен, односно значително отстапува во однос на оној од анализата, се признава резултатот од суперанализата. Трошоците од анализата, односно суперанализата, паѓаат на товар на производителот или на прометната организација за добиточна храна, доколку добиените резултати отстапуваат од декларацијата. Во случај, кога резултатите од анализата, односно суперанализата одговараат на декларацијата, трошоците се на товар на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Согласно Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 28/98) правните лица кои се регистрирани за производство и преработка на добиточна храна, се должни пред да ја пуштат во промет да ги извршат лабораториските испитувања во лабораторија овластена од министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Ако лабораторијата потврди дека добиточната храна ги исполнува пропишаните услови, издава атест. Резултатите од анализите на мострите на добиточна храна можат да се оспорат во рок од осум дена, од денот на добивањето на резултатот, со барање за повторна анализа (суперанализа). Ако резултатот од суперанализата не одговара на резултатот на анализата се прифаќа резултатот од суперанализата. Резултатот од суперанализата е конечен. Трошоците за анализата и суперанализата на добиточната храна се на товар на сопственикот, а во случај ако резултатот од суперанализата е во корист на сопственикот трошоците се на товар на институцијата чиј работник ја извршил анализата.

Г. Меѓународни договори во областите на фитосанитарна заштита и ветеринарство

1. Наведете ги билатералните договори и меѓународните договори во областите на фитосанитарна заштита и ветеринарство со земјите членки на ЕУ, земјите кандидати и други трети земји.

1. Заштита на растенијата

– земји членки на ЕУ

Република Словенија

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Словенија за соработка во областа на заштитата на растенијата”, склучен на 15.12.1997 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори- на Република Македонија” број 15/1998. Во сила од 06.08.1999 година.

Република Унгарија

“Договор меѓу Македонската Влада и Унгарската Влада за соработка во областа на заштита на растенијата”, склучен на 29.07.1999 година во Будимпешта, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија број 83/1999. Се чека на ратификација од унгарска страна.

– **земји кандидати :**

Република Бугарија

“Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and Government of the Republic of Bulgaria on cooperation in the area of the quarantine and plant protection”, склучен на 15.05 2000 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори- на Република Македонија” број 13/2002. Во сила од 07.04.2002 година.

Република Романија

“Convention between the Romanian Government on cooperation in Plant Protection and Quarantine Field”, склучен на 30.06.1999 година, во Букурешт, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори- на Република Македонија” број 7/2000. Во сила од 04.04. 2002 година.

Република Хрватска

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Хрватска за соработка во областа на заштитата на растенијата”, склучен на 18.08 1998 година, во Загреб, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори-на Република Македонија” број 7/1999. Во сила од 27.06.1999 година.

Република Турција

“Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and Government of the Republic of Turkey in collaboration in the area of the Quarantine and Plant protection”, склучен на 02.10 1998 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 7/1999. Во сила од 17.03.1999 година.

– **трети земји:**

Сојузна Република Југославија - (Заедница на Србија и Црна Гора)

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Сојузната Влада на Сојузна Република Југославија за соработка во областа на растителен карантин и заштита на растенијата”, склучен на 23.04.1997 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 34/1997. Во сила од 10.03 1998 година.

Република Албанија

“Договор меѓу Македонската Влада и Албанската Влада за соработка во областа на заштитата на растенијата” склучен на 15.01.1998 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 16/1998. Во сила од 09.05.1998 година.

Народна Република Кина

“Agreement between the Gouvernement of the Republic of Macedonia and the Gouvernement of the People's Republic China on phytosanitary cooperation”, склучен на 27.04 2002 година, во Пекинг, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 100/2002. Во сила од 23.01 2003 година.

Руска Федерација

“Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Руската Федерација за соработка во областа на карантинот и заштита на растенијата“ склучен на 16.11.2003 во Москва, ратификуван само од руска страна.

2. Ветеринарство

– земји членки на ЕУ:

Република Словенија

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Словенија за соработка на полето на ветеринарната медицина” склучен на 15.12.1997 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 15/1998. Во сила од 06.08.1999 година.

Република Унгарија

" Convention between the Macedonian Government and the Hungarian Government on cooperation in the field of animal health", склучен на 29.07 1999 година, во Будимпешта, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 83/1999. Се чека на ратификација од унгарска страна.

– земји кандидати:

Република Романија

“Convention between the Macedonian Government and the Romanian Government on cooperation in the sanitary veterinary field”, склучен на 30.06.1999 година, во Букурешт, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 7/2000. Во сила од 08.05.2001 година.

Република Бугарија

“Ветеринарно-санитарна Конвенција меѓу Република Македонија и Република Бугарија” склучен на 15.05 2000 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 13/2002. Во сила од 07.04 2002 година.

Република Хрватска

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Хрватска за ветеринарна соработка” на склучен на 17.11.1995 година, во Загреб, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 4/1996. Во сила од 01.04.1997 година.

Република Турција

“Convention between the Government of the Republic of Macedonia and the Government of the Republic of Turkey concerning the collaboration in the animal health area” склучен на 02.10.1998 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 7/1999. Во сила од 16.04.1999 година.

– трети земји:

Сојузна Република Југославија (Заедница на Србија и Црна Гора)

“Договор меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Сојузна Република Југославија за соработка во областа на ветеринарството” склучен на 23.04.1997 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 34/1997. Во сила од 09.03.1998 година.

Република Албанија

“Договор меѓу Македонската Влада и Албанската Влада за соработка на полето на ветеринарната медицина”, склучен на 15.01.1998 година, во Скопје, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 15/1998. Во сила од 03.05.1998 година.

Народна Република Кина

“Agreement between the Government of the Republic of Macedonia and Government of the People's Republic China on Cooperation in the Animal Health and Quarantine”, склучен на 27.04. 2002 година, во Пекинг, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 100/2002. Во сила од 23.01.2003 година.

Руска Федерација

“Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Руската Федерација за соработка во областа на ветерината“ склучен на 16.11. 2003 година во Москва, објавен во “Службен весник - Меѓународни договори - на Република Македонија” број 49/2004. Ратификуван само од македонска страна на 21.07.2004 година.